Знадоби для пізнаня угорско-руских говорів.

Подав Іван Верхратский.

Невеликий обшар північно-східної Угорщини заселений Русинами в числї до пів мілїона представляє з язикового погляду богато подробиць гідних уваги. Що до одмін говорів єсть на Руси угорскій така ріжнородність, як в жадній другій части країни заселеної українъско-руским народом. В сферї звучнї находимо тут явище, яке в подібній мірі стрічає ся ще на Полїсю і в Радомисчинї, в ґубернії Київскій: єсть се іменно стїснене первістного **о** на **у**, **ӧ** (мов би уі або нїмецке ü) а подекуди як і загально в укр.-руск. на **і**, первістне **вол** звучить як до околиць **вул**, **вӧл** (вуіл), **віл** — первістне **е** стїсняє ся знов як до околиць на **ю**, **ї** (майже як **юі**) і на **і** на пр. старосл. **тєтъка** звучить в ріжних околицях: **тютка**, **тїтка**, **тьітка**, старосл. **вєлъ** звучить: **вюў**, **вїў**, **віў**. Місцеві говори околиць, де стрічає ся **у**, **ӧ**, **ю**, **ї** в згаданих случаях, представляють нам давні фази, які колись відбували ся при перезвукованю голосівок **о** і **е** в **і** скрізь в українъско-рускім язицї.

В многих случаях виступає нераз місто **е** звук посередний межи **е** і **и** (ę) пр. хлопець, отець, майе, звідуйе, йедéн, тепéрь. — Грубе **ы** стрічає ся у переважної части говорів угорско-руских понайбільше там, де оно **е** у старословенщинї пр. **мы**, **бых**, **быстрый**, **сокы́ра**, **хы́жа**, **загы́біль**; — середне **и** одвічає понайбільше старословеньскому **и** пр. **бы́ти** esse, **бывáти** habitare, **би́ти** percutere; подекуди (іменно в назвуцї) виступає **і** побіч **и** пр. **і** побіч **и** = et, **іншакый** побіч **и́ншакый** etc. Тоті ріжниці звука **и** не виступають всюди рівно різко, а у гірняків на погранічю Гуцульщини **ы** уступає середному **и**, або навіть, як і в нарічю гуцульскім, в частицї **кы** звукови **і**: **вíтєгнути**, **вíбратп**.

Подекуди находимо **шт** (виговор стародавний, мов у старословенщинї) місто теперішного **щ** н. пр.: **блоштúця** місто блощиця,

або місто теперішного **ч**, староруского **щ** пр. бі́шти м. бічи староруск. біщи, старосл. було би *бѣшти. Часто бачимо мягкі накінчики глаголів в 3 лицї поодинокого і многого числа тепе́рішного часу пр. і́грать, ігра́уть, держи́ть, держа́ть. Мягке **р** дуже розповсюднене (тепе́рь, вӧрь, це́рьков, коса́рь) і нераз випирає тверде пр. ряхова́ти м. раховати, шпацірьовати м. спацировати, тря́пом м. трапом. Шиплячі в дуже многих околицях в виговорі мягчать ся пр. хо́чю, сока́чька, плека́чька, щю́ка, щю́чька, пущя́ти, ви́жю побіч ви́жу. Середне **л** уживає ся понайбільше місто твердого **л**; **дж** виступає місцево замість звичайно уживаного **ж** н. пр. чюджы́й м. чужи́й старосл. чоѹждь.

Приіменник „від“ = старосл. отъ уживає ся лише у верховинцїв. Звичайна форма угроруска єсть **од**, **уд**, рідше вуд, выд.

Старосл. чьто понайбільше звучить што.

Наголос оказує також деякі примітні ріжницї так приміром nom. plur. сущників: зьвізды́, блохы́; волокна́, колеса́; — числівники: пяте́ро, двадцяте́ро. — 3. лице єд. і мн. числа глаголів IV. кл. говори́ть, говоря́ть, буди́ть, будя́ть і пр. Незвичайний в декотрих сторонах акцент в приложнику: великы́й, велика́, велико́є, рівнож і в причасниках; надтяты́й, -а́, -о́є, умерлы́й, -а́, -о́є.

Що до флєксиї говори угорско-рускі оказують декотрі дуже примітні форми, приміром: воўци; робу́тникум, робӧтникӧ́м, робітникім, во́лум, во́лӱм, во́лім; се́льіх, кату́ньіх; гро́шох, кра́йох, льі́сох; вӧлми, курьми́; з го́ршкы, пуд воро́ты, с пе́рсты; зимі́, льі́тьі (loc. sing.); — двае́, трие́, обае́; дво́ми, трьо́ми, обы́двоми, чоты́рьми (шты́рмі).

Слїди давного аориста бачимо в формі **бых**, котра в сполуцї з II причасником минувшого часу дїйного стану виражає спосіб условний або желайний пр.: я́кбих видьіў, то́бых озми́ў; ко́бых встаў; люби́ў бых тя; ще бых єм повіў; йі́ла бых; о́бых зна́ли; то́бых не мали. — Аористом мов скостенїлим єсть і льокальна форма повӱх (повіх від повести), котра уживає ся не лише в першім лицї, але також в другім і третім лицї мужеского рода єдиничного числа 1. я повӱх, 2. ти повӱх 3. вӧн повӱх місто минувшика: я, ти, він повів; форми же для женьского і середнього рода суть вже загально теперь уживані: я, ты, она́ повела́, я, ты, оно́ повело́.

Прислівники добрі́, зльі, чу́дньі (в старосл. добрѣ, злѣ, чоѹдєсьнѣ) уживають ся в многих околицях.

Примітно, що в 1. л. єдиничного і в 3. лицї многого числа глаголів I. 7, V. 1, V. 4 і VI. кл. дуже часто терпить ся роззїв пр. зна́у, зна́уть. гляда́у, гляда́уть, быва́у, быва́уть,

імáу, імáуть, спознавáу, спознавáуть, збáу, збáуть, даý, даýть; одвітýу, одвітýуть, чюдýу ся, чюдýуть ся, ґаздýу, ґаздýуть, бесьідýу, бесьідýуть. В 3. лицї ч. єд. часу теперішного глаголів V. 1 кл. випадує часто голосівка теперішникова: звíдать, пóрскать, бы́вать, повíдать, гóйкать. (У говорах угорско-руских з акцентом движимим рідко се буває також в 1. і 2. лицї єд. і мног. числа: спíвам, спíваш, співáме, співáте).

Що до пнетвору згадати тут належить про наростки аш, ош, уш, пр. косáш мад. kaszás (= косар), вартáш (= вартівник) мяся́рош мад. mészáros*) (= мясар, різник), вербýнкош (що вербує) Werber, лахмáнюш lumpiger Kerl; про сущники на **ів** як берів, бірів (biró) гордíв (hordó), на **ук** пр. ястрябýк, на **ик** пр. вíтрик на **ава** пр. прóщава, глаголи на онїти пр. лопоньíти, деренконьíти, рапоньíти і пр.

Степенованє виражає ся часто через приставленє частицї май пр. май лю́тый = лютїйший; май лютїйший = найлютїйший. До степенованя служить також присловник твéрдо пр. твéрдо худóбный = дуже бідний.

Що до глаголів зложених з приіменником дуже примітне у, що заступає **ви** пр. ýметати = виметати; ýладити = виладити; ýшукати = вишукати, як се по части буває і в говорі бойківскім.

Словолад угорско-руских говорів укáзує декотрі особливі приміти, з котрих лише тут декотрі наведемо важнїйші. І так уживає ся dat. ми, ти, собі, му, при сущниках для означеня приналежности пр. говори́ть жонá ми = каже моя жена; я і сын ми = я і син мій; ци дóма ти ґаздá? = чи дома твій господар? — пушóў з вітцьóм собí = пішов з своїм отцем; кáже стрый му = каже стрий єго; ви́дьів му жонý = видїв єго жону. — При глаголах середних кладе ся заіменник **ся** пр. в таких случаях: скы́сне ся молокó = скисне молоко, похворíли ся = похворíли. — Заіменник котры́й (qui, welcher) уживає ся в угорско-рускім частїйше, як в иньших україньско-руских говорах пр. чьоловíк, котри́й части́ть до цéрькви, Бóгу приéмний; сеґíнь, котрóму не дали́ хльíба, пушóў дáле. — Так зване praesens historicum (тепéрішник повіствуючий) уживає ся в розказах дуже часто, через що стиль набирає незвичайної жи-

*) Гідне уваги, що я слово „мясарушка“ (= різничка, Fleischerin) чув межи людом в околицї Сокаля.

вости в оповіданю: при́йде ід ньо́му; вӧзьме єдно́го коня́; одпові́сть йїм; веде́ царь мно́го во́йска; ізві́дать оти́ць; позби́рать двана́дцять кади́ зла́та і пр. Місто нема́ говорять: **не є** або **ньіт** пр. не є́ курато́ра до́ма? місто нема́ курато́ра etc. — ньіт у нас вже льісӧв такы́х, як были́ = нема у нас etc. Вираженя „єсть“ або „є у мене, тебе, него, нас, вас, них“ на угорскій Руси рідше уживають ся, частїйше кажуть: ма́у, (маю) ма́єш, ма́є (майи), ма́єме, ма́єте, ма́уть. То само пр. місто: „у коня́ шерсть біла“ говорять звичайно: кінь ма́є шерсть білу. — Примітні суть також прислівники: до́кус, до́раз, дома́к — або сполучники: по́кля, до́кля, до́тля, по́каль, до́таль, кой, кедь, ож, обы́ і др.

Много слів щироруских затрачених вже в иньших областях нашої отчини уцїлило на Руси угорскій, тож словня́ угорско-руска не в однім зглядї повинна обогатити словню лїтературного україньско-руского язика. З другої знов сторони годї заперечити і посторонних впливів на говори угорско-рускі. Впливи нїмеччини слїдні в угорско-рускім не лише в декотрих виразах перенятих, але також подекуди і в словоладї як пр.: с косо́ў коси́ти, із ножо́м кра́яти, прийшо́ў ід єднӧй воды́, указа́ў єдну́ капу́сту, зӧста́ў лежа́ти, ви́дьіў ити́ єдно́го шу́стра і пр. Найсильнїйше однакож відбиває ся вплив мадярщини на словню угорско-руского язика. Коли Мадяри богато слів безпосередно або посередно переняли від Славян (пр. galamb = голуб, старосл. **голѫбь**; haraszt = хворост; korcsma = корчма; sapka, sipka = шапка; mocsar = мочар; pecsenye = печеня; kasza = коса; szita = сито; potroh = потрух, патроха; haluska = галушка cf. галка; dajka = дойка (т. є. мамка нїм. Amme); asztal = стіл; zálog = залог (фант); deszka = дошка; kása = каша; vidro = видра; varazs = ворож, завороженє; szalma = солома; kalács = колач; moly = міль; ganaj = гній; kulimáz = коломасть, коломазь; patkóvas = підкова; kovács = ковач, коваль; strázsa = сторожа, страж; puska = пушка; bolha = блоха; závár = завора; zatony = затонь (звичайно plur. затони = лавицї піскові, загрузна відміль; paplan = староруск. **паполома**; iga = старосл. **иго**; járom = яре́м, ярмо́; kalász = колос; repa = ріпа; pisztráng = пструг польск. pstrąg; kondor = кудрий, кудрявий, кудерявий зр. старосл. **кѫдрꙗвъ**; kopja = копє, копя; kopács = копач; szerda = середа; lapu = лопух; szomszéd = сусїд старосл. **сѫсѣдъ**; csudar = чудар; penz = пінязи (гроши); ablak = облак, оболок (т. є. вікно); báj = бай (річ наворожена, повороженє, вороженє); burján = бурян; kolbász = ковбаса; káposzta = капуста; kánya = каня; kard = корд;

koma = кум; medve = мéдвідь; borozda, barázda = борозда; beszéd = бесїда; rak = рал; szilva = слива; gomba = губа, гриб. старосл. гѫба; bab = біб; bába = баба (що відбирає дитину; verb. бáбити = за бабу бути); babona = бобона, забобон; palinka = паленка; parna = перина; pásztor = пастир; patak = потік; pesztonka = пестунка; naszád = старосл. носадъ et насадъ також староруск. cf. Слово о плъкоу Игоревѣ. Тю лелѣѧлъ ѥси на себѣ Свѧтославли носады до плъкоу Кобѧкова; pázsit пажить і др.), то також і Славяни не одно слово взяли з мадярского. У Русинів угорских находимо досить споре число слів захоплених з мадярщини.

Що більше, декотрі мадярскі слова уживають ся навіть в многих околицях Галичини, іменно межи людом гірским, яко сумежним з Угорщиною, і то як руским так і польским. Приміром слово ґазда мадярске gazda, ґаздíвство мад. gazdaság, ґаздувáти gazdalkodik, наґаздувáти = з ґаздівства приобрíти, придбати; — хосéн мад. haszon, хіснова́ти мад. használ уживають ся в многих околицях Галичини, а і надто подекуди війшли ті вирази навіть в язик лїтературний галицких Русинів. Між татрівскими „ґуралями“ також почути не одно слово походженя мадярского пр. juhas = мад. juhasz, bogar = мад bogár і др.

Слова мадярскі, що ввійшли в словню угорско-руского люда, або впрост взяті з мадярского, при чім імена прибирають рускі форми склоненя а глаголи спряганя пр. фéйса = мад. fejsze, — се слово витїсняє що раз більше властивий руский вираз сокира; вáрош = мад. varos (місто, гóрод); варошани́н = мад. városi (міщанин, горожанин); дáраб, дарáбчик = мад. darab (кусник); вадáска = мад. vadászat (польованє); боўт = мад. bolt (склеп); гойтувáти, гайтувáти = мад. hajt (гонити); ендиґовáти мад. enged (попустити; пільжити; поблажати; призволити; ментовáти = мад. megment (слобонити); фарадловати = мад. fárad (утомити; старати ся; трудити ся); фойтувáти = мад. fojt (дусити); розканчáти = розпяти cf. magy. kapcsol (звязати, спяти, зіпяти, замкнути) — або змадярщені вирази словяньскі знов переймають ся Русинами в новій, змадярщеній вже формі, так на пр. місто перина говорять часто пáрна після мад. párna deminut. пáрночка; місто юноша (старосл. юноша) інош magy. inas; різни́к (мясар) зове ся мясáрош мад. mészáros: столяр — остóлош мад. asztalos; пструг — пíстранґ мад. pisztráng (в старосл. було би *пьстрѫгъ); счастє — серéньча мад. szerencse (старосл. сърѧшта).

Цїкава річ, як угорско-руский люд змінює мадярскі вирази на свій лад. Розповсюднені сущники на ів (ӧв, ув), котрі відодвічають сущникам мадярским на ó пр. гордӧв genit. гордóва = мад. hordó (бочка); берӧв (бирýв, бирӧв, бірӧв) genit. берóва = мад. biró (судья, війт); чікӧв genit. чікóва = мад. csikó (лоша, лошук); чіковúк = лошучок: сабӧв genit. сабóва = мад. szabó (кравець); керекáртӧв genit. керекáртова = мад. kerékgyárto (колесар, колар, колодїй); капӧв genit. капóва = мад. koró (пес гончий, гончук, гончак); чумӧв genit. чумóва = мад. csomó (пакет, узлик); гінтӧв genit.гінтóва = мад. hintó (повозка). Подібно змінюють ся також вирази мадярскі закінчені на ő пр. ешернőвка, ешернőўка = мад. esernyő (віддожджник): напернőвка = мад. napernyő (відсонїчник). Однакож мад. bendő = жолудок, потрух) перетворюють в рускім на бендю́г.

Українско-руский нарід взагалї позбавлений тепер трохи не зовсїм висших верств; на Угорщинї тепер по руски говорить лише сама прóщава. Коли нарід наш втеряв самостійність і наслїдком сумних подїй історичних і суспільних що раз більше тратив висші верстви, котрі винародовлялись і покидали язык рідний, коли що раз більше підтинало ся житє народне в ширшім змислї того слова, то ті смутні відносини мусїли відбити ся також і в українско-рускім язицї: для вираженя понятій і відносин житя публичного і державного що раз більше позичано у сусїдів. А також чужеземні назви на ріжні здобутки і устроєня культури українско-руский нарід посередно переймав з язиків тих народів, з котримн єго спрягла доля і які успіли жити ширшим житєм народним та розвинути ширше і многостороннїйше питоменну суспільність. Подібне бачимо і на Угорщинї. Тож зве ся пр. аптика (польск. apteka по українско-руски властиво: лїковня) в угорско-рускім патúка мад. patika; каварня (польск. kawiarnia) в угорско-рускім кавейгáз мад. kávéház; барбíр (бритвар, голяр польск. golarz, balwierz) в угорско-рускім барбíль мад. borbély; квартира в угорско-рускім квартьіль мад. kvártely; бесїда в угорско-рускім касинӧв genit. касинóва мад. kaszinó. лазарет, лїчня в угорско-руск. кургáз мад. kórház і пр. Тож названя ремісників і орудій ремісничих в самій більшій части мадярскі або нїмецкі.

В місцевостях, де Руснаки живуть спорадично межи Мадярами, язик перших, иноді переповнений мадярскими виразами, представляє невідрадну сумішку язикову, в котрій нераз лише накінчики в склоненях і спряганях рускі, самі же слова мадярскі. В тих то околицях „ізслизáуть Руснáкы мéжи Мадя́рами“, як замічає сам люд

угорско-руский. Руснаки, що живуть межи Словаками, богато слів а иноді і форм переняли з словацкого. На послїдку словня угорско-руского люду містить в собі також вирази взяті з румунского, посередно також з латинского, французского і других язиків. Все-ж таки язик ядра руского населеня в Угорщині в основі українско-руский, а хоть тут і там оказує примішки посторонних впливів — передовсїм мадярского і словацкого — предсї має в своїх говорах богато цїнного материялу як для дослїдника руского язика, так і загалом для фільольоґа.

Угорско-руский писатель Евмен Сабів (гл. Христоматія церковно-славяньскихъ и угро-русскихъ литературныхъ памятниковъ. Составилъ Евменій Сабовъ. Въ Унгварѣ, 1893.) дїлить угорско-рускі говори головно на: 1) нарѣчіе Лишаковъ 2) нарѣчіе Лемаковъ 3) нарѣчіе Верховинцевъ 4) нарѣчіе Земплинскихъ и Шаришскихъ русскихъ 5) нарѣчіе Бачванскихъ русскихъ і 6) нарѣчіе Земплинскихъ словяковъ.

Я основуючись на зібраних мною знадобах угорско-руских говорів (збирав я лише в декотрих околицях, де по Е. Сабову говорять нарічями 1. 2. 3. 4. — нарічя бачваньских Руснаків і „земплиньских Словяків“, котрих радше випадає назвати Руснаками з язиком сильно зміненим впливом словаччини, я не мав нагоди слїдити на місцї) дїлю взагалї угорско-рускі говори, яко приналежні до червоно-руского нарічя украïнско-руского язика на говори 1) билаків і говори 2) булаків. Говори билаків сусїдних галицко-руским Лемкам визначають ся тим, що у них, так як у галицких Лемків, нема движимого наголосу: акцент паде подібно, як у польскім, все на передпослїдний склад в виразах дву- або більше складних пр. го́ра, моло́ко, о́рел ле́тіт. Бесїда тих угорских Русинів єсть властиво лише одміною говора лемківского (як се доказують знадоби зібрані мною в Шаришскій столицї). То властиві Лемакы. Однакож руский люд на Угорщинї в околицях, де уживають лише, лиш, прозиває „Лемаками“ і других, Руснаків, що дальше на схід висунені, безпосередно з Лишаками сусїдують і уживають в своїй бесїдї частицї лем. Бесїда тих то „Лемаків“, котрі і від Лемаків властивих, сусїдних галицким Лемкам, відріжняють ся, окрім иньших приміт, движимим акцентом, стоїть подальше від говора властивих Лемаків а далеко більше близить ся до говора Лишаків, від котрого єї годї віддїлити лише на підставі уживаного слівця лем. Приклад оповідань „Лемаків“ з Страбичева, Малого Лугу, Ґорондй, Зарічя, Греблї, Нового Давидкова, Дунковицї і оповідань „Лишаків“ н. пр. з Ільницї, Влáгова,

Вишного Шарду показують, що різкої границі межи тими говорами нема. Не можна при тім заперечити, що угорско-руский люд взагалї тілько ріжнить: „Лишаки“ і „Лемаки“. Та до „Лишаків“ зачислити-б і Верховинцїв, котрі уживають слова „лиш“, „лише“, про тото і тих угорских Руснаків, що граничать з Бойками і Гуцулами. Оттак бачимо, що людова термінольоґія тут досить хитка і недокладна (те, правда, можна би також сказати, що до поіменованя людового „билаки“ „булаки“). Та таки задержуємо ті назви, бо вони уживані в устах люду а по части ввійшли вже і у книжки. Що до говора „Верховинцїв“ треба тут буде по моїй думцї розріжнити дві одміни: одну, котра становить перехід до говора бойківского і взагалї єсть лишень місцевою одміною говора Бойків — і другу на пограничю угорских Русинів з Гуцулами, котра становить одміну говора гуцульского; звідти пр. форми: челєди́нский, па́нский, дес-коли́с, сес, сеса́, суда́, хо́дє, но́сє, вібрати і пр. розуміє ся, се лише кажу що до язика, бо на Угорщинї назви „Бойки“ і „Гуцули“ зовсїм не уживають ся для поіменованя тамошних Руснаків.

Що до перезвуку первістного **о** в **у**, **ӧ**, **і** а первістного **е** в **ю**, **ї**, **і** — то, по моїй думцї, не випадає брати тих прояв яко головних признак для відріжнюваня говорів тому, що иногдї в тім самім селї стрічають ся форми з **у** і **ӧ** або **і** пр. пу́длый або пӧдлый чи підлый; розбу́йник побіч розбӧйник або розбі́йник, а навіть пудкӧвка, Пузняко́вцьі місто сподїваних форм: пудку́вка, Пузняку́вцьі; то само форми з **ю**, **ї** або **і**: тю́тка побіч тїтка або ты́тка; пішо́ў з у́дси або з ву́дси, вӧдси і пр. Однакож мимо такої мінї в перезвукованю згаданих голосівок таки певні роди (стадії) перезвуку виступають в певних околицях частїйше і загальнїйше. І так пр. в Ясеню, Окнї, Рагові, Квасах, Розсішках (по части) і, як мене запевнювано, також в Трибушанах, Кобилецкій Поляні, Косівскій Поляні й ин. говорять: віл, піп, стіл, кіл, тьітка, приньі́с. — Кӧнь, пӧп, стӧл, мӧст, Бӧг, тїтка, принї́с говорять на захід від Густа дальше на Угочску столицю, в части Марамарощини в напрямі до Білки на Боршові, в полудневій части Бережскої столиці до Мукачева [В самім Густї я чув: кунь, стул, пуд; в Розсішках по части і (від, під) по части у (гуд)]. В иньших частинах Марамарощини, Бережскої і Унгварскої (Ужгородскої) столиці говорять: кунь, пуп, тютка, принюс. Точнїйше означенє — о скілько се можливе — областних границь певних родів (стадій) перезвученя голосівок **о** і **е** требує ще докладнїйшого наміченя.

Прояв перезвукованя первістного **о** і **е** в **і** відбував ся поволї у голосівки **о** через **у, уі** в **і**, у голосівки **е** через **ю, юі**, в **і** у всїх нарічях україньско-руского язика. Анальоґію бачимо в перезвукованю голосівки **о** в **û** в ческім язиці. По спостереженям Др-а I. Gebauer-а в староческих памятниках до ¼ столїтя XIV. виключно подибують ся форми з довгим **о** пр. boh, dol; пізнїйше виступають форми з **uo** як buoh, duol а на їх місце на останку що раз частїйше проявляють ся форми в новочещинї тепер уживані: bûh, dûl. Отож з bōh, booh повстали по черзї buoh, bûh. Подібно мала ся річ з перезвуком **о** в **і** в язиці україньско-рускім. В староруских памятниках вже від XIV. столїтя стрічають ся форми як: **рѣкъ, вѣспа, грѣмъ, кѣнь, покѣль, божьюмь, нюмь, юй, сюй** і пр. Отож з форми стōл = стоол повстали стуол (стуел, стуіл) стул, стōл, стіл; з форми лед (льод), люод, люд, люід (лїд), льід. Оттак форми в котрих первістне **о** стїсняє ся в **у, уі**, а **е** в **ю, ї** стрічані в говорах угорско-руских являють ся слїдами перетворби голосівок **о** та **е** на **і**, яка в минувших періодах розвитку нашого язика загально відбувала ся, а в декотрих місцевостях нашої отчини не дійшла до **і**, тілько спинила ся у голосівки **о** на **у, ö**, у голосівки **е** на **ю, ї**. Як згадано, не лишень в Угорщинї, але також в Полїсю і Радомисчинї стрічав я подібні прояви переходів перезвукових первістного **о** і **е**. Примітимо ще до того, що декотрі форми стїсненя з голосівкою **у** або **ю** подибують ся тут і там поодиноко і в східній Галичинї пр. збуй, пюрце — трохи численнїйше межи Лемками пр. вувця, куната, (кумната), пуўтора, тютка, мюд, люд, грюб, пюк, люг, тюк, мюў а навіть (льокально) змюрз місто змерз і пр.

Що до форм бы́ти, я быў, была́, было́ запримічу, що по крайній мірі ті селяни, з котрими я стикав ся, понайбільше говорили **ы**. По переважній части угорскі Русини належать до билаків. Верховинцї — то переважно булаки. Инодї оповідач міняв форми быў і буў, бōў, що я і одмітив кладучи одну із тих форм в скобках побіч другої. Також і вираз **што** навіть у того самого селянина звучав инодї також **що** або навіть **шо**.

Понеже місцева ріжнородність руских говорів на Угорщинї превелика, а все-ж таки ще нема материялів язикових з ріжних околиць в достаточній скількости, на разу близше не роздїляєм говорів. На тепер обмежаємо ся лише на поданю декотрих важнїйших язикових приміт угорских Руснаків і приведеню прикладів бесїди угорско-руского люду з ріжних околиць.

Подані тут мною знадоби обнимають записки, які починив я при кінці липня і в серпні 1897. р. досліджуючи по части говори Верховинців, Лемаків східних і декотрих Лишаків, про тото говори з наголосом движимим. Понайбільше подорожував я пішки від села до села, по части також до місцевостій віддаленїйших відбував путь желїзницею або возом. Я навістив слїдуючі місцевости в такім порядку, як ту прописано: 1. Ясене вижне 2. Ясене нижне 3. Кваси 4. Окно-Рагів 5. Бочко-Рагів 6. Малий Луг 7. Бичків 8. Росушки 9. Густ 10. Великий Сивлюш 11. Луково 12. Ґорондá 13. Клачаново 14. Страбичів 15. Лучки великі 16. Новое Давидково 17. Пузняківцї 18. Дункóвиця 19. Кивяждь 20. Зарічя 21. Лагово 22. Великий Раковець 23. Імстичево 24. Білка 25. Ільниця 26. Иршава 27. Дубрóвка 28. Гребля 29. Вишний Шард 30. Копаня велика. Окрім того записав я також принагідно декотрі прояви язикові з иньших околиць.

Досліди язикові роблені мною р. 1897. в Шаришскій столиці себ то в країні властивих Лемаків, у котрих бесїда немає движимого акценту, так як у наших Лемків, і есть лише одміною говора лемківского, подам пізнїйше.

Ві Львові 10. вересня 1898.

Обяснене скороченій: Бі. = Білка (Bilke). — Бч. = Бичків (Nagy-Bocskó). — Вл. або Лаг. = Влагово або Лагово (Ölyvös). — ВР. = Великий Раковець (Nagy-Rákócz). — ВС. = Великий Сивлюш (Nagy-Szőllős). — ВШ. = Вишний Шард (Felső-Sárad). — Г. = Густ (Huszt). — Гр. = Гребля (Felső-Karaszló). — Ґ. = Ґорондá (Gorond). — Ду. = Дубрóвка (Cserhalom). — Д. = Дункóвиця (Nyires falva). — З. = Зарічя (Alsó-Karaszló). — І. = Ільниця (Iloncza). — Ім. = Імстичево (Misticze). — Ир. = Иршава (Ilosva), — К. = Кивяждь (Кивяжда, Kövesd) — Кв. = Квасй (Borkut). — Кл. = Клачаново (Klacsanó). — Коп. Копаня велика (Veresmart). — Л. = Луково (Lukova). — Лаг. або Вл. = Лагово або Влагово. — Лв. = Лучки великі (Nagy-Lucska). — МЛ. = Малий Луг (Kis Lonka). — НД. = Новое Давидково (Uj-Davidháza). — О. = Окно-Рагів (Akna-Rahó). — Пу. = Пузнякувцьі (Puznyakfalva). — Р. = Бочко-Рагів (Bocskó-Rahó). — Рос. = Росушки (Розсішки, Roszuska). — Стр. = Страбичів (Страбичево, (Sztrabicsó). — Я. = Ясене вижне (Felső-Kőrösmező). — Ян. = Ясене нижне (Alsó-Kőrösmező).

Бер. = Бережска столиця — Земп. = Земплиньска стол. — Мар. = Марамарошска столиця. — к. Сиг. = коло Сигота.

По рішеню фільольоґічної секциї в тій працї задержано ґраматичну термінольоґію автора. *Пр. ред.*

Говори з наголосом движимим.

А. ГРАМАТИКА.

I. До звучнї (Lautlehre).

Голосівочня (Vocalismus).

і.

і (з о, е або ѣ).

Місто загально у нас в русчинї уживаного і, що повстало з первістного о або е, чути понайбільше на Угорщинї давнїйші форми, в котрих о стїсняє ся на у або (в порівняню новійші вже) форми, в яких у переходить на ӧ (звучить майже як уі або нїмецке ü); первістне е переходить в декотрих околицях на ю, в других на голосівку до ӧ зближену, котру тут хочем означити через ӱ. В місцевостях, що граничать з Бойками і Гуцулами, чути і пр.: гід, вівця́ і віця́, кінь, дізріти, приньіс, привіт, при ньій. Спорадично проявляє ся иноді ы місто первістного о пр. вы́дти = відти. (Стїснене о в ы буває в декотрих місцевостях західних Лемаків). — Старословеньскому ѣ одвічає понайбільше і так як і у відповідих говорах украïнско-руского язика: ды́ло, тьісны́й, лы́то, мі́ра, ві́ра, співа́ти.

α) Сигу́т МЛ. genit. Сигóта, Sziget. — ґаздýвство МЛ. ґаздівство, господарство. — бýб МЛ. біб, faba. — лáстувка Schwalbe, hirundo. — сук genit. соку, Saft, гал. сік et сок. — бýждерево НД. = біждерево, Artemisia campestris. — покýрный (коло Густа) покірний. — пýдлый Г. підлий. — хвуст МЛ. хвіст. — вурь genit. воря́ МЛ. Hengst psl. орь, čech. oř*). — збýже МЛ. збіже. — Угрув genit. plur. der Ungarn.

β) Бӧг ВС. genit. Бога. — вӧл ВС. — ластӧ̄лка і ластӧвка ВС. — гӧд ВС. genit. года Jahr. — хвӧст Лв. — пӧд-

*) По Мікльошичу слова вурь, вӧрь, ѳвір, óгир, вóгир польск. ogier, булгарск. аjгър, сербск. аjгир належить віднести до турецкого ajger.

скочить ВС. = підскочить. — глöг genit. глóга і глóгу Weissdorn, crataegus. — вöвця́ Л. ВР. Ґ. — тхöрь Л. genit. тхоря́. — дрöзд Ґ. genit. дрозда. — кöнь Ґ. ВР. НД. — рыболöв Лв. Д. Seeschwalbe, Sterna. — домöв Лв. nach Hause. — кöстка Лв. кістка. — мышолöв З. Buteo, Mäusebussard. — вöрь genit. воря́ ВР. Ир. Hengst. — бöлший.

γ) сіль Я. дійниця Я. дрівó Я. ніч Я. надíбний Я. вірь genit. воря́ О. поліжкúнє О. вікнó О. Я. плотівни́к Я. кінь Я. бíлший Я. гід Р. мій (мöй) Стр. кінь (кöнь) Стр.

α) люд, мюд місто льід, мід однакож в Стр. Ґ. мед, лед. печунка Ґ. Leber (часто в plur печункú). печень hepar. — тютка (Велика Руна) = тета, тітка psl. тєтъ, тєтъка amita. — при нюй; кáже юй; в нюм.

В причасниках минувшого часу дійного стану II, для мужеского рода I кл. глаголів (безнаросткові пнї) як: вюў, мюў, плюў; нюс, вюз, грюб; рюк, тюк, влюк, пюк; люг, бюг.

β) веретúлниця Ґ. Blindschleiche, Anguis fragilis. — чúлка Бі. Schopf psl. чєлъка. — кíтка Ґ. Лв. м. тітка amita. — допúк Лв. = допік. — ýплйў собі кöш Д. = виплів собі кіш. — у нúм Лв. = у нім. — синúй Лв. = синій.

γ) я́стріб Я. льід Я. мід Я. бжельід Я. тьíтка ВР. у ньім Л. йій О. приньіс Я. привіз О. завіў (завüў Стр.) поньíс (понüс) Стр.

Стїснене голосівки е в складї ере з рѣ.

бéрüг (беріг) НД. genit. берега psl. брѣгъ ripa. — на пéрід psl. на прѣдъ.

о стїсняє ся в у або ö.

бруст Г. genit. бросту = гал. брость, genit. брости і брост, genit. бросту junger Ausschlag der Bäume. — пöсхнути Лв. посохнути; дéрева пöсхлú = посóхли (коло Львова однакож: усхлú, післú). — прöстре Д. м. прострé. — бöжий К. = божий; бöжа олéнка Sonnenkäfer, Coccinella septempunctata. — свöйськый ВР. свойский. свöйськы вадь хыжны́ зáяцьі = Kaninchen. зáяць свöйський Бі. Lepus cuniculus. — пöзрíти Д. позріти psl. позрѣти spectare. — дöзріти (дíзріти) Бі. дозріти, psl. дозрѣти observare, contemplari. „кáжеме: хоть дöзріти, хоть досмóтрити“. — вöблый Ир. облий. вöбле дерево ukr. виблий, walzenförmig. psl. облъ rotundus. прöзвище Ир. прозвище. — подорöжнúк Я. Wegerich, Plantago. — кроткый ВШ. кроткий, ruhig, sanft, mild, bescheiden. psl. кротъкъ mansuetus, lenis, modestus.

о не стїсняє ся.

смýтость Пу. Trauer. — неýкость Лв. в значіню Unwissenheit. — мáлость О. eigtl. Kleinheit. з мáлости = seit Kindesjahren.

е не стїсняє ся в ю (ü, і)

пáленка НД. Б. = горівка, Branntwein, у Лемк. галицк. палюнка; в Лв. говорено менї: „дáґде кáжуть: пальóнка“, пáленочька З. deminut. — понéбля ВШ. Gaumen у Лемків: поныбя = понїбє, піднїбє, піднебенє.

Вторична творба (secundäre Bildung) голосівки **у**, причім **в** заникає, а **у** остає в назвуцї: уш ВС. psl. **къшь** — або **в** назвучне не відпадує: вуш plur. вуші Ґ. Лв., в Д. nom. sing. вош, nom. plur. вуші.

Вторична творба **ö** при чім **л** (= ў або в) заникає в середозвуцї. пöняк ВР. м. повняк, поўняк Krug cf. huzul. пóвниця Becher, Trinkgeschirr — cf. psl. **плънъ** πλήρης, plenus, повний.

а або у міcто і (= ѣ).

олáй Ґ. Кл. genit. олáю; олýй genit. олóю (коло Сигота) м. гал. олый, укр. олыя, gr. ἔλαιον psl. **ıелей, ıелѣй, олѣй.**

а міcто гал. і.

щать Лв. м. гал. щіть coll. Borsten.

є міcто і (= ѣ).

нєт Л. м. ныт, nein.

і в назвуцї удержує ся (дуже рідка приміта в южно-руских говорах і загалом в славянских бесїдах).

іж Ґ. м. йіж, psl. **ıежь**, Igel Erinaceus europaeus. „іж колячий є“. — іжýн Лв. Männchen des Igels. — і по при йі в формах від глагола йісти. йім, іш, овöн йість, онá ість, мы імé, вы істé, онй йідять Ґ. дай вóлöм істи (або йісти) НД.

ъы, и, і.

Грубє **ъы** в переважній части угорско-руских говорів можна відріжнити виразно від середного **и** пр. бытн (ВС. Л. Стр. і пр.) esse psl. **бъıти**, а бити percutere, psl. **бити**; забыў пíпу в хыжи = забув люльку в хаты. — дыня psl. **дъıня** pepo. — мы nos etc. По гортанних стоїть **ы**, так як в старословеньскім: сокыра,

тяжкы́й, погы́нути, хы́жа, psl. сѣкыра, тѧжькый (зложена форма) погыбнѫти, χыжа. В місцевостях пограничних з Гуцулами приіменник **вы** звучить як в Гуцульскім **ві** пр. вішітє́ Я. Ян. = вишите, вишивка. — ві́ростут Ян. ві́скочут Ян. = вы́ростуть, выскочать. — ві́торобити Ян. = вытеребити. — ві́рахувати Кв. ві́ника́є з ві́кна О. = виглядає. — ві́тєгнути О. ві́гнити О. Голосівку **ы** в других сполученях в тих місцевостях заступає середне **и** пр. бик, диня, ни́ньі. — Взагалї угорско-руске **ы** у переважної части говорів, хоть тверде, грубе і представляє иньший звук, нїж **и** — таки понайбільше не звучить так грімко і низко гортанно, як у Лемків галицких. Грубе, гортанне **ы** (таке як у галицких Лемків) стрічає ся лише місцево в Марамароші (Рус Поляна, Рус Кирва, Русково, Велика Руна), де **ы** витискає понайбільше **и** пр. Господы помылуй, косы́ты, мы́слыты, бы́ты, мета́ты, настыгнути, коло́дыця, кустьмы́, пі́снычка, пры́ймыч і пр.*). Подекуди зближає ся **ы** в виговорі до протяжного **о̄**. пр. мы́ло Стр. майже як мо̄ло Seife; быў Д. майже як бо̄ў. Мабуть відбуває ся у тих околицях на Угорщинї повільна переміна **ы** в формах глагола быти на **у** через **о̄**, а то нераз виговор бо̄ў, я забо̄ў майже звучить, як галицке був, я забув або по крайній мірі дуже до него близить ся. Сполучник **и** = et, то само назвучне **и** в виразах найчастїйше звучить як **і**, подекуди також як середне **и**.

и в назвуцї удержує ся:

и́ней Я. Ян. К. genit. и́нею Reif. — и́кра BC. Euter, gr. οὖθαρ; — і́ншакый НД. psl. **инъ**, **инакъ** alius.

и в назвуцї одержує придих **г**.

гы́кавий Бі. der stottert, stotternd; гы́кавец Stotterer, Stammler.

о місто старословенского **ы**.

во́йну I. psl. **кынѫ** διηνεκές, continuo; в ев. остромир. **кынѫ** (властиво повстало з **къ инѫ** = воину, войну = вєдно semper, continuo); в пісни: Хлопцьі во́йну машерю́ють, Машерю́ють в день і в ночи.

*) Порівнай: Ueber die Mundart der Marmaroscher Ruthenen. Ein Beitrag zur ruthenischen Dialektologie. Von I. Werchratskij. Stanislau. 1883. (Поданий там материял зібраний в одній лише місцевости).

и ослабляє ся на ъ.

по́леть Ґ. НД. imperativus (приказник, повельник) місто полети́; подь Стр. (з по-иди); по́дьме позира́ти Стр. gehen wir, um zu schauen. — помо́ль ся = помоли ся. — моўч (моўчь) = мовчи.

є місто и.

вовкє́ О. місто вовки́ nom. plur. (місцево і рідко; вплив гуцульского говора) звичайно во́вцы (psl. **влъци**).

е місто и (і).

Фаме́лия Пу. м. Фамилия, familia.

е.

Старославянскому **ѥ** одвічає **е**.

еде́н, една́, едно́ Ґ. ВС. Лв. psl. **ѥдинъ**. однакож в МЛ. Кв. один.

Мягке **е** місто звичайно в письмі уживаного **е**.

треба Кв. м. треба, потреба es ist nöthig, psl. **трѣба ѥсть**.

е (з ь) в genitiv-і удержує ся.

ле́ну Ґ. м. льну psl. **льнъ**, много лену viel Lein. — лева Лв. м. льва psl. **львъ** (тому також ле́вица ВШ. psl. **львица**; ле́вля ВШ. psl. **льва**).

а місто у нас уживаного е або и.

ле́два Пу. м. ле́две, ледви́ kaum psl. **ѥдва** староруск. **одва**.

а місто и.

зву́дта, зву́тта (Урмезьово Urmező в Мар.) м. звідти.

и місто е (звук посередний межи е а и: ë).

гуси́й, люди́й МЛ. м. укр. гусей, людей. — пинь м. пень, psl. **пьнъ**. — ми́тер МЛ. Meter. — коси́ць м. косе́ць Mäher, Weberknecht, Phalangium parietinum. — яри́ць Лв. Gerste. хло́пиць. — оти́ць. — ли́нча м. ленча lens, Linse.

о місто е.

тутóшній Лаг. і ту́тошньій в гал. тутешньій. — жобра́к Пу. місто і побіч жебра́к.

а місто е.

відчапи́ти Я. = відчепити. відчапі́т клю́ку. — часно́к МЛ. м. чесно́к; часни́к ВС. але чесно́к Ґ. Д. Кв. — коча́рьга НД. = кочерга, Feuerkrücke. — ласти́ти ся Г. м. лести́ти ся, пес ла́щить ся. — да́-што Г. Ґ. = дещо. — ньі́ґда (ни́ґда) niemals, nie; ньіґда́ (ньі́ґда) не ви́дьіў єм тако́йі пти́цьі З. — да́коли Ґ. Стр. а в Бі. дако́ли = гал. деколи, zuweilen, mitunter; однак в І. ВС; де́коли. — да́як Ґ.auf irgend eine Weise. — тра́ба Земпл. м. треба psl. трѣба, треба.

я місто є (наросток -иѥ).

ли́стя м. листє psl. листвиѥ folia. — коло́ся psl. класиѥ. — пі́ря Gefieder. — воло́ся. — камі́ня Лв. — крумплени́ня Лв. = натина бараболь або крумплыв, Stengel sammt Blättern der Kartoffelpflanze. — звіданя Лв. Frage, Nachfrage. — ро̂зджя НД. psl. рождиѥ в К. рі́ща. — кӧстя́ Вл Knochen. — одьіня́ ВШ. Kleidung, psl. одѣниѥ vestimentum. — паздьі́ря ВШ. Acheln, Abfälle des Hanfes oder Flachses psl. поздериѥ.

е (ослабляє ся на ь) і відпадує.

булш Г. м. булше = більше, більш. — по́виж Ян. м. повыже. — по́ниж м. пониже psl. пониже κατωτέρω, inferius. по́ниж Ви́шови. — уж (ужь) Пу. м. уже, psl. оуже.

о.

о удержує ся в назвуцї.

од МЛ. = від psl. отъ. — одрубати, одоймити (одняти), оддати = відрубати, відоймити (відняти), віддати. — ове́с genit. вувса́, вӧвса́, вівса́. — оре́л genit. вурла́, вӧрла́, вірла́, оре́ла. — одломи́в ся руг воло́ви Г. — она́ іде Вс. они́ говоря́ть ВС. — оге́нь Ґ. Feuer.

назвучне о одержує придих в.

воря́к Ґ. genit. воряка́, = Hengst, вӧрь, genit. воря́. — во́сьмый ВР. psl. осмъıй octavus.

назвучне о одержує придих г.

горі́х О. = оріх, Nuss, psl. орахъ, орѣхъ.

о не стїсняє ся.

спозна́ти Г. = гал. спізнати: не спознаємé Лв. wir erkennen nicht. — пото́м Г. гал. потім або по́тім (в Ніжбірку на Поділю

галицкім однакож: потóм). — подóбний Стр. м. подібний, „подóбний до я́струба“ в Лв. подóбний similis; але подöбны́й formosus, pulcher. подöбнá челяди́на = красна жінка. — пóдошва З. = підóшва, Sohle psl. подъшьва. — вóйна Ду.... гал. війнá.

е місто загально-руского о.

червéный Кв. Стр. м. червоний, psl. чръвьнъ et чръмьнъ. — дрöбéнькый Ґ. м. галицко-руского дрібóнький і дрібненький. — дуплé Лв. м. дуплó, Baumhöhle psl. доѹплиѥ caverna, foramen in arbore. (форма „дупле“ мабуть повстала з „дуплé“, що по тутешньому теперішному говору звучало-б „дупля́“; — дуплé форма старинна з „доѹплиѥ“ наросток иѥ) — грéзен З. gen. masc. м. грозно psl. грознъ βοθρύς, uva.

е місто загально-руского о, старословеньского ъ.

плетéме, кри́кнеме, хóчеме, вóзиме, клепáѥме, кáжеме, берéме, купýѥме, хоснýѥме, дамé ческе і словацк. pleteme etc. старослов. плетемъ etc. ческ. dáme старослов. дамъ в загально-руск. плетéмо і плетемó побіч плетéм... дамó.

а місто о.

лапýх Кл. м. лопух, Klette, Lappa. — жáлудь Стр. м. жóлудь або жолýдь čech. žalud Eichel. — кáждый Д. Ду. м. кождий psl. къждо декуда в Гал. і на Укр. кожній lit. kožnas. „у кáждö закути́ньі, по єднö дьіти́ньі“. — нагави́цьі Стр. м. і побіч ногавицьі, Hosen. — рыбалöв К. З. м. риболів, Sterna, Seeschwalbe. — манасты́рь Пу. м. монастир, psl. монастырь μοναστήριον.

ы місто о.

хы́тарь genit. хытаря Гр. границя, Gebiet, Grenze у Лемків хотар psl. хотарь cf. ukr. хутор. — вкыти́ти Стр. укоти́ти (в значеню: „уби́ти“).

у місто о.

флýєра Я. м. флояра, Hirtenflöte. — кулáстра МЛ. курáстра ВС. м. коластра, colostrum. — журвá МЛ. м. жорвá Grünspecht. — урíх ВС. м. орíх. — пасýля Ґ. м. фасоля, Phaseolus. — ґалýпом НД. im Galopp. — фýрма Д. форма. — лýскать батугóм З. = лоскає батогом, er knallt mit der Peitsche (в З. nom. sing. батöг). — рýжа Д. м. рожа, Rose psl. рожа. — ужени́ти Пу. м. оженити — уд ВШ. м. од. — упя́т ВР. ВШ. м. опять.

в місто о.

втели́ти ся НД. м. отели́ти ся. коли́ ся вте́лить коро́ва. — вжени́ти ся НД. м. оженити ся. — впят Д. Стр. = опять; знов. — мале́нька впят ры́ба — то ґо́вбник Д. psl. опать retro. — впали́ти І. м. опали́ти (о в виговорі переходить часто на у, а потім у на в) — вболоти́ти ся Пу. м. оболотити ся, уболотити ся. — вблече́ний Гр. м. облечений. — в пісни: мене до́ма хлопцьі вбсы́ли ВШ. = обсыіли. — вдыня́ ВШ. м. одыня. ож сесе́ і вдыня́ тво́є ВШ.

о після шиплячих і піднебенного й удержує ся, себто уподобнене занедбує ся а мягка суголоска не переходить на тверду — або рідше уподобнене доконує ся себто о переходить на е, а суголоска мягка замінює ся на тверду.

гайо́ви, гайо́м Вл. ковачьо́ви, ковачьо́м Вл. по дождьо́ви ВР. — У ВР. форми одні і другі побіч: коньо́ви і коне́ви ВР. ковачьо́ви і коваче́ви ВР.

о счезає.

лускорі́х Я. м. лускооріх, Nussknacker, Nucifraga caryocatactes. — лускогрі́х Ир. Myoxus glis, Siebenschläfer; лускогрішок Ир. Haselmaus, Muscardinus avellanarius (повстало = з лускогоріх, лускогорішок).

о в визвуці удержує ся:

я́ко Лв. Стр. як, psl. ꙗко. лы́та мо́йі молоде́ньки, што́сьте пошли́ по марне́нькы, пошли́, пошли́ я́ко вода́ etc. — Таки́й міх гро́ший му обіця́ли, я́ко во́н сам. Стр. — чьо́рный я́ко ка́вка Ир.

В співанках о визвучне часом відпадає, коли того требує склад вірша: Білий град, Білий град, во́йна на нім сто́йіть,
То не в єдног хло́па голо́вка забо́лить Лв.

а.

назвучне а одержує придих й.

я́стряб ВШ. Ир... у Лемків галицк. часто астряб, psl. ѩстрѫбь. — я́фины Бі. Heidelbeeren, в Гал. найчастійше: а́фины.

я місто а.

шкату́ля ВС. gen. fem. м. шкату́ла, Schatulle (що иньшого шкатуля́ gen. neutr. або шкатуля́тко demin. подібно як пр. збаня́, збаня́тко). — Миха́йля м. Миха́йла. спе́ред Миха́йля vor. St.

Michael ВС. — ивóвля м. ивова Pirol, Pyrolus galbula. — поряхувáти rechnen (в Малім Давидкові: поряхýйме, а в Великім Давидкові: порахýйме!) — дупля́ НД. genitiv. від nom. sing. дупле́ = в гал. дупла́, genit. від дупло. — алмýжня НД. алмужна. Almosen. няй Бöг прúйме вашу алмýжню! (вадь мы́лостыню!) — няй НД. МЛ. най, нехай. — тря́пом НД. м. трапом im Trab. — шкýря Г. м. шкура, скіра (льокальне; звичайно кажуть: кóжа).

е місто а.

здéлеку Я. м. здалéка. — келю́х побіч калюх Magen; Darm namentl. Mastdarm. — черíльниця Лв. Betrügerin, Hexe cf. чалувати magy. csal. cf. чарувати.

о місто а.

лóтатень Ян. місто лáтатень, латач, Caltha palustris, Sumpfdotterblume. — торгáн Ян. м. тарган, Periplaneta orientalis. — колобáня Лв. м. гал. калабаня, Lache, Tümpel. — зозýля НД. м. частїйше в Гал. уживаного зазýля, Kuckuck. — гóлузь, голýзка Стр. в Гал. часто галузь, галуза, галузка в О. також галýза. — горáзд ВШ. м. гал. гаразд psl. **гораздо**.

у місто а.

дрýґар Я. місто траґар, Tragbalken.

а місто укр. я.

раст ВС. м. ряст die ersten Frühlingsblumen, womit die Natur Wald und Flur schmücket. (а правильнїйше!).

я місто звичайно в Гал. уживаного а.

отвиряти Пу. Лв. м. отвирати, psl. **отварѧти** et **отварати**.

прейотоване а і також а перед змягченими суголосками перезвучає на е (в місцевостях пограничних Гуцулам).

пшенúце Я. — таблúце О. — сиротéтко Я. — небожéтко Я. — селéнский Я. — на коné Я. — мнекúй Я. — кресáне Я. — свинé Ян. — медвéдице Ян. — лóше Ян. — жéба Я. — полишéе се Я. — дек Кв. — шéпка Кв. — óленице О. — счеруváти О. — челединский О. — сьвéто О. — заклестú Р. — трестú Р. — йіжéк Р. — пóтечий Рос. — дéветь МЛ. — слобожéний МЛ.

У иньших місцевостях, що не граничать з Гуцульщиною, **а** в згаданих сполученях удержує ся:

пшени́ця, кори́тята, хоті́ть, мя́со (мнясо), пахня́чный, водяны́й і пр.

а місто старосл. **ѧ** або **ѧ**.

ды́ла Ґ. м. ды́ля, для psl. **дѣля** διά, propter (форма „дыла“ есть genitiv. від „дыло“ і правильнійша від „дыля“). — мо́а, тво́а, сво́а Земпл. = psl. **моѧ, твоѧ, своѧ**. — са м. ся psl. **сѧ**.

а відповідає старословенскому **ѫ**.

нара́квицьі Я. (nom. sing. нара́квиця) Pulswärmer psl. **наръ̀кавица**.

а відповідає загально-руск. **і** або **я**, польскому **ę**.

страна́тый Г. gefranst; zerzaust. = гал. стріпатий, стрянатий, лемк. стрямбатый польск. strzępiasty.

е відповідає старословенскому **ѧ**.

вите́зь Пу. psl. **витѧзь** heros magy. vitéz. — клеги́ня Рос. кегиня ВШ. = psl. **княгѧни**.

ом відповідає загально-руск. **о**, старосл. **ѻ**.

сомпе́ль Я. genit. сомпля́ м. сопель, psl. **сопль**. сомпе́ль леду Eiszapfen.

ан відповідає старосл. **ѫ**.

пантлик О. Band, magy. pantlika cf. psl. **пѫто** compes et **петля** ansula.

ун відповідає старосл. **ѫ**.

кундеря́вый Лв. = гал. кудрявий psl. **кѫдравъ** cf. magy. kondor.

ня, що повстало з старословенск. **ѧ**.

мняккы́й Лв. psl. **мякъкый** (= менккый, мйанккый, мнйаккый). — запнятѝ ся НД. запняли́ ся ко́ньі = затяли́ ся так, що не хочуть рушити дальше, psl. **запяти**. — розпняти Ир. psl. **распѧти** σταυροῦν, crucifigere; розпнятя́ Гр. в значеню: Христос на хрестї. psl. **распѧтие** crucifixio. купи́ў розпнятя́.

і місто загально-руск. **я** старословенск. **ѧ**.

тьі́гати ся НД. м. тягати ся psl. **тягати сѧ**.

у.

у починове удержує ся.

ус, усатый Я. — уж Г. Бі. в гал. звичайно вуж Ringelnatter. — усе́лница Л. Raupe. — у́дти по при вудти, вутти Г. = відти, одти. — у́хо Ґ. Ohr, dem. ушко. — уд Лв. по-при од psl. отъ. — удда́ти Д. = оддати, гал. віддати psl. отъдати. — у́дзимок З. „што спе́ред я́ри“ Nachwinter в гал. plurale tantum відзимки. — у́дмяк Ім. = одмяк Thauwetter. — у́дкы Бі. = відки у́дкы пришлй? woher sind Sie gekommen?

назвучне у дістає придихове б.

будйти Стр. удити, räuchern. вöн будйт свйнов мясо.

у в назвуцї одержує придих в (= ў).

ву́ста Ґ. м. уса, уси Schnurrbart, однакож у́ста Лв. НД. psl. жса dual. від жсъ.

у в назвуцї одержує придих г.

гусы́лнице О. Raupe гусе́лница Ґ. psl. жсѣница et гжсѣница польск. gąsienica. — гужо́вка Стр. „снур плете́ный з дубо́вого фя́тлика“ psl. жже funiculus, σχοινίον. — гузкы́й ВР. Пу. укр. узкйй, гал. вузкий psl. жзъкъ (декуда в гал. з неправильно мягчить ся: вузький; подібно неправильно: низький м. низкий psl. низъкъ; близький м. близкий psl. близъкъ).

і (ö) місто у.

шріба Д. м. шруба, Schraube. — тріська Стр. м. труська, Kaninchen plur. тріськы́ (майже як тröськы́), — кöкöль Ґ. = кукіль, Kornraden, Agrostemma githago. мно́го кокóлю. — кöхня ВР. Ду. гал. кухня, Küche. — кöзня ВР. м. кузня, Schmiede. іс ковачьо́м пöшо́ў у кöзню.

я місто загально-руского у.

я́стряб НД. Ир. genit. я́стряба astur, Habicht. я́стряб бы́вать у нас як у зімí, так у лы́ті. psl. ѧстрѫбъ, genit. ѧстрѫби. в Гал. звичайно яструб, рідко і місцево ястреб, ястріб, у Лемків: астряб.

о місто у.

па́зорі МЛ. м. пазурі, Krallen, nom. sing. па́зор.

у місто ю.

судá Я. сюди, сюда. — калýже Я. в укр. калюжа. — медведýх Ґ. м. медведюх, Maulwurfsgrille, Gryllotalpa vulgaris. — знáу ВС. Л. Ґ. = знаю. — máу Лв. ВС. Л. Ґ. = маю. — вандрýу Ду. = вандрую. — не довиджáу НД = не довиджаю. — забавлáут Г. — называут Г. ВС. — одтинáут Л. — льітáут Ґ. — імáут Ґ. — што даýть Ґ. — комарí кусáуть Стр. Лв. — узирáуть Лв. = визирають. — блыхы́ кусáуть Лв. НД.

ю місто у.

жовтогрю́дка Лв. = жовтогрудка, Goldammer, Emberiza citrinella. — марю́нка НД. = марунка, Mutterkraut, Pyrethrum parthenium. — машерювáти І. машерувати, marschieren. — покы́ню ВШ. м. покину (в пісни: Ой вöвчáрю, синетáрю, покы́нь вöвцьі пасти! Хоть покы́ню, не покы́ню: навчиў єм ся крáсти!).

в місто у.

вже по при ужé Я. psl. оужє.

ъ.

старословенскому ъ відповідає о.

зовé Г. = **съвиєть**. зовé ся ярúч Г. der Igel rollt sich zusammen. — розоклáсти Ир. (повстало із разъ + класти = *расклáсти). — надо мноў Ир. psl. = **надъ мъною**. — підóшва Я. Sohle psl. **подъшьва**. — совокýпно О. zusammen cf. psl. **съвъкоупъ** ἕνοσις unio; συναίρεσις coniunctio; ὁμόνοια concordia. ***съвъкоупьно**.

старословенскому ъ відповідає ы.

ізыйтú І. psl **съити** sive **сънити** descendere.

наконечному старословенскому ъ відповідає о.

дьíдо Г. Бі. psl. **дѣдъ** πάππος, avus; θεῖος, senex.

ь місто ъ.

тогíдь Я. місто тогід (в старосл. було би *тъгодъ) praeterito anno. — линь Ґ. м. лин Schleihe, Tinca chrysitis. я імúў лúня, ich habe eine Schleihe gefangen. — хрінь НД. Пу. genit. хри́ню, хре́ню м. згр. хрін, genit. хрíну (декуда в Гал. також хрінь genit. хре́ню або хрін genit. хрону). што прóсиш за тот хрінь? Г. Пу. was

verlangst du für diesen Meerrettig? psl. **хрѣнъ**. — б і л о́ к л е н ь НД. Acer campestre, Weissebern. — ч о р н о́ к л е н ь НД. Acer tataricum, herzblätteriger Ahorn. — к м і н ь genit. кме́ню Я. Kümmel, кмин.

ъ в середозвуці випадає.

схнути psl. **съхнѫти**. де́рева пöсхли́ Лв.

ь.

і місто звичайно у нас уживаного **ь**.

кру́зьі Л. побіч крузь = крізь psl. **сквозѣ, скрозѣ, скрозь**.

старосл. **ѣ** відповідає **е**.

ч е р в е́ н ы й Кв. Стр... psl. **чрѣвьнъ** в Гал. звичайно червоний, (гляди: голосівка **о**).

місто старословенского **ѣ** стрічаєм **о** (задля иньшого наростка місто: йез-йъ — йез-йо).

й і ж о́ Д. К. З. psl. **ѣжь**, Igel, erinaceus (прояв зовсїм льокальний; наголос паде́ на **о**, а рід середнїй: е́дно́ йіжо́, е́нно йіжо́; в К. однакож: маржны́й йіжо́, пе́сьій йіжо́ gen. masc.).

старословенске **ѣ** випадає (не переходить на **е**).

п е и к Ім. в Гал. пе́сик psl. **пьсѣць**, kleiner Hund.

ь відпадає в визвуцї.

о п я́ т МЛ. м. опять psl. **опѧть**.

старословенскому **ръ** відповідає **ер, ор** або **ыр**.

г е́ р л и ц я Ґ. Лв. НД. З. Вл. ге́рличька ма́є си́ню масть die Turteltaube hat eine blaugraue Färbung. Turtur auritus, гы́рлиця I. psl. **грълица** τρυγίον, čech. hrdlička. — корча́га Г. psl. **крѣчага** κεράμιον. — г ы р т а́ н к а Ґ. Gurgel, Kehle, psl. **грѣтань, крѣтань**. — п о к ы́ р ш и т и Ґ. zerbröckeln; zerbrechen; н а к ы́ р ш и т и = накришити cf. psl. **крѣшити**, frangere.

старословенскому **рѣ** відповідає **ры** або **рö**.

б р ы в а́ nom. sing. е́дно́ брывó Лв. psl. **брѣви**. — д р ö в о́ Бі. Holzscheit cf. psl. **дрѣва** plur. ligna.

старословенскому **ръ** відповідає **ре**.

с к р е н а́ т к а МЛ. стренадка, стернадка, Goldammer cf. psl. **стрѣнь**, stipula, Stoppelfeld. — г р е м і т и Лв. psl. **грѣмѣти**. гремúть, tonat.

ере місто загальноруск. **ер** = старосл. **ръ** (вторичне повноголосє).

ч е р е́ п а т и Бч. черпати. чере́пати во́ду psl. **чрѣпати**, haurire. — м е р е к о н ь і́ т и І. schwach leuchten, aufglimmen (von glühenden Gegenständen cf. у Маркіяна Шашкевича: грянь меркотїла, cf. psl. **мрѣкати. мрѣцати** obscurari.

старословенскому **лъ** відповідає: **лы**.

б л ы х а́ Я. Лв. plur. блыхы́ psl. **блъха**. — я́ б л ы к о plur. я́блыка Г. psl. **аблъко, ѩблъко**.

старословенскому **лъ** відповідає **ло** як в українськім і в Брідщинї, або **ле** як в загальнорускім.

л о́ ж к а Л. З. І. Löffel psl. **лъжька, лъжица**. (однакож в Я. л и ж к а) — б л о х а́ Ґ. — с л е з а́ Лв. слеза́ тече́ з во́ка psl. **слъза**.

повноголосність (Volllaut).

Повноголосні форми стрічають ся скрізь в говорах угорскоруских з акцентом движимим, а лишень виїмково, як у піснях, чути побіч також форми схожі з старословеньскими або з словацкими і мабуть суть слїдами впливу церковщини а іменно словаччини пр. г л а с, **гласъ**, hlas. — в л а с, **власъ**, vlas, — в л а с о ч ь к ы́ = гал. волосочки, волосєчко. — с т р а́ н а, **страна**, strana. — з л а́ т о, **злато**, zlato. — з л а т и́ т и, **златити** = inaurare. — м л а́ д ы й, **младъıй** (злож. форма) mladý. — з д р а́ в ы й, **съдравъıй** (зложена форма), zdravý. — г л а́ с н ы й, **гласьныи** (зл. ф.), hlasný. — піщало́чька гла́сна, klangvolle Pfeife.

приставка і всув голосівок.

(приставне **и**, **і**) ирсти́ти Р. psl. **кръстити**. pruth. **крьстити**. з крьстити повстало: крстити, ртити відтак для устороненя невигодної вимови ирстити). — и р ж а́ в і т и Лв. rosten. заиржа́вїў ключ. — и р ж а́ т и Ир. Лв. кóнь иржúть; кóнь заиржа́ў Лв. кóнь и́рже вадь квили́ть. — и р в а́ т и НД. зы́ля, што ирву́ть ба́бы. — и р з о н ь і́ т и Д. кóнь ирзони́ть das Pferd wiehert. — И л ь в о́ в ВР. = Львів, Lemberg, де живу́ть? ко́ло Ильво́ва? — и́ м с т а Д. мста, месть psl. **мьсть**, čech. msta. з и́мсты aus Rache. — И м с т и ч е в о = назва села. — и р ж а́ Ду. Rost. — и р ж а́ в ы й Ду. rostig, rost-

farben. — ильнý ВШ. (nominat. льон) = genit. льну. — ĺвова ВШ. івóвля, ивóвля Ґ. psl. **влъга**, Oriolus, Pirol. — ізвати Д. psl. **зъвати, звати**, „чапля ізвé ся“ Д. — ся приставка мабуть повстала по фальшивій анальогії з огляду на форми: ізбудити, іздурити, ізольляти.

приіменник **с, з** = старосл. **съ** звучить майже завсїгди **іс, із**. іс телятьом, із бýком; також в зложбі (композициї) з глаголами або іменами пр. іссыпати, іспрáвный; ізробúти, ізрýчный.

(приставне **о**). окрöп genit. окропу Ґ. м. кріп, Anethum graveolens, Dill, Gurkenkraut. окрóпу даю́ть до óгöркöв. — ошкóла, schola. — ошколяни́к = школяр, Schüler. — овőн З. = він, овőн продáў девятéро поросúць. овőн вúдыў ня. — остáвчикы у пéрстöв Ир. ставчики пальців, Fingerglieder. — ожелéдь Вл. psl. **жлѣдица** Glatteis; Regen mit Schnee. — окрайíна к. Сиг. крайíна. по вшы́ткых окрайíнах чісáрьства.

(вставне **е**). огéнь Лв. ВР. psl. **огнь** (в многих околицях Галичини: огóнь, вогóнь). мы́шачий огéнь І. Leuchtkäfer, Lampyris noctiluca. — сомпéль Я. psl. **сопль**. — вепéрь Я. psl, **кепрь**. — мысель Ґ. psl. **мъисль**. не прúйде му на мы́сель.

(вставне **о**) genit. plur. вікóн Я. — вітор Земпл. psl. **вѣтръ** словацк. větor. — вíхор НД. = ἄνεμος, ventus; psl. **вихръ**, turbo, čech vichr.

і в назвуці заникає.

Сус побіч Ісус Пу. Jesus. — гýмен Пу. місто ігумен psl. **игоуменъ** ἡγούμενος. — зраельськый Марамар. м. ізраельский. — мéно Пу. м. імено. — мня м. імня psl. **имѧ**. — но Ир. м. інó, nur. нúтко нé знаў, но ты та я Ир. — шторія м. історія ital. storia; і (и) заникає також в формах пöду, пöдеш, пöде і пр. Пу. з по-иду = пойду, пöйду, пöду.

і не приставляє ся.

шоў. пошóў. пушóў Лв. psl. **пошьлъ ѥсть** (часто однакож і приставляє ся, подібно як в Галичині: ішóў. пуйшоў. — Тоє приставлюване голосівки і неправильне а стало ся, з огляду на форми іду, іти по фальшивій анальогії, бо до **шьлъ**, шоў корінь **шьд** а не **ид**).

ы випадує в середозвуцьі.

дóста О. ВШ. Коп. Стр. м. досы́та, genug, psl. **досыти** et **досыть** satis.

и назвучне відпадає.

д ó х ы ж Пу. м. до хыжи.

ы відпадає в назвуцї (лишень в пісни).

о б м. обы́. Вару́й ся Яньі́чку, об тя не заби́ли Лв. — б м. бы. як соба́ку-б вби́ли НД. = як собаку бы вби́ли.

відпад визвучного **е**.

з е л é н о й ли́стя Земпл. м. зеленоє листя. — чу́до н е б é с н о й — чу́до небесноє. — ў ш и́ т к о й поле = вшиткоє поле. — д в о й дьіти́й = двоє дїтей psl. **двоѥ дѣтий**. (порів. стсл. **двой, двоꙗ, двоѥ**, скл. як **мой**).

відпад назвучного **о** коли попереджає вираз закінчений голосівкою.

д о к о л а 'б г о р о д и л и Земпл. — о н и 'б с у д и л и м н я. — всьі са 'б р á д у ю т ь тому. — н а г н и = на огни.

відпад голосівки **а** в назвуцї.

м а р и к á н к а м. американка eine Kartoffelabart. — п а т и́ к а ВШ. Коп. magy. patika Apotheke. п а т и к á р ь Apotheker. — л а р м у в á т и Пу. alarmieren. magy. lárma Alarm.

відпад голосівки **а** в визвуцї.

д ó к у с Лв. ganz und gar м. до куса.

відпад наконечного **у**.

д ó р а з Лв. Стр. Пу. м. дó разу, augenblicklich, gleich; — д ó д о м Стр. м. дó дому = домів: — дома́к Ир. Ду. м. до ма́ку або до ма́ка ganz und gar, до крихти. — ще дома́к не присти́гли дичкы́ die Waldäpfel sind noch nich ganz reif. ку́риця дома́к бі́ла ganz weisse Henne.

стяганє складів.

а д и́ ! Я. = а диви. — н а й ВС. н я й Лв. = нехай укр. хай, гал. най, лемк. няй. — м о ж Л. МЛ. Лв. = можна. — с л а-б о у = с л а-б у Лаг. = слава Богу. — б р а Я. м. брате. гей бра! ходи́-ко суда́! порівн. П. Гулака Артемовского: „Ти винен, бра Рябко, що в ніч так розбрехав ся“. — п о д ь МЛ. = пійди (psl. **поиди**); подь-ко сюда́ бра́те! МЛ. = пійди но сюди брате! — подь ід ми́ньі! МЛ. komm zu mir! = п о й. п о й т е Лв. = psl. **поиди. поидѣте**. — з á г а н к а Г. м. загаданка, Räthsel. — к с т и́ т и с я Им. м. крестити

ся; декуды стити, перестити ся. — са́лька ВШ. м. усалька Granne, arista cf. psl. жсъ barba cf. magy. szálka.

уподобненє голосівок.

префе́сор м. професор.

Наголос.

Наголос в угорско-руских говорах акцентованих себто у Лишаків і східних, з Лишаками сумежних Лемаків оказуе свої приміти. В словах зложених з приіменниками наголос паде понайбільше на приіменник пр. за́перти. за́перли Ду. по́дати ВШ. але подало́ Лв. поне́су Лв.; зу́вяло ли́стя Лв. = зівяло листє. — за́тєти. за́тєли ся конї О. — по́ходиў ВР. — пре́добрый. пре́добра. пре́добре Лв. sehr gut. до́стойний Ґ. — Те саме буває в зложених виразах присловникових пр. до́чиста Стр. ВР. ganz und gar. — на́курто Ир. = на коротко. — зо́споду (зісподу) МЛ. von unten. — на́солодко Лв. — на́-трояко Лв. auf dreifache Weise. — на́коротко НД. — Наголос паде часто також на приіменник при 7 пад. пр. по́ полю Р. ВС. auf dem Felde. — на́ свїтьі auf der Welt. — на́рід (нл + родъ) genit. на́роду Стр. abl. на́родом. nom. plur. на́роды. — о́бід Стр. = в гал. обід (з объ + ѣдъ). — однакож розу́м Ґ. ВС. Вл. (разъ + оумъ = разоумъ) genit. розу́ма et розума́. овён ма́є до́брый розу́м; не ма́є розу́ма; не чини́ (чіни́) без розума́. — в НД. говорять: ро́зум genit. ро́зуму. — nom. plur. коза́ки genit. коза́кöв в Гал. козакй, козакі́в. — nom. plur. дзвоны́ ВШ. = гал. дзво́нн. — царь genit. ца́ря ВШ. м. царя́.

Nom. plur. зьвіздьі ВС. блыхы́ Г. ВС. Лв. Д. блохы́ Ґ. верьбы́ ВС. від nom. sing. зьвіздá, блыхá, блохá, верьбá. — жєбы́ Я. nom. plur. = жабц.

Nom. sing. ло́шє. я́гнє Яд. те́лє О. те́лєтко. ко́тя МЛ. nom. plur. ло́шєта. я́гнєта. телє́та. телє́тка. котя́та МЛ. — Nom. plur. во́лы Лв. — на́роды. бога́ті на́роди Я.

ко́марь plur. ко́марі О. кома́р plur. комары́ Стр. psl. комаръ et комарь. — пастырь Лв. НД. genit. пастыря́. — самúць Ґ. імúў єдно́го самця́. — птахы́ Ґ. nom. plur. — качу́р Лаг. Бі. genit. качура́ в Гал. найчастїйше ка́чур. — чове́н Лв. човна́, на човны́ ukr. чо́вен в Гал. човéн. — ло́тач НД. в гал. декуди лата́ч Sumpfdotterblume. — мужчúна Р. = мужчина́.

ласúця Лв. НД. звичайно в угорско-руск. як і в Гал. в акцентованих говорах ла́сиця. — ве́рба Я. Ґ. Ир... але верба́ Г.

верьбá ВС. psl. врѣка пол. wierzba. — лускá Лв. = в Гал. лускá тут і там лýска. — родúна Лв. = гал. родúна. — дичúна МЛ. = в гал. дичúна, Wild. — чéреда МЛ. гал. чередá (подібно в гал. в Дрогобиччинї: сéреда побіч середá). — лóза НД. І. в гал. лозá. — пúщалка НД. в галицкім: пищáвка, пищáлка, пищéвка. — печерá З. гал. і укр. печéра. — коропáвка К. декуда в Галичинї: корóпавка Bufo, Kröte. — ожелéдь Вл. в галицкім і в многих околицях угорско-руск. óжеледь. — жолýдь Лаг. Ду. genit. жолýди в Галичинї найчастїйше жóлудь genit. жóлуди рідше жолýдь.

Deminutiva (Вменшительні) на ка часто наголос мають на послїднім складї: травкá, сьúдинкá, лозинкá, першинкá.

копитó Бч. = копúто. — ґолесá в гал. колéса nom. plur. die Räder.

великúй дім Лв. grosses Haus. великúй чоловíк gross gewachsener Mensch. великá вадь грýба водá wörtl. grosses Wasser z. B. beim Anschwellen des Flusses, bei Überschwemmungen. — кóнь великúй НД. але в З. велúкый (в Галичинї: велúкий, однакож в декотрых гірских околицях також вéликий, іменно в значеню: дуже великий). — кýртый Ир. = куртúй (коло Дрогобича в Гал.) kurz. — сáмый Лв. так як і в укр.; в гал. найчастїйше самúй: до сáмого вечера Лв. пятéро Стр. девятéро Стр. десятéро Стр. так як в говорі бойківскім; в загально-руск. = пя́теро, девя́теро, деся́теро etc.

говóрю, говорúш, говорúть (говорúт); говоря́ть Ґ. З. чинúть (чинúт) будúт. будя́т. — стóю, стóіш, стóіть, мы стóіме, вы стóіте, онú стóять Лв. Стр. він ловúть, они ловля́ть в загально-руск. лóвить, лóвлять, говóрить, говóрять докúдали Я. в Гал. звичайно докидáли і пр.

Суголосочня (Consonantismus).

Плавні л, р.

В угорско-руских говорах єсть мягке ($л_1$ = ль) і середне л ($л_2$) розпросторонене, грубе л ($л_3$) лише рідко і місцево. Послїдне переходить в причаснику минувшого врем. стану дій. II. в переливний звук ў або в. імúў, (імúв), говорúў, писáў. В женьскім і середнім родї л втискає ся часто середне місто твердого т. є. $л_2$ місто $л_3$: імила, говорила, писала, імило, говорило, писало. Взагалї середне л перемагає тут, так як грубе л переважно в Галичинї, де говорять звичайно ми говорил$_3$и, ходил$_3$и місто говорил$_2$и, ходил$_2$и — на Угорщинї: говорил$_2$и, ходил$_2$и.

Старосл. лъ, коли після него слїдує суголоска, переходить на оў (ов) або рідше на лы, (ло), ле.

воўк psl. влъкъ. — жóўтый psl. жлътъ. — блыхá psl. блъха. блохá. — слезá psl. слъза. гл. Голосівочня sub ъ (лъ).

$л_2$ а не $л_1$.

свідьíтелство Земпл. psl. сьвѣдѣтельство. — булше МЛ. = більше. — усéлниця Л. = в многих околицях Галичини усьíльниця. — майбíлший Л. — ремесéлник МЛ. ВШ. ремісник, ремесельник, čech. řemeslník. pol. rzemieślnik.

ль місто л.

шкатулька Ґ. Стр. м. шкатулка, Schachtel, Schatulle. — більóк Ґ. genit. бількá Eiweiss місто білóк genit. білкá. — понедьíльок м. понедьíлок psl. понедѣльникъ. — вíльми місцево місто вілми abl. plur. psl. волъми.

р місто л.

пöдпöрíтка Лв. м. гал. підпілїтка Wachtel, Coturnix communis (назва „підпілїтка“ повстала з наслїдованя клички самчика перепелицї словом: „підполїть!“ imper. від підполоти = jäten, ausjäten); — шереснáтый Пу. місто і побіч шелеснáтый eigtl. rauschend, stark rauschend; üppig. шереснáтоє або шелеснáтоє лúстя = што шерестить, шелестить dichtes Laub, welches, vom Winde bewegt, stark rauscht. — фіярка НД. м. фіялка, Veilchen, Viola. — курáстра ВС. Ир. м. коластра, colostrum. — крóхмарь Лв. крохмáль, Kraftmehl, Stärke, в декотр. окол. Галичини: скріб. крóхмарю дай Лв. — крохмáрити плáтя Лв. die Wäsche stärken, скрóбити або крохмáлити бíлє. — роскотáти НД. лоскотати, kitzeln. вöн роскóче.

р місто л (з н).

рапорúця Д. місто рапониця cf. рапоньíти. З „рапониця“ повстало перше: „раполиця“ а відтак через уподобненє „рапориця“. качька-рапорúця.

н місто загально-руск. л.

дрімню́х Г. але в Л. дрімлю́х, Ziegenmelker, Caprimulgus europaeus. — земня́ Я. земля. — конóпньі (коло Унгвару — звичайно plur. рідко sing. конóпня) м. конóплы. — — — тéрниця

Ґ. м. гал. терлиця „што ла́мле коно́плы“ Hanfbreche. — скавуньі́ти Ґ. м. скавульі́ти winseln.

н місто ль.

ко́вбен (коўбен) побіч ґовбен НД. м. ковбе́ль genit. ковбля́ = рыба мала́, што ся спо́дом тьі́гать. єде́н ко́вбен, два ко́вбени. Gründling, Gobio fluviatilis. — таньі́р Стр. м. тальі́р, Teller. — кестеме́н Лв. Tüchel м. тестеме́ль турецк. téstimél.

й місто ль.

пра́йник Стр. м. пральник, psl. пральникъ fullo.

змягчене р.

це́рьков Я. psl. цръкы. црькы. — четве́рь Я. МЛ. Лв. ВР. genit. четверьга́. то́го четверьга́ vorigen Donnnrstag. — psl. четвръткъ в остром. ев. четврьтъкъ. — вепе́рь МЛ. genit. вепря́ psl. вепрь aper; пол. wieprz. — верьба́ ВС. ве́рьба НД. = верба́ psl. връба пол. wierzba. — верьх psl. връхъ. врьхъ. пол. wierzch. — на верьхо́виньі Ґ. у верьхо́виньі О. im Hochgebirge. верьхо́м З. верхи, верхом zu Pferde. — тепе́рь Кв. тепе́рька Лв. Гр. — ме́рьва Стр. ме́рьвиця Стр. О. psl. мръвица ψιχίον, mica; пол. mierzwa. — пе́рьвый ВС. psl. пръвъ; в Євангелию остромировім: прьвъ. — ярьмо́ Кв. psl. ıарьмъ ζυγόν, iugum, гуцульск. єре́м. пол. jarzmo. — би́рька НД. junges Schaf. — лави́рька ВШ. Eichhorn, Sciurus vulgaris. — серьця ВШ. в ев. остромировім срьдцє. — зрю І. psl. зрѩ βλέπω, ὁράω, specto. — столя́рь Бі. пол. stolarz, čech stolař. — коса́рь О. вӧвчя́рь Ґ. покли́ч миньі́ то́го вӧвчяря́ Ґ. — склепа́рь Г. Ladenverkäufer; Kaufmann, der im Gewölbe verkauft.

р тверде як і в других говорах україньско-руского язика:

ра́но, рева́ти, роби́ти, романи́ця, руг (рӧг, ріг), рубати, руськый, ры́ба, рысь, рапори́ця, рӧ́зджа, рӧк etc.

знеподобненє р—р в л—р або р—л.

ґлана́рия Стр. granarium, Speicher, Kornboden. „де ссипа́уть зе́рно“. — про́луб Бі. м. проруб, Eiswuhne. — ква́ртьіль О. Ду... квартира, magy. kvártely, Quartier. — барбі́ль Бер. м. барбі́р, magy. borbély, Barbier. пӧшо́ў барбі́ль бри́твати.

друге **р** в **р—р** не знеподобняє ся.

перепери́ця Г. Бі. НД. перепе́риця ВС. і перепе́рниця ВС. перепе́риця Ґ. Ду. К. ВШ. = гал. перепели́ця psl. **прѣпелъ** декуда на Укр. перепел, перепілка пол. przepiórka Wachtel, Coturnix communis. Корінь **пр** = volare psl. **прати. перѫ, переши, переть.** оттак перепериця ein oft aufflatternder, oft auffliegender, hinüberfliegender Vogel).

місто **р—р** виїмково і місцево **л—л.**

пелепели́ця Бі. місто і побіч перепериця гал. перепелиця порів. словеньск. prepelica, plepelica і старосл. **плѣпелица.**

Сичні с, з, ц.

с удержує ся (не переходить в виговорі на з).

сважати ся (с ким) Л. zanken. psl. **съваждати** calumniari. — сва́да Л. Zank, Streit, Wortstreit, rixa psl. **съвада** contentio, calumnia.

с не мягчить ся перед суголоскою попереджаючою **і** = ѣ, або також безпосередно перед **і** = ѣ.

співати Я. в многих околицях Галичини: сьпівати. солові́й красно́ спі́вать Ґ. — сльіпы́й. — сльіпа́к Я. д. Blindschleiche, Anguis fragilis. — сусіда Д. psl. **съсѣдъ** et **сѫсѣдъ.** — сі́яти Я. НД. м. сьі́яти. сі́ють лук-чеснок Ч psl. **сѣꙗти.**

с не мягчить ся рівно як в старословенск. (правильно).

писмо́ ВР. psl. **писмо** пол. pismo. В гал. укр. і в многих ок. угорско-руск. уживає ся неправильно „письмо́“.

с неправильно мягчить ся.

стиськати МЛ. м. стискати. у́стиськає (устиськат) або у́жмакає ря́нтє МЛ. — пі́цькавка Вл. з пі́ськавка м. піскавка, Spitzmaus, Sorex cf. hal. піску́чка et lemk. пи́скір Sorex; lemk, пискати в иньших окол. Гал. пища́ти, пище́ти, пискотьіти, писконьі́ти). — ку́ська Г. м. кустка Knochen; Knöchel; Stein im Obst в Гал. кістка. — воу́чи́сько. хлопчи́сько Г. місто вовчиско, хлопчиско. — во́сько Пу. ву́сько Марам. м. ві́йско psl. **войско.** — че́сьный Бер. м. чесний psl. **чьстьнъ.** — місьто Мар. зам. місто в значеню такім як старосл. **мѣсто** = locus, місце, Ort.

наростком **ьскъ** утворені приложники і заіменники вимітують **ь** а мягчать **с**.

р у́ с ь к ы й м. руский. у г о р с ь к ы й м. угорский.

В словах, де **ъ** пня перед наростком переходить в **ов**, скупня звукова **о в с ь** стягає ся в **у с ь** (а то: **о** стїсняє ся в **у**, а **в** видрулює ся).

д ь і д у́ с ь к ы й (в многих околицях Мараморошских) dem Greise, dem Bettler gehörig. дѣдъ + ьскъ = дѣдовьскъ = дѣдовськъ = дѣдувськъ = дѣдуськъ). — п о п у́ с ь к ы й = попівский. — д я к у́ с ь к ы й = дяківский.

Сплив скупнї звуків **сьс, жьс, шьс** в **с** (сь) — **чьс, тьс** і **дьс** в **ц** (ць).

р у́ с ь к ы й (з роусьскъ + и = роусьскый). — б о́ с ь к ы й з божьскый. — д о́ ў с т в о Мар. Schulden. шйтко до́ўство sämmtliche Schulden (з доўжьство cf. доўг psl. **длъгъ** debitum). — н а́ с ь к ы й з нашьскый. — б о г а́ ц ь к ы й з богачськый. — ж о б р а́ ц ь к ы й з жобрачьскый. — с и р у́ ц ь к ы й. с и р і ц ь к и й з сиротьскый. — двацять, з двадьсять — psl. **два десѧти**. декуда двадцять і дваццять. трицять і пр.

ц місто **с**.

к у́ ц ы й Ян. м. кусий. — к у ц у́ л я Ян. корова кусохвоста. — с ц е Ян. місто ссе. уж сце корову die Natter saugt an den Zitzen der Kuh (nach dem Aberglauben des Volkes). — у́ с ц а ў Бч. м. уссав = виссав. — ц е с ь МЛ. сесь. — в у д ц і МЛ. побіч вудсі, вудси = відси. — у́ м н я ц к а т и Г. ви́мяскати herausdrücken. — п р о ц о́ н ц в і т Ґ. Кл. НВ. Helianthus, Sonnenblume м. просо́нцьвіт. — ц в и́ д а Лв. м. свид, Cornus sanguinea, rother Hartriegel. — к о ц м а л ь к ы́ НД. м. космальки nom. sing. косма́лька Beeren von Ribes grossularia, Stachelbeeren (die Früchte oft zottig (косма́ті, коцма́ті var. pubescens), daher der Name). — к о ц м и́ н Ім. м. космин, Stachelbeere). — ц в и́ н ь і побіч сви́ньі К. — цвинарь побіч свинарь К. — п і́ ц к а в к а Ир. І. Вл. Д. і п і́ ц ь к а в к а (**ц** змягчене неправильно) м. п і́ с к а в к а Бі. ВШ. Spitzmaus, Sorex. — х л я́ ц н у т и Лв. м. хля́снути а то з хлястнути. cf. хлястáти, хлостáти. — ф р а́ ц к а т и ВР. м. праскати. фра́цкать кôнь das Pferd schlägt aus.

з місто **с**.

п е́ н з и я Ґ. пенсия, Pension.

ш місто с.

шкі́ра Я. шку́ра МЛ. м. скіра psl. скора. — шерсть Я. Кв. м. серсть psl. сръсть. — шала́та Ян. м. салата. — шкре́бати м. скребати. шкре́бле кро́мплы Лв. = скобли́ть бараболї. — кошту́р З. м. костур „што по́дпірать ся хро́мый". — зашпі́нкати ВШ. м. заспи́нкати, на спинку зачепнути, häfteln.

з здвоює ся.

іззы́сти НД. (ззы́сти, ізьзы́сти) psl. сѣсти et сънѣсти = з'їсти. тхо́рь у сусы́ды пять іззы́ў ку́рят.

дз місто з.

дзвеньі́ти м. звеньі́ти. дзвени́т стру́на О. — дзе́рькало Я. м. зеркало Spiegel. — дзьвірь Лв. ВР. м. зьвір. дзьвірьова́тий чоловік Лв. = чоловік дикий і лютий мов зьвір. — дзьвізда́ Лв. ВР. ВШ. м. зьвізда. — дзя́бка Ир. Buchfink, Fringilla coelebs м. зябка cf. psl. zięba, галицкоруск. зяблик, зяблиця.

иц (ец) місто ець.

кравиц м. кравець. хло́пиц м. хлопець (Я. місцево; звичайно иць пр. хло́пиць).

ч місто ц.

чьі́сарь Ду. м. цїсарь. — чіса́рськый (чьісарськый) м. цїсарский. — чьіна́ Ду. м. цїна pretium.

Піднебенні (понебні) й, ж, ч, ш.

ч, (ш) щ рідше ж вимавляють ся мягко н. пр.

чюти Я. Лв. — ка́чька ВС. кво́чька ВС. Лв. — соро́чька ВС. — ночюва́ти Стр. — но́жичькы НД. — боля́чька НД. — квочька кво́че НД. — пі́сничька НД. Liedchen. — рога́чь Д. Lucanus cervus, Hirschkäfer. — ничь З. побіч нич. — хо́чю З. = хочу. — та́чька Бі. Schiebkarren. — чьо́рный, чьо́рная, чьо́рноє НД. К. — я́щюрка ВС. — щю́ка ВС. Ґ. Стр. Hecht, Esox lucius. — щі́паўка Д. — пу́щять. пущя́уть Ґ. — ви́жю побіч ви́жу Гр. = виджу. — ла́жю побіч ла́жу Вл. = ла́джу і пр.

з місто ж.

по́вороз Р. м. поворож, Marienkäfer, Coccinella septempunctata. — зя́бра Г. Kiemen. зябра́ ВС. (nom. sing. зябро́); однакож в ВШ. жабрі́. іми́ў ры́бу за едну́ жабрю́.

дз місто ж.

дзе́бра Я. дзя́бра Лв. Kiemen, branchiae гал. зяви, зеви, зьіви і дзьо́бра. — дзябрі́ Бі. (nom. sing. дзября́. е́дна дзября́). ры́ба ды́хать дзября́ми Ду.

дж місто ж.

джа́воронка Ґ. (джя́воронка) м. жаворонок psl. **сковранькъ** κορυβαλός, alauda; джа́воронка ховпа́та Ґ. Haubenlerche, Galerita cristata. — баледжяни́к Д. м. балежани́к Mistkäfer, (бале́ґа = Mist, Dreck).

ж місто дж.

ви́жю Гр. м. виджу psl. **виждж.** — ме́жу Гр. м. ме́джу (praes. від меди́ти = сыти́ти горівку); межёный м. меджений = медом підправлюваний. — ла́жю, ла́жу Вл. м. ладжу. — сажёный ВШ. = са́джений.

р місто ж.

небо́ре Ян. Лв. м. небоже. — небора́к Я. З. čech. ubožak.

ц місто ч.

ци Я. м. чи. — ско́цень Я. м. ско́чень, Springlein, Linum usitatissimum var. crepitans. — пец НД. м. печ, піч. тота́ пец велика́ dieser Ofen ist gross. psl. **пешть.** pruth. **пець.** — бы́цкы Бер. м. бички.

ш місто ч.

рушни́к Я. м. ручник, Handtuch, Wischtuch. — тушны́й м. тучний. тушно́е мясо ВС. fettes Fleisch. psl. **тоучьнъ,** πίων, pinguis. — посо́яшник Лаг. м. посонячник, Sonnenblume, Helianthus cf. psl. **слънъчьникъ** locus apricus, ἡλιακόν.

щ місто ч.

щи́рка В. м. чирка Anas querquedula, Knäckente. — горщя́рь Бер. м. горчар, гончарь psl. **грънъчарь.** — худо́бщина Пу. в значеню майно; мале майно, Vermögen, Habe; geringes Vermögen. місто: худібчина (худоба, худібка + ина). [худы́й значить mager; худо́бный arm; худо́ба Vieh — а що худоба становить головне богацтво селянина, розвинуло ся в дальшім наслїдї поняте худоби в значеню: майно].

с місто загально у нас уживаного ш.

се́ршун ВС. м. ширшу́н Hornisse. се́ршуны вели́кы psl. **сръшень** et **шръшень.** — сну́рок НД. ВР. м. шнурок, Schnur. —

санова́ти Лв. м. шановати cf. psl. санъ dignitas. — спара́ І. м. гал. шпа́ра Spalte, Ritz. — са́бля Лв. м. гал. шабля psl. саблꙗ, magy. szablya = Säbel.

ч місто ш.

бли́ще Я. (ближче, близче) = близше. — ме́нчий Я. менший. за полови́нку ме́нчий um die Hälfte kleiner. — ра́нче Я. м. ранше. — чко́да Земпл. м. шкода, Schaden. — Чмульо́. Чмільо́ Мар. (мено жиду́ське) Шмуль.

щ місто ш.

пыщкова́ти Гр. м. пишковати. вже потю́к пыщку́є der junge Vogel bekommt schon Blutfedern (коли́ обра́стать). вжесьме пыщко́вані у́брали воробкы́ wir haben schon mit Blutfedern bewachsene Sperlinge aus dem Neste gehoben.

ц місто щ.

вец Земпл. м. вещ psl. вєшть πρᾶγμα, res. čech, věc. словацк. vec.

щ місто ст.

хво́щик ВР. І. м. хвостик. хво́щик у вöвцы́. хво́щик тоне́нькый у мы́ші.

шт місто щ.

блошти́цє О. Ян. м. блощиця. Wanze, Acanthia lectularia (форма старинна; в старослов. булоби *плоштица з плоскъ + ица; pol. płoszczyca, pluskwa, čech. ploštice, але зр. лотишске blakts). — што Л... м. що psl. чьто (однакож в Бі. і декуда инде також: що, шо).

Зубні т, д, н.

д місто т.

друґа́р Я. plur. друґарі́ Tragbalken. — надь К. Ир. Вл. м. нать, натина. „надь на кру́мплях, а бомболюшкы́ (Kartoffelbeeren) на нади“. — фе́рдел (в Марамарошчинї, в Крячунові) = віко cf. Viertel. — труд Ир. м. трут Drohne.

к місто т.

кӱтка Ґ. Лв. (в Унгварі: тю́тка) = ма́мина сестра Ґ. Tante. — кьі́ло Лв. = тьіло. — ски́рта сьі́на Стр. = подільск. стирта, укр. ски́рда Heuschober, Feim. — кі́мя, кі́мня НД. м. тїмя. на тöм кі́мню. — сьї́кник Лаг. сьітник. — кі́сто Лв. ВШ. м. ті́сто. — кі́шити ся Лв. = тїшити ся. — киндири́ця, кен-

дирúця Лв. тенґерúця ВР. Mais, magy. tengeri. — крутúзна ВШ. м. трутизна, отруя, отроя, утроя, отрова, Gift, venenum. — скренáтка МЛ. м. стренадка, стернáдка, стернúк, стернюк Goldammer, Emberiza citrinella pol. trznadel м. strznadel, čech. strnad cf. psl. стрънь stipula, Stoppelfeld. — кестемéн Лв. Tüchel, Schnupftüchel м. тестѐмель cf. turc. téstimél.

д легко мягчить ся.

д'éрево Лв. psl. дрѣво pol. drzewo, čech. dřevo. — д'верь. д'верi. Лв. у д'вéрьох in den Thüren. psl. двьрь. двьри. двьрєхъ. pol. drzwi, čech. dvéře. — д'несь Лв. psl. дьньсь. кобы́ лем д'несь, а зáўтра як Бöг дасть (vom leichtsinnig und verschwenderisch Lebenden).

ґ місто д.

тенґерúця ВР. тендериця, Mais. — сéреґ ВШ. м. серед. сéреґ селá mitten im Dorfe. — ваньґувáти Д. м. вандрувати. — шúнґел Я. genit. шінґля в других околицях: шúнґла genit. шúнґлы. Schindel magy. zsindely. у Чехів: šindel.

т місто д.

тугá Ґ. НД. Им. Бі. = дуга, Regenbogen psl. дъга τόξος, arcus; iris. „тугá вóду пе“ НД.

л місто н.

ґаґолúця Д. м. ґаґоница cf. ґаґонúти. — клегúня Рос. м. княгиня psl. кънѧгъıни v. кнѧгъıни nsl. kneginja.

м місто н.

пáсемок (пасимок) Г. м. пасинок, Nachtrieb. зелó пýщать пáсемки з кóріня. — óленя рóги с пáсимками Ім. І. м. з пасинками; не похóдить від „пасмо“, як се иноді виводить людова етимольоґія; корінь той самый, що у сынъ scr. su parere. оттáк: пáсинок das Nachgeborene, das Nachwachsende, der Nachtrieb cf. ukr. пасúння collect. Nachtriebe. відтак перенесено се слово також на розсохи рогів оленїх. — малúсник НД. м. налисник, налистник. малúсникы печýть на Пéтра з киндирúцьі, з крýмплїв і з мукы́). — воїмськый Мар. м. воїнський psl. войньскъ militaris.

нь місто н.

мурянькы́ Д. Ameisen м. мурянкы́. мурянь óк К. nom. sing. м. мурянóк gen. masc. у гал. Лемків муря́нка gen. fem.

й місто змягченого н перед я.

посо́яшник Лаг. м. посонячник, Sonnenblume (посойашник з посоньашник).

знеподобнене нн у лн.

мізи́лник Я. малий палець, digitus minimus psl. **мѣзинъ** = minor. — з **мѣзинъ** + **икъ** повстає мізиник; здвоєне суголоски н неправильне: мізинник, з котрої форми через знеподобнене першого н повстає: мізилник). — гусе́лница ВС. Raupe з усе́нница, усі́нница psl. **жсѣница. гжсѣница.** (декуда в Гал. також гу́сеница, усі́льница, усі́ль, усі́лка, гу́сень, ву́сень, вусе́льнык).

знеподобнене нн у вн.

черевні зу́бы Г. черівні зуби ВР. м. черенні зуби dentes molares, Backenzähne (тое знеподобнене відбуло ся мабуть під впливом старинної форми: чреновный, череновный psl. **чрѣновьнъ**).

Гортанні к, г, ґ, х.

По гортанних стоїть — з виємом не многих околиць, іменно сумежних Гуцулам — ы. кы́пень. кышкы́. но́гы. погыбнути. хыжа. хылити ся.

ґ місто к (глухе к стає звучним ґ).

каню́ґа Я. м. канюка, Milan, Milvus. — ґайцар І. по при ґа́йцарь, ґрейцарь м. крайцар, Kreuzer. — шлеґ, шлиґ Я. м. шлик eine Art spitzer Fellmütze cf. шолом, psl. **шлѣмъ** et **шлємъ**.— стариґа́н Яд. м. старикан, alter Kerl. — кукурі́ґати О. м. кукурікати. — ґо́вбень О. З. ВР. plur. ґо́вбны (ґоўбны) м. ковбень, ковбель Gründling, Gobio fluviatilis; в НД.: ґо́вбен, plur. ґо́вбени. — мурянґы́ НД. plur. — nom. sing. муряно́к Ameise, formica. мурянґо́вы мішкы́ НД. Ameisenpuppen, sogenannte Ameiseneier. — ґо́лесо Д. Ир. м. ко́лесо. — дюґ побіч дюк ВР. дюк бы тя взяў! = чорт бы тя вхопив! — іди́ собі́ до дю́ґа = іди́ до чо́рта. — папри́ґа ВП. Paprika, паприка, Capsicum annuum буковинск. перчи́ця, галицк. перцю́га. — пістриґова́тый Бі. ВР. м. пістриковатий mit Sommersprossen (cf. ukr. пістряк, hal. пістрик, пастрак psl. **пьстръ** varius, ποικίλος. — ґоролиця Ир. м. королиця Amanita caesarea, Kaiserling, Kaiserschwamm (Опонник яєчник); ґоролиця дурна́ Ир. Amanita muscaria (опонник маримух). — да́ґде Гр. = де-не́де, декуди cf. psl. **къдѣ**. — маслаґ ВШ. м. маслак, Samen von Cocculus suberosus, Fischkörner, Kokkelskörner. —

вели́ґдень Ир. м. вели́кдень. — та́ґже ВШ. побіч также. — пащéґа Г. м. пащека.

г не переходить в ж.

логи́на НД. гал. гложи́на Weissdorn, Crataegus cf. psl. **гложиѣ**.

з місто г.

звізд Я. м. гвізд, гвіздь psl. **гвоздь**. — звозди́к Я. Dianthus caryophyllus, Gartennelke plur. звозди́ки м. гвоздик (в Тернопільщині: зво́здик).

к місто загально в Галичині уживаного г або х, через що повстає двойне к.

мнякки́й Лв. Бі. мягкий. мня́кко Лв. = мягко, мяхко; гру́шка мнякка́ weiche Birne psl. **мѧкъкъ** *μαλακός*, mollis, ukr. мяки́й, коло Дрогобича в Гал. метки́й, мятки́й.

х місто г в nominat. sing.

Бох Г. м. Бог genit. Бога. — кори́бух Г. м. корибуг genit. кори́бога et кориво́га, *κορυβαλός*, alauda, Lerche. — плух м. плуг також в формах глаголів: я мух = я муг psl. **могълъ ѣсмь**. ты мух psl. **могълъ ѣси**. вун мух = **могълъ ѣсть**. але: она могла, они́ могли́.

к місто звичайно уживаного х.

кохла́тый Ґ. haarig, buschig м. хохлатый, хихла́тый. кохла́тий хвóст у ли́шкы buschiger Schwanz beim Fuchse. cf. ukr. кошла́тий haarig, russ. хохлатый čech. chocholatý schopfig. cf. psl. **къкъ** *κόμη*. — кво́рый побіч хворый psl. **χворъ**. — корого́в (корого́ў) Лв. м. хоругов. хоругва psl. **χоржгы, χоржгва**.

Губні п, б, в, м.

Межи губною суголоскою і прейотованою голосівкою стрічає ся л, котре повстало через переміну суголоски й на ль.

сы́плю. гре́блю. пла́влю. дрі́млю. сы́плять. гре́блять. пла́влять. дрі́млять. сы́пле. ка́пле. кле́пле. гре́бле. пла́вле. дрі́мле. ла́мле. лю́блю. пра́влю. лю́бленый. пра́вленый і пр. З сыпи-о-м повстало сыпйом, сыпльом, старосл. **сыплѭ**, руск. сиплю; — в польск. з сыпйом повст. (sypję) sypię. — подібно з люби-о-м повстало льобйом, любльом, старосл. **люблѭ** руск. люблю; в польск. з любйом повстало (lubję) lubię. В декотрих говорах галицкоруских й не перешло на ль, тому го-

ворять: си́пю, лю́бю. Перехід суголоски й на ль лучає ся в наших галицких говорах і в иньших случаях. І так пр. м. мийниця — мильниця Waschbecken, місто йінь Reif an Bäumen говорять льінь, місто Юлька (у Лемків: Улька) Julia говорять декуди Лю́лька і пр.

здоро́вля Лв. psl. **съдравиє** et **здравиє**. (З „здоровийе“ повстало: здоровьйе, здоровйе, здоровлье = здоровле, льокальна форма здоро́вля (здороўля). — ве́рбля Ду. вербе, collect: Weiden psl. **връбиє** salices. на ве́рблю, an Weiden. — стоўпля́ З. collect. стоўпы́ (коня́ры) з ли́стьом. де́рево ма́є густе́ стоўпля́. — костру́бля К. collect. Zotten, до́у́ге костру́бля. — — івóвля Ґ. з івовя = івова, Pirol, Oriolus galbula. — — Словля́к plur. Словлякы́ НД. Вл. м. Словяк, Словак. — ступля́й або крок, крочай НД. Tritt, Schritt. — — поне́бля ВШ. Gaumen, palatum. — — жеребля́ Ґ. жеребя, psl. **жрѣбѧ** Fohlen. дай вöвса́ дыла то́го жеребля́ти (жеребля́те); зая́ў кля́чу з жеребля́тьом у по́ли = заняв (займив) кобилу з лошатем в поли. у́гнаў жеребля́ с по́ля = вигнав лоша etc. — ле́вля ВШ. plur. ле́вля́та ВШ. junge Löwen. — жа́бля́чий Ґ. Стр. жабячий, dem Erosche gehörig, Frosch-. — жабля́чька Стр. Froschlöffel, Alisma plantago. — дымля́ный Лв. Rauch-. дымляна́ ла́стöвка Rauchschwalbe, — оловля́ный Стр. = оловяный.

кров genit. кро́вли Ґ. З. abl. кро́вльоў. помасти́ти кро́вльоў Ґ. mit Blut bestreichen psl. **кръвь** genit. **кръви**; форма кровли єсть неорґанїчна: abl. **кръвиѫ** — кровійом (у Лемків галицких: кырвійом), кров'йом, кровльом, кровльов (кровльоў). — це́рьковльоў Лв. старосл. **цръкъвиѫ**. — любо́вльоў ВР. старосл. **любъвиѫ** (**любъвьѫ**). — редько́вльоў Лв. nom. sing. редьков. старосл. **рѣдъкы** і **рѣдькы** genit. **рѣдъкъве** і **рѣдькъве** (в Гал. звичайно редьква, редька, рідше редьков). — корого́вльоў Лв. (корого́вльов) nom. sing. корого́в psl. **хоржгы** genit. **хоржгъве** vexillum et **хоржгва** genit. **хоржгвы**. — а також брито́вльоў ВР. (брыто́вльов) nom. sing. бритов (в Гал. звичайно бритва рідше бритов abl. завсігди бритвою, бритвоў (рідко і місцево: бритвом, після III. 1. старосл. **бритва**). — і коно́вльов = коновію, кінвию.

перед я (= старослов. **ѧ** або **ѧ**) й замінює ся на **нь**.

земня́ Г. psl. **зѣмлꙗ**. загальноруск. земля. земйа = земньа, землья. — імня. мнясо. мняккы́й = старосл. **имѧ. мѧсо. мѧккъкъ**. — — також соло́мняный Д. гал. соломяний psl. **сламьнъ**. соло́мнянка Д. м. соломянка Strohblume, Immortelle, Helichrysum. — камняны́й Д. psl. **камѣнъ** λίθινος, lapideus. зложена форма: **камѣныи**.

б місто п.

бо́ґа́чь Стр. (боґа́ч) м. погач dem. боґа́чик = паланúця, колач psl. **погача** panis genus, magy. pogacsa russ. погачъ.

ф місто п.

ча́фу́рка ВР. м. чапу́рка die weichstachelige, vierklappige Hülle der Buchnüsse; в угорско-руск. часто чапка місто шапкаcf. hal. шапурка = Hut (bei Pilzen) pileus. — фо́рскати Ир. м. по́рскати, fauchen, schnauben. — фра́скати Мар. м. праскати klopfen, schlagen; krachen. вы́фраскат го добрí = витріпав cf. čech. praskati, krachen.

п місто ф.

пасу́ля Ґ. Phaseolus Фасоля. варена пасóля на дзьобачкы́ НД. — по́ґаш Я. magy. fogas = лижник.

Знеподобненє п—п на п— т.

потыргáч Лв. м. попыргач Fledermaus, vespertilio rad. **пръх** по́рхати, пе́рхати, пу́рхнути volare; nsl. prhati salire. sprhnuti evolare; oserb. pjerchać flattern. оттак потыргáч = лемк. пыргач = Flatterthier, animal volans, chiropteron.

м місто б.

потрíмний Бер. місто потрібний. не потрíмно = не потрібно (есть то рід недовершенного уподобненя). — хамни́к Ґ. м. хабни́к. Gesträuch, Gestrüpp.

л місто в.

слóбідно. слóбудно. слóбóдно Я. Ґ. Стр. і ин. м. свобідно. не слóбóдно es ist nicht erlaubt.

м місто в.

гóмнó Мар. м. гівно psl. **говьно** stercus, κόπρος.

у місто в.

усілéкий Ян. м. всїлякий. - - у м. в psl. **къ.** у воды́ im Wasser. — усé НД. = все immer. — ушы́ткый Д. побіч вшы́ткый.

ф місто хв.

Фіст Ян. Фуст МЛ. = хвіст (genit. Фостá).

в місто м.

по́ловінь Пу. gen. fem. Flamme psl. **пламъ** genit. **пламене** et **пламень** gen. masc. галицк. поломінь gen. masc. genit. по́ломіня et по́ломінь gen. fem., genit. поломени (dialect. половінь) ukr. по́лумя

gen. neutr., genit. по́лумя — et пла́мень (в письмі; у Шевченка: А сло́во пла́менем взяло́сь).

н місто м.

ны́рський Ґ. м. морский. ны́рська воро́на Ґ. ны́рська ка́вка НД. Mandelkrähe, Coracias garrula. — жня́кати Б. м. жмякати zusammendrücken, zusammenpressen; zwischen den Händen reiben. жня́кать пла́тя cf. psl. **жѧти, жьмѫ, жьмеши, жьмѣть** comprimere.

Уподобнене суголосок.

місто льн—нн.

пра́нник м. пральник, пралник psl. **пралъникъ** γναφεύς, fullo.

місто р—л бува́є л—л.

калалу́ща МЛ. м. каралу́ща, скаралуща Eischale. — телли́ця ВШ. м. те́рлиця, Hanfbreche.

місто дн—нн.

челя́нник ВШ. челядник. — полу́нне (полудне) Лв. = полудне. — голонни́цьі НД. м. голодни́цьі, місце запале межи клубами у корови, у вола. — голо́нный НД. голодний. зголонньі́ти зголодні́ти. — ла́нный НД. м. ладний. все му не ла́нно = все му не в лад, все му недогода. — чю́нный Д. = чудний. чю́нно wunderlich. — паску́нный К. паскудний. — бі́нный К. побіч бідный. — жа́нный побіч жадный. — лем е́нно́ порося́ К. nur ein Ferkel. лем е́нно́ йіжо́ Д. — молонни́к Ир. молоді гони; молоді дерева; молодни́к junge Triebe; junger Wuchs, junger Wald, junge Bäume; junge Thiere. — за́нні ґолеса́ Вл. = задні колеса. — ря́нный Стр. рядний ordentlich, solid. — холо́нный Лв. м. холодний. — пара́нный Лв. м. парадний. — пара́нник м. парадник festlich gekleideter Mann, Stutzer. — го́нный Лв. місто і побіч го́дный — пере́нный м. і поб. передный. — уе́нно побіч уе́дно Лв. = разом, zusammen. — е́нна́ковый, е́нна́кый м. еднаковий, еднакий. — унну́ МЛ. НД. побіч удну́ im Inneren psl. **дъно** pruth. **дьно** πυθμήν, fundus. із **къ дъноу** повстало в дну, удну, унну́. — до́ нне = до дне, до дня. — пуння́ти = пудняти, підняти psl. **подъмати**. — унняти = удняти, відняти. — пі́ннести = піднести — ун него = уд него, од него і пр.

в—г на в—в.

і́вова Ім. ВС. ВШ. м. івога з івоўга, іволга psl. **влъга** χλωρίς, Oriolus galbula, Pirol.

Сюди належить також прояв уподобнюваня невластивого, совершенного або і несовершенного в таких сполученях як:

ж жоно́ў = з женою. — ш шу́стром = з шустром = з шевцем. — ш чолові́ка = з чоловіка. — вы́ше = висше. — нат стоўпо́м = над стовпом. — опста́ти = обстати. — оптя́х = обтя́г (обтягнути). — зарóпку = заробку і пр.

Здвоєне суголосок.

льля́ти psl. **лити** χεῖν, fundere. — ізольля́ти psl. **сълити** confundere. ізольля́ў воды́ ВР. [Се лише здає ся здвоєнем а повстал воно так: з лияти утворило ся льйати, льльати т. є. и ослабило ся на ь а й замінило ся (через уподобнене) на ль. Оттак форма льля́ти есть зовсім правильна так як лити psl. **лити**. Місцева гал. форма ляти, повстала через заник голосівки и ослабленої на ь: лияти, льяти, ляти]. — зóттяти (Мараморошчина) psl. **сѣтати** abhauen; enthaupten. — ізьзьі́сти. зьзьі́сти. ззьі́сти psl. **съѣсти** comedere, συνεσθίειν, ἐσθίειν et **сънѣсти**. — [В одній мараморошскій співанці: Мину́ло ня цюлюва́ня тай обойманньі́чко, Та лиш мене́ не мину́ло тяжке́ здыханньі́чко (тая пісня, здає ся перенята, від Бойків; замітно тут призна́ку наддністряньского говора: заміну **е** на **і**, обійманечко на обойманньічко — в угорскоруск. було би: обыйманя́чько або обыйманячко)]. — у́ченник Мар. in der Bedeutung: Gelehrter, vir doctus м. загально-руск. у́ченик = discipulus, Schüler. psl. **оучєникъ** (ученъ + икъ). — сящéнник psl. **свѧщєникъ** (священъ + икъ). — смиréнный ВШ. psl. **съкѣмрѣнъ** humilis.

Прибавка суголосок.

приставка з або с при назвуці суголосковім.

звы́шки ВР. вишки, Boden. — змерзкы́й Вл. змéрзлый Р. мерзкий Widerwillen erregend, ekelhaft; schändlich psl. **мрѣзъкъ** αἰσχρός, turpis. — — спроклятый Мар. м. проклятий.

всунене д.

з-д-рячка О. Л. НД. Бі. ВШ. Pupille, Sehloch. — дöздріти ВШ. дозріти psl. **дозрѣти**. — заз-д-рослúвый Лв. invidus, завистний, завидливий. — із-д-няти Ир. = ізняти, зняти. — издоймúти Ир. cf. psl. **изъѣмати** et **изимати**..

втручене т.

стрíбро Пу. psl. **сребро** čech. stříbro. — стрібéрный побіч частійшого срібéрный Пу. psl. **сребрьнъ. сребрѣнъ** et **сребрянъ**. —

стре́док Пу. м. средок. на стре́дку in der Mitte cf. čech. střed, prostředek. — стреди́на З. м. середина, средина. чюти го́лос в га́ю по стреди́ны З. psl. срѣда et срѣдина.

всунене н.

ле́нґарь Пу. м. ле́ґарь, Faulenzer кор. лег. — мильньі́йший місто і побіч мильї́йший. — познає́мный Мар. м. познаємий. — задавни́стый Ім. м. задавистий. — джанґли́вый Пу. м. жагливый. — прокля́тник Мар. verfluchter Mensch, Bösewicht [проклятъ(н)+икъ]. = окрі́мный Вл. окремий.

всунене й.

кола́йчик Лв. м. колачик, малий колач psl. колачь (круглий мов коло). — туте́йский Ян. в гуцульск. тутеский; тутешній. — гейля́та м. геля́та, гельлята = молоді́ ге́льі. — кавейга́з Мар. magy. kávéház, Kaffeehaus. — кавейга́зник Kaffeehausbesitzer.

ль місто всуненого й.

кавельга́з побіч кавейгаз Kaffehaus.

почіплене й.

туй ВС. Р. ВШ. ту́йка ВС. — ту, тут. де ты? wo bist du? я туй! ich bin da. — та́мой. та́мкай Марамор. psl. тамо illic. — вы́дтий Гр. = відти. — сейно́чьноє м. всеночне. — ни́ґдай Лв. psl. никъда nunquam.

нь місто почіпленого й.

хотя́нь Земпл. м. хотяй.

Заник суголосок.

д назвучне заникає.

Ми́тер ВШ. psl. Дмитръ et Димитрий Demetrius, гал. Дмитро.

в в назвуцї губить ся.

озмити м. возмити. то́бых озми́ў Кв. = взяв cf. psl. възѧти. взяти. озьме Лв. м. возьме, возме psl. възъиметь. възьметь. възметь. — лады́ка Ду. місто і побіч владика Bischof, єпископ. — язати ВШ. місто вязати. прияза́ти корову ід яслӧм = привяза́ти корову до ясел psl. вѧзати ligare cf. ѫза vinculum. — сейно́чьноє Мар. psl. вьсеноштьно стоꙗниѥ. — шы́ткый Мар. побіч вшиткый. шитко доўство alle Schulden. — шельія́кый ВШ. čech. všelijaký, всїлякий.

и назвучне заникає.

струг Кв. місто і побіч пструг Forelle, Salmo fario. cf. psl. **пьстръ** ποικίλος, varius. — саўты́ря Мар. psl. **псалътырь** psalterium, псалтир.

г назвучне заникає.

логина́ НД. = гал. гложина, Weissdorn, Crataegus oxyacantha psl. **глогъ**. — де м. где psl. **къдѣ**.

к назвучне губить ся.

стити ся Бер. м. кстити ся (крьстити ся), крестити ся. перестити ся.

р випадує.

кстити Ім. psl. **кръстити** pruth. **крьстити** з чого повстало крстити, а далї через випад **р**: кстити. по́йме кстйти дытйну = пійдїм крестити дитину. — кочьма́рь. качьма́рь Бер. м. корчмарь. — кочьма́рька psl. **кръчмарица** сора. — Фе́штер, Фе́сьтер Förster. — — го́ньцьі nom. plur. від горне́ць genit. гоньця́.

л (=ў, в) заникає в середозвуцї.

по́няк ВР. м. поўняк, повня́к Krug, збанок, λήκυθος, lecythus cf. huzul. по́вниця dem. по́вничька Becher, Trinkglas, Trinkgefäss. — йвога et йвга МЛ. з. ивоўга psl. **клъга** Goldamsel, Pirol.

т випадає.

гу́снути Я. із густнути. гу́сленка із густленка варене молоко квасне. — сласны́й ВС. м. сластний, schmackhaft; lecker. — ку́ська Г. м. кустка Knochen; Knöchel; Stein im Obst. — бо́внути З. м. бовтнути. бо́вне жа́ба у во́ду. — пропа́сник Пу. м. пропастник, Teufel.

д випадає.

вну Л. im Inneren місто вдну, **къ дъноу**. — безно Мар. м. бездно, бездна psl. **бездъна**. — Фе́львер Пу. Feldgewehr. — рöство́ м. рöдство пр. рöство Ісусово = рождество І.

г випадає.

простыло О. з. простыгло. простынути побіч простыгнути. cf. pol. stygnąć. — жали́ва НД. з жаглива rad. **жьг** psl. **жешти** urere. оттак жалива = planta urens, urtica, Brennnessel. Hieher wäre vielleicht auch жало́ psl. **жало** pol. żądło zu ziehen (aus жагло) pol. d statt g (żągło). джиґа́ти, уджиґну́ти = уколоти, упечи. джиґа́ў ножем = cultro pungebat. — уджиґну́ў або упік буком = ударив сильно палицею.

к випадує.

пунт Пу. ВШ. м. пункт, punctum. — контрат ВШ. м. контракт, contractum. — фосну́ти Ир. фоскнути freq. фо́скати fauchen.

в в середозвуцї заникає.

вуця́ МЛ. м. вувця́, гал. вівця psl. овьца. — жиду́ськый Г. м. жидувськый, жидівский. — дьіду́ськый Г. м. дьідувськый, дїдівский. — сяты́й Стр. Б. Гр... м. святый. сяты́й ве́чур, сяты́й ве́чір heiliger Abend. — сяще́нник Geistlicher. — обла́ки і о́блаки НД. О. Wolken; Himmelfirmament cf. psl. облѣшти induere, обволочи, umhüllen.

(в зложених глаголах від яти нема суголоски н перед я.

прия́ти Лв. правильно місто приняти, що повстало з приѧти, прийенти, прийанти, приняти. — зая́ти Лв. заяти́ = заняти.)

випад суголоски й.

бувол І. м. буйвол, буйвіл, bubalus, Büffel ps. боуйволъ et бъıволъ гал. байвіл psl. bawół. lit. bavolus, magy. bival. — свöськый ВС. свойский, свійский. — свöськы го́лубы cf. pruth. свойскъ в значеню: proprius.

відпад суголоски р в визвуцї.

се́квест Лв. м. секвестр fr. séquestre. (засеквестовати Ґ. засеквестровати).

відпад суголоски т в визвуцї.

коно́дрыс Ґ. м. конодрыст Schneeglöcklein, Galanthus nivalis (в Гал. козодрист, козьодрист від коза і дри́стати cacare, scheissen — кози і коньі йідять того зїлє та дістають від него гризь). — но́сє, хо́дє, хоте́ Я. місто носят (носять), ходят (ходять), хотят (хотять) — приміта взята з сусїдного говора гуцульского.

відпад суголоски г в визвуцї.

молибо́ МЛ. м. молибог Feldlerche, Alauda arvensis.

відпад суголоски в у визвуцї.

домö Ду. дому́ (к. Сигота) м. домів psl. домовь οἴκαδε, domum.

звучні суголоски стають глухими.

Бух м. = Буг, genit. Бога. — я мух = муг. — плух = плуг. — опстати ся м. обстати ся. — бри́ткый = бридкий. — буть = бу́дь. — одьі́шчина = одьі́жчина. — мош = мож і т. п.

глухі суголоски заміняють ся звучними.

зґло м. скло psl. стькло. зґля́ный м. скляный psl. стькл҃нъ. — ґо́лесо м. колесо. — ньíґда, ни́ґда = psl. никъдѣ nunquam. — ґляґ м. кляґ, кляк = Lab, rum. kiag, coagulum. — дербкы́й м. терпкий. — драба́чька ВШ. м. драпа́чка, те́рня, Dornstrauch. — ду́бнути Лв. тупнути. — ду́бкати Лв. ту́пкати, тупати. ду́бкауть нога́ми.

Переставка.

місто н—л кладе ся л—н.

колопня Л. Д. З. Бі. м. коно́пля Hanf. — колопе́нник Я. м. конопелник, конопельник Hänfling, Fringilla cannabina; однакож в Ґ. НД. конопля. коно́плькі бíлі і зеле́ні Лв. psl. конопли cannabis (звичайно уживає ся число многе на Угорщинї рівно як і в Галичинї — але єсть також і число поодиноке, як се доказує пісенька співана в Більчі золотім коло Залїщик: Ой стала ся новинонька в Зеленім повітї: Чом конопля зеленая як в зимі, так в лїтї? Ой конопля зеленая: вода примули́ла, Ой ды́вчина румяная, бо ся намастила etc. — Anemone nemorosa, Busch-Windröschen зове ся в Гал. „конопе́лька, колопе́нька“ задля подоби листків, пригадуючої листє коноплї,

місто л—р кладуть р—л.

кре́лик Мар. м. клерик psl. клирикъ κληρικός. — чері́льница Лв. Betrügerin, Hexe cf. psl. čaler Betrüger. — та́рель З. м. таля́р, Thaler. Не бíл бы́уєм, почьорны́уєм по го́рах тай хо́дячи, Ой за тобо́ў бíла ды́вко та́реликы тай но́сячи З. (пісень).

місто р—л перемітують л—р.

лыска́рь Мар. місто рискаль. — лаворви́р Ду. м. револьвер.

місто гн буває нг.

я́гнел м. ангел psl. анъгелъ ἄγγελος. єдéн я́гнел Лв. сьпіва́уть я́гнелы. — євагне́лиє Лв. psl. евангелиє εὐαγγέλιον.

місто в—г кладуть г—в.

íгова НД. м. івога, івоўга, іволга psl. влъга Pyrolus galbula, Pirol, Goldamsel.

місто м—г кладуть г—м.

гомы́ла Г. Klumpen м. могила cf. psl. могъила tumulus, nsl. gomila.

місто кт, хт уживають тк.

тко Стр. Ґ. Д. м. (кто) хто psl. къто = місто къ + то — тъ + къ = тъ + ко. — детко Стр. НД. = дехто. — нитко́ І. нїхто. — ткось З. = хтось.

2. До пнетвору (Stammbildungslehre).

Декотрі замітнїйші наростки.

Сущники (Substantiva). а) мужеского рода.

-ъ. бай Пу. genit. ба́ю Zauberding; Zauberei; Zauberworte cf. magy. báj.

-йъ. іж Ґ. Igel, erinaceus.

-ѣйъ. сту́пляй НД. кро́чай НД. Schritt. хожа́й ВР. Gehweg.

-ейъ. білéй МЛ. білий пес genit. білея́.

(-унъ + да + ей) скакундéй Д. (скакунди́й) genit. скакундея́ Hase, Lepus timidus eigtl. der Springer.

-аръ. мухáр Ґ. комáр Ґ. Gelse.

-арйъ. пчолáрь Imker, Bienenzüchter, пчоляр. — гу́сарь З. пастырь, што соко́тить гу́си. Gänsehirt — ло́тарь Ґ. Sumpfdotterblume. — биндзáрь Р. Viehbreme.

-уръ. мацу́р Ґ. Kater. — дьідýр. дьідýра Стр. (дѣдъ+уръ). — бугýр Р. гугýр О. Uhu. — цапýр. цапýра ВШ. Bock.

-ырйъ. міхы́рь О. genit. міхыря.

-елъ. ко́пел. копил ВШ. Bastard.

-улъ. сернýл Л. Rehbock.

-ѣлйъ. крутьíля НД. gen. masc. великы́й крутьíля.

-асъ. бáняс Бі. Bergmann, Hüttenarbeiter. — джýґас Я. Keilhaue mit zwei Hörnern (Spitzen).

-ашйъ. косáш. — вартáш. — кондáш. — дудáш ВШ.

-чйъ. клепáч Г. Hammer.

-ичйъ. прúймичь НД. — ярúч Л. Г. Igel, erinaceus. — ро́дич (ро́дичь) З. Verwandter.

-ошйъ. мясáрош Пу. — вербýнкош Пу.

-ушйъ. лахмáнюш Стр. lumpiger Kerl.

-телйъ. губúтель. загубúтель Д. Vernichter. губúтель Бі. що гýбить гро́ши Verschwender, Vergeuder.

-тухъ. (духъ) льіндýх Бі. рак, што зльінúў ся, Butterkrebs.

-тырйъ. пастырь З. Д. Hirt, pastor.

-анъ. ґелева́н Пу. Dickwanst (cf. ґе́лево Bauch. vielleicht mit ялито pol. jelito zusammen zu stellen).

-анйъ. псо́вань Лв. чоловік, що кричить, що безчестить (псовати in der Bedeutung: schelten, лаяти).

-инъ. цигани́н, Пу. ВШ. ВР. варошани́н Пу.

-унъ. іжу́н Лв. Männchen des Igels.

-ина. Русначи́на Ир. Ruthene (armer Ruthene). Словлячи́на Ир. armer Slovake. — Мадяри́на armer Magyare. — жидови́на Ир. Jud (verächtlich).

-акъ (якъ). йіже́к Р. Igel. бомба́к Ґ. Лв. Käfer. — пуля́к Ґ. Truthahn.

-ъкъ. воробо́к ВШ. Sperling. — го́лубок Ґ. Tauber. — бара́нок ВШ. plur. бара́нкы.

-ъко. Андрі́йко Кв. — соло́вко З. (в піснях) соловейко Nachtigall.

-ъка. дьіду́рка Стр. „стары́й дьід, кедь ма́є сьімде́сять го́дöв". (дѣдъ + уръ + ъка).

-икъ. де́чик Кв. = гал. дячо́к. voc. де́чику! „за тогі́дне дам вам де́чику!" Кв. — о́бразик ВС. plur. о́бразикы = гал. образо́к plur. образки́. — чи́неник З. (чиненъ+икъ) Landstrasse, чинений путь. — огня́ник МЛ. Eisenbahn (eigtl. Dampfmaschine, „Feuerross"). — псик Ім. (пьсъ + икъ). — во́зик Бі. plur. возики = гал. візо́к plur. візки́ Wagen. — моты́льчик ВШ. (мотыль + ьць + икъ) = мотилик. — ві́трик І. в гал. вітре́ць, вітере́ць, Lüftchen, Windhauch. — бодна́рик Г. боднар, Fassbinder. — васи́лик І. = гал. василько, васильок, васильчик Ocymum basilicum, Basilienkraut. — ко̊злик Вл. Ranunculus, Hahnenfuss. — бере́жчик Д. Hüter (cf. беречи́ psl. брѣшти; бережець Hüter; побере́жник Heger). — ку́щік (коло Унґвару) Bischen; etwas. (кусъ+ьць+икъ).

-укъ (юкъ). Тим наростком, на угорскій Руси частїйше стрічаним, виражає ся понайбільше применшенє понятя. сльіпу́к МЛ. Blindschleiche, Anguis fragilis (слѣпъ + укъ). — мішчу́к Г. Д. kleines Säckchen (мѣхъ+ькъ+юкъ). — лошу́к ВС. ВР. Бі. Ир. einjähriges Fohlen. (лоша+укъ). — вепрю́к З. малы́й вепе́рь З. — медведю́к І. 1) kleiner, junger Bär 2) Werre, Maulwurfsgrylle, Gryllotalpa vulgaris. — ястрябу́к Л. ВШ. Finkenhabicht, Sperber, Nisus communis, яструб малий. ово̊н імы́ў єдно́го ястрябу́ка er fieng einen Sperber. — цаплю́к Л. малий цап kleiner Bock. — поросю́к К. Ferkel. — леґінчу́к Ир. (леґінь + ьць + юкъ) молодий парібчак. — панчу́к ВШ. малий пан (панъ + ъкъ + юкъ або

панъ+ьць+юкъ). — потю́к Гр. kleiner, junger Vogel. порівнай гал. хлопчу́к kleiner Bursche; шевчу́к Schustergeselle; armseliger Schuster; кравчу́к Schneidergeselle; armseliger Schneider; дівчу́к gener. mascul. heranwachsendes Mädchen, „Backfisch"; ковальчу́к Schmiedegeselle; поетчу́к (вираз книжний) Poëtast; писарчу́к Skribler.; псюк kleiner Hund etc.

-югъ. — юга. лопотю́г. лопотю́га Стр. Plauderer.

-ахъ. дьітвах МЛ. grösseres Kind, дїтвак. дьітваха́ плека́ти. — ку́рах І. Huhnzwitter.

-у|хъ. канюх Лв. plur. канюхи́ Milvus, Gabelweihe в Гал. звичайно канюк gen. masc. або канюка gen. fem.

-еба. шанталéба ВШ. lumpiger Kerl; lumpige Person gen. masc. et fem. Ей хоть яки́й шанталéба та все за дывка́ми (в пісни). зме́рзла шанталéба = мерзка́ шматла́вка (cf. hal. шанталавий = шматлавий zerlumpt, lumpig).

б) женьского рода.

-ера. сивéра Бі. сива вівця, Namen eines grauen Schafes.

-ура. бабу́ра Стр. altes Weib (verächtlich).

-ль. рыль НД. Spaten. із ры́льоў ры́ти зе́млю mit dem Spaten in der Erde graben, den Boden aufwühlen.

-а́ля. чмовха́ля Ґ. (чмоўхаля) eine Vorrichtung zum Kämmen des Strähnes. — тка́ля ВР. Spinnerin, Weberin, „што тче".

-у́ля. повітру́ля Бч. Г. Sturmwind. — куцу́ля Г. vacca cauda truncata cf. кусий. — шуту́ля Пу. корова шута.

-еза. бугурéза МЛ. пугурéза Ян. Ohreule, Uhu.

-уза. папару́за Бч. Marienkäfer, Coccinella (septempunctata).

-ица. ку́рица НД. Henne (куръ+ица або кура+ица). — ла́вица В. лавка, лавчина Bank. (лава+ица). — кошу́лица Гр. Hemd (кошуля+ица). — вісильница Ду. Galgen (тут наростків більше: -ло-ьнъ-ица, cf. вісити, завісити; вісило; вѣсильнъ+ица) — роди́ница ВШ. Familie. — ста́йница Лв. Stall. — дывчини́ця Ир. Mädchen. — зазу́лица З. Kuckuck.

-еша, голубéша Бі. голу́ба вёвця́ Namen eines blaugrauen Schafes. — синьóша З. коро́ва си́ня, сы́ра Namen einer blaugrauen Kuh.

-ша. мéрша Г. Aas.

-та. моцота́ Вл. Stärke (міць, pol. moc). — хворóта Г. НД. Krankheit. — сухота́ Лв. Dürre.

-сть. сму́тость Пу. Trauer cf. psl. **съмѫтъ** turbatio. — неу́кость Лв. Unwissenheit.

-аня. (-анйа). голубка́ня Ґ. самиця го́лубка в Гал. голубка, голубиця. — ключка́ня НД. корова з короткими, до середини закрученими рогами. — йіжа́ня Лв. langborstiges Schwein, polnische Rase. „по́льска свиня́ ма́є щать вели́ку; за тото́ кли́чеме: йіжа́ня". — бура́ня Лв. plur. бура́ньі „сливкы середу́щі, черле́ні, ма́ленько подовга́сті, што з них у́скочить ко́стка". — бурова́ня НД. одміна сливки. — біла́ня Лв. біла сливка. — хруста́ня НД. Fragaria collina, Hügelerdbeere. — глуха́ня НД. Typhus. — дяка́ня Лаг. жена дяка, Frau des Kirchensängers. — вербова́ня Д. вадь вербівка Balsamina hortensis. — лопухова́ня Д. Althaea rosea. Pappelrose, Stockrose. — босорка́ня Г. Ґ. Hexe; Nachtfalter cf. magy. boszorkány.

-ина. розколо́тина Ґ. розколина, щелина, Spalte (розколотъ+ина). — печени́на МЛ. I Braten (печенъ+ина). — пото́чина НД. kleiner Bach. — церьквина́ І. Kirchgut. — квасни́на К. квасна жентиця (квасьнъ+ина). — гу́сятина НД. Gänsefleisch (гѫсь+ѧт+ина). — ка́чатина Гр. НД. Entenfleisch. — па́цятина НД. Ferkelfleisch (паця = Ferkel). — хыжчи́на Лв. (хыжа+ька+ина) kleine Hütte. — повали́на Лв. Zimmerdecke, Soffite. — дни́на Ду. Tag. в бі́лу дни́ну am hellen Tage. — одьіжчи́на НД. (о-дѣ-жь+ька+ина).

-ыня. теплиня́ Вл. Wärme. велика́ теплыня́ Hitze. — бездьіткы́ня Мар. бездїтница, kinderlose Frau. — рабкы́ня Мар. Dienerin, Sklavin. цы я рабкы́ня му? bin ich seine Sklavin? — поліжки́не О. Wöchnerin. — ньімкы́ня Пу. Deutsche.

-ъка. -ька. жи́дка ВР. Jüdin. — ко́рка Ир. deminut v. кора Rinde. я́щюр по́д ко́ркоў бы́вать der Feuersalamander kommt unter der Baumrinde vor. — дзві́рька ВР. малы́й дзьвірь, animalculum. — па́ленка Branntwein (паленъ+ъка). — ма́мка Ім. Mütterchen (а до́йка = Amme). — недьі́лька Пу. = неді́ля, Sonntag. — ды́нька І. kleiner Kürbis. — до́лька К. Schicksal, доленька. — те́рнушка Л. Schlehenfrucht, Steinfrucht von Prunus spinosa (тернъ + уша + ька). — папару́шка МЛ. Marienkäfer. — дьі́вочька Ир. (дѣвка, дѣвъка+ька). — дьівчини́чька Ир. (дьіва, дьівка, дьівчина, дьівчинця, дьівчиничка) — зазу́личька Лв. Kuckuck.

-юга. лопотю́га Стр. Plauderin. — плянтю́га Стр. meretrix cf. psl. блядь. — калю́га Стр. Koth; Lache.

-аха. -яха. пла́ха Ім. Block. — пля́ха ВС. Fleck в галицк. пля́ма.

-ава (-ява) прóщава МЛ. Pöbel (простъ-ява). — пéчава НД. Стр. кóлько нарáз ýпече хлыíба в печи́. єдна пéчава хлыíба.

-тва (тьва). селúтва І. укр. селúтьба Ansiedelung, menschliche Wohnungen. лáсиця лю́бить бы́ти пуд селúтвоу, де худóба І. das Wiesel kommt gerne in der Nähe menschlicher Wohnungen in Stallungen vor. psl. **селитвл** habitatio. — женúтва Пу. Heirat psl. **женитвл** γάμος, nuntiae čech. ženitba.

в) середнього рода.

-я. (= старосл. **иѥ**). бурáня collect. = буряны́. мнóго на пóли буря́ня auf dem Felde giebt es viele Unkräuter. — шáтя Ґ. Kleider. дорогóй шáтя theuere Kleider. — стручя мелáю ВР. = Maiskolben (струк in der Bedeutung Kolben, spadix; струкъ+иѥ; dagegen: лопáтка горóху Erbsenhülse, legumen pisi). — здорóвля ВР. psl. **съдрлвиѥ** ὑγίεια. дай Бóже здорóвля! — скáля ВР. Felsstücke; Felsen collect. — облúча ВШ. Aussehen; Gesicht psl. **обличиѥ**. — помíтиня ВШ. Kehricht (по-мет-е-нъ+иѥ). — голýзя ВШ. = голузи, галузи ukr. гілля, голлякú; hal. гилѳ psl. **голь**. — копачíвля Ир. Pflöcke; Reisig.

-йо. йіжó Д. К. З. Igel. єднó йіжó Д. gen. neutr. так як лóже. в К. однакож gen. mascul. пéсьій йіжó. — в старослов. було би **иѥжѥ*.

-ло. глядúло (коло Унґвару) Spiegel. — дóйло Ґ. Gemelke. — пухлó Л. Magen, Gedärme.

-улъ+иѥ (уля). ломулá Л. gen. neutr. abgebrochene Zweige, Reisig.

-ьство. худóбство ВС. Armut. — дóўство Мар. collect. Schulden; Schuldigkeit (длъгъ+ьство). — ґаздóвство ВШ. Wirtschaft.

-ят (**ѧт**). обрусá Л. kleines Tischtuch. — вöвчá Ґ. junges Schaf; Schäflein. вöвчáта = ukr. овечáта. — хлывічá НД. kleiner Schweinestall (хлѣвъ+ьць+**ѧт**). — хлопчá Д. plur. хлопчáта. — оленá О. plur. оленя́та junger Hirsch. — золотá ВШ. три золотя́та drei Gulden. — чоботá ВШ. Stiefel. plur чоботята. — паньчá ВШ. junger Herr; Herrchen; Herrnkind. — (ен -ят) ручená Лв. plur. ручената. — муденá Лв. plur. муденята = Hoden, testiculi. — медвеженé Я. plur. медвеженéта. (-ина -ят). пульчинé. О. junges Truthuhn (пулька+ина+ят) (-ина -ъка -ят). дитúньча Стр. (дитина, дитинка+ят).

-но. пýжано ВШ. Peitschenstiel. — дéржано ВШ. Peitschenstiel; Handgriff (імовірно тут -но заміcто -ло; оттак властиво: пужало, держало).

-ъко. сиротéтко Я. (сирота+ят+ъко). — небожéтко Я. (не-богъ+ят+ъко). — товканя́тко Л. kleiner Topf, Töpfchen. — ры́бятко Л. Fischchen. plur. ры́бятка (рыба+ят+ъко). — корытятко жа́бляче Л. Ир. Anodonta; Teichmuschel; Unio, Flussmuschel. о́ленятко З. junger Hirsch. — мішча́тко З. Säcklein, Säckchen. (мѣхъ+ькъ+ят+ъко). — шугайча́тко Лв. — пла́тьічко Пу. Kleidung.

-иво. ла́зиво НД. Leiter.

Иньший рід декотрих слів ніж в загально-рускім.

женьского рода:

паль Я. gen. fem. Pfahl. тота́ паль. учі́нимо дві па́лькі (два сто́ўпи); deminut. па́лька = в Гал. паль gen. masc. deminut. па́лик. — звірь genit. звіри МЛ. пе́рша звірь deminut. зві́рька. — ти́рня Бч. = терн, Schlehdorn. (в иньших околицях однакож: тое ти́рня). — мотýзка І. = гал. мотузо́к. — слыдá Стр. слїд. ви́дко єдну́ слыду́. — моты́лька НД. Schmetterling в Гал. моти́лик, мотильок. бі́ла моти́лька. — ко́рма ВШ. = корм. даé ко́рму коро́ві. — сорокопýда К. Lanius, Würger в Гал. сорокопуд. — титýла ВС. = титул, titulus, Titel. — ка́зань З. каза́нь Лв. gen. fem. Predigt = гал. ка́зане gen. neutr.

мужеского рода:

сто́колос Ґ. Bromus secalinus, Roggentrespe в загально-рус. сто́колоса gen. fem. да́коли дуже мно́го сто́колосу = часом дуже богато стоколоси. — кульба́бок Я. = в Гал. кульбаба, кульбабка gen. fem. Kuhblume, Taraxacum officinale. — брост НД. gen. masc. де́рево пýщать кра́сний брост, в Гал. найчастїйше: брость gen. fem.; також декуди і на Угорщинї пр. в І. брость вели́ка на де́реві. молода́ брость Вл. — червото́к З. ВР. gen. masc. в Гал. червотока gen. fem. Anobium, Klopfkäfer. — каше́лко. каше́ўко Ян. кашелько́ Р. Siebenschläfer в Гал. = кашавка, рідше: кашаве́ц. — —

путь Стр. gen. mascul. так як в укр. і в старослов. пѫть пр. симь пѫтьмь. куды́ сесь (сись) путь іде́? Стр. (в східній Галичинї в гірских околицях путь женьского рода пр. в божу путь!). — печа́ть genit. печа́ти женьского рода як в загально-руск. — в старослов. же печать genit. печати мужеского рода: угорско-руск. печа́тьоў = старосл. печатьмь.

гре́зен НД. psl. гроздъ. гроздь. грознъ et грознь gen. masc. βότρυς, uva. в Гал. гро́зно gen. neutr. однакож в ВР. гре́зен

gen. masc. і гре́зно gen. neutr. — кол Ду. gen. masc. genit. кла nom. plur. клы = гал. кло genit. кла nom. plur. кла Eckzahn.

мо́ль Motte, tinea може мати, як в галицко-рускім, рід женьский або мужеский: мо́ль пойі́ла кожухы́ Гр. мо́ль пойі́ў Лв.

середнего рода:

о́мело Ґ. ВС. Лв. gen. neutr. омело́ Бі. Mistel = в Гал. омела́ gen. fem. — бры́во Г. брывó Лв. plur. брыва́. єдно́ брывó = гал. одна́ бров. — — –

ви́ла Я. gen. fem. тота́ ви́ла. де дьіў ви́лу? Я. тим часом в Гал. ви́ла plur. tant. gen. neutr. або рідше вили plur. tant.

Зложені слова.

Зсувка (Zusammenrückung).

пуў-дру́га Мар. пöў дру́га Ґ. anderthalb. — чар-зьі́ля. царь-зьі́ля Ім. — ба́бин-пес genit. ба́бин-пса ВШ. Bärenraupe. — неу́кий. неу́кость Лв. — недо́луг Вл. — нетрібня́к Вл. Taugenichts. — не́жить Ир. Katarrh. — несере́ньча Мар. Unglück. — не́люб І. хотьіла мня ма́ти за не́люба да́ти. — недоро́слий Ґ. — бе́зпуть. безпу́тя К. Unweg. — безхльі́бє Я. eigtl. Brotlosigkeit; Hungersnoth. — пре́добрый Лв. sehr gut. — май слаби́й Я. май да́лший. май мо́цний Я.

Приіменники по (па), при, про виражають в зсувці уменшенє, убавленє в значеню другого члена. — по́короткий Я. ziemlich kurz; zu kurz. — по́широкый Г. ziemlich breit; verbreitert. — цо́гнилый Г. etwas faul. де́рево погнило́е Стр. — по́тоўстый Лв. etwas dick, dicklich. — по́довгый Мв. gestreckt, länglich. — по́теплый НД. etwas warm, lau. вода́ по́тепла. — посе́стра Пу. Hausfreundin; Liebchen. — па́вечерок Стр. Jausen, Vesperbrod.

при́жоўтый Ґ. gelblich, flavescens. при́жоўтое пі́ря. — при́сивый НД. „лем ма́ло сивый“ graulich, canescens. — при́черленый Кл. Стр. rubescens, röthlich, etwas roth, röthlich gemischt.

про́чорный МЛ. „барни́стий“ не дуже чорний, nigricans. — про́білый МЛ. не дуже білий, albescens. — про́сивый Бі. „мало сивий“ canescens. — про́жоўтый МЛ. трохи жовтий. — про́голубый МЛ. мало голубий coerulescens. — про́зеленый МЛ. virescens, трохи зелений. — про́черлений МЛ. трохи червоний rubescens. прóчерлений цьвіт. — про́ря́бый Л. ein wenig gescheckt, mit einigen Tüpfeln. — про́сьідый З. мало сьідый. коро́павка ги про́сьіда die Kröte (Bufo cinereus) ist graulich.

В зсувках, в котрих першим членом єсть повельник (imperativus), може и заступати ся голосівкою **о** пр. крути́головок Д. крути́головка Г. і крутоголо́вок. крутоголо́вка Ду. Wendehals рівно як і в галицкім: сверби́гуз і свербогу́з Hagebutte, пади́лист і падоли́ст November, коси́нога́ і косоно́га Weberknecht, Afterspinne.

тогб́д. позатогб́д. Я. Кв. рік-тепе́рь Лв. — во́нка Я. hinaus; nach Aussen. — вну́ка im Inneren. — есе́ ВШ. psl. ѥсѣ.

Зложенѣ (Composition).

Із так званих співрядових зложень (beiordnende Composition) згадати тут випадає вираз: пітоку́рник НД. Ду. Huhnzwitter (Pseudohermaphrodit), курій. cf. пи́тя = Küchlein; psl. пѣтлъ et пѣтель = пітель, півень Hahn. — пі-тъ+кура; пітокурник = мовби: когут і кура разом. — — — стародавный І. старий і давний alt herkömmlich.

Зложня́ опредільна (determinative Composition): пр. лу́к-чесно́к О. зр. старосл. чеснолоукъ нім. Knoblauch. — водомы́я Коп. — біло́клень НД. Acer campestre. — чорно́клень НД. Acer tataricum. — само́крывка Стр. дівчина, що скопилила ся, покритка. — простово́ля пр. на простово́ли Ім. = на сло́бодьі im Freien. — біло́слива Я. — чорнокни́жник Р. Schwarzkünstler.

Зложня зависимостна (Abhängikeitscomposition). коло́масть Ир. Wagenschmiere. — полу́біч Я. — полу́вяз НД.

Зложня привластна (possessive Composition). черлено́чиця ВС. К. Ду. Rothauge. — черленогру́д ВС. Rothkehlchen. — тоу́сто́пысок НД. Kernbeisser. — тоу́сто́нёс, то́у́стонёс, тоу́стонб́с et то́у́стонб́с ВШ. Kernbeisser. — кривовя́з МЛ. Wendehals. — жо́у́тохво́стый Д. mit gelbem Schwanze. — чорноо́кый ВШ. nigros oculos habens. — чорногри́вый Гр. mit schwarzer Mähne. — білоб́о́кый ВШ. an den Seiten weiss.

Приложники (Adjectiva).

-ий. бо́жий К. ры́сьій МЛ. во́вчий О. ка́чий Ґ. пе́сьій Ґ. пе́сцьій І. caninus. же́бій Я. коро́вій Я. коро́вя ба́леґа Kuhmist.

-йъ. марже́чний Ян. Vieh-. — муря́нчячий Г. Ameisen-.

-атъ. волоса́тый Ґ. гал. волохатий haarig. волоса́та гусе́лниця Ґ.

-астъ (-ястъ). дряпка́стый Бі. stark und fein verästelt. — розсыпча́стый Бі. item. корінь дряпка́стый або розсыпча́стый eine fein verästelte Wurzel.

-истъ. доўгови́стый Л. oblongus, länglich. — цяткани́стый Л. gescheckt, getüpfelt. — капкани́стий Р. item. — бочайі́стый О. mit anders gefärbten Seiten. — жари́стый Бч. giftig.

-инъ. (до утвореня приложників привластних, adjectiva possessiva). про́щавиный МЛ. dem Pöbel gehörig; Pöbel- — про́щавині дьіти Pöbelkinder, Kinder aus dem Pöbel. — ма́мин Ґ. ма́мин брат, ма́мина сестра́. — тю́тчин (Унгвар) der Tante gehörig. — ба́бин Ґ. пр. ба́бин-пес Bärenraupe. ба́бино льіто. — дьі́дин ВС. дьі́дино льіто. = Weibersommer. — ца́риный Лв. ца́риный сын Königssohn.

-ьнъ. хы́жный ВШ. Haus-. — хы́жні двері Hausthür. — маржны́й К. Vieh-, dem Vieh gehörig (від ма́рга = Vieh). маржны́й йіжо́ К.

-шьнь. ра́ньішньій ВС. Morgen-. — вечері́шньій ВС. Abend-. — ра́ньішня зорни́ця Morgenröthe. вечері́шня зорни́ця.

-ъкъ. валкы́й пр. валкы́й сньіг Бі. grosser Schneefall. — щипкы́й І. prickelnd. щипкы́й сыр ein Käse vom prickelnden Geschmack. — е́мкый ВШ. gewandt; schnell, hurtig. ды́ня е́мко росте́ der Kürbis wächst schnell.

-ьскъ. дьіти́нський Р. дьіти́нський па́лец. — ру́ськый. язи́к ру́ський (ру́ськый) Я. О. МЛ. Г. ВС. Ґ. Лв. Вл. НД... ruthenische Sprache; ruthenische Nationalität. мы ру́ського язы́ка лю́ди. — на́ськый Ґ. бра́тськый Ду. brüderlich; Bruder-. — сыньскы́й Ду. dem Sohne gehörig. бра́тську жону́ кли́чеме „невістка", тако́ж жону́ сыньску́. Ду. — мурни́цькый Лв. dem Maurer gehörig. (мурникъ+ьскъ). мурни́цькый клепа́ч Mauerkelle, Mauerhammer.

-авъ. ли́павый ВС. klebrig, schmutzig. — смо́лавий Лв. item.

-овъ. мурни́кöв або мурни́цькый клепа́ч (клепачь) Mauerkelle. — па́нöв керт Лв. — дя́кöв Лв. дя́кова хы́жа die Hütte des Kirchensängers. — церкöвникöв сын Лв. — о́леньів Д. dem Hirsch gehörig, Hirsch-. — о́леньів ріг. о́леньови роги Hirschgeweih. па́семки у ро́га о́леньового Verästelungen am Hirschgeweih.

-ливъ. пахли́вый Ґ. Ір. wohlriechend, „до́брого за́паху". — ушли́вый ВС. mit Läusen behaftet, lausig, вошавий, вшавий ческ. všivý, všiváký. — серенчли́вый Л. glücklich. — нажаґли́вый Лв. auffahrend, jähzornig, aufbrausend. — бесьідли́вый Лв. redselig. — заздрослі́вый Лв. заздрісний, neidisch. — уродли́вый Ду. ergiebig. по́ле уродли́вое = што на нім до́брый уроджа́й. — соромля́жливый Пу. = укр. соромляжий schamhaft. — смішли́вый ВШ. zum Lachen bewegend, lächerlich; lustig. смішли́ва ка́зка. смішли́вый хло́пець. — одвітли́вый МЛ. verantwortlich.

Степенованє (Gradation).

Обі форми твореня comparativ-а бачимо в уживаню: mascul. -ий, fem. -ьши, neutr. -ѥ і mascul. -ѣи, fem. -ѣиши, neutr. -ѣѥ. — Перший спосіб твореня на Угорщинї стрічає ся частїйше, ніж у Галичинї.

Замітимо тут форми comparativi: дóўжий Д. ВШ. = в Гал. довший, länger. дóўжий хвóст längerer Schwanz. дóўжа (sic!) сорóчька ВШ. längeres Hemd. дóўжеѥ дрóво́ längeres Holzscheit. — молóджый Лв. = молодший. — глáджий НД. = гладший. бéрест мáѥ лист глáджый, як полóвяз. — вы́жий, вы́жа, вы́жеѥ Им. höher. — ни́жий. ни́жа, ни́жеѥ Им. niedriger. — дорóжий, дорóжа, дорóжеѥ. — тóўщий НД. Ир. dicker. тóўщий конúць dickeres Ende. —

Форми comparativi присловників: дóўже Стр. мáленько дóўже etwas länger.— глáдже Вл. glätter. - дáлѣ І. weiter. ши́ре І. вы́же. ни́же НД. — пóзже ВС. = пізнїйше, später. — боржí Бер. schneller. — шви́же НД. schneller, в гал. швидше. — бли́же НД. näher.

Замітне степенованє в угорско-руских говорах за помочию частиці май. Степень другий (comparativus) в многих околицях творить ся також кладенєм слівця май перед першим степенем: слабы́й schwach, май слабы́й Я. schwächer. — мóцный stark, май мóцный Я. stärker. — лю́тый grimmig, май лю́тый О. grimmiger або люты́сший О. — — Кóбым мáло май вели́кый, женúти ся бýду Ду. = кобим трохи (став) більший, женити ся буду (співанка). — май высóкый Г. = висший. — май ни́зькый Г. = низший. — май дурны́й Д. = дурнїйший. — май дорогúй або дорóжий О.

У нас в другім степенї уживаному накінчикови ійший одвічає часто в угорско-руских говорах ісший: червоньíсший. лютьíсший. бíльíсший = гал. білїйший. — — солодьíсший Ир. = в Гал. солодший. молодьíсший Ир. = в Гал. молодший.

Comparat. від злый єсть зльíсший Ґ. пр. зльíша гáдина. На Українї уживають подекуда: „злїйший“ пр. гл. Писаня І. П. Котляревского. Санктпетербург. 1862 р. ст. 177. „Скажи́ і рýку нá в завдáток, Котóра, бач, не трýсить схвáток І сáмих злїйших нам врагів“. Форму сю стрічати також у Основяненка, Метлиньского й иньших українських писателїв.

В многих околицях однакож уживають яко другого степеня до злый подібно як в Галичинї і на Українї (гірший) переважно: гýрший (гóрший). —

Степень третїй (superlativus) складує ся з другого степеня і предложеної перед ним частиці май пр. май льíпший Я.

optimus. — май ме́нчий (май ме́нший) Я. minimus. у нас май ме́нша ры́ба — то слиґани́ і ґо́ўбны = unsere kleinsten Fische sind Schmerlen und Gründlinge. май люты́сший О. — май доро́жный Р. = найдорожший.

Подібно творять ся superlativ-и присловників пр. май лы́пше Я. = найлыпше. — май да́ле (коло Сигота) = найдальше. — май ра́нше (май ра́нче) О. = найранше. майра́нше співа́є. — май тя́же Лв. = найтяжше. — май ши́ре Лв. = найширше.

Примітне для угорско-руских говорів описане третёго (дуже високого) степеня також присловником тве́рдо кладеним пе́ред відповідним приложником: тве́рдо худо́бный sehr arm; тве́рдо дале́кый sehr weit; тве́рдо до́брый sehr gut. тве́рдо побо́жный sehr fromm; декуди також ду́же побо́жный etc.

Рідко виражає ся superl. предростком (praefix) пре- або пре-у-доставленим до positiv-а: пре́добрый Лв. — премно́го О. — преуслабы́й Рос.

З форми comp. і́нший утворює ся наросткам -акъ: угорско-руск. і́ншакый, і́ншака, і́ншакоє Лв. Ґ. Стр. Ир. І. ВШ... і́ншакы лю́де. — і́ншакый світ. — і́ншака земля́. — і́ншакоє по́тя.

Глаголи (Verba).

Причасник тепе́рішника дїйного стану склоняємий (так званий дїєприложник) іноді принимає зовсїм значенє приложника пр. пахня́чоє зы́ля aromatisches Kraut, расту́чоє де́рево frischer Baum, кричя́чий хло́пець = Schreihals, weinerlicher Knabe. а то кричя́чий хло́пець: все реве́ ВР. — Йіду́чий Я. має значенє страдне = їдомий, esculentus, edulis, essbar.

Причасник тепе́рішника дїйного стану несклонний (так званий дїєприсловник) в угорско-рускім частїйше вживає ся: гада́учи, пудска́куучи, співа́учи, сповіда́учи, несучи́ і пр.

Причасник минувшика страдного стану на -тъ. ізо́льлята вода́ ВР. zusamengegossenes Wasser. — за́гната коро́ва ВР. — за́брата вшы́тка тенґери́ця ВР.

Причасник минувшика страдного стану на -нъ від неперехідного глагола: пыщкова́ти Гр. Blutfedern bekommen (von Nestlingen). пыщко́ваный воробо́к Гр. ein mit Blutfedern bewachsener Sperling; — від заіменникового глагола: збісы́ти ся Г. wüthend werden: збі́шленый пес ein wasserscheuer Hund (м. збі́шений).

Декотрі примітнїйші пні глагольні.

II. (я́ну-ти). я́нут кля́сти = пічнуть кля́ти, возьмуть кляти. — бі́гну-ти І. laufen. іми́ў єм бі́гнути ich fieng an zu laufen.

III a. весельі́-ти Лв. fröhlich werden. вӧн весельі́є. — поро́сяньі-ти ся Ґ. schwitzen, ins Schwitzen kommen. поро́сяньіў ся кӧнь Ґ. = спотив ся кінь; кӧнь поро́сяньіє ся.

III b. цорконьі́-ти Г. klirren. — бульконьі́-ти Г. plumpsen. вода булькони́ть. — лопоньі́-ти Стр. eigtl. poltern; plaudern; mit den Flügeln rauschen. вӧн лопони́ть = пусто́є говори́ть; лопаньі́-ти Стр. ко́ньі лопа́нять = ло́пкауть копи́тами. — пысконьі́-ти Стр. grob reden. чоловік пыска́нить = одказує, пыскує. — ирзоньі́-ти НД. wiehern, кӧнь ирзони́ть. — рапоньі́-ти Д. ка́чька рапони́ть die Ente quackt. — ґаґоньі́-ти Д. schnattern. гуска ґаґони́ть. гу́си ґаґоня́ть ВШ. — дзеленконьі́-ти Мар. klingeln. — деренконьі́-ти І. гы́рлиця деренкони́ть або деренкоче die Turteltaube girrt. — мереконьі́-ти І. schwach leuchten (beim Glimmen). онь мерекони́ть dort in der Ferne glimmt es. — чыринконьі́-ти ВШ. zwitschern. воробкы́ чыринконя́ть die Sperlinge zwitschern. — скавуньі́-ти Ґ. пес скавуни́ть der Hund winselt. — корконьі́-ти Ду. heiser krähen. пітоку́рник коркони́ть. — ізсербеньі́-ти Лв. aussickern, tropfenweise ausfliessen. кров ізсербени́ть. — дубоньі́-ти Лв. З. poltern, stampfen, trampeln. — — — кымсьі́-ти Вл. wimmeln, kriechen.

IV. гомзи́-ти Ду. kriechen. — ісчари́-ти Мар. bezaubern, счаровати. ча́рами счари́ти.

V. деренкота́-ти І. гы́рлиця деренко́че. — пукота́-ти Гр. па́личька пуко́че. Наростком -ка утворені пнї глагольні в угорско-рускім, як і загалом в україньско-рускім, дуже часті і знаменають найчастїйше проголошенє звуків: га́вка-ти МЛ. bellen. — ня́вка-ти або ва́вка-ти МЛ. miauen. — рьо́хка-ти МЛ. grunzen.— ре́вка-ти ВС. brüllen. ре́вкать медві́дь. — ло́пка-ти Стр. poltern; ein Getöse verursachen. ло́пкауть ко́ньі копи́тами. — ра́пкати Лв. (von der Stimme der Frösche oder der Enten) жа́бы ра́пкауть, ку́кауть пак кряча́ть — — або выражають дїйство повтарюване: ха́пка-ти ВР. ха́пкали ру́кы. — замо́ўчка-ти Лв. zum Schweigen bringen (adv. мо́вчкы schweigend). — ды́мка-ти ВШ. Rauch blasen. ды́мкать іс пі́пы er bläst den Rauch aus der Pfeife, er raucht. — обрі́зка-ти НД. ein Wenig abschneiden. — нале́пка-ти ВШ. in kleinen Partieen ankleben (пр. глину). — одьі́я-ти Ду. одьі́яти ся = одьі́ти ся. (psl. одѣти et одѣꙗти; одьі́яло psl. одѣꙗло).

VI. одві́тува-ти Лв. antworten. — пообрі́зкува-ти НД. mehrere Male ein Wenig abschneiden. — тємува́-ти Я. (кємува́ти) памятати. не тєму́ю = не памятаю. — хоснува́-ти І. benützen мы тото́ зьі́лья не хоснує́ме wir benützen diese Pflanze nicht, wir

ziehen von der Pflänze keinen Nutzen. — умствова́-ти ВШ. philosophari. — хо́жува-ти З. öfters gehen, spazieren. — ро́жува-ти З. Früchte tragen.

Декотрі глаголи з иньшим значенем, як в загально-рускім.

і́ти Лв. Пу. Ґ. К... reisen. вун іде́ коне́м oder на коня́ er reist zu Pferde. — іду́ во́зом або на во́зьі іду ich fahre mit dem Wagen. — іду́ огня́ником oder желы́зником ich fahre auf der Eisenbahn.

[Іщи дале́ко? — Не онь дале́ко! за́раз ды́йдеш Г. (коло Сигота: за́раз дойíхаш) = Не дуже далеко, зараз доїдеш].

ду́ркнути НД. erdröhnen. ду́ркнуў мӧст.

ни́кнути І. schauen, blicken. ни́кнуў на со́нце er blickte zur Sonne hinauf.

прица́пнути ВШ. причикнути, прикучнути, припасти до землї, sich niederdrücken. прица́п er duckte sich nieder.

са́пнути Д. schnauben, aufbrausen, aufflackern. грань са́пнула поломенюў die glühenden Kohlen flackerten mit einer Flamme auf.

дӧзрíти Лв. дӧздрíти, дӧзріти ВШ. доглянути, добачити, помітити, дослїдити. bemerken, beobachten; erforschen.

она́дьіти Стр. (et она́дити) in sehr verschiedener Bedeutung gebraucht (so wie im Lemkischen) überhaupt: etwas verrichten.

пӧзрíти Д. поглянути, подивити ся.

спобоя́ти ся Пу. fürchten, befürchten.

худобньíти Ґ. arm werden.

божи́ти ВС. божя́ти РС. заприсягати. я божя́ю. — не были́ боже́ны = не були заприсяжені. — с ким побожи́ти ся Пу. = з ким вінчати ся, шлюб брати mit Jmd getraut werden.

ганьби́ти ся Пу. ВС. sich schämen, стидати ся (га́ньба = стид, Scham, Schande); ганьби́ў ся = стидав ся.

догости́ти ся Лв. гостину (угощене), як слїд, до кінця довести; гістьбу докінчити.

загуби́ти Стр. погубити, verrichten.

заста́вити ся Пу. заложити ся, wettem. заста́вме ся = заложім ся.

зба́чити Вл. erblicken, побачити.

клочи́ти І. ausbrüten, aushecken. уклочи́ти ся І. sich einnisten; ausgebrütet werden; sich vermehren (cf. клочка Gluckhenne).

ломи́ти ВР. in der Bedeutung: fluchen, schelten.

облапи́ти Лв. обняти, umarmen. обла́пиў ня́ня er umarmte den Vater. — обла́пиў жону́ і дьíти собí er umarmte seine Frau und seine Kinder.

одговори́ти ся од чого ВШ. вимовити ся від чого.

ознайми́ти. узнайми́ти Лв. обвістити, verkünden.

проси́ти. проси́ти ся Пу. fordern, verlangen.

у́голосити ВС. оголосити verkünden, bekannt machen. — уголо́шу тото́ по́зже ich werde es später bekannt machen.

удобри́ти чим Лв. jmd wodurch gewinnen. удобри́ти ся чим wodurch gewonnen werden.

го́йкати Лв. изго́йкати Лв. закликати. изго́йкаў на вётця собі́ er rief seinen Vater. — (уна́) зго́йкать (praes. histor.) на се́стру собі (sie) rief ihre Schwester.

догада́ти ся за кого́ Д. пригадати собі когось.

загна́ти Д. ВШ. заганя́ти Ду. senden, schicken. загна́ли йому́ кни́жку. — заганя́ли бі́нным хлы́ба = посила́ли бідним хлїба.

зганя́ти Лв. буди́ти. почáў його́ зганяти er fieng an ihn zu wecken.

зогна́ти Ду. Пу. збудити wecken, aufwecken. зо́жен хло́пця.

ігра́ти Лв. in der Bedeutung: tanzen. дру́жба з молодо́ў і́грать der Brautführer tanzt mit der Braut.

кы́вати ВР. rühren verb. trans. кы́ваў пі́кницю er hat die Bratwurst gerührt d. h. er hat die Bratwurst sich schmecken lassen.

кляма́ти Д. schachern. укляма́ти, оклама́ти Д. verb. trans. betrügen.

лу́пкати ВШ. verb. trans. бити, schlagen. лу́пкали мене́.

ни́кати Стр. Лв. Ґ... schauen, blicken, gucken.

обстава́ти ся. обста́ти (ся) Лв. НД. оставати ся, остати (ся). обста́ла вдови́цьоў sie ward Witwe.

одбира́ти ся Пу. прощати ся, відходити. ми́лый ся одбира́ў.

пыта́ти. попыта́ти І. ВШ. probieren, suchen, пробувати, глядати. пр. попыта́ў ко́ло се́бе. — а звідати кого́ або звідати ся уд кого́ jmdn fragen, befragen, питати).

позирати ко́го ВШ. упозира́ти ся на ко́го ВШ. дивити ся на кого.

поставáти. (поста́ти) Ґ. ausreichen. не поста́ло (не по-ста́ло) es reichte nicht aus.

призира́ти ся Лв. придивляти ся.

псова́ти Лв. schelten. псова́ли його́.

пудпозира́ти і по́дпозира́ти Лв. підглядати. Obacht geben, beobachten.

указа́ти НД. розказáти, erzählen. у́кажу ім вшы́тко ich werde dem Herrn alles erzählen.

дорахова́ти ВШ. домірковати, досудити.

і́станцю́вати Лв. den Tanz zu Ende führen, abtanzen.

ко́штува́ти ВШ. werth sein. тото́ не мно́го ко́шту́є es ist nicht viel werth. ово́н пятьна́дцять е́зеро́в ко́шту́є man schätzt sein Vermögen auf fünfzehn Tausend.

о́бі́довати Пу. обі́дати das Mittagsmahl einnehmen.

о́бкоронова́ти Пу. krönen, укороновати.

о́бночува́ти ся ВШ. заночувати.

одполу́дновати Лв. das Mittagsmahl einnehmen (und ausruhen).

у́позорувати Стр. Л. вы́позорувати aussehen, виглядати, визирати.

шкодова́ти Ґ. жалувати. шкодоваў його́ ду́же.

Примітне для угорско-руских говорів — се приіменник **у**, що заступає в зложеных приіменник **ви** (вы; приміта ся стрічає ся і в бойківскім говорі, в місцевостях пограничних Угорщинї). у́бити Лв. = вибити. — у́булькнути Лв. вода́ у́булькне = вибулькне, витрисне. — у́прєгає коне́ О. = випрягає коня. — у́брати (убра́ти) МЛ. Гр. вибрати. — у́прати МЛ. випрати. упери́ соро́чку = випери сор. — у́тягни з дьіры́ = витягни. — у́остри ко ми ко́су МЛ. = вностри но менї косу. — у́сцати Бч. = виссати; у́сцаў = виссав. — у́летьіти = вилетїти. у́летят го́лубы = вилетять. — у́няти Лв. = виняти, витягнути. у́няў са́блю. — у́мняцкати Г. = вимяскати. — уводи́ти ся Г. виводити ся. як ся уво́дит = як ся вивóдить. — вода́ у́мыє Г. = вода вимнє das Wasser spült aus. — у́льіниў ся уж Г. = вилїнив ся. — у́коренити ВС. = викорінити. хотя́ть у́коренити нас Русна́кув. — у́датоκ Л. = видаток Ausgabe. — у́рости Л. = вирости. як велика у́росте wenn sie gross wird. — у́шукауть Л. = вишукають, виглядають sie werden aussuchen. — у́спати ся Ґ. = виспати ся. — у́стигнути Стр. вистигнути erkalten, kalt werden. у́стыў чир = вистиг, вистив. — у́сповідати Пу. = висповідати. — у́грати Пу. = виграти. — у́дуплавіти Стр. видуплавіти, hohl werden. — у́дуплавів пень Лв. = видуплавів der Baumstamm wurde hohl. — у́верже Лв. = виверже, викине (inf. у́веречи = виверечи psl. **извр҃кшти**). — у́ладити Лв. = виладити. у́ладила орати. — у́вчити Лв. = вивчити, научити. — уду́ти ся НД. виду́ти ся. корова уду́є ся. — у́сцяти Лв. = вищати. у́сцяти ся brunzen. — у́пити Ґ. випити. у́пє тве́рдо = випє дуже. — у́ладкати Лв. = виладкати, пісни весїльні виспівати. — у́збирати ВШ. = визбирати. В зложеных з у (= вы) наголос понайбільше паде на приіменник.

Здвоєнє приіменника **по** означає повтарянє дїйства пр. попозира́ти Я. nachschauen, zu wiederholten Malen blicken. — попоглядьі́ти Я. item. попозира́йте або попоглядьі́т. — попони́кати Ґ. item.

Присловники (Adverbia).

З присловників іменного походженя згадають ся: genitiv.: о́брідка Ім. (від о́брідкый = досить рідкий). пацка́н о́брідка нахо́дить ся по хльі́вах die Wanderratte kommt in Stallungen ziemlich selten vor. — зго́дя Вл. später, nach einer Weile. — nominat. гора́зд ВС. = в гал. гаразд = gut; sehr; accus. ма́ло Лв. ein wenig, etwas; цьі́ле Пу. wahrlich. — мно́го Лв. Ґ. Д. З. ВШ. Пу. Стр... viel. — тве́рдо Лв. Ґ. Стр. sehr. тве́рдо лю́бить. тве́рдо уби́ў = дуже вибив; тве́рдо ся жу́рить er ist sehr besorgt. тве́рдо ся ра́дуу ich freue mich sehr, ich bin sehr erfreut. у́пє тве́рдо = випє ду́же. — гора́зд тве́рдо Гр. = sehr viel. — тве́рдо тоўста́ га́дина Д. sehr dicke Schlange (Kreuzotter, Pelias berus). — ізби́рать дуже тве́рдо ВШ. er sammelt sehr eifrig. — locat. добрі́ Ґ. ві́рньі. кра́дцьі МЛ. verstohlener Weise. ablat. plur. при́тьма Я. plötzlich (форма дуальна). —

Примітний присловник: вольі́й ВШ. vielmehr, радше [форма повельника (imperativ) від вольі́ти]. вольі́й переве́ду тя че́рез во́ду lieber werde ich dich übers Wasser führen.

віда́ў (part. praet. act. II) ВШ. в значеню: мабуть, wahrscheinlich. чюў єсь віда́ў? wahrscheinlich hast du gehört? [в Гал. в Тернопільщинї: віда́ў — в Чортківщинї же: віда́й (форма повельника присловниково уживана)].

Присловники зложені з приіменника і імен тут наводять ся: зве́рьхи МЛ. на́-силу Д. на́-скорі О. — на-по́сльід НД. на-впередьі́ ВШ. — у-є́дно ВШ. разом, zusammen. — на-ко́льінкы ВШ. knieend. — у-при́клячкы НД. halb knieend. — з-у́палу Я. mit Überstürzung, hitzig. ungestüm. — з-де́леку Я. vom Weiten. — іс-перву́ З. anfangs. — у-маху́ Я. augenblicklich. у маху́ пізнає er erkennt allsogleich. — в-окру́г Вл. rund herum. — в-око̋л Стр. в-око̋ль um die Runde. — вну, унну́ Лв. (староруск. въдноу), вну́ка Ґ. im Inneren. — у-до-втьі́к О. = на втеки, навтїкача́. — сно́чи Д. gestern Abends.

Декотрі до пнїв заіменникових почіплені наростки.

-ды (да) і -дь. товды́ Стр. ВШ. sodann, dann. — то́ды-к Пу. dann. — вся́ды Стр. — тадь Ґ. — кедь ВС. НД... wenn, wann (рідше кед). —

-нды. куда́ Стр. куды́ Я. — нїкуды Я. nirgendswohin. — у́дтöдь ВШ. von dannen psl. отъ тѫдѣ. — дотöд ВШ. hieher. дóкöд ВШ. wohin. — удцöдь ВШ. von dannen, čech. odsud, odtud. удцöдь (удсйдь) ітй.

-лѣ (ля). дóкля Пу. пóкля Пу.

3. До словотвору (Wortbildungslehre).

Склоненє сущників (Declination der Substantive).

Число єдиничне. (numerus singularis, єднота). Іменяк (nominativus): зуб. рідник (genitivus): зýба. дайник (dativus): зýбови (рідко: зýбу). переємник (accusativus): зуб. зовник (vocativus): зýбе. творник (ablativus): зýбом. містник (locativus): зýбі. Число многе (numerus pluralis, многота). іменяк: зубы. рідник: зубýв (зубöв, зубів). дайник: зýбум (зýбöм, зýбім). переємник: зýбы. зовник: зýбы. творник: зýбы (зубóма, зýбми, зубами). містник: зýбох (рідше зубах).

рік genit. рóка. за пöў рока Ім. (гл. низше). — бöк genit. бóка ВШ.

орел genit. вірлá Я. орéл' genit. орел'á (л середне) nom. plur. орел'ы́ Ґ. Ду. genit. sing. вурлá Мар. — орьлá і орéла Бі. „Волóвоє óко бы́ло ся зáложило з орéлом, што вы́сше пóдлетить, спрятáло ся пöд крилó орьлá“ etc.

кол genit. кла, nom. plur. клы І. Ду. єдéн кол ein Eckzahn.

сыр genit. сы́ру З. (в Гал. genit. сúра — на Укр. найчастїйше: сúру).

воўк nom. plur. вóвцы І. Ґ. Ду. psl. вълъци. acc. plur. воўкы́ psl. вълъкы. воўкы́ стріляў І. — nom. plur. в ВР. вóўцы і воўкы́ (форма accusativi втискає ся що раз більше місто форми nominativi).

лев genit. лéва Лв. ВР. такы́ хлóпы ге лéвы.

лен genit. лéну Ґ. йлну Лв. льон genit. льóну Д. льон genit. ильнý К. ВШ.

оцéт genit. віцтý НД. пасóля (пасýля) з віцтóм НД. = фасоля з оцтом.

У декотрих сущників genit. sing. на а або на у: розýм, genit. розýма або розумá Ґ. ВС. Вл. рóзум genit. рóзуму НД. — край genit. крáя s. крáю. — Дунáй genit. Дунáя s. Дунáю. — рöк genit. рóка і рóку. — дöм, дóму — але: дóма Лв.= domi.

У декотрих genit. sing. лишень на у: час Zeit genit. часý. не мáю часý НД. — рóчьок genit. рóчьку (Не вéрну ся моя́ мáмко сéго рóчьку зелéного С тóго крáю далéкого ВШ.). — бервíнок genit. бервíнку.

кмінь genit. кмéню Я. Kümmel.

хрінь genit. хрéню Пу. Meerrettig.

дя́тел genit. дя́тла nom. plur. дя́тлы genit. дя́тлöв Стр.

циганúн Стр. Ґ. ВР... не відкидає наростка инъ в единичнім числї; проте 2. циганúна, 3. циганúнови (циганúну), 4. циганúна, 5. циганúне, 6. циганúном, 7. циганúньі отож так само як християніи, варошанúн etc. тим часом в Гал. говорить ся в singul. 1. циган. 2. цигана, 3. циганови, 4. цигана, 5. цигане, 6. циганом, 7. в цигані. — в ч. многім в угорско-руск. так як і в гал. ин одмітує ся: 1. цига́ни, 2. цига́нöв (цига́нув, цига́нів) або цига́н 3. циганум (цига́нöм, цига́нім, — подекуды і циганам) 4. = 2. 5. = 1.; 6. цига́ны, 7. цига́ньіх (циганох, циганах). — —

горяніи Bergbewohner plur. горя́не genit. горя́н etc.

ого́нь (огень) має в genit. огнú Д. ВР. І. (старосл. **огни**; в Гал. найчастїйше: вогню; на Укр. огня́ пр. у Шевченка: За що́ я Вкра́їну люблю, Чи варт вона́ огня́ свято́го?) dativ. огнú і огньови, abl. огньо́м locat. огнú. (psl. **огнь** genit. etiam: **огня** et **огню**).

вели́кдень genit. великóдня loc. по вели́цьі-дньі Бі.

dat. на у уживають ся рідко пр. бра́ту, па́ну, фраіру etc.

abl. plur. на -ма (останки форм двойного числа). зубóма І. медвíдь морконúть, ре́вкать і ку́сать зубóма І. товаришóма Ґ. с попóма Ґ. языкóма. панóма. воякóма. лысóма. прайникóма. склепарьóма побіч тих форм також форми на ами (взяті з III. скл. пнїв на а **ръıка-мн**) так як в загально-руск. отже: лысáми, товарищáми, вівчарями.

dat. plur. кінчить ся на ум, öм, ім. робóтникöм НД. ВР. psl. **работьникъ-мъ**). понесь робóтникöм воды́ ВР. робу́тникум Мар. — панöм, па́нум dominis. — псöм Ир. canibus. — во́у́кöм Д. lupis. — мурникім О. — жидóм Им. iudaeis. — быкöм ВР. — ґаздóм (ґаздім) ВР. — побіч тих форм втискають ся накінчики ам (після **ръıка-мъ**) як в загально-руск.: воўкáм, мýрникам).

dat. plur. на йом (йім). чіпкарьóм Д. чісарьóм. кóньім ВР. (psl. **конıе-мъ**).

locat. plur. на ох. лысох. — крáйох. (psl. **кран-хъ**).) — грóшох. — ґáздох Ґ. НД. — мелáйох. по мелáйох Г. an Maispflanzen. — бы́кох. — чоловíкох. — кóньох (psl. **кон'и-хъ**. — на Тóўтох говоря́ть „чловек“ Ґ.

locat. plur. на іх. в сусьíдьіх Ду. (psl. **сѫсѣдѣ-хъ**). — на псьіх Ир. (psl. **пьсѣ-хъ**). — в постóльіх ВШ. (постоли звичайно

лише́ в многім числї). — у кату́ньіх ВЛ. і в 7 падежи многого числа втискає ся що раз більше накінчик ах (після ръıба-хъ).

вул (вöл, віл) має в genit. вола́, dativ. волови etc. nom. pl. во́лы, genit. волу́в (волöв, волів) dat. во́лум, (волöм Д. ВР., волім — psl. волъмъ), abl. вулми (вöлми, вілми psl. волъми), loc. волох (psl. волъхъ); подібно сын, genit. сына, dat. сынови etc. — voc. sing. чоловíку, ВШ. так як сыноу м. чоловіче psl. чловѣче.

abl. plur. на ми. ку́ньми, (кöньми, кіньми). — с кату́ньми mit den Soldaten. — с піня́зьми mit Geld.

Рідкий ablativus plur. на ы напр.: з го́ршкы = з горшками mit den Töpfen. (форма старинна порівнай старосл. съ рабы, съ чловѣкы. — пришли́ жо́ны с свойíма хло́пы. — з вшы́ткыма ґазды́ (частїйше: ґаздо́ма). — трьома́ годы́; трьома́ годы́ моло́джый = трома роками молодший.

дощь Стр. genit. дожджю́ і дожжю́ dat. дожджьови і дожжьови etc. loc. по дожджю́. — loc. sing. на Петру́ Стр. (cf. psl. сыноу).

но́готь Fingernagel psl. ногъть має nom. plur. нöгта́ ВС. К. З. Л. в Мар. нугта́ (після II. склон.: дѣла) однакож в Ґ. правильно: но́гтьі psl. ногъти. (в виговорі часто: но́хтьі). — перст Finger, psl. пръстъ nom. plur. пе́рста Л. в иньших місцевостях: пе́рсты psl. пръсти.

кунь (кöнь, кінь) має в genit. plur. коній приміром: мно́го ко́ній. — груш (грöш, гріш) гро́ший. мно́го гроший ВР. — abl. гру́шми (грöшми, грішми) mit Geld, dagegen гроша́ми mit Groschen. уддава́ў до́ўство гроша́ми er zahlte seine Schulden mit Groschen (d. i. in ganz kleinen Raten) ab. —

У сущників II. кл. dat. sing. на ови. по́льови. мо́рьови. дьíлови. со́нцьови. хлопчи́щьови. (форми dat. по́лю, мо́рю, дьíлу, со́нцю, хлопчи́щу рідші) abl. по́льом. мо́рьом. сонцьом. хлопчи́щьом рідше: по́лем... хлопчи́щем. locat. часто має форму dativi: по мо́рьови. на сьíнови Г. побіч по мо́рю, на сьíньі. — — — на яйци́ Г. — locat. plur. на ох. по́льох. мо́рьох. яйцьох побіч полях etc.

locat. plur. на іх. по пра́віх Ґ. у се́льіх О.

у́хо після II. plur. у́ха („уши“ = pediculi, Läuse від уш, вуш, вош psl. въшь).

бро́ва О. Я. брыва́ ВР. Лв. nom. pl. від брово́, брыво́ gen. neutr. єдно́ брыво́ ВР. Лв. місто бров, брови nom. plur. брови (psl. бръвь, бръви. nom. dual. бръви; в лемк. обырв, обырві, plur. обырві місцево також обы́рва gen. fem., genit.. обырвы plur. обы́рвы).

му́до Я. testiculus. дві му́дьі. обі́ му́дьі (форма числа двойного). вепе́рь зове́ ся, що ма́є відрі́зані му́дьі Я. від plur. tant. воро́та abl. воро́ты. пуд воро́ты ВР. = під воротами.

З сущників III склону заслугуе на згадку голова. в nom. і accusat. sing. може бути го́лов Я. го́лов чорна. го́лов чорну. склони́ў го́лов. під голов = під голову. — подібно пе́чяв Пу. м. пе́чява (пе́чава = ско̆лько нараз у́пече хлы́ба в печи́).

abl. sing. на оў (ов — тое ў звук посередний межи у а в — близший до у). ры́боў. водо́ў. ве́рбоў Лв. пуд городи́ноў ВР. = під пло́том. — гру́шоў Стр. — ногоў. пято́ў ВШ. ру́бать соки́роў; іс косо́ў ко́сить. genit. plur. баб ВР. пришло́ мно́го баб. — коро́в ВР. декуда кору́в. коро̆в. боро́зд Гр. наіма́ў мно́го рыб Лв. голо́в і голу́в Стр. —

инодї genit. plur. на ӧв (ув, ів) після сыновъ, воловъ. крупу́в Мар. крупо̆в ВР. — пять дзвіздо̆в ВР. fünf Sterne. — genit. plur. від вӧльха, вульха Erle єсть во̆льох ВР. ву́льох.

locat. sing. без приіменника: зи́мі О. Я. від зима́ Winter — так само лы́тьі О. Я. від льіто Sommer. як зи́мі, так лы́тьі sowohl zur Winters-, als auch zur Sommerzeit.

Як у других говорах україньско-руского язика, так і в угорско-рускім сущники четвертого склону творять поодинокі падежи після склону пнїв на ъ (а). І так маѳ вул (вӧл, віл) genit. волá, vocat. во́ле (гл. высше); сын genit. сы́на vocat. сы́не (місто властивої, тепер також вживаної форми: сы́ну!). locat. волі́, сы́ньі. — поодинокі форми IV. скл. ще задержались: dativ. сы́нови, воло́ви. nom. plur. сыно́ве, але во́лы. genit. plur. сыну́в сыно̆в, сынів), волу́в (волӧв, волів), dat. pl. сы́нум (сыном, сыно̆м, сынім psl. сынъмъ) во́лум, волом, волӧм, волім. — nom. plur. сынко́ве (від сыно́к). — loc. pl. сынох, во́лох.

З другої сторони і склон пнїв на ъ(у) вплинув на склонене пнїв на ъ(а) а навіть по части на декотрі II, III і V. кл. І так приміром маѳ лен lit. linas. genit. лену (порівн. высше), сыр. genit. сыру, оцéт genit. вӧцту́ — etc. — dativi: сусьі́дови, робу́тникови, язы́кови, кра́йови, ножо́ви, плащо́ви, дождьжьо́ви. — nom. plur. сусьідо́ве, товарищо́ве, шатано́ве Пу. няньо́ве Väter, склепарьо́ве Ladenverkäufer. царьо́ве. зятьо́ве. (зять тепер склоняѳсь головно після I, 3. sing. 1. зять. 2. зя́тя. 3. зя́тю частїйше зятьо́ви. 5. зя́тю і зя́те 4 = 2. 6. зя́тьом. 7. в зя́тю. plur. 1. зятьі́ або зятьо́ве, 2. зятю́в (зьятьі́в) 3. зятьі́м. 4 = 2; 5 = 1; 6. зятьмі́ або зятьо́ма. 6. в зятьо́х. в старосл. же зѧть genit. зѧти після V.

скл.) — genit. plur. сусьі́дув (сусьідов, сусьідів, дуже рідко коли форма властива I. склону: сусьі́д пр. без злых сусьід.), това́ришув (товаришов, товаришів), ня́нюв, (няньов, няньів), склепарю́в, царю́в etc. loc. сусьі́дох (по при сусьідых і сусьідах), това́рищох, ня́ньох, склепарьо́х, ца́рьох (царях) etc. —

побрати́м Gefährte, Kamerad, Busenfreund має в vocat. побрати́му місто побрати́ме. (Іздоймѝ ня побрати́му! I.).

також у в зовнику: коза́ку! воя́ку! чолові́ку! (гл. висше) м. коза́че, воя́че, чолові́че! [Іва́нку, воя́ку, повідж ми на вдя́ку! Ду.].

о́зеро genit. о́зерув (озерів, озерів), locat. о́зерох.

locat. plur. ру́жох (побіч ружах), ды́ньох (побіч дынях), ду́шох (побіч ду́шах), сви́ньох (побіч свинях).

Сущники, що в старосл. належать до V, 1., по части склоняють ся по I, 3. пр. sing. путь 2. пути́ і пути́ (psl. пѫть). 3. пу́тьови і пути́ (psl. пѫти). 4. путь. 5. пу́те і пу́ти (psl. пѫти) 6. путьо́м (psl. пѫтьмь) 7. пути́ (psl. пѫти). plur. 1. пу́тьі 2. пу́тій (psl. пѫтий) 3. пу́тям 4. пу́тьі 5. пу́тьі 6. пу́тями рідше путьми́ (psl. пѫтьми) 7. пу́тях і пу́тьох (psl. пѫтьхъ). — гість genit. го́стя, тесть genit. те́стя (в старосл. же: гость genit. гости, тєсть genit. тєсти). nom. plur. го́стьі і го́стьове тестьі і тестьо́ве. genit. го́стій (psl. гостий), але те́стюв (те́стьів) dat. го́стьом (psl. гостьмъ) і го́стям, те́стьом і те́стям, loc. го́стьох (psl. гостьхъ), го́стях, те́стьох, те́стях.

я́стряб. го́луб і черв склоняють ся після I. 1. проте genit. я́стряба, го́луба, че́рва. dat. я́стрябови, го́лубови, че́рвови accus. = 2. — voc. я́стрябе, го́лубе, че́рве. abl. я́стрябом, го́лубом, че́рвом loc. я́стрябі, го́лубі, че́рві. plur. nom. я́стрябы, го́лубы, че́рвы genit. я́стрябув (ёв, ів), го́лубув (ёв, ів), че́рвув (ёв, ів) dat. я́стрябум (ём, ім), го́лубум (ём, ім), че́рвум (ём, ім) по при я́стрябам etc. acc. = 2. voc. = 1. abl. я́стрябми (psl. ѧстрѧбьми) або ястрябо́ма, я́стрябами, го́лубми (psl. голѧбьми), голубо́ма, голубами, червми (psl. чрѣвьми), червома, червами. 7. я́стрябох, ястрябах, го́лубах, че́рвах.

V, 2. sing. 1. кусть (кость, кість) 2. ко́сти. 3. кости. 4=1. 5. ко́сти. 6. ку́стьоў (кость, кістьоў). 7. кости. plur. 1. кости. 2. костий. 3. ко́стям (ко́стьом), 4. і 5. = 1. 6. кустьми́ (костми́, кістьми). 7. ко́стях. ко́стьох.

гусь Стр. abl. sing. гу́сьоў nom. pl. гуси genit. гусѝй etc. рысь Я. МЛ. gen. fem. genit. ры́си (лю́та рысь, лю́тойі ры́си) після

кість в старосл. рысь, genit. рыси gen. mascul. et fem. тому або після V, 1. або після V, 2.

Примір зовника (vocat.): Дунáю глубóкый то тихéнько плынéш, Молодóсти мóя то марнéнько ідéш Гр. (пісь).

Декотрі сущники (substantiva), що в старосл. належать до V, 1., мають женьск. рід і склонюють ся по V. 2. пр. жолýдь genit. жолýди abl. жолýдьоў (psl. желѫдь желѫди. желѫдьмь). печáть genit. печáти; гóльінь genit. гóлени (звичайно: гольíнка genit. гольíнкы); гы́ртань genit. гы́ртани (звичайно: гыртáнка genit. гыртáнкы). — Старосл. стѣнь σκιά, umbra звучíть тьіня́ ВР. genit. тьіньí = гал. тьінь, тьíни. тоў тьіньóў = psl. тѣмь стѣньмь. гал. тóў тьíнеў або тóю тьíнию.

Належить примітити форми: dat. дьíтьом abl. дьітьмú loc. у дьíтьох МЛ. подібно двéрьом, дверьмú, двéрьох але очáм, очáми, очáх (декуди: (ў)óчум, (ў)учми, (ў)очех). genit. дьітúй, дверúй, очúй.

двери найчастїйше в plur., однакож також sing. дверь genit. двери = Thürflügel. одна́ дверь psl. дьвьрь. abl. plur. дверьмú і двéрями Пу.

VI. кл. (пнї суголоскові) 1. пнї на в.

1. церьков 2. церькви. церькве psl. цр҃ькъвє. 3. церькви 4 = 1. 6. церьковльоў (psl. цр҃ькъвиѫ) 7. церькьви. plur; 1. церькви 2. цéрьквий (рідше церквóв) 3. церьквам 6. церьквами 7. церьквах.

кров genit. крóви, керви́ або крóвли Ґ. 3. abl. крóвльоў.

любóв genit. любвé ВР. psl. любъвє звичайно любви́ і любови, abl. любóвльоў psl. любъвиѫ.

редьков (psl. рьдькы), genit. рéдькви) редькве psl. рьдькъвє) abl. редькóвльоў.

корогóв (кірагóв psl. хоржгы) genit. корогвú, abl. корогóвльоў.

[також: бритóвльоў ВР.) і конóвльоў від брúтов (psl. бритва) і кóнов рідко ужив. (psl. коноѣь)].

2. пнї на н.

Masculina перейшли до склону пнїв на ъ(а) і тепер склонюють ся як кінь пр. кáмінь, genit. кáменя (каміня), крéмінь, крéменя, перстьінь, пéрстеня, óльінь, óленя.

Рідко чути genitiv. кáмене (psl. камене).

пóломінь Д. пóловінь Пу. (psl. пламъı et пламень gen. masc.) женьского рода: genit. пóломени, пóловени, abl. пóломениў, пóловениў. ясноў пóломениў = psl. ѥсьнъмь пламеньмь.

[Далї буде].

ЗНАДОБИ

ДЛЯ ПІЗНАНЯ УГОРСКО-РУСКИХ ГОВОРІВ.

ПОДАВ

ІВАН ВЕРХРАТСКИЙ.

[Далї].

стрéмінь genit. стрéменя рідко коли gen. mascul. (так як в старосл. стръмень genit. стръмене), найчастїйше бувáє gen. neutr. стрéмня (стремя) genit. стрéмня або стрéмено, genit. стрéмена, dativus побіч стрéмню, стрéмену частїйше стрéмньови, стрéменови. Nom. plur. стрéменьі від стремень або стремéнá, genit. стременьів (юв, йв), стремéн, dat. стрéменям, стременáм, abl. стрéменями, стрéменами.

Neutra в числї єдиничнім склоняють ся по III. скл. імня́ genit. імня́ ВР. dat. імню́ (слáва йогó імню́ ВР.) abl. імньóм, loc. імню́. — сьíмня genit. сьíмня [пр. мáу мнóго сьíмня ВР. ich habe Hanffrüchte (Hanfkörner) in Menge], dat. сьíмню, abl. сьíмньом, (сьíмйом ВР.) loc. сьíмню. — ўрéмя genit. ўрéмя ВР. — також тьíмня genit. тьíмня ВР. — вýймя genit. вýймя (не вúдьїў такóго велúкого вýймя Г.) або вíмє (вíмнє) Кв. genit. вíмє = pol. wymię genit. wymienia, загально-руск. вимя, genit. вимени.

В числ. мног. імена́, сьімена́ genit. іменьíв ВР. сьíменьíв побіч імéн, сьімéн dat. іменáм, сьіменáм abl. іменáми, сьіменáми, loc. іменáх, сьіменáх.

вы́мя (вымня) Euter і тьíмя (тьíмня) Scheitel в декотрих околицях склоняють ся як пнї на т: genit. вы́мяти dat. вы́мяти abl. вы́мятьом loc. вы́мяти (у вы́мяти Д. на вы́мяти ВР.). plur. nom. вы́мята genit. вы́мят, вы́мятōв (вымятув), dat. вы́мятам (ом, ум), abl. вы́мятами, вы́мятми, вы́мятома, loc. вы́мятах (вы́мятох, вы́мятьіх). Рідше має тьíмня genit. тьíмняти etc.

3. пнї на с.

Склоняють ся тепер по більшій части по II, 1. нéбо, тьíло, чю́до, дúво, ґóлесо (колесо, genit. ґóлеса, кóлеса, dat. ґóлесови, abl. ґóлесом, loc. ґóлесї), ухо genit. уха.

тут і там проявляють ся також і форми давнїйші: помéрші тьілесá лежáть ВР. — ґóлубкы полетьíли на небесá Пу. — долéтьіло до небéс ВР. — Бог з небесúй знáв, што трéба Лв.

4. пнї на т.

1. теля́. 2. теля́ти. 3. теля́ти. 4=1. 5=1. 6. теля́тьом. 7. теля́ти. 1. теля́та. 2. теля́т. 3. теля́тьōм ВР. теля́тьум, теля́там. 4=1. 5=1. 6. теля́тми, теля́тами. 7. теля́тьох. теля́тах.

Тут: ягня́, качá, гýся, ґáча Fohlen, жерéбля item, щеня́, обруся́, лошá genit. лошáти Л. Fohlen, пōдполотя́ Wachtel genit. пōдполотя́ти Л. etc.

порося́ К. З. genit. порося́ти Ferkel склоняє ся в єдин. числї як теля. В многім числї уживає ся лише поро́сцьі (plur. від неуживаного в sing. поросець). ма́у дво́є поросѝць. девяте́ро поросѝць К. З. [поросиць = поросець єсть то давна форма genitivi місто тепер уживаної на ів, ов, ув (ов)]. стріля́ў ди́кі поро́сцьі Ир. Стр.

Декотрі пнї на н склоняють ся по взору пнїв на т нпр. вы́мя genit. вы́мяти; ты́мня genit. ты́мняти. Також декотрі сущники, що в загально-руск. належать до II, 2, до того склону переходять: те́рня, genit. те́рняти, зе́рня, genit. зе́рняти ВР. в гал. те́рнє collect. genit. те́рня; зе́рнє collect. genit. зе́рня.

дьітя́ genit. дьітя́ти має звичайно в многім числї: 1. дьі́ти, 2. дьітѝй, 3. дьі́тьом (дьітям) 4. і 5=1. 6. дьітьмѝ 7. дьі́тьох МЛ. (дьітях).

Рідко лучає ся форма дьітя́та пр. в весїльній пісни: дво́є дьітя́т (дитя́т) вінча́ти Лв. Також рідкі форми: дьі́ткы genit. дьіто́к ВС. cf. ukr. дїтки genit. дїток, pol. dziatki, čech. dítky.

5. пнї на р.

sing. 1. ма́ти. 2. ма́тери. 3. ма́тери. 4. ма́тьірь. 5. = 1. 6. ма́тьірьоў. 7. ма́тери. plur. 1. ма́тери. 2. ма́тьірий Лв. ма́терїв ВР. (материй, матерів). 3. ма́тьірям. 4. ма́тери. 5. ма́тери. 6. ма́тьірми Лв. матьірями. 7. ма́тьірях. ма́тьірьох.

Форми двойного числа (Dualformen).

Форми двойного числа уцїлили дуже мало пр. ру́цьі, но́зьі. — о́чи. очѝма (psl. очи. очима). — пле́чи. плечѝма (psl. плєшти. плєштьма). — у́са О. МЛ. у́ста Д. Лв. НД. ву́ста Ґ. = уси, декуда також форма plur. ба́юсы (як у Лемків); genit. від у́ста однакож завсїгди форма plural. уст = psl. жсъ гал. усів в О. МЛ. усів). — му́дьі Я. від мудо Hode. — у́хо має лише форму plur. у́ха (уши, ву́шы, значить pediculi, Läuse). Про форми: зубо́ма etc. гляди висше (форма ся майже витиснула властиву форму plur. abl.).

Слїди іменного склоненя приложників (і причасників).

Sing. — nominat. го́ден пр. не го́ден роздави́ти О. er ist nicht im Stande zu zerdrücken. бу́де го́ден ити́ Бі. er wird im Stande sein zu gehen (zu reisen, zu fahren). хлоп го́ден Лв. ein tüchtiger Kerl. — подо́бен НД. — до́ўжен Пу. er soll; er ist schuldig; не до́ўжен Бі. nicht schuldig. — вшы́ток ВШ. — дьі́дöв сын Лв. — пе́трöв керба́ч Лв. = петровий батіг. — ба́бин-пес Вл.

Bärenraupe. — чо́ртöв слу́га Лв. Libellula, Wasserjungfer. — соло́док ме́док Лв. = mel dulce psl. сладъкъ медъ (*мѣдъкъ). — бі́л З. „не біл быў єм, почьорны́ў єм по го́рах тай ходячи́ (в пісни). — бы́ло добро́ ВР. — бо то не по́трібно Пу. — вшы́тко сла́бо Пу. — вшы́тко во́ську Д. — вшы́тко село́ Ду. — дьі́дово льіто. — ба́бино льіто. — гото́во Лв. — — згото́влено Лв. es ist fertig gemacht, es ist zubereitet. — заба́брано Лв. es wurde besudelt, beschmutzt.

genitivus. за́-жива Г. bei Lebzeiten, lebend. — до́-чиста Лв. ganz und gar. — до́-пізна Лв. bis zur späten Stunde. — до́-сыта найіў ся Лв. — із-да́леку Вл. = в Гал. в Чортківщині: з далеку́, коло Львова: здале́ка. — за́-молоду Лв. in den Jugendjahren. — хло́пця го́нна (го́дна) Ду. гл. accusativ.

dativ. не по́-многу Лв. etwas; in geringer Menge; fast, beinahe.

accusat. видьіў зеле́но по́ле (частійше: зеле́нов по́ле) — возьми́ собі Хри́стово розпятя́ Пу.; — одобра́ла хло́пця го́нна (година) ги лелью Ду.

adverbia: я́сно, ти́хо, широ́ко, ма́ло Вл. пр. ма́ло нам загуди́ spiele uns ein wenig vor.

locativ. добрі́ Стр. НД. зльі. вірньі. не добрі́ З. es ist nicht gut.

abl. plur. по ру́ськы. по уго́рськы. по цига́ньскы. — по-ма́лы langsam. по ма́ленькы Я. sehr langsam. по марне́нькы Лв. nichtig, elend.

Заіменники (Pronomina).

Личні (pr. personalia). Місто genit. sing. мене, тебе, себе уживають ся часто, особливо по приіменниках, форми accusativ-a: (мя, мня) ня, тя, ся. го́йкать до мя. пöйти до тя му́шу. дьіля тя. мече спід ся. од мня Лв. Коли в иньших говорах українсько-руских форми genitiv a мене, тебе, себе кладуть ся місто форм accusativ-a: мя, тя, ся — в угорско-рускім найчастійше уживають ся властиві форми accusativ-a: кедь за ня не пöдеш. — повіз бы ня в дале́кый край. — є ми на тя гадка. — най тя поцьілю́ю. — таку́ за ся жöнку во́зьму біле́ньку, як гу́ся. — коли́ на ся во́зьме кошуле́ньку бі́лу Лв. — пу́стиш за ся бесьідо́чьку Лв.

В dativ-i sing. уживають ся по при меньі, тобі, собі часто форми енклїтичні ми, ти, си: є ми на тя га́дка. — щось ми наробила. — нич ти не ка́жу. — не тре́ба ти бы́ло му́жа. — вели́ку ми часть дава́ла. — му́сиш ми миле́нькый з Дуна́я носи́ти (воду). — по́чаў си думáти — але також: пише меньі і ми; говори́ть тобі і ти; я собі фраіра найду або я си etc.

abl. sing. звучить: мноў, тобо́ў, собо́ў; лишень в декотрих піснях може стрінути форми: мно́ю, тобо́ю, собо́ю.

dat. і locat. по при менеі́ також мньі.

Вказні (pr. demonstrativa). тот, тота́, тото́ (тута́, туто́) genit. то́го, тойі, того dat. тому, туй (тōй, тōў) тій, тому; accus. gen. fem. тоту́. nom. plur. тоты́. abl. ты́ма (рідше тыми) cf. psl. dat. dual. тѣмъ. loc. тих psl. тѣхъ. тамто́т, тамтота́, тамтото́. пр. тамто́т чоловік, тамтота́ жона́, тамтото́ теля.

ўун (ўо́н. ўін) ово́н genit. його, dat. йому, accus. його, го, abl. ним, loc. нюм (нйм, ньім). = ўуна́ (вона́) genit. єйі, dat. юй, (йўў, йій, йў), accus. єйі́ (рідше ю) abl. ньоў, loc. юй (йўў, йій, йў) і nom. plur. уни́ (вни, они пр. ой лю́ті то косарі́, бо вни ра́но почали́), genit. іх, dat. ім. abl. нима, (cf. psl. dat. dual. нмѣ) loc. них.

Коли від приіменника зависить пад. 2. 3. або 4. то втискає ся н перед й як пр. до ньо́го, ід ньо́му, через ньо́го, до ньо́йі, ід нюй (нйв), через ню. про ньі accus. plur. = про них. за ньі = за них psl. за нѣмъ.

сись genit. сього, dat. сьому etc. dat. et loc. gen. fem. сй (сўў, сьіў) пр. на сўў жоны́ BP. accus. sing. gen. fem. сесю́ (або сю) abl. sing. gen. fem. сьоў, nom. plur. сесы́ genit. сих, dat. сим etc. abl. сима.

Привластні (pr. possessiva). муй (мōй, мій), genit. мойо́го (мо́го) dat. мойому (мо́му), locat. мо́юм (мойім, мойім), мо́я genit. моєйі, dat. мо́юй (мойій, мойій) abl. мо́йоў. Подібно твуй (твōй, твій), тво́його (тво́го), твойому (твому) etc. свуй (свōй, свій), сво́його (свого), сво́йому (свому) etc. для женьск. рода: тво́я, сво́я dat. тво́юй (твойій, твойій) сво́юй (свойій, свойій) etc. — на́ськый. на́ська. на́ськое nostras єсть властиво adject. утворене від pronom. наш наростком ьскъ. (в старослов. нашьскъ).

Питальні (pr. interrogativa). хто. што (в місцевостях пограничних з Гуцулами що). якы́й, яка, яко́е (яке). чий, чия́, чие́. котры́й, котра́, котро́е (котро́). — кый = якый. — лишень в nominat. чув я той заіменник пр. кый дя́бол! кый дьідько! кый пропа́сник!

Відносні (pr. reflexiva). тко (ко). што (що). якы́й, яка́, яко́е. чий, чия́, чие́. котры́й, котра́, котро́е.

Опредїлені (pr. definita). сам, сама́, само́е. вшы́ткый, вшы́тка, вшы́тко. н. пр. вшы́тко поле = все поле; весь, вся, все.

Неопредѣлені (pr. indefinita). хтось, штось; будь хто, будь што; датко, дашто; нитко, ничь; леда-тко, леда што; якы́й-сь; єдéн quidam. подéякий Я. nonnullus. пóєден Вл. котры́йсь, будьякы́й, будь котры́й; будь чий, чийсь; хоть якы́й, хоть котрый; хоть чий; ничый, дáякый, дáкотрый, дáкый (да + кый пр. чень родинá вам дáка? Лв. = чи вам приходить ся яка рідня? чи они вам свояки? — у́гадайте ще дáку прúсловку Лв. — дáкоє теля́ Лв.). нúякы́й, и́ншакый, кáждый. вся́кый, вшелїя́кый (з словацк. čech. všelijaký).

Старословеньске къто (зложеный заіменник зъ къ + тъ; то уважаю = тъ) звучить в угорско-руск. тко (отож в переставленю: тъ + къ), рідше ко (т. є. само къ), genit. кого, dat. кому etc. — дáтко = гал. і укр. дехто, genit. дáкого dat. дáкому etc. (мóжеш ся уддáти хоть за дáкого Пу.), нúтко genit. никóго, dat. никóму etc. psl. никъто.

Ablat. plur. заіменників (з виємом: нами, вами) служить найчастїйше форма двойного числа: ты́ма, сúма, нúма, котры́ма, якы́ма, мойі́ма, твойі́ма, свойіма, и́ншакыма, усьімá etc. (старослов. abl. dual. тѣма, сима, има etc.); побіч тих форм виступають лишень рідко властиві форми многого числа: тыми, сúми, нúми, котры́ми і пр.

Зложене склоненє (Zusammengesetzte Declination).

В середнім родї накінчик приложників в 1. 4. і 5. пад. єдин. числ. майже виключно оє: грýбоє дерево ВС. теля́ маленькоє Ґ. великóє ды́ло Лв. дáвноє слово Лв. ein alt herkömmliches Wert. тучьнóє (тучнóє) д'ерево Лв. dicker Baum. тоўстóє д'ерево Лв. item. терпкóє я́блоко НД. сúньоє небо НД. — Форми женьского рода закінчені на а: дóбра, великá, зелéна; лишень в піснях стрічають ся форми на ая пр. Мáмка моя́ старéнькая, порáдиця добрéнькая Лв.

Подібно у заіменників, числівників і причасників пр. нáшоє слóво Лв. вáшоє ды́ло Лв. нáськоє дытя́ Лв. пéршоє селó Лв. колю́чоє тúрня Стр.

Dat і loc. gen. fem. на уй, ō, ōў (ій), дóбруй, великýй, я́снуй; дóбрō (дóбрōў) великō̆ў. я́снōў.

[nom. plur. дóбрі (добри, добры), великы́ (вели́ки), я́сні (ясни, ясны). Форма іменна добрі psl, добр-и майже виключна місто зложеної: добрійі psl. добрии].

abl. plur. дóбрыма, великы́ма, я́сныма побіч добрыми etc. (psl. добръима forma dualis; добръими forma pluralis).

Числівники (Numeralia).

Основні (n. cardinalia). єдéн, єднá, єднó (в МЛ. К... одúн), genit. єднóго, єднóйі, єднóго (часто єннóго, єннóйі, єннóго) і пр. склон. як великúй. Abl. plur. єдны́ма рідко єдны́ми (одными). два для мужеск. род. — дві для женьского і середнього рода (пр. дві коровы = zwei Kühe. — дві колесá I. = zwei Räder. — дві я́йця Ґ. zwei Eier. — дві сердéнька ВШ. = zwei Herzen), genit. двох, dat. двом, abl. двомá. — три genit. трьох dat. трьом, abl. трьомá (трéба бы ми трьох хлóпцьів Ґ. пōшóў ік трьомá хлóпцями Ґ.). — чотúри (штúри) genit. чотырьóх dat. чотырьóм abl. чотырьмá; подíбно: пять, пятьóх, пятьóм, пятьмá; шість, шістьóх, шістьóм, шістьмá (рідше шістьóма). — ablat. взагалї на ма пр. сьімá, вісьмá, девятьмá, десятьмá, одиннадцятьмá, двадцятьмá, сорокмá (від сóрок = τεσσαράκοντα пр. с сорокмá людьмú ВР.), девяностóма (від девяностó ВР. Лв. neunzig). locat. у сорокóх лю́дьох ВР.— у девяностóх лю́дьох; але також у сорок лю́дьох, у девяностó людьох.

Для мужеского рода, при особах, уживає ся в nomin. двáє. трúє (cf. psl. трие). двáє чоловíкы Ґ. двáє хлóпцьі З. трúє хлóпцьі Ґ. пōшлú трúє леґíньí З. пōшлú трúє лю́деі З. трúє ґаздóве Вл.

У числівників, що виражáють многократь від ста, звичайно сто не склонює ся: двáсто, трúсто, чотúристо, пя́тьсто ВР. = fünfhundert, але також пять стōв ВР. (стōв genit. від сто в загально-руск. сот; пять сот); девять стōв ВР. neunhundert; вýсьімсто Лв. achthundert. тúсячь тепер рідко коли уживає ся звичайно: é зер, íзір magy. ezer. два тúсячи.

Порядкові (ordinalia). пéрший (пéрвый ВШ.), дрýгый, трéтíй (третьій, третя, третьое, третє), четвéртый, пя́тый, шéстый, сéмый, вóсьмый, двадця́тый, сорокóвый quadragesimus. девяностый ВР. Лв. nonagesimus. сóтый ВР. centesimus. двасóтый ВР. ducentesimus. трисóтый ВР. trecentesimus. також тристóвый ВР. trecentesimus. чотыресто́вый ВР. quadringentesimus. тúсячный ВР. millesimus. — Abl. на ма пр. пéршима, дрýгыма, трéтьіма etc.

Збірні (distributiva). двóє. обóє. (обаé). обидвóє. четвéро. пятéро. десятéро. пятьнадцятéро. тридцятéро. (трицятéро).

двóми (двоме) трьóми. чотырьóмы. обы́двоми. мы ходили двóми = ми ходили у двох; по два (форми abl. psl. **двоими. трьми. четырьми**).

Умножні (multiplicativa) в угорско-рускім примітні: творять ся наростком -истъ, а до того складають ся з приіменником за, або за і у (ў, в). завдвóйстый (заўдвоістый) duplex. завтроúстый triplex. заучетверúстый quadruplex. заупятерúстый quincuplex. заушестерúстый (seplex). — заусемерúстый septemplex. заосьмерúстый (octuplex.). — задесятерúстый decemplex. — засороковúстый ВР. — застерúстый ВР. centuplex. — затысячерúстый ВР. (millecuplex).

В вираженю: музы́ка завтроúста = aus drei Gliedern bestehende Musikbanda есть числівник збірним (numerale distributivum); в подібних случаях одвічають сї числівники латиньским виразам на arius пр. quinarius заупятерúстый.

двíчи Лв. bis, zweimal. трúчи Лв. ter, dreimal.

Дробові (proportionalia). пуў-друга. пōў-друга anderthalb у Лемків: пітора = півтора psl. **полъ въторa** і. е. **єдинъ и полъ въторa**: пуў-трéтя. пōўтрéтя. півтретя drithalb etc.

Тут також прислівники: мнóго (уживає ся скрізь Руснаками угорскими) і да-скóлько = галицк. кілька, российск. нѣсколько. двáдцять тай ще даскóлько НД. = двайцять кілька.

Глаголи (Verba).

Спряженє з наростком теперішниковим (Conjugation mit dem Praesenssuffix).

Тепéрішник (Praesens). Накінчик 3 лиця єдиничного числа есть понайбільше у говорі Лемаків з движимим наголосом мягкий: летúть. шустúть. кыпúть. говорúть. рóбить. хóдить. бáчить. дождúть НД. = pluit. гóйкать. гнывать. позúрать. гáвкать пес ВС. гýркать гóлуб Лв. звíдать. спíвать Ґ. НД. кýсать Ґ. В 3 л. ед. ч. теперішника кляс I., II, III., V. 2. 3. 4. VI. накінчик відкидує ся: плетé. пасé. доўбé. течé. жне. бúє (бє). пúє (пє). грíє. знáє. тре. мéле. — крúкне. вя́не. кы́сне. — синьíє. худобньíє. — óре (воре). мéче ВС. трепéще НД. tremit, trepidat. сы́пле. зве. тче. сьíє. дьíє. снувé. — купýє. дя́кує.

Инколи задержують декотрі глаголи I. кл. накінчик нпр. íметь IIу. вóзьметь. бýдеть (звичайно буде). 1. лице множ. ч. закінчує ся на ме: гудéме. плетéме. грызéме. скубéме. живéме. печéме. клепéме. тнéме. мыєме. знáємe Ґ. пóлеме.

тре́ме. бі́гнеме. плю́неме. вмі́єме. дичі́єме. ви́диме. зри́ме = videmus; spectamus. де́ржиме. сто́йіме. ві́риме. вчи́ме. зві́даєме. гньі́ваєме. трепе́щеме НД. (трепе́чеме) = tremimus. сте́леме. тче́ме. сієме. ку́єме. хосну́єме. весну́єме (зр. ческе і словацк. hudeme, neseme, pečeme, bijeme, umíme, chválíme, dělame, píšeme, kupujeme etc.). — На пограничю з Гуцулами уживають ся подекуди і форми на мо пр. учи́нимо дві па́льі Я.

3. лице многого числа має накінчик понайбільше мягкий (найчастїйше у говорі Лемаків з движимим акцентом): веду́ть. несу́ть. льі́зуть. гребу́ть. живу́ть. мо́гуть НД. сьіку́ть НД. реку́ть НД. жнуть. на́чнуть. зна́уть. по́лють ВР. го́йкнуть. синьі́ють. хотя́ть. зрять = vident; spectant. ко́сять. вчать (ўчать). блы́скауть ВШ. співа́уть ВР. ка́жуть. о́рють Ґ. ме́чуть. тчуть (тчють). сі́ють. одвіту́уть Лв. купу́уть. хо́жууть. ро́жууть.

Инодї в місцевостях пограничних Гуцулам тут і там уживають також гуцульских форм з відкидом ть в 3 лицї мн. ч. пр. кальі́чє Я. но́сє. хо́дє. хоте́ = калїчать, носять, ходять, хотять. — В тих місцевостях переважно в 3. л. єд. і мн. ч. накінчик буває твердий: наго́дит сє. то́кмит Я. ли́шит. ви́дит. закільче́т Ян. заклада́ют Ян. ві́ростут Ян. кладу́т. уда́рєт Ян. снїжи́т О. відльі́тит сє О. обто́чит Р. плету́т Гал. вчі́нит Бч. також 3 л. єд. ч. не кінчить ся на ать, себ то голосівка теперішникова не вимітує ся: співа́є Я. пу́кає О. загина́є О. качька ра́пає Р. корова рева́є Р. зві́дає Р. куса́є Р. кіт ня́вкає МЛ. — в Г. форми мішають ся: позира́є вадь ни́кат Г. і́мат Г. кувіка́є дрімню́х Г., та переважають вже форми без голосівки теперішникової. В Г. накінчики тверді: мормони́т медвідь Г. тра́фит. дво́рят ся Р. забавля́ут Г. муль порти́т кожухы́ Г. у́берут коно́плы бі́лі Г. ме́лют Г.; те саме по більшій части і в МЛ. Бч. — поко́рчит Бч. ласту́вка черібони́т МЛ. льіту́ют МЛ. коты́ свадьбу́ють МЛ. або ва́вкають МЛ. (sic!). гадку́ют МЛ. В декотрих околицях майже завсїгди уживають в єд. ч. ко́сит, ро́бит, хо́дит, сиди́т натомість в мног. числї: ко́сять, ро́блять, хо́дять, сидя́ть.

обрі́ти. обріту́, обріте́ш, обріте́, обріте́ме, обріте́те. обріту́ть. (місто обрісти psl. обрѣсти. обрѧштѫ, обрѧштєши etc. заобрі́ти Марам.

густи́. гуду́. гуде́ш. гуде́ etc.

жи́ти. живу́, живе́ш, живе́ МЛ. psl. жити, живѫ, живєши etc.

стры́чи (рідко стры́шти psl. стришти). стрыгу́, стрыже́ш, стрыже́ (psl. стригѫ, стрижеши. стрижеть), стры́жеме, стры́жете, стрыгу́ть.

бічи (місцево бі́шти psl. *бѣшти). бігу́, біжи́ш, біжи́ть, біжиме́, біжите́, бігу́ть.

вере́чи (psl. врѣшти). вергу́, ве́ржеш, ве́рже (psl. връгѫ, връжеши, връжеть), ве́ржеме, ве́ржете, вергу́ть (psl. връгѫть) (також ве́ржу, ве́ржуть).

мочи́. могу́, мо́жеш, мо́же. мо́жеме, мо́жете, мо́гуть (psl. могѫ, можеши etc. 3. pers. plur. могѫть).

речи (psl. решти). реку́, рече́ш, рече́, рече́ме, рече́те, реку́ть (psl. рекѫ, речеши etc. 3 pers. plur. рекѫть).

печи́ (psl. пешти) пеку́ (і печу́), пече́ш, пече́, пече́ме, печете, пеку́ть і печу́ть (psl. пекѫ. печеши etc. 3 pers. plur. пекѫть).

кля́сти О. Р. і клясти́ м. кляти старосл. клѧти (по фальшивій анальоґії так як ревсти, гребсти... з огляду на: нести, гнести, плести, вести). клену́, клене́ш etc. psl. кльнѧ, кльнеши etc. обы́ заклєсти́ Р.

че́рти (місто: че́рсти psl. чрѣсти. чрътѫ, чрътеши etc.) чру, чреш, чре, чре́ме, чре́те, чруть. обче́рти дерево ВР. обы́чру, обы́чреш ВР. etc. обӧчру́ К. по анальоґії як терти, тру, треш, тре psl. трѣти. трѫ, треши, треть.

знати. зна́у (зна́ву), зна́єш, зна́є. зна́уть (зна́вуть). бити. би́ю і бю, би́єш і бєш. — пи́ти. пи́ю і пю, пи́єш і пєш etc.

ду́ти. ду́у (дую), ду́єш, ду́є НД. (ві́хор ду́е Лв. як в бойківскім говорі).

ревсти́ О. (в Гал. ревти́, реві́ти тут і там також рева́ти) реву́, реве́ш, реве́ etc. psl. рюти, ревѫ, ревеши, реветь.

хотьі́ти. хо́чу (хо́чю), хо́чеш, хо́че, хо́чеме, хочете, хотя́ть psl. хотѣти. хоштѫ, хоштеши, хоштеть, хоштемъ, хоштете, хотѧть.

зрі́ти Д. blicken. зрю, зриш, зрить. у не́бо зрить = er blickt gen Himmel. psl. зрѣти. зрѭ, зриши, зрить.

вельі́ти Лв. казати, приказати. велю́, вели́ш, вели́ть. 3 pers. plur. веля́ть і ве́лють. psl. велѣти velle; iubere. — велѭ, велиши, велить.

лади́ти ВШ. bereiten. лажу́, лади́ш, лади́ть.

луди́ти ВР. locken. лу́жу, луди́ш, луди́ть psl. лоудити. лоуждѫ, лоудиши, лоудить. залу́жу пса ich werde den Hund locken. залудя́ть пса sie werden den Hund locken.

м е д и́ т и Лв. mit Honig versüssen. м е́ ж у, м е д и́ ш, м е д и́ т ь etc.

с л о б о д и́ т и. с л о б о ж у́, с л о б о д и́ ш. с л о б о д и́ т ь ВШ. psl. **сводити. свобождѫ свободиши, свободитъ.**

Форми: лужу, межу, хожу (хожю) і т. п. такі, як в говорі гуцульскім.

д о ж д ж и́ т и НД. д о ж д ж и́ т ь НД. psl. **дъждити.** pluere. **дъждитъ** pluit.

с н ь і ж и́ т и К. ningere. с н ь і ж и́ т ь ningit. кедь засньіжи́ть.

В кл. V. 1. голосівка теперішникова (Praesensvocal) з виїмком 3 лиця многого числа викидує ся. г ь н і́ в а м, г н ь і́ в а ш, г н ь і́ в а т ь, г н ь і́ в а м е, г н ь і́ в а т е. г н ь і́ в а у т ь. Часто се буває в 3. лици ед. числа: н я́ в к а т кут Г. die Katze miaut. г а́ в к а т пес Г. с п і́ в а т ь Ґ. НД. к у́ с а т ь Ґ. г у́ к а т ь Лв. х о́ ў з а т ь с я Д. у в и́ в а т ь с я ВС. п о д а́ б а т ВС. н а б и́ в а т ь с я ВС. о д к і́ р я т ВС. з б и́ р а т ь І. г л я́ д а т ь Ду. п е р е в е́ р т а т ь Ду. у р у́ б а т ь Пу. п о́ р с к а т ь ВШ. В ед. ч. а також в 1. і 2. л. мн. ч. однакож частїйші форми з голосівкою теперішниковою: с п і в а́ у, с п і в а́ є ш (рідше с п і́ в а ш НД.), с п і в а́ є м е, с п і в а́ є т е.

л ь і́ з а т и після V. 1. л ь і́ з а у, л ь і́ з а є ш, л ь і́ з а є etc. мурянкы́ л ь і́ з а у т ь ВР. die Ameisen kriechen.

п у щ а́ т и. п у щ а́ у, п у щ а́ є ш etc. або п у́ щ а м, п у́ щ а ш, п у́ щ а т Г. etc. psl. **пѫштати. пѫштаѫ, пѫштаєши, пѫштаєть** etc. в східній части Галичини: п у с к а́ т и, п у с к а́ ю, п у с к а́ є ш, п у с к а́ є etc.

м у́ с а т и О. müssen. м у́ с а у, м у́ с а є ш etc.

с к о р о т а́ т и Я. kürzer machen, kürzen. с к о р о т а́ ю etc.

р е в а́ т и О. brüllen. к о р о́ в а р е в а́ є (рідко) звич. р е в е́ (після І.).

Декотрі в галицкім майже виключно по V. 1. склонювані глаголи в угорско-рускім належать до V. 2. д р і́ м л ю, к о́ п л ю, к у́ п л ю, й і́ м л ю (частїйше і м а́ у, і м а́ в у), ч е́ р п л ю, н а р і́ ч у, п л а́ в л ю; р ы́ ч у (від р ы́ к а т и Г.), щ и́ п л ю, ш к р е́ б л ю, л а́ м л ю, ц я́ п л ю = в Гал. дрімаю, копаю, купаю, імаю (= ich fange), чёрпаю, нарікаю, плáваю або плúваю, рúкаю (рідко уживане від рикати), щúпаю, шкрéбаю, ламáю, ця́паю (= капаю).

(к у́ п л е с я к а́ ч ь к а З. — г у́ с к а п л а́ в л е З. — в з я́ л а к о р о́ в а р ы́ к а т и т о і т е л я́ р ы́ ч е Г. І. [що иньшого: к о р о́ в а р ы́ ч и т ь ВР. від р ы ч а́ т и (з рык-ѣ-ти) після III, 2.] — ш к р е́ б л е к р о́ м п л ы Лв. — щ и́ п л е рак Лв. — с е́ р ц е із ж а́ л ю с я л а́ м л е З. — к р о в м и ц я́ п л е с е́ р ц я ВШ.).

м е т а́ т и. м е́ ч у, м е́ ч е ш, м е́ ч е, м е́ ч е м е, м е́ ч е т е, м е́ ч у т ь; рідко дуже: м е т а́ у, м е т а́ є ш, м е т а́ є etc. psl. **метати. мештѫ, мештеши, мештеть** et **метаѫ, метаєши, метаєть.**

плясáти. пляшу. пляшеш. пляше etc. psl. плѧсати, плѧсаѭ, плѧсаѥши, плѧсаѥть et плѧшѫ, плѧшеши, плѧшеть і пр.

рáпкати. рáпчу (пр. кáчька рáпче Гр. die Ente quackt).

тріскотáти Гр. тріскóчу. (пáличька тріскóче).

пукотáти Гр. пукочу.

гнáти. женý, женéш, женé. женéме, женéте, женýть, psl. гнати. женѫ, женеши, женеть etc.

дрáти. дру, дреш etc. psl. драти. деръ, дереши etc.

звáти. зву, звеш, зве. звеме, звете, звуть. psl. зъвати v. звати. зовѫ, зовеши, зоветь etc.

ткáти. тчу (тчю) BP. місто сподіваного тку) тчеш, тче. тчеме. тчете. тчуть psl. тъкати. тъкѫ, тъчеши, тъчеть, тъчемъ, тъчете, тъкѫть.

прáти. перý etc. брáти. беру etc.

познавáти. познавáю, познавáєш, познавáє, познавáєме, познавáєте, познавáють. Не спознавáєме wir erkennen nicht non agnoscimus, після V, 1. — а познáю (познáву) познáєш... познáють (познáвуть) після V, 4. давáти. даю́ (даю), даéш... даю́ть (даю́ть).

вíровати і вíрувати. вíруу, вíруєш, вíрує, віруєме, віруєте, вíрують.

купувáти. куповáти. купýу (купýю) .. купýють (купýють). — хóжувати. хóжуу... хóжують. — рóжувати. рóжуу... рóжують. (cf. psl. ходити ambulare et рождати parere).

Повельник (Imperativus). В 2. (і дуже рідко уживанім 3.) лиці ед. ч. повельника понайбільше нарост и ослабляє ся на ь. плеть. крадь. ходь. несь.

В 1. і 2 л. мн. ч. старословеньске ѣ, що повстало із голосівки теперішникової (Praesensvocal) е і голосівки способової (Modusvocal) и, ослабляє ся на и а далї на ь. 1. плетьме старосл. плетѣмъ ческ. plet'me польск. plećmy. 2. плетьте старосл. плетѣте, ческ. plet'te польск. plećcie.

По губних суголосках и ослаблене на ь відпадає безслїдно: люб, любме, любте; óхаб, охáбме, охáбте. куп, кýпме, кýпте (від купити); — клеп, клéпме, клéпте (від клéпести після I. 3 або клепáти praes. клéплю після V, 2,) готóв, готóвме, готóвте. здорóв. здорóвме, здорóвте (поздорóвте). крив, кривме, кривте. роб, рóбме, рóбте. пазь, пáзьме, пазьте BP. etc.

По шиплячих чути иногдї в виговорі змягчене, котре однакож, здає ся, що раз більше уступає: лишь. лíшьме, лíшьте (частїй-

ше: лиш, ли́шме, ли́ште). ля́жь. ля́жьме, ля́жьте (ляж, ля́жме, ля́жте). ве́ржь, ве́ржьме. ве́ржьте (верж від „вере́чи“). пе-реба́чь, переба́чьме, переба́чьте (переба́ч etc.) скачь. перескочь ВР. (= перескочи). — моўч, мо́ўчме, мо́ўчте. — меч, ме́чме, ме́чте, пиш, пи́шме, пи́ште (ческ. piš, pišme, pište. польск. pisz, piszmy, piszcie).

Змягченя попереджаючої и суголоски в иньших случаях: ме́ть, льізь, по́несь ВР. мель. хваль. помо́ль ся. гладь, ходь, берь, парь, у́парь (= ви́пари) etc.

Повельник до глаголa зложеного пу́йти, по́йти́ звучить: подь або пой, по́дьме, по́йме, по́дьте, по́йте. Форма „поіди́“ старосл. поиди стягає ся в подь або пой порівнай: горнолужицке ро́j. — пой до це́рькви ВР. по́йте ба́бо сюда́! ВР.

По при форми повельника з ослабленим наростком и на ь уживають ся також і форми, в котрих и не ослабляє ся пр. набери́, (plur. наберíте) поведи́ (поведьíте) луди́ (лудьíте) готови́ (готовíте) печи́ (печíте) мечи́ (мечíте) і пр., в многім числї однакож найчастїйше е ослабляє ся на ь: ходьíть, лудьíть, несьíть або і ь відпадає: прийдьíт Стр. говорíт Кв. кричíт Я. мечíт МЛ. (від мета́ти V, 2.). попоглядьíт Я.

У глаголів II кл., у котрих перед ну стоїть суголоска, нїколи не відкидує ся и пр. угни́, горни́, тягни́. Повельник від кы́нути (з кыд-нути), ста́нути звучить кынь. стань. (покы́нь, приста́нь). Від зга́нути (зга(д)нути) однакож звучить повельник: зганы́, зганьíт Стр.

І декотрі иньші глаголи нпр. з кл. I, 5. не відкидують и нпр. іми́ (яти), уйми́ (угорско-руск. уня́ти = виняти), жни, тни, за-пни́, по-чни́. I. 6. умри́, три́ (терти) простри́, запри́. III, 2. до́здри́. обо́здри́. — Форми повельника глаголa спати утворюють ся після III, 2. спи, спиймe, спіт. IV. ирсти́ МЛ. (= хрести́). V, 3. зажди́, по́жди́. рви́. Взагалї и не ослабляє ся, коли перед ним стоїть дві або більше суголосок, бо инакше виговор був би утруднений; часом також і де инде, як показує уживане (пр. іми́).

По голосівках наросток и переходить на й; пий (psl. пи́й), вмій (psl. ѹмѣ́й), дьіла́й (psl. дѣла́й), гля́дай, мета́й, зіставáй*), бывáй, спознавáй**); ра́дуй (psl. радоуи́), ку-

*) Фраіро́чко мо́я, зіставáй здорóва Лв.

**) Уйду на мостóчьок, свúсну у листóчьок,
Спознавáй милéнька, чий то голосочьóк? Лв.

пу́й, ві́руй etc. в многім числ. пи́ймe, пи́йте psl. пиимъ, пиите. čech. píme, píte. вміймe, вмійте psl. оумѣймъ. оумѣйте. čech. umíme, umíte. дьіла́ймe, дьіла́йте psl. дѣлаймъ. дѣлайте. čech. dělejme, dělejte. гля́дайме, гля́дайте; мета́йме, мета́йте; зіставайме, зіставайте; бива́йме, бива́йте; спознава́йме, спознава́йте; купу́йме, купу́йте psl. коупоуймъ, коупоуйте čech. kupujme, kupujte. ра́дуймe, ра́дуйте; ві́руймe, ві́руйте.

В глаголах IV кл. як: двоїти, троїти, здоїти и задержує ся і паде на него наголос пр. подвої́ (подвой), потрої́ (потрой), здої́ (здой; місцево здуй, здой). пр. здой коро́ву.

клепа́й, клепа́йме, клепа́йте (від клепа́ти після V, 1.)

Третє лице ед. ч. повельника уживає ся як в Галичині, так і на Руси угорскій дуже рідко пр. говори́ вон своє́! = няй говори́ть своє́. — Одначе находимо 3. лице повельника, окрім в декотрих приговорках і пословицях, також в заіменниках неопредїлених: будь-котры́й, будь-яки́й, будь-чий, будь-тко, будь-што, хоть-котры́й, хоть-яки́й, хоть-чий, хоть-тко, хоть-што; в присловниках будь-де, будь-куды́, будь-як; хоть, хоть-де, хоть-куды́, хоть-як.

Один-одиїський раз стрів я форму повельника при першім лиці заіменника в єдиничнім числї, і то в співанцї. Ся „куртенька", однакож для граматика інтересна „пісничька" звучить:

Я не пий! ты не пий! та тко бу́де пи́ти?
Та тко бу́де на жидо́вськы дыточкы роби́ти? З.

З частиць на! (= da hast du!) і цыть! (sei ruhig! beruhige dich!) утворяє ся повельника 2 лице в мног. числї: на́те! da habt ihr! на́те Дми́тре! Я. — цы́тьте Лв. seid ruhig! —

Неопредїленик (Infinitivus). Неопредїленик в піснях часто закінчує ся на ц: спо́знац, зма́лювац, пла́кац, пи́сац, пережи́ц. но́сиц, ба́нувац, ба́нтувац, сві́ціц. Се форми взяті з словацкого.

Причасники (Participia). Дїєприложники тепе́рішного і дїєпр. І. минувшого часу стану дійного лучають ся дуже рідко: росту́чоє д'е́рево BP. wachsender Baum. — стоя́чоє д'е́рево Стр. wörtl. stehender Baum. — кыпля́ча вода́ НД. siedendes Wasser. — свіття́чий бомбачьо́к. свіття́ча мушка Leuchtkäfer, Leuchtwurm. — свіття́чоє скло glitzerndes Glas. — воня́ча (м. воняюча) ры́ба stinkender Fisch. — іж коля́чий є Ґ. wörtlich: der Igel ist stechend (d. h. stachelig). — —

пря́чуть поме́ршого Стр. man beerdigt den Todten (den Verstorbenen).

Частїйше уживають ся дїєприсловники теперішного часу стану дїйного: ідучи́ не говори́ў нич Лв. свиня́ хво́щик закуря́чила ґрюнчачи́ Вл. бара́н, як уви́дьіў во́ўка, міркуючи так дале́ко стаў Вл. – добрі тобі́, добрі у світли́ци сидячи́ Ир. обы́ худо́ба идучи́ у ца́рину не го́дна зайти́ Вл. — ду́же ся зажури́ў у тім гада́ючи ВШ. іди́ путьо́м говорячи́ Лв. — рідше дїєприсловники І. минувшого часу: попойі́вши тре́ба напи́ти ся. люг спати не йівши. — вби́вши. взя́вши. подума́вши etc.

Причасники II. минувшого часу ст. дїйного часто мають значінє приложників: гнилы́й faul, кы́слый, скы́слый sauer, до̊йшлый reif, ро́слый gross, grossgewachsen, недоро́слый schwächlich, verkümmert, nicht völlig ausgewachsen, умерлы́й todt etc. (Про причасники II. м. ч. ст. д. в формах описаних гл. низше).

Причасники тепе́рішного часу стану страдного (genus passivum) в звичайній бесїдї дуже рідкі і мають значенє приложників: любы́мый lieb, ви́димый sichtbar, невы́димый unsichtbar.

Причасники минувшого часу стану страдного на -нъ и -тъ уживають ся часто: мете́ный, забо́деный, ро́бленый, бі́леный, боже́ный, заручёный, ку́пленый, пла́ченый, пи́саный, чи́таный, купо́ваный, іскоше́ный, ізнесе́ный, ві́нчаный, запроше́ный, урожёный etc. — би́тый, ізольля́тый (ізольля́та вода ВР.) нальля́тый, за́гнатый (за́гната коро́ва ВР.), за́братый (за́брата вшы́тка тенґери́ця ВР.).

Випадає замітити причасники мин. ч. ст. страд. на -нъ запре́ный (= гал. запе́ртый), прич. від неперехідних глаголів: пыщко́ваный (пышкова́ти Blutfedern bekommen), збі́шленый Г. (м. збі́шеный від „збісити ся“ wüthend werden, die Wuthkrankheit bekommen).

Слїди аориста стрічаєм лише в означеню условника (Conditionalis) в формі бых (psl. бъıхъ) пр. проси́ў бых, проси́ў бысь, проси́ў бы (проси́ў бых) мн. ч. проси́ли бых (бы), проси́ли бы́сьте, проси́ли бы. Замітно що в 1. лиці многого числа також уживає ся бых (в старосл. бъıхомъ); часом також і в 3. лиці єдиничного числа пр. Ма́риш тере́н пропола́, бых ся в нёжкы не вкола́ла Лв.

Також бачимо сцїпенїлу форму аориста і в сполучниках (Conjunctionen): бы, абы́, обы́, ке́бы, ко́бы, ке́дьбы, о́жьбы, я́кбы, што́бы.

а б ы́ х возми́ў Лв. — йі́ла б ы х Лв. — шт о́ б ы х проси́ў Стр. к о́ б ы х ми да́ли Стр. — т о́ б ы х не ма́ли Стр. о́ ж о б ы х я йому́ непра́вду уповіў І. — я́ б ы х при́яў ВР. — ке́дьбым тя іми́ў в ру́ки, то́бым тя уби́ў З. — Ке́дьбысь не пиў, мене́ не быў, я б ы м тебе́ все любила, Я б ы м твойі́ ку́черикы все д горі́ носи́ла Ир. (співанка). а́ б ы х його́ іс кату́н чека́ла Лв. як собаку-б вби́ли НД. а ченьб ы х я го́ден за те́бе забы́ти Лв. б ы х с я н е в п а л и́ л а Лв. з а́ р в а в б ы с ь с я (ко́ню) по́до мною Лв. б ы х с я в нёжкы не вколо́ла Лв.

Дуже рідка і зовсім місцева форма аориста єсть п о в ї́ х (повіх від п о в е́ с т и в старосл. повѣсти, ducere, аор. злож. І. повѣ́хъ і повѣ́хъ—duxi — знамя часове (Tempuscharacter) с замінене на х. Ся форма уживана також в 2. і 3. л. ед. чис. мужеского рода місто минувшика (Praeteritum я повіў = повелъ єсмь); я, ты, вон повїх місто я, ты, вон повїў (повіў). Може бути, що тут давна форма аориста вплинула лише на заміну звука ў (= лъ) на х; — для женьского і середного рода звичайні форми в уживаню: я, ты, она́ повела́, я, ты, оно повело́, тож і в мн. ч. мы, вы, они́ повели́.

(а пото́м п о в ї́ х го ід капу́стьі І. — пото́м п о в ї́ х го ід ды́ни І.).

Що до условника, то в угорско-рускім, так як і в гал. може класти ся б ы межи заіменник і причасник мин. часу: я б ы п ёш о́ ў, т ы б ы п ёш о́ ў, о в ён б ы п ёш о́ ў, м ы б ы п ёш л и́, в ы б ы п ёш л и́, у н и́ б ы п ёш л и́ — або до б ы яко незмінної частиці почіпляє ся помічний глагол в м (= старосл. єсмь) пр. я б ы м п ёш о́ ў (пушо́ў), т ы б ы с ь п ёш о́ ў, о в ён б ы п ёш о́ ў, м ы б ы с ь м е п ёш л и́, в ы б ы́ с ь т е п ёш л и, у н и́ (они) б ы п ёш л и́.

Условник д а в н о м и н у в ш и к а (Plusquamperfectum) уживає ся, як в Галичині і також подібно як условник звичайного минувшика: я б ы б ы ў в и́ д ь і ў, т ы б ы б ы ў в и́ д ь і ў, о в ён б ы б ы ў в и́ д ь і ў, м ы б ы б ы л и́ в и́ д ь і л и, в ы б ы б ы л и́ в и́ д ь і л и, о н и́ б ы б ы л и́ в и́ д ь і л и або я б ы м б ы ў в и́ д ь і ў, т ы б ы с ь б ы ў в и́ д ь і ў, о в о́ н б ы б ы ў в и́ д ь і ў, м ы б ы́ с ь м е б ы л и́ в и́ д ь і л и, в ы б ы́ с ь т е б ы л и́ в и́ д ь і л и, о н и́ б ы б ы л и́ в и́ д ь і л и; часом також: б ы ў б ы м в и́ д ь і ў, б ы ў б ы с ь в и́ д ь і ў, б ы ў б ы в и́ д ь і ў або в и́ д ь і ў б ы м б ы ў, в и́ д ь і ў б ы с ь б ы ў, в и́ д ь і ў б ы б ы ў etc.

(коб б ы́ л и с ь т е пришли́, тоб б ы́ л и с ь т е утра́тили Лв. кедь бы мы были́ не ішли́ сюды́, то бы были́ не пришли́ за молоко́м ід левйци ВШ. бо мы кедь бы были́ не дойі́ли, молока́ не было́ бы было́ ВШ. кедь бы были́ мы не ви́дьіли, молока́ не было́ бы было́ ВШ. кобы́ были́ ня не би́ли ВШ. ма́мка йі́ли бы были́ паленя́т І. Я бы

была́ свою́ до́лю с царьо́м не міня́ла Ду. кедь бы бы́ли ймѝли, як соба́ку-б вбѝли НД.).

Для вираженя імовірного припуску події уживає ся минувшик від мати (мов би спомічник) з неопредїлєником одвітного глагола пр. маў пуйти́ (пӧйти) — wahrscheinlich ist er gegangen. ня́ньо ма́ли вже прода́ти во́лы wahrscheinlich hat der Vater die Ochsen schon verkauft.

Спряженє без наростка теперішникового.

(Conjugation ohne das Praesenssuffix).

(кѣд) До того пня належні форми: не вім (теперь уживає ся дуже рідко і випирає ся що раз більше вираженєм: не зна́у) ich weiss nicht. — Буг (Бӧг, Біг) вість Gott weiss es.

Причасник теперішниковий стану страдного: відо́мий, відо́ма, відо́моє.

(відо́мо нам I. es ist uns bekannt. — відо́моє дыло eine bekannte Thatsache).

Причасник тепе́рішного часу стану дїйного несклонний (дїєприсловник) дуже рідкий: відучи́ і звичайно заступає ся формами „віда́учи“ (від відати V, 1.) або „зна́учи“. Дїєприложник тогож часу і стану уживає ся в вираженю: відучий чоловік = знаючий чоловік, ein bewährter Mann, Sachkenner. — відучий = старосл. вѣдъıи.

В вираженях відучі і невідучі гріхы́ має той причасник значенє страдне: = знані і незнані гріхи, звісні і незвісні гріхи, подібно як причасник йідучий (гл. дальше). — Досить часто уживають ся форми зложених глаголів: повісти (= psl. повѣдѣти ἀναγγέλλειν, nunciare; ἐξεγεῖσθαι, narrare praes. повѣмь, повѣси, повѣсть; повѣмъ, повѣсте, повѣдѧть). теп. ед. ч. 1. повім. 2. повіш. 3. повість мн. ч. 1. повіме. 2. повісте. 3. повідять; тож сповісти. ісповісти. уповісти. приповісти. наповісти.

Повельник: повіж (повіч psl. повѣжды) повіжме, повіжте (psl. повѣдимъ, повѣдите).

(Минувшик: повіў, повіла, повіло. — не повіў нич er hat nichts gesagt. — ожобых я йому́ непра́ву уповіў I.).

(дад). теп. ч. ед. 1. дам. 2. даш. 3. дасть ч. м. 1. да́ме. 2. да́сте. 3. дадуть.

Повельник старосл. даждь звучить як загалом в українськоруск. дай а утворює ся від пня да (дати = давати V, 4.) дайме, дайте, тож причасник тепер. часу склонний даучий, несклонний даучи́.

[неопредїленик: дати; прич. теп. ч. I. ст. дїйного склонний (дїєприложник) да́вший (майже неуживаний), тогож часу і стану дїєприсловник да́вши; — прич. т. ч. II. ст. д. да́ў, да́ла, да́ло (уж. в часах описаних і в зложенях: вда́лый, уда́лый. зда́лый. незда́лый. прида́лый з знач. приложника). — причасник минувш.-часу ст. страдного: дан, дана, дано звичайно да́ный, да́на (да́ная), да́ноє і дат, дата, дато].

(ꙗд) йім, йіш, йість, йіме́, йісте́, йідя́ть (psl. ꙗмь, ꙗси, ꙗсть; ꙗмъ, ꙗсте, ꙗдѧть).

Повельник: йіж. йі́жме. йі́жте = psl. ꙗждь. ꙗдимъ. ꙗдите.

Причасник теп. ч.: стану дїйного: йіду́чий Я. = старосл. ꙗдꙑи) має подекуди тепер значенє страдне, так як загально-руск. „їдомий“ (= старосл. ꙗдомъ). йіду́чі грибы = essbare Schwämme. їдомі гриби, в гуцульск. йіжні́ гриби́.

Неопредїленик: йі́сти (psl. ꙗсти). Причасник минувшого часу ст. дїйного I. нескл. йі́вши (пр. не йі́вши. не пи́вши голо́ден люг спа́ти; попойі́вши. найі́вши ся. не дойі́вши. зйі́вши. вы́йівши. уйі́вши. зайі́вши). Прич. мин. часу ст. дїй. II. йіў, йі́ла, йі́ло (psl. ꙗлъ) в часах описаних — а також в зложенях приймаючи зовсїм вже значенє приложника: зайі́лый grimmig, лютий. — розйі́лый bissig, jähzornig. — причасник минув. ч. ст. страдного йіден (= psl. ꙗденъ) рідше уживає ся. (вшы́тка пшени́ця зйі́дена; від йіде́н утворений сущник глагольний йідьіня́ = psl. ꙗдениѥ гал. їдї́нє, їда́ Essen, Kost.).

(ѥс). Теперішник єд. ч. 1. єм 2. єсь 3. є (єсть) мн. ч. 1. єсьме 2. єсьте 3. суть = psl. sing, ѥсмь, ѥси, ѥсть plur. ѥсмъ, ѥсте, сѫть. (я бо не єм дома Стр. не єсь в хы́жи Стр. я єм ту́йкы ВР. ты єсь ґазда́ ВР. до́кы ты єсь у мамо́чькы Лв. якы́й єсь леда́що Гр. овӧн є в це́рькви ВР. ка́жеме: кедь є в тя вадь кедь ма́єш ВР. є́сьме туй вши́ткы ВР. вы є́сьте гньі́вні ВР. они́ суть в хы́жи ВР. суть ВС. Лв. НД. ВР. Гр. суть у вас во́лы НД. = habt ihr Ochsen? — коза́кы отде! суть навпередьі́, іспере́д нас ВШ. де оти́ суть го́лубцьі I.

Місто суть, котра форма на Руси угорскій уживає ся частїйше, кажуть також є пр. ож є мно́го ластувки́ МЛ. wenn es viele Schwalben giebt. не є окуля́рі ВШ. —

Рідко стрічає ся також форма єсть пр. коли́ вӧн єсть хло́пець Пу. — в пісни: „Єсть там мно́го дороже́нькы, заступа́уть вороже́нькы, Ож бы з не́ю не быва́ти, ож бы єйі́ не ко-

хáти“*) Лв. [„Суть“ уживає ся в Гал. в Перемисчинї, у Бойків і у Лемків (де говорять: „сут“) досить часто].

Описані форми глагольні (Umschriebene Verbalformen).

Минувшик стану дїйного (Perfectum g. act.) складає ся з причасника минувшого часу ст. дїйного II. і з тепéрішника глагола-спомічника (Hülfsverbum) єсмь. В першім лицї мужеского рода ед. ч. звучить спомічник єм, для женьского і середнóто рода стягає ся —а-єм, —о-єм на а-м, о-м пр. быў-єм, бы́ла-м, бы́ло-м, подібно в 2. лици: быў-єсь, была-сь, бы́ло-сь в 3. л. спомічник відпадує быў, бы́ла, бы́ло множ. числ. 1. бы́ли-сьме 2. были-сьте 3. были (і тут спомічник відпадає). старосл. бѣлъ єсмь, бѣлъ єси etc. — (бы́лисьме = бы́ли éсьме; бы́лисьте = бы́ли éсьте).

(быў-єм, почорны́ў єм, ходи́ў єм 3. уклáў єм ВШ. взяў єм Г. не хотьíў єсь ся раз ісхылúти Лв. куды́-м дáвно хóжувала З. по горі-м ходи́ла Лв. тебé-м май любúла Лв. — на тебé-м позирáла ся Лв. звелá-сь хлóпа молодóго Лв. що-сь ся пожурúла Лв. менé-сь згодувáла Лв. любúла-м Гр. волы́лá-сь ня мáти в кýпели зальлáти НД. жúто-сь ízжаў І. співáў-єм, співáў-єсь, співáў. співáлисьме, співáлисьте, співáли ВР. когó-сьте любúли Гр. фрайíрка-сь ми бы́ла Ир. тепéрь єм поялá в селы́ май крáсшого Пу. пúла-м, напúла-м ся, впáлам з грýнку, не вбúлам ся Ир. казáў-єсь ми І. журúла-м ся Лв. пöшлú косарí Лв. летьíло пóтя І. що-сь ми наробúла ВШ.).

*) На Україні форма єсть також иноді лучає ся місто частїйше уживаного є пр. у Шевченка:

Єсть на сьвíтї дóля,
А хто її знáє?
Єсть на сьвíтї воля,
А хто її мáє?
Єсть лю́де на сьвíтї —
Сріблóм — злóтом ссяють,
Здаéть ся панýють,
А дóлї не знáють.

Форми суть писателї українські тепер не уживають. У Основяненка находить ся раз тота форма в повісти: „Добре роби, добре й буде“ в незвичайній сполуцї яко pluralis reverentiae в устах мужика Тихона Бруса розмовляючого з комисарем. (Повісти Григория Квітки. Вид. Кулїша р. 1858 в Петербурзї. Том II. стор. 41. стр. 6. з дол.): „Ви як торгýетесь, то мов приказýете, щоб усї знали, що ви суть пан“ (отож „суть“ при другім лицї; подібно кладе ся теперь „є“ при 3 лицї многого числа, а навіть в Галичинї часто і при всїх лицях обоїх чисел; порівнай також польск. дїялектол.: my są = wir sind). Також яко plur. rev. у тогож писателя Т. І. стор. 256. стр. 13. з дол. „він ужé нам не суть начáльник“. — Т. II. стор. 60. стр. 11. з дол. „Пан Пістря́к суть пúсарь“.

Иногдї почіпляє ся спомічник в скороченій формі до заіменника личного в 1. і 2. лицї: 1. я-м ходи́ў (ходи́ла, ходи́ло). 2. тысь ходи́ў (ходи́ла, ходи́ло). мы́-сьме ходи́ли. 2. вы́-сьте ходи́ли.

Часто для вираженя минувшика перед причасником минув. ч. ст. д. II кладуть лише заіменник личний (а в третім лицї вказуючий вӧн, они): 1. я купова́ў (купова́ла, куповало). 2. ты купова́ў (купова́ла, купова́ло). 3. овӧн (вун, вӧн, він) купова́ў. 1. мы купова́ли. 2. вы купова́ли. 3. они́ (уни́) купова́ли. 1. я вер (з: вергл, старосл. кръглъ ѥсмь), ве́рла, ве́рло. 2. ты вер etc. 3. вӧн вер etc. 1. мы ве́рли. 2. вы ве́рли. 3. они́ ве́рли. Від бо́сти (psl. кости, ungere) минувшик: я буў (бӧў, біў), бола́, боло́ (pol. bódł, bodła, bodło).

Декотрі глаголи II. кл. творять причасник минувшого часу д. ст. ві від коротшого пня пр. прицяпнути ВШ. прицяп, прицяпла, прицяпло. — удомкну́ти Ґ. aufmachen. удомо́к, удомкла́, удомкло́. у́мкнути ся НД. Пу. entschlüpfen, sich entwinden гал. вимкнути ся у́мок ся, у́мкла ся, у́мкло ся. — ізмокну́ти. ізму́к (ізмо́к, ізмі́к) ізмо́кла, ізмо́кло. — ухопну́ти. у́хоп, у́хопла, у́хопло Пу.

Декотрі глаголи тоїже кляси можуть мати причасники м. ч. II. ст. д. двоякі, утворені від повного пня і від коротшого пр. скысну́ти, скы́сну́ў, скысну́ла, скысну́ло і скыс, скы́сла, скы́сло; пӧсхну́ти, пӧсхну́ў, пӧсхну́ла, пӧсхну́ло і пӧсо́х, пӧсхла́, пӧсхло́.

Декотрі знов творять сей причасник лише від повного пня: ду́ркнути. ду́ркнуў, ду́ркнула, ду́ркнуло. ду́бнути. ду́бнуў. ду́бнула. ду́бнуло. го́йкнути. го́йкнуў, го́йкнула, го́йкнуло. кы́нути. кы́нуў, кынула, кы́нуло.

Давноминувшик ст. дїйного (Plusquamperfectum act.) творить ся з причасника мин. часу ст. дїйн II. відповідного глагола і з минувшика спомічника бы́ти, пр. писа́ў ем бы́ў, 2. писа́ў есь бы́ў, 3. писа́ў бы́ў... для женьск. р. 1. писа́ла-м бы́ла, 2. писа́ла-сь бы́ла, 3. пыса́ла бы́ла для сер. р. 1. писа́ло-м бы́ло, 2. писа́ло-сь бы́ло, 3. писа́ло бы́ло (що до на́голосу місцево також была́, было́), мног. ч. 1. писа́лисьме бы́ли, 2. писа́лисьте бы́ли, 3. писа́ли бы́ли (місцево наголос: был́и) або я бы́ў писа́ў, ты бы́ў писа́ў etc. і я писа́ў бы́ў etc. (каза́ў бы́ў мены́ І. прийшо́ў бы́ў д ми́ньі Стр. убра́ў есь ся бы́ў у па́нськоє пла́тя ВШ. Ой я бы́ла заробы́ла, Прийшли́ хло́пцьі: я пропи́ла І. (співанка).

Будущик дїй. ст. (Futurum act.) виражає ся у глаголів довершених (verba perfectiva) тепе́рішником: напи́шу, прине́су, доко́шу, при́йду, повеселы́ю, пу́йду (пӧйду, пійду), помо́гу, посыку́, запро́шу, бу́ду.

Від глаголів недовершених (verba imperfectiva) творить ся будущик через сполуку неопредїленика з тепе́рішником глагола бы́ти (бу́ду, буду́) або (в місцевостях сумежних з Гуцу́лами) глагола я́ти (йму, му) ед. ч. 1. бу́ду співа́ти. 2. бу́деш співа́ти. 3. бу́де співа́ти. мн. ч. 1. бу́деме співа́ти. 2. бу́дете співа́ти. 3. бу́дуть співа́ти або ед. ч. 1. му співа́ти. 2. меш співа́ти. 3. ме співа́ти мн. ч. 1. мем співа́ти. 2. ме́те співати мут співати.

бу́ду ора́ти Лв. бу́ду мири́ти Гр. бу́деш роби́ти Стр. бу́де тя би́ти Стр. бу́деме посви́сковати І. бу́дете зборува́ти ВС. будуть мета́ти Пу. — — му роби́ти Я. меш кричѐти Я. ме держѐти Я. не ме йі́сти Я. — не ме тыка́ти Я. = er wird nicht fliehen. мем купова́ти. ме́те продава́ти. мут коси́ти.

Рідко складають для вираженя будущика непопредїленик з теперішником глаголів почáти або хотыíти пр. дощ хóче итú МЛ. = es wird regnen, der Regen wird fallen. — — жи́то (озимнов) у яри́ по́чне на́ ново расти́ Ґ. der Roggen wird im Frühling wiederum wachsen.

Стан страдний (Genus passivum). Стан страдний виражає ся: 1) сполукою форм ст. дїйного з заїменником ся у всїх лицях єдиничного і многого числа пр. ґóлесо пра́вить ся. новинкы́ у́дауть ся die Zeitung wird heraus gegeben. кындири́ця зби́рать ся. у́пекло ся кісто (= тысто) гора́зд ВШ. 2) сполукою причасника минувшого часу ст. страдного з формами єм, бу́ду, бы́ў, пр. Трави́ця зелéна то-сь рано скошéна, Велика́ непра́вдо то-сь на ня ізнесéна Лв. — єм божéный або я-м божéный МЛ. ich bin beeidet. — буду́ божéный МЛ. ich werde beeidet werden. бу́де би́тый Ґ. er wird geschlagen werden. бу́деш заплачéный Гр. du wirst hezahlt werden. бы́ў божéный МЛ. er wurde beeidet. — волóвое óко у́несено было́ горí орело́м ВШ. = der Zaunschlüpfer wurde vom Adler hoch in die Lüfte getragen. — бы́ли-сьме запрошéні wir wurden eingeladen. Часто спомічник єсть або бы́ў (бы́ла, бы́ло) опускає ся пр. лыс ужé стя́тый. вшытко по́ле поора́но. — мно́го камíня вчóра нанесéно. — чертыíж зачéрто О. Р.

4. До словоладу (Syntaxlehre).

Звязка (copula) **єм, єсь... суть** в угорско-рускім часто опускає ся, так як і в загально-руск. пр. я в тому́ одвітли́вый МЛ. = я єм (єсьм) в тому etc. ich bin dafür verantwortlich. — я не до́ўжен нич = я єм недоўжен нич ich habe keine Schulden, ich schulde nicht. — я с тобо́ў іти́ го́дна Коп. = я єм го́дна etc. ich bin würdig mit dir zu gehen (an deiner Seite zu stehen). — я небора́чьок гото́вый воя́чьок ich armer Schlucker bin gleich bereit Soldat zu werden. — ты недо́брый = ты єсь etc. du bist nicht gut. — де вели́ка лю́бость, там ся не побе́рутъ Лв. = де вели́ка єсть etc. — Марамо́рош до́брый ва́рош, до́бре у ньім жи́ти Р. Мараморош єсть добрый варош, добре єсть etc. — то не по́трібно Пу. = то не єсть потрібно. — тепе́рь вели́ка радо́сть кано́ником Пу. = теперь велика єсть etc. jetzt haben die Domherren grosse Freude. — цы ва́шоє? Лв. = цы єсть вашоє (дитя)? — яки́ мы бога́ті = якы мы є́сьме богаті. — вы свадли́ві = вы єсьте etc. ihr seid zänkisch. — вшы́ткы люде весели́ньки = вшыткы люде суть etc. alle Leute sind fröhlich, alle Leute empfinden Freude. —

В реченю условнім чи припустнім або желайнім може инодї опустити ся минувшик від **быти** пр. кедь бы не робо́та в по́ли, ово́н бы до́раз прийшо́ў = коли бы не была etc. — обы́ не дождж, то мо́жно коси́ти = обы́ не быў etc. — то́лько бы в вас воло́в, як в городи́ньі коло́в = тілько би в вас було волів, як у плотї єсть колів. — кебы́ моя́ ма́мка здорова, бу́де в ме́не дру́га коро́ва = коби була моя мати здорова etc. —

Инодї опускає ся тепе́рішник від **быти** в значеню „єствувати, находити ся, лучати ся“ пр. дес у ме́не ву́йко Лв. = десь єсть у мене etc. — у вас во́лы і коро́вы, а в ме́не лем ко́зы. — в туй ха́щи гы́дов мно́го = в туй хащи єсть etc. in diesem Walde giebt es viele Schlangen, in diesem Walde werden Schlangen häufig angetroffen. — на вы́сокӧ(й) полони́ньі вӧвча́рикӧв мно́го = на выс. полониньі єсть etc. auf der hoch gelegenen Alm hüten viele Hirtenknaben die Schafheerden.

Єсть (є) і **суть** не опускає ся, коли говорить ся з більшим притиском пр. ке́бы то бы́ла ды́вка, тогды́ бы я йі комендерова́ла, а так, коли́ вӧн **єсть** хло́пиць, сын твӧй, ты єму́ розкажи́ Пу. — І напи́ше собі́ на ка́мени, што то **є** розбо́йник Пу. — О вели́ка тут **є** сму́тость! Пу. — што у те́бе **є** в утро́бі, то не бу́де на́ше Пу. — напиши меньі́ ко́нтрат, ож то вшы́тко мо́є **є** Пу. — Кому́ **є** вели́ка

ра́дость, як принцёзны? Пу. — то є мо́я ра́дость Пу. — ай бо є у ме́не на пядь моту́зка І. — тут ще бо́льше таки́х попа́сникōв є Пу. — каза́ла нам дзя́бка: не є па́ленкы ця́тка, каза́ла нам ква́чька, ож є па́ленкы бо́чька Лв. — тут у ме́не суть сокачькы́ Лв. — не идыть у тот лыс, бо там суть попа́сникы Пу.

Иноді для більшої зжатости в вираженю, понайбільше в піснях або приговорках, опускає ся також иньший глагол-присудок, котрий дасть ся легко дорозуміти пр. із Бо́гом Ма́рько, із Бо́гом, із бо́жима я́гнелами, із до́брыма сусьіда́ми! (scilicet: пробувай або трівай). — поза то́ти си́ньі го́ры мальо́вані бу́чькы (scil. красують ся або можуть видыти). — горі́ гай, долы́ гай, а на стре́дку Дуна́й = горі́ росте гай, долы́ росте гай, а серединою пливе Дунай. — ду́мать, што там чорты́ - попа́сникы Пу. = што там быва́уть (т. є. мешкають) etc. — вшыткы лю́де ку́почьками, лем я самото́ю — всї люде живуть купочками, лише я живу в самотї. — до до́му, до до́му, ко́ждый ід свойо́му = кождий іде до свого дому. — коли по́чне́ лы́зти шарка́нь с то́го го́рода та д ньо́му = коли пічне лїзти смок з того города, та кинув ся до него. — де ми́лого ві́рні слова́ = де дїли ся etc. — ты мены́ доганя́ти! = ти сьмієш менї доганяти, ти сьмієш мене́ попрікати, ти сьмієш менї докоряти! —

Сущник з придатком (Attribut) утвореним з того самого пня, виражає усилене, звеличене поняте пр. си́ла сили́е́чна Бі. eine sehr grosse Kraft, eine sehr grosse Macht. — мра́ка мрачённа Я. ein sehr dichter Nebel. — тьма тьму́ща Бі. тьма тьмённа Бі. in der Bedeutung: Unzahl, eigtl. sehr dunkle Finsterniss.

Коли до приложника, яко придатку, другий ще додає ся приложник з того самого пня утворений з накінчиком енный, то тим також поняте придатку степенує ся пр. ва́тра си́лна-силённа Р. ein sehr grosses, sehr starkes Feuer. — гора́ висо́ка-высочённа Я. ein sehr hoher Berg. — світ я́сный-ясённый Ґ. ein sehr helles Licht. — лыс вели́кий-величённий О. ein sehr grosser Wald. —

Присудок-глагол иноді оказує той сам корінь, що підмет або предмет чи другі доповненя пр. свиріньо́к сверени́ть Ду. die Grylle zirpt. — пищало́чька пи́скать die Hirtenflöte pfeift. запи́скай на пищалцы ВШ. pfeife auf der Hirtenflöte. — із ма́стьоў помасти́ти З. mit Schmalz bestreichen. — засили́ за́силку у корбача́ Пу. ziehe fest die Schlinge bei der Peitsche; mache die Schlinge bei der Peitsche zurecht. — чертыж за́черто О. P. auf dem zum Waldausroden bestimmten Platz wurde die Rinde an den Bäumen abgeschält. — ночюва́ў там єдну́ но́чку Лв. er übernachtete dort einmal. — гуду́ть гудакы́ Лв. die Musi-

kanten spielen. — з а г у д у́ т ь г у д а к ы́ die Musikanten werden spielen (spielen vor). — д з в е н я́ т ь д з в і н к ы́ Ир. die Glocken klingeln.

Инколи в пісни творить собі просто народня фантазия здовільне слово з того самого коріня, що присудок пр. у п а́ л о я́бличько с того п а д а м е́ н т у, Верни́ ся мій си́ну с то́го реґіме́нту.

Подібно як приложник в формі іменній, яко придаток, задержує иноді вид 1. пад. єдинич. числа в ускісних падежах єдинич. числа і в першім та в четвертім падежі многого числ. (пр. во́рон-коня́; н я в о́ р о н - к о н и́; в з е́ л е н л ы́ с ь і, в о́ р о н - к о́ н ь і; с и́ в л а с т о̄ в л я́ т а), так буває се часом і з сущником-придатком пр. н а́ й м и т М и́ т е р убра́в ся. — жид заго́йкаў до н а́ й м и т - М и́ т р а. — повість н а́ й м и т - М и́ т р о в и. — покли́че н а́ й м и т - М и́ т р а. — з н а́ й м и т - М и́ т р о м або з на́ймитом, з Ми́тром. — при н а́ й м и т - М и́ т р о в и.

Нераз прив о́ дить ся в бесїдї зависимій (ускісній oratio obliqua) слова висказу відповідної особи незмінені, хоч кладе ся перед ними сполучник ш т о або о ж пр. кум каза́ў циганúнови, што я з н а́ у пчо́лы в лы́сьі Стр. м. казав циганови кум, що знає пчоли в лїсї т. є. знає, де борть. — Ка́роль повість старе́нькому, што я д у м а́ у, ож тут тоти́ трие́ чорты́ быва́уть, што я днéська з них єдно́го заби́ў Пу. м. ..., що він ду́має, що тут ме́шкане тих трох чортів, з котрих одно́го він ни́ньї за́бив. — А дьідо йому́ так повíў, ож с ы́ н е д а м т и, кедь повíш ми непра́вду І. м.... повів, що дасть му, єсли він му скаже неправду. — І каза́ли Ка́рольови, ож п о й за на́ми Пу. м. казали..., щоби ішо́в за ни́ми.

Иноді уживає ся глагол є м (= старосл. ѥсмь) яко так зване слово притульне (ἐγκλιτικὴ λέξις) пр. т о б і́ - м ві́рный [повстало із: тобі єм (єсмь) вірний]; т о - с ь ґолеса́рь (то єсь, то-єси); т о́ - с ь м е щасли́ві (то єсьме в старосл. ѥсмъ); т о - с ь т е чи́таві (то єсьте чит. в старосл. ѥстѣ) = seid ihr aber brav. — Спомічник єм в часах зложених стягає ся і притулює то до particip. praet. II., то до заіменника або і до частиці пр. у́ б р а ў є м (із: убраў єсмь); п и с а́ л а - м (із: писала єм, писала єсмь); х о д и́ ў є с ь (із: ходиў єси); с п і в а л а с ь (із: співала єси); і ґр а́ л и с ь м е (із: ґрали єсме, ґрали єсмъ); л ю б и́ л и с ь т е (із: любили єсьте, любили єсте). — — я-м ґраў (я єм ґраў, я єсмь ґраў); т ы - с ь кос и́ ў (ты єсь, ты єси́ кос и́ ў); м ы - с ь м е заял и́ (мы єсьме заяли́); в ы - с ь т е ни́кали (вы єсьте, вы єсте). -- — ... т е б е́ - м зві́даў (із: тебе єм, тебе єсмь звідаў); к о г о́ - с ь т е люби́ли (кого єсьте, кого єсте любили); м о г о - с ь не ви́дьіла; с в о г о́ - с ь т е не дали; й о г о́ - с ь м е з'оха́били; о б ы́ - м войоваў (обы́-єм, обы єсмь войоваў); б ы - м ся не впали́ла (бы єм

(єсмь) ся не опали́ла); бы-сьте ся не чу́довали (бы-єсьте, бы-єсте); — — де-м зро́сла, там сто́ю Лв. = де єм (єсмь) зросла там сто́ю etc. —

Рідко дуже уживає ся єм енклїтично при теперішнику иньшого глагола пр. удколи́-м ся ужени́ў, усе́ живу́, а́ле-м біду́у Пу. seither ich geheirathet, bin ich am Leben, doch elend ist meine Existenz. (а́ле-м повстало з: а́ле єм, а́ле єсмь; не належить так дїлити: а лем, що значило би: а лиш; те енклїтичне єм тут різше увидатняє особу оповідача).

Для більшої ваги повтаряє ся той сам присудок (Praedicat) в реченях, котрі звичайно в письмі стяга́ють ся: дасть Ка́рольови єдну́ шкату́льку ма́сти і дасть єму́ єде́н прут мідяны́й Пу. м. дав Кар. шкатулку масти і прут мідяний. — іде́ оди́н день, іде дру́гый день і іде́ третьій день м. іде один день, другий і третій. — а тепе́рь стары́й ду́мать, ду́мать і пише Пу. = думає довго і пише. — Часом цїле реченє в оповіданю повторя́є ся, а лише де́котрі присловникові доповненя бувають відмінні пр. узя́ў, намочи́ў тот кожу́х раз і стряс на зе́млю; узя́ў, намочи́ў тот кожу́х дру́гий раз і стряс на зе́млю; узя́ў намочи́ў тот кожу́х третьій раз і стряс на зе́млю = намочив той кожух тричи (раз, другий і третий) — причім виражає ся також довше тріванє дїйства.

Для означеня неозначеного докладно підмету уживають часто глагола-присудка в 3. лицї єдиничного числа пр. начи́нить ма́йоші ка́шоў та ма́ло мня́са покла́де Вл. man stopft die Würste mit Heidegraupen und giebt ein wenig Fleisch dazu. — о́гарі (у́гарі) у́гнявит гет спуд ко́жи Мар. man drückt die unter der Haut des Rindes befindlichen Larven der Dasselbreme heraus.

Число мно́ге для показаня чести (Pluralis reverentiae). у́дкы пришли́? woher sind Sie gekommen? — де быва́уть? wo wohnen Sie? — Зу́ткы (з'удкы) валу́шны? wo sind sie zugehörig (zuständig)? — не є попо́нька до́ма: пöшли́ до Ірля́вы клю́чикы купова́ти, церько́вцю од(ъ)мыка́ти Лв. — а што Вам ня́ню є? Пу. was fehlt Ihnen Vater? (питає хорого вітця). — царь пресві́тлый гада́уть, што они́ с попо́м говоря́ть ВШ. — най меньі́ пан превеле́бный даду́ть сьім стöв золоты́х ВШ. — суть пан великомо́жный до́ма? НД. — у́кажу ім вшы́тко ВШ. ich werde dem Herrn alles erzählen.

Глагол (part. praet. act. II. в минувшику) яко присудок стоїть инодї в родї середнім, хоч підмет иньшого рода пр. А церько́вникови не обста́ло ся, лише́ ле́веш ВШ.

Для описаня звуків і явищ в природї або, коли підмет неопредїлений, уживає ся присудок-глагол в минувшику середного рода пр. загремі́ло, дожджи́ло, позоря́ло ся, шумотьі́ло в льісьі, блы́снуло, блы́скало, завали́ло путь, запища́ло в хамнику́, задубоньі́ло на мо́стьі, я́ло в льісьі го́йкати — часом також і в иньших разах, именно, коли подія стала ся мовби сама собою яко виплив доконечний обставин пр. та́реликов не по́ста́ло 3. die Zahl meiner Thaler reichte nicht aus.

Тепе́рішник повіствуючий (теп. опо́вістний, praesens historicum) дуже часто уживає ся в оповіданях угорско-руских, через що надзвичайно зискує живість представленя пр. вы́йме і пода́сть письмо́. — тогды́ покли́че го́лосом іншакым на во́лы і ка́же. — то о́зьме Фе́до́р де́ржано на батозы́ та уда́рить ся по кожу́хови. — жид по́чне́ го́йкати. — дуже жи́да по́бе́ по голові́. — воробо́к ука́же: ат-сяк! за́бе го́лову пуд крило́ ВШ.— заже́не йому́ письмо́. — при́йде до трахтьі́льньі, зві́дать ся трахтьі́льника Пу. — напи́ше Ка́роль карточку ід принцезньі. — принци́зна пози́рать на о́блак і уви́дить Тису; тогды́ скоренько прибі́гне і поцьілю́е Тису. — до́раз тото́ письмо́ с кошарика во́зьме і письмо́ прочи́тать. — закли́че ку́харя, с ко́ждойі стра́вы до о́дного пугарчика наби́рать і до кошарика іскла́де. — так она́ пи́ше е́дно́ письмо́. — при́йде там влады́ка божи́ти йіх, а принцезна з'оха́бить младо́го і по́де ід Ка́рольови, хо́пить його́ і по́де́ ід влады́цьі. — Ка́роль во́зьме шкату́лку, помасти́ть е́йі ма́стьоу і поло́жить йі на столи́ць і дасть йій кни́жку в ру́кы. — Ка́роль ве́рже е́дну́ ло́жечку псо́ви. — та тепе́рь собі́ Ка́роль велі́кого ка́меня поло́жить на гро́б пропа́сникови і там напи́ше собі́ на ка́мени: што то е розбо́йник. — і с тым ся во́зьме і поса́дить ве́рьбу е́дну́ на гро́бі сво́го пса. — тепе́рь гада́е собі́ Ка́роль, наби́рать собі́ зла́та, стрі́бра, позамы́кать вши́тко і печа́тку поло́жить. — ай бо ко́чіш у́йме писто́лю та ка́же. - а царь о́бі́цять до́чку да́ти за ко́чіша Пу. — ухо́пить йому́ письмо́. — пообзи́рать на сті́ну Стр. — у́йдуть на бе́рїг, пообзи́рать ся Христо́с на Петра́ Стр. etc.

Иноді́ в оповіданю побіч теперішника опо́вістного стоїть минувшик пр. лиси́ця ско́чить тогды́ та іми́ла воробка́ тай іззы́ла ВШ. — тепе́рь дасть кошарик Ти́сьі і пусти́ла Ти́су вон. — трахти́рош пози́рать і побілы́у. — тепе́рь во́зьме собі́ с принцезны тоту́ масть і до шкату́лкы збе́ре і кра́сно ю змы́у і наза́д пла́тычко на ню да́у.

Повельник (imperativus) може служити для означеня условного або припустного дїйства. по́йте, не по́йте — я сам у́кажу вшы́тко möget ihr gehen, oder nicht, ich selbst werde alles aussagen. — купі́т, не купі́т, а́йбо кля́сти не сло́будно ihr möget dies kaufen oder nicht, aber ihr dürfet nicht schelten.

Перед повельником кладе ся в реченях условних, припустних або питальних противположних: хоть — хоть пр. Ой хоть гуди́, хоть не гуди́ го́лубе неборе Д. ob du (traurig) girrst, oder ob du nicht girrst du arme Taube (— Schmerz empfindet meine Brust). В таких реченях може друге хоть також опустити ся: Хоть купу́й, не купу́й, кури́ти не бу́ду, Я тебе́ ды́вко люби́ти не бу́ду ВШ. Du magst Tabak kaufen, oder nicht — ich werde nicht rauchen, dich Mädchen werde ich nicht lieben. В подібних случаях, також коли глагол в способі вказнім (indicativus), може хоть тілько перший раз покласти ся: хоть поки́ню, не поки́ню ВШ. ob ich es unterlasse oder nicht; sei es, ich unterlasse dies oder nicht.

Повельник (imperativus) уживає ся иногдї в оповіданю для означеня протепности, наглости або незвичайности дїйства (um das Ungestüme, das Plötzliche, das Ungewöhnliche der Handlung zu bezeichnen) пр. она́ пошла́ та Петра́ бий іс кра́ю ВР. sie gieng und schlug Peter, der auf dem äusseren Bettrande gelegen. — айбо Дуна́й, Дра́ва, Ти́са у́хопли собі́ по е́дному за но́ги та бий вшы́ткых Пу. und (die Hunde) Donau, Drau, Theiss zerrten einzelne (Räuber) an den Füssen und schlugen alle nieder.

Иногдї сполучником часовим (coniunctio temporalis), условним (c. conditionalis s. hypothetica) і допустним (c. concessiva) з неопредїлеником (infinitivus) виражає ся дїйство взагалї без означеня певної особи дїяча нпр. кедь стати на нього (на ко́лесо) і повісти Лв. wenn man auf das Rad tritt und spricht. — Часом кладе ся лишень сам неопредїленик в подібних разах нпр. покла́сти сїдло́ на коня́, вы́жее од коня́ — покла́сти на зе́млю, ни́жее од свині́ Ир. wenn man den Sattel auf den Pferderücken legt, so liegt jener höher als das Pferd; wenn man den Sattel auf den Boden legt, so ist der Sattel niedriger, als das Schwein.

Неопредїленик з дайником означає доконечність дїйства або стану пр. де ся ды́вка зго́дува́ла, там йӱ не быва́ти wo das Mädchen erzogen wurde, dort wird sie nicht ihr Leben führen (da sie als Vermählte in ein anderes Haus geht). — йому́ зло́ӱ сме́ртьоӱ погы́нути Стр. er muss einen grässlichen Tod sterben.

[Далї буде].

ЗНАДОБИ

ДЛЯ ПІЗНАНЯ УГОРСКО-РУСКИХ ГОВОРІВ.

ПОДАВ

ІВАН ВЕРХРАТСКИЙ.

[Далї].

Неопредїленик може иноді заступити ціле реченє пр. не мож ся там наверта́ти, у́дкы раз ся зарїка́ти I. (= не можу до того навернути ся, від кого я вже раз зарекла ся).

яти, іми́ти (імити ся) уживають ся з неопредїленником для означеня розпочатого дїйства: іми́ў бі́гнути, яў кричáти; подібно ладити з неопредїленником для означеня знаміреного дїйства пр. во́рон хвали́ти ся лади́ў го́лосом ВШ. der Rabe wollte mit seiner Stimme prahlen (war im Begriffe seine Stimme hören zu lassen). — ще я лажу́ єдну́ при́словку каза́ти Вл. ich beabsichtige (ich nehme mir vor) noch ein Sprichwort zu sagen.

Приложник яко придаток (а також приложниковий заіменник або числівник) може стояти сперед сущника, котрого близше опредїляє (великы́й сад, высо́кый дуб, подо́бна́ челяди́на Лв. schöne Frau, высо́ка гора́, жо́у́тоє пі́ря, і́ншакый лист, дру́гоє ды́ло) або також і послї сущника пр. Сиди́ть го́луб на кона́ри си́вый і чуба́тый Д. auf dem Ast sitzt eine graue und gehaubte Taube. — І тогды́ ка́же йому́ царь пресві́тлый ВШ. Und dann sagt ihm der erlauchte König. — Бог ми́лостивый посмотрі́ў на ме́не Пу. der barmherzige Gott berücksichtigte mich (in meiner Noth). — Чолові́к скупы́й ду́же тве́рдо ізби́рать, ай бо ма́ло хосну́є ВШ. ein geiziger Mensch sammelt sehr eifrig, doch zieht er von dem Gesammelten wenig Nutzen. — лем єдну́ ну́ту заспіва́ме пану великомо́жному Стр. nur eine Weise (ein Liedchen) werden wir hochgebornem Herrn vorsingen. — че́рез по́ле мадя́рськоє ішло́ во́ську цысáрськоє Пу. Durch's Magyaren-Land zog das kaiserliche Heer. — коли́ на ся во́зьме кошули́чьку бі́лу Лв. wenn er sein weisses Hemd anzieht. — тогды́ покли́че го́лосом і́ншакым ВШ. dann rief er mit geänderter Stimme. — кедь бы у тя і го́лос таки́й кра́сный ВШ. hättest du auch eine so schöne Stimme! — А єде́н ды́до стары́й накла́ў огни́ ай дале́ко уд нас I. Und ein alter Greis schürte Feuer aber weit von uns entfernt. — указа́ў пе́ршому це́рьков таку́ высо́ку, што на сьвіті тако́йі не бы́ло I. er zeigte dem ersten eine so hohe Kirche, dass auf dem ganzen Erdenrund eine höhere nicht zu finden war. — заслужи́ли рыбу єдну́ ВШ. sie verdienten einen Fisch.

Коли придатками бувають заіменник і приложник, то може заіменник покласти ся межи приложником і сущником пр. лю́бый наш пане! Пу. unser lieber Herr! — або також може заіменник стояти перед приложником ставленим сперед або послї сущника пр. мо́й лю́бый та́тко і ма лю́ба ма́тко! Пу. mein lieber Vater und meine liebe Mutter! — ма́мка моя́ старе́ньканя! Лв. meine alte

Mutter! (порівнай у Шевченка: Місяцю мій ясний! — Ой Дніпре мій, Дніпре широкий та дужий!) — або кладе ся заіменник, сущник, приложник пр. сокоти́ти бы́ло свӧ́й вінӧ́к зеле́ный. — таки́й хло́пик лю́бый. — така́ дыївка чи́тава. — яки́й сесе́ леґі́нь кра́сный! — якӧ́в на менеї́ вели́ков ли́стя ВШ.

Заіменник може класти ся яко прида́ток також і після сущника пр. а тут та́рко наш лежи́ть Пу. und hier liegt unser scheckige Hund begraben.

Заіменник вказний стоїть перед привластним, яко придатки тому самому сущнику пр. што ты пӧшла́ пообзира́ти то́го на́шого загуби́теля Д. dass du hingeflogen, um nachzusehen, ob dieser unsere Erzfeind (Vernichter) noch am Leben sei.

тве́рдый в значеню: високостепенний, hochgradig пр. тве́рда ми́лость Лв. innige Liebe.

тве́рдо в значеню „дуже". пр. тве́рдо до́брый дождж sehr guter Regen; тве́рдо худо́бный чоловік sehr armer Mensch; тве́рдо лю́та дзвірь sehr grimmige Raubthiere. — тве́рдо кра́сный або тве́рдо фа́йный керт sehr schöner Garten. — Рівно і при глаголах: тве́рдо пи́ти = дуже пити stark trinken; тве́рдо у́бити = дуже вибити stark schlagen, hart schlagen; па́даў дожджь тве́рдо І. der Regen fiel in starken Güssen herab. — Сам присловник тве́рдо може степеновати ся присловником дуже або гора́зд; пр. ду́же тве́рдо sehr stark. изо́брать ду́же тве́рдо ВШ. er sammelt sehr eifrig. — гора́зд тве́рдо Гр sehr viel, sehr stark.

дуже кладе ся перед приложником чи присловником, котрого значенє степенує, або після них пр. дуже весе́лый, ду́же тяжко. — великы́й ду́же льіс ein sehr grosser Wald. — што пан превеле́бный таки́й смутны́й ду́же? ВШ. warum ist der hochwürdige Herr so traurig? — дале́ко ду́же є тота́ крайіна Пу. sehr weit enfernt liegt dieses Land. — то че́сні лю́де ду́же ВР. das sind sehr ehrliche Leute.

Межи дуже і приложник може також глагол класти ся пр. уви́дьіў, што пӧп ду́же є смутны́й ВШ.

Межи сущником і приложником кладеним сперед або після сущника можуть також иньші доповненя стояти пр. о, вели́ка тут є сму́тость Пу. o, hier herrscht eine grosse Trauer! — вже сьімна́дцять ро́кӧв, што во́йна тут бы́ла вели́ка Пу. es sind schon siebzehn Jahre her, als hier ein grosser Krieg wüthete.

Коли приіменник стоїть межи частицею май а приложником, тогдї степенує ся поняте приложника: май заступае тогдї присловник дуже пр. во́рон у́летьіў май на высо́ков де́рево ВШ.

der Rabe flog einem sehr hohen Baume zu, wo er sich setzte. — лисúця увúдыла, ож вóрон май на высóкоѥ дéрево сыў йíсти ВШ. der Fuchs merkte, dass der Rabe sich auf einen sehr hohen Baum gesetzt hatte, um sein Mahl zu verzehren.

(май до твореня другого і третого степеня приложників і присловників гл. на стор. 56. 57.).

Сама частиця май при глаголї уживаѥ ся для вираженя дїйства в усиленім степенї пр. Кóлько бы́ло хлóпцьів, тебé-м май любúла Лв. Wie viele Burschen auch waren, dir allein habe ich meine heisseste Liebe geopfert.

Присловник мáло в угорско-руск. в значеню галицкого „трóхи" „трóха" „дрíбку" (місцево в Самбірщинї) — і deminut. мáленько = галицк. „трóшки" „трóшка" (у Гуцулів: „трішки") „дрібочку" (місцево в Самбірщинї) може бути передставним (praepositiv) або послїставним (postpositiv) що до приложника або другого присловника, котрый близше означаѥ пр. мало сúвый etwas grau, graulich. — мáло колькáвый etwas stachelig. — мáло глухы́й Пу. etwas taub. — мáло квасны́й etwas sauer, säuerlich. — густы́й мáло etwas dick, dicklich (von Flüssigkeiten. — доўговúстый мáло etwas länglich. — мáло дóўже etwas länger. — шúре мáло etwas breiter. — мáленько дáле etwas weiter. — мáленько швúже etwas schneller. — дáле мáленько etwas weiter. — боржí мáленько etwas schneller.

мáло при глаголах пр. станьте мáло halten sie ein wenig auf. — чекáйте ня мáло warten sie ein wenig auf mich. — мáло погóстити (когóсь) Стр. ein wenig aufwarten, ein wenig bewirthen. — мáло перекваснúти Бч. МЛ. ein wenig sauer werden. — мáло похотыўў Стр. er bekam ein wenig Lust. — ждаў мáло Бі. er wartete ein wenig.

genitivus partitivus (рідник частний) при присловнику мáло пр. покладúт до хлыба мáло мняса geben Sie zum Brot ein wenig Fleisch hinzu. — дáйте мáло огнú розклáсти geben Sie einige Glühkohlen zum Feuerschüren. — дай мотýзкы мáленько gib ein Stückchen Strick her. — посы́п мáленько сóли streue ein wenig Salz. — мáло пáленкы ýпиў = трохи горівки випив er trank ein wenig Branntwein.

єднí — єднí = alii — alii пр. люде лызуть рíтлами (драбúнами): єднí горí, єднí долы́ die Leute steigen an Leitern: die einen hinauf, die anderen hinab.

дрýгый, дрýга, дрýгоѥ або другы́й, другá (я), другóѥ = secundus (отже властиво nomen numerale ordinale) уживаѥ

ся також в значеню заіменника неопредїленого (pronomen indefinitum) = alius, alia, aliud нпр. Му́шу іти́ іс сьо́го кра́ю, Іс сьо́го кра́ю у дру́гый край Лв. (піснь) ich muss aus diesem Lande gehen, aus diesem Lande in ein anderes Land. — Ой жаль ми́ньі бу́де, во́зьмуть дру́гы лю́де, та мо́я не бу́де Лв. Betrübt wird mein Herz sein, ein anderer (wörtlich: andere Leute) wird sie in sein Haus führen, mein Eigen werde ich sie nicht nennen. — Ко́бы моя ма́мка здоро́ва, бу́де в ме́не дру́га коро́ва ВШ. Möge meine Mutter gesund leben! ich werde eine andere Kuh haben (d. h. die Mutter wird eine andere Kuh kaufen). — Єдéн Фéдöр ішóў із вóзом на дру́гоє селó ВШ. ein gewisser Theodor fuhr mit dem Wagen in ein anderes Dorf. — Я тя ли́шу, дасть ти пан Бöг дру́гого Лв. ich werde von dir scheiden, Gott wird dir einen anderen (Freier) geben. — Дру́гы лю́бить, мене́ не́ хце, перерве́ ся мóє се́рце ВШ. andere liebt er, mich mag er nicht, mein Herz bricht vor Leid. — А дру́гы ша́таны там пообстава́ли в го́родьі і посьіда́ли собі́ на столиць і там прилипли Пу. andere Teufel hingegen sind in der Burg zurückgeblieben und nachdem sie sich auf ihre Sessel gesetzt hatten, blieben Sie an denselben haften. — бьіў бьісь дру́гым по́гятöм за ца́ря ВШ. du würdest über andere Vögel herrschen (wörtlich: anderen Vögeln würdest du König sein). — два у́гликы гра́ни бу́дуть а дру́гыйі два гро́ши Д. zwei Kohlen sind zum Glühen verwendbar, die zwei anderen werden Geld abgeben (Geld erzeugen).

Часом має дру́гый таке значенє, як „прочий" пр. а дру́гоє, о́станок, дяк собі́ взяў ВШ. = und das Übrige, den Rest nahm der Kirchensänger für sich.

Инколи може не лише числівник єдéн, дру́гый, але також третьій (в многім числї) ужити ся яко заіменник неопредїлений пр. Єдні пи́ли, дру́гы гра́ли, тре́тьі дьівкы́ обнима́ли Ду. die einen (Burschen) ergötzten sich beim Trunke, andere tanzten (грати, іграти eigtl. spielen, hier tanzen), andere umarmten Mädchen.

Ускісний падеж від один при підметї один має значенє: „другий" пр. оди́н до о́дного говори́ў О. = один до другого говориў. — говори́т пусто́є оди́н з о́дним Кв. = гово́рить пусте́ один з другим. — оди́н о́дному помога́є = один другому помогає. —

Єден уживає ся так, як родівник неопредїлений (unbestimmter Artikel) в язиці нїмецкім. Приміта неславяньска, мабуть із нїмецкого взята пр. раз бы́ла єдна́ вдовиця Стр. абы́ гнаў во́вцьі за єдну́ го́ру в єдéн кра́сный сад Стр. туда́ ішла́ єдна́ дьівка пла́тя пра́ти Стр. дьівкы́ посади́ли єдну́ грушку Лв. позы́чиў єдно́ желы́зо, іс котры́м во́ўкы іма́уть Пу. er lieh ein Eisen, mit

welchem man Wölfe fängt. — подýмаў собí, ож вóзьме єднó дéрево і урýбать ги єднý пáску Пу.— стаў пи́ла цéрькви кóло є́дного богачá Пу. er stellte sich neben der Kirche bei einem reichen Manne auf. — указáў царь єднý капýсту I. der König zeigte einen Krautkopf. — Єдéн злóдьій заломи́ў ся нýчеў до єдноï хы́жи Ду. ein Dieb brach bei Nacht in eine Hütte ein. — Прийшоў воўк ід є́днöй водьí... напáў єднý свиню́, що пуд бéрегом ры́ла Вл. ein Wolf kam zum Wasser gelaufen.. er überfiel ein Schwein, welches am Ufer die Erde aufwühlte. — Рослá єднá ды́ня горí дýбом ВШ. es wuchs ein Kürbis auf einer Eiche klimmend in die Höhe.

Коли до сущника доданий приложник яко придаток, то числівник єден зовсїм свободноставний себ то може стояти 1) перед приложником положеним сперед сущника або 2) перед приложником положеним після сущника або 3) сперед сущника з приложником поставленим після сущника пр. 1) єдéн крáсный сад Стр. ein schöner Obstgarten. — — 2) мáєш пса є́дного таркани́стого Пу. da hast du einen scheckigen Hund. — — 3) при́йде у єдéн льіс вели́кый і нáйде собí єднó селó Пу. er kam in einen grossen Wald, wo er eine Ansiedelung fand. — ґаздá ýкопаў у сьíньох за сьíнными двéрями єднý я́му глубóку Пу. der Wirth grub in dem Vorhause hinter den Thüren eine tiefe Höhle. — надöйшли на єдéн льіс великы́й Лв. sie kamen zu einem grossen Walde.

Число многе від єден (оден) положене перед иньшими числівниками головними принимає значенє заіменника неопредїленого виражаючи число приближно пр. ішли́смо ўже за одни́ чоты́ры чáсы = гал. ішлисьмо вже які чотири години, ішлисьмо вже з чотири години wir giengen schon etwa vier Stunden lang.

Місто тõлько нарóду кажуть часто тõлькый нáрöд пр. як уви́дьіў тõлькый нáрöд als er das Volk in so grosser Menge versammelt sah; подібно: ішóў тõлькый світ er gieng einen so weiten Weg, er gieng so weit. (cf. psl. толикъ τοσοῦτος, tantus).

Форма повельникова будь кладе ся завсїгди сперед заіменника або присловника пр. будь котры́й, будь якы́й, будь чий, будь тко, будь што; будь де, будь куды́, будь чим, будь як.

Замітний також присловник бы-я́к Лв. = аби як, хоть як; якнéбудь.

В значеню „немá“ уживає ся в угорско-рускім не є або ньіт пр. не є попóнька дóма Лв. = нема etc. = der Geistliche ist nicht zu Hause. — не є тобí пáры в сьвíтку ВШ. du hast keine Lebensgefährtin in dieser Welt. — не є с чьóго жи́ти Лв. = нема з чого

жити. — вітру не є Ир. = нема вітру. — не є того, що я го любила Гр. = нема того etc. — черцїв уже-к не є Пу. = черцїв вже нема. — не є куратора дома Лв. = нема старости церковного дома. — —

ньіт у нас великойі рыбы bei uns giebt es keine grossen Fische. — тепер узьме ся і іде лысами сам, пса ньіт — лем єдна душа Пу. nun fieng er an seine Reise durch (grosse) Wälder fortzusetzen; den Hund hatte er nicht mehr bei sich — er gieng mutterseelenallein. — ще тяже любити, на кого дакы ньіт Лв. noch schwerer fällt es den zu lieben, dem das Herz nicht zugewandt ist.

Присловник тепер для означеня проминувшого часу все послїставний (postpositiv) пр. рок тепер vor einem Jahre (ein Jahr ist bereits verstrichen). — гуд тепер item. — два годы тепер vor zwei Jahren. — сорок рокöв тепер ВР. vor vierzig Jahren (vierzig Jahre sind vorüber). — тридцять годöв (годув) теперь vor dreissig Jahren (рок, гуд... суть то nominativi — річню сю випадає уважати яко виметню (Ellipse): рок (минає) теперь зр. гал. тому рок (scilicet: буде, минає).

Раз уживає ся яко сполучник звязковий (coniunctio copulativa), а то щоби виразити нагле дїйство. пр. А вöн почаў рубати сріберное дерево; раз отворили ся желызні ворота на тім городы: коли почне лызти шаркань с того города та д ньому! Стр. er machte sich daran den Silberbaum niederzuhauen; da (auf einmal) öffnete sich das eiserne Thor der Festung und ein Drache entstieg der Burg und richtete sich gegen ihn auf. — раз отворили піч ВР. da öffneten sie den Ofen. — раз когут ізлопоче крилами і закукурікать ВР. da schlug der Hahn mit den Flügeln und krähte.

Присловник тепер, теперька може инодї служити яко частиця сполучна і відповідає тогдї майже галицко-рускому: відтак або нїмецкому: nun; sodann пр. Тепер они там посыдали і сидыли і потому они зачали казати: кобысь нам даў дашто йісти. І тепер вун зачаў казати йім, што мау я колач сыряный на тамтуй стайі, на комарнику (што ладят на сохах так як пуд) — я пуйду etc. Мар. — Тепер вун живе один гуд, живе другый гуд, живе третый гуд і так жиў до ста годув і тепер Пан Буг присылає до него смирть Мар. — Тепер прийде домöв. Царь звідує: тко тя ментував доню? Она каже: лем кочіш. А царь обіцять дочку дати за кочіша. Та теперька замкла ся до своєйі хыжи etc. Пу. Nun kam sie nach Hause. Der König fragte: wer hat dich befreit, mein Kind? Sie gab zur Antwort: der Kutscher allein. Und der König versprach seine Tochter dem Kutscher zur Frau zu

geben. Sodann schloss sie sich in ihre Gemächer ein etc. — Тепе́рь іду́ть лы́сом опя́т; прийде до то́йі хы́жкы. Тепе́рь ка́же: тут єм ночюва́ў і тут ня благосло́ві́ў старине́ць бо́жим словом Пу. Nun giengen sie wiederum durch den Wald; er kam zu jener kleinen Hütte. Nun sagte er: hier habe ich übernachtet und hier hat mich der Alte nach frommer Art gesegnet. —

Заіменникы (Pronomina).

1. Пень а. — Для вираженя потакуваня або прихва́ли (Bejahung, affirmatio) уживають частиці: а́йно Ґ. Лв. або а́йло Лв. ja wohl, allerdings також а-я́к О. — — а́нде Лв. dort; а́нде — а́нде hier — dort. — — а яко частиця сполучна (або: та) пр. а бы́ли в садыі три де́рева. — як руба́ў де́рево та у́йшла шарка́нь с то́го го́рода, та хо́тыіла його́ іззыісти а ма́ла шість голо́в Стр. — бы́ли в ме́не ще два бра́тя, єдéн быў Васи́ль, а дру́гый Іва́н, а я быў Миха́льо. — Частїйша в угорско-рускім в подібних разах частиця а й і а йбо. пр. а йбо заба́гла єйі печени́на а із го́лубцїв. — а йбо чю́у, аж у дыілу́ суть го́лубцьі, а́йбо такы́ пече́ні, што лем йісти. — а́йбо пха́у ру́ку у ту спару́ у де́рево, де оти́ суть го́лубцьі, а́йбо рука́ не стаé; пха́у го́лову не стає; пха́у но́гу не стає; а́йбо іми́ў я та залыіз изо́всьім І. — быў де, не быў воўк, а йбо ду́же ізголодныіў Вл. На высо́кой полони́ньі вöвча́рико̄в мно́го, Іти́-б меныі пони́кати, цы не є там мо́го? А й пішла я пони́кати: сиди́ть мöй миле́нькый, Сиди́ть, сиди́ть, посви́скує в листо́к зеленéнькый І.

а, а й, а йбо можуть мати також противставне значенє пр. Не за́то, не за́то, лыіпша честь, як зла́то, Бо зла́том злати́ти, а с че́стьоў ходи́ти Лв. — Ты гада́ла бідў миныі, а ты найшла́ сама́ собі Лв. — даўть гро́ши, ай не хо́че брати Д. — ба́ба ра́ды не дава́ла, а й ід хло́пцїм іспрáвляла І. — чьоловік скупы́й ду́же изби́рать, а́йбо ма́ло хосну́є ВШ.

а в сполуцї з частицею же (жь, ж) маé значенє сполу́чника часового або условного. аж повечерíє sobald es dämmert. — аж є мно́го ластувкы wenn viele Schwalben sind; — або виключного (con. disiunctiva): го́лубкы аж бíли, аж си́ві, аж жо́ўті columbae vel albae sunt, vel griseae vel flavae.

2. Пень е. З придиховим г служить е яко частиця порівнательна: ге, ги, гей пр. ци тре́ба бíлшу кару, ги моя́? Пу. — такы́ по́тята ге пöдпöріткы Лв. — у рака́ньі гей ка́ша Г. — у́думай таку́ ка́ру, ге-м ти каза́ла Пу. = видумай таку кару, як єм ти

каза́ла. Рідко коли єсть ги сполучником часовим (coniunctio temporalis) пр. ай бо вӧн не туды́ гада́ў, ги то́му пота́куваў ВШ.

е яко частиця прихвальна переміняє ся в о і прибирає придихове й: йо Я. = ja.

Здвоєне е з втрученим для усуненя роззїву г служить яко частиця прихвальна: еге́! ВШ. ja! richtig! so ist es!

(Приставне о в ово̂н уважає О. Огоновский яко дейктичне е перед вӧн поставлене в видї о).

е в зложеню з нъ принимає значенє вказне пр. ге́нь-де Бі. dort. — ге-ген-де Пу. dort in der Ferne.

3. Пень тъ. В угорско-рускім рідко уживає ся заіменник вказний той, та (тая), то або тоє (тъ, та, то; тъ+и, та+ꙗ, то+ѥ); понайбільше в 1. 4. і 5. пад. єд. і многого числа уживають форм здвоєних тот, тота́, тото́ (psl. тъ, та, то; тъ + тъ = тот) acc. sing. gen. fem. тоту́, voc. о тот! о тота! о тото́! plur. тоты́. —

З пня тъ творять ся отсї присловники: до́тӧль, до́тля; по́тӧль; за́тӧль, за́тля; вӧдтӧль, вӧдти, вудти, звудта; та́ды Пу.; то́ды; тогды́; то́вды Лв. Стр. ВШ.

Спійний сполучник (coniunctio copulativa) та, тай кладе ся инодї мов переплїтка перед присудком або підметом в реченю, хоч і мож би той сполучник випустити без шкоди яснотї думки пр. ой я ма́мку та не слу́хаў ВШ. — каза́ў меньі́ та шу́гай молоде́нькый Лв. — така́ была́ ды́ня, що два́дцять і во̂сьім сьіл та залегла́ І. — ай тко тебе́ тай проси́ў, бы ты до нас мед носи́ў? Ир. — не біл быў єм, почорньі́ў єм по го́рах тай хо́дячи, ой за тобо́ў бі́ла дьі́вко та́релики тай но́сячи З.

4. Пень къ. В заіменниках і частицях: тко, што, котры́й, чий, ци (цы), за-што warum; wofür; чим (= нїм), за-чим (= понеже), чому́, куды́, куда́, де (з к-де, ґ-де psl. къде, čech. kde; в злож. виступає ґ: ньі́-ґда, да́-ґде), до́каль, докля, за́каль, за́кля, до́кы, по́кы, чень Лв., аче́й ВШ. = мабуть, може. — ке́бы ВШ. ко́бы ВШ.

Неопредїлені заіменники і присловники: будь котры́й, будь-чий, будь-тко, будь-што, да́котрый, да́што, да́кый; будь-де, будь-куды́; хо́ть-котры́й, хоть-чий, хоть-тко, хоть-да-тко, хоть-што, хоть-да-што, хоть-де, хоть-куды́, ньікуды́, ньікуда́, ньі́ґда (ниґда), да́ґде, з'у́дкы (з'утки).

Котры́й і тко можуть ужити ся також яко заіменники неопредїлені пр. та сись грӧш дай то́му чьоловіку, котры́й ничь не бу́де роби́ти по слу́жбі; — а лю́де: котрі́ ціпу набива́у (= набива́ють), котрі́ кури́ли, котрі́ ба́ґу би́ли та в рот бра́ли іс піп ВШ.

diesen Groschen gib demjenigen, welcher nach vollendetem Gottesdienste ganz unthätig sein wird; — und sieh! was die Leute nach dem Gottesdienste treiben: die einen stopften ihre Pfeifen voll, andere rauchten, andere hingegen schüttelten die Tunke aus ihren Pfeifenröhren und nahmen dieselbe in den Mund. — А тко лю́бить гри́бы, гри́бы, а тко печери́чькы, А тко лю́бить дьівчини́чькы, а я молоди́чькы Ир. (співанка). — Най заплачу, кому́-м до́ўжен: кому́ грёш, кому́ два, свойўй ми́лёй пёўторá Ир. möchte ich diese, welchen ich schulde, bezahlen: den einen würde ich jedem einen Groschen, den anderen je zwei Groschen, meiner Lieben anderthalb Groschen geben — при тім котрий або тко виражає неозначений докладнїйше подїл або ску́пнї взагалї.

До пня къ належать також частицї часові: коли́, наколи́ Г., коль, кой, на́кой ВШ. чим Г. кед, кедь, до́кёль, до́кля, по́кёль, по́кля, до́кедь Ир.; коли́сь, де-сь-коли́-сь (дес-коли́-с) Я. до́кы Лв. за́кы Лв. зако́ль Лв. (по́рівнай висше).

Тут також частиця ко, ка (кы, ки, к), що почіпляє ся до повельника (в околицях сусїдних Гуцульщинї) пр. дай-ко ми цибушка́ Я. — ходи́-ко. ходыт-ко Я. — озми́-ко Кв. — по́дь-ко МЛ. — або до присловників: пе́рше-ка О. Р. vorerst уже́-к Пу. schon. — то́ды-к Пу. sodann. — сюда́-к Стр. — ту́й-ка Ир. ту́й-кы. — тепе́рь-ка Пу. — днесь-ка Пу. — та́м-ка І. Лв. — во́н-ка Пу. во́н-ка-й Пу. von aussen, ausserhalb.

Часом перед тко, што опускає ся заіменник вказний пр. тко ся на ня се́рдить, не бу́ду мири́ти Ир. = того́, котры́й (або хто) etc. — што зарóбить, уддáсть за пáленку = тое, што зарóбить etc. — та на́йду я, на́йду, кого́ я любúла Лв. = найду того, кого etc. — коли-ж говорить ся з особливим притиском, то заіменник вказный не опускає ся пр. Не є того́, тай не бу́де, кого́ я любúла Стр.

Што яко присловник заступає місце присловника „чому“ „для-чóго“ „за-для-чóго“ пр. Мúла, мúла, што думáєш, чóрні вёчка протирáєш Лв. = чому думаєш etc. — Мáмко мóя Суханьóва, што-сь ми хлóпця одобрáла? Ду = чому-сь менї etc. — Чьóрні вёчька, што плачете? шу́га мóйі не будéте Д. ihr schwarze Äuglein, warum vergiesset ihr Thränen, niemals werdet ihr mir angehören.

При заіменнику ньíтко кладе ся приіменник межи частицею ньі а ускісним падежем заіменника ко (= psl. кѣ) пр. ньі до кóго не зáгнаў er schickte zu niemandem. — ньі за кым не журю́ ся ich kümmere mich um niemand. — ньі дыла кóго не лажу́

ich bereite für niemand, **ньі перед кым не ісхылúў ся** er beugte sich vor niemand. — **ньі с чьóго взятú** Я. es ist unmöglich Erwerbsquellen aufzutreiben. — **тось ня добрí порáдила, бых ся ньі с кым не вáдила** Лв. gut hast du mir gerathen, ich solle mit niemandem Zwist führen.

Иногдї повтаряє ся заперечна частиця **нъі** пр. **ньі до ньі чьóго** Я. zu nichts. [Зрівнай бойківске: **на ньі нá що**; тут повтаряє ся приіменник **на**, місто: **нї-нá-що**. Подібно повтаряє ся при числівниках приіменник: **платúў по трúдцять по пять** золотúх стрíбéрних er zahlte zu fünf und dreissig Silbergulden. — **подылúў тотó кíсто на двáдцять на пять дарáбóв** er theilte diese Teigmasse in fünf und zwanzig Stücke].

У заіменника неопредїленого **хоть дáтко** стоїть приіменник після **хоть** пр. **мóжеш ся уддáти хоть за дáкого** Пу.

Місто заіменника відносного **котрúй** в ріжних падежах единичного і многого числа кладе ся також 1) **што** (що шо) несклонене пр. **ломовúй корóль, што гньіздó прáвить у тéрню в травí** Ґ. = котрий etc. — **йстрябы, што знáуть патрóшити кýрицьі** Ґ. = котрі etc. — **рад пóтятóм, што співáуть** = котрі. — **валóв, што даýть свúням істи** = з котрого etc. — **коштýр, што пóдпúрать ся хрóмый** З. = котрим etc.*) — — — або 2) до несклоненого **што** прилучає ся відповідний падеж і відповідне число заіменника **и, ы, ıє** (він, она, оно) пр. **Рóстé вербá над водóю, що я йі садúла, Не є тóго тай не буде, що я го любúла** Гр. (пісень) = верба, котру я садила, нема того тай не бýде, котрого-м любила: — **Заручúў дывчúну молодúй леґíнúць, што йомý на рýчцьі срíбéрный перстíнúць** Ир. = котрóму на ручцї etc. т. є. **котрúй** має на руцї etc. — **В Унґвáрі тот шýгай, што я го любúла** Лв. = котрóго-м etc.

Рідко коли в разї 1) місто **што** кладуть сполучник **ож** (ожь) пр. **а богáчь, ожь украýў пáску, та казáў** = котрий украýў etc. und der Reiche, welcher das Osterbrod gestohlen, dachte (sagte). [Приміта ся пригадує подібну в говорі бойківскім, в котрім иногдї, місто несклоненого **що**, кладе ся сполучник **же** пр. **тот хлóпиць, же побíг** = **котрий** (або **що**) побіг].

---

*) Вираженя: **ґаздá, што ідé вóзом, кóньі, што лóпкауть копы́тами, дéрево, ож зеленíє** і т. п. можна в певній мірі порівнати з вираженями в язицї нїмецкім, де несклониме so т. є. **вказний присловник** (adverbium demonstrativum) мовби приложник і відносно (relativisch) уживає ся иногдї місто **welcher, welche** пр. у **Шілєра**: der Tag, so es enthüllt; у **Ґете**: Sachen, so gesucht werden.

5. Пень якъ. — якы́й, яка́, яко́є.

Заіменники і присловники неопредїлені: хоть-якы́й, бода́й-якы́й, да́-якый, будь-якы́й, бы-якы́й, якы́й-сь; — хоть як будь як, бода́й як, да́-як, бы-я́к, яко́сь.

6. Пень инъ. і́накый. і́ншакый. присловники: і́нак, і́ншак. — во́йну I. (= psl. вынѫ, въ инѫ).

7. Пень онъ. овȏн (вун, вӧн, він), она́ (уна́), оно́ (уно́) er, sie, es. — о́н-де-ка. о́н-де-ка-й da hier. — он-куда́ dort hin. — Частиця онь (= онъ+йъ) уживає ся місто галицк. аж пр. онь похворі́ў ся = аж похворів. — онь облизує ся = аж облизує ся. — не-онь nicht sehr, nichts weniger als.

8. Пень самъ. са́мый, са́ма, са́моє. до са́мого ве́чера knapp bis zum Abend. — самі́ськый, самі́сенькый mutterseelenallein, ganz allein.

9. Пень сь. сись, сеся́, сесе́. сякый. присловники: сяк-так leidlich; kaum hinreichend, о́т-сяк (о́т-цяк) auf solche Weise. — суда́. суды́, сюда́, сюды́. (сюда́-туда́), сю́ды-к; до-сӱль. — — Яко частиця почіпна́ (Anhängepartíkel), в присловниках: дне-сь (psl. дьньсь). дне́ська. днеськы. дне́ськай. — лы́ту-сь (лы́тӧ сь, лы́ті-сь psl. лѣтось hoc anno).

10. Пень свъ. Заіменник зворотний ся кладе ся найчастїйше перед відповідним глаголом пр. не хотьі́ў єсь ся раз ісхыли́ти Лв. — а́бых ся і на нӱм наби́ла Стр. — як ся худо́бный оберну́ў із га́ньбы Пу. — Адамо́ва голова́ с ко́ріньом ся у́мкла Пу. жиды́ ду́же ся боя́ли коза́кӧв ВШ. — тай іс тым ся одговори́ў од апо́стола ВШ. — леґіньі́ на ме́не ся бо́чать Лв. die Junggesellen zürnen mir. — чим сє зме́ркне Я. bevor die Dämmerung eintritt. — не бу́ду ся жени́ти Ир. — бых ся ньї с кым не ва́дила Лв. — бых ся не 'ддава́ла Лв. — там ся уже́ню Пу. — ду́же ся тому ізра́довала ВШ. — меньі́ ся так ви́дить Г. mir scheint es so. — шва́блики не хо́тьіли ся іми́ти I. die Schwefelhölzchen konnten nicht angezündet werden. — кедь я ся не ве́рну, та тогды́ мо́жеш ся удда́ти хоть за да́кого Пу. — але також може стояти ся і після глагола пр. жона́ зві́дала ся Стр. — они́ розсе́рдили ся Лв. — а тот пря́таў ся за две́ри Пу. — овȏн жу́рить ся тве́рдо Ир. — кӧнь хо́ўзать ся по леду́ Д. — оттак кладенє заіменника ся дуже свобідне, так як у старословенщинї і старорусчинї пр. ꙗко оутро хотꙗть сꙗ людиѥ прѣдати Печенѣгомъ. — да разглꙗдають въ градѣ, чьто сꙗ дѣєть. — а чемоу сꙗ хотите оучити, и вы оучите сꙗ въ домѣхъ оу мѹжей своихъ. — тоу сꙗ брата разлоучиста на брезѣ

быстрои Каꙗлы. — на ниче сꙗ годины обратиша. — — — и самъ причини сꙗ въ свꙗтительскꙑꙗ ризы. — разболѣсꙗ Владимеръ очима. — прѣдаша сꙗ. — охабите сꙗ ѥго. — сънидє сꙗ безъ числа людий. — оуже сънесе сꙗ хоула на хвалоу, оуже врьже сꙗ дивъ на землю.

Енклїтичний дайник си служить також для узагальненя понятя: тко-сь (з: тко-си), якы́й-сь (повстало з: якый си = якый собі), котры́й-сь, чий-сь, што-сь, яко́-сь, де-сь, (де-с), десь-коли́сь (де-с коли́-с).

місто genit. себе уживають понайбільше формы accusat. ся. до ся. од ся. — Досить часто уживає ся на угорскій Руси присловник зась (повст. із: за ся psl. *за сѧ post se, retro, iterum. ческ. zase, zas. польск. zaś, zasię. лемк. зас dagegen, hingegen; wiederum; zum wiederhoten Male пр. іми́ли того чолові́ка та зась у́били його́ Лв. = зловили того чоловіка і знов єго вибили. — а ті зась розсе́рдили ся, іми́ли його́ та зась у́били за тото́ = ті же розсердили ся, зловили єго і знов єго вибили за то.

Заіменник ся буває часто при глаголах середних пр. скы́сне ся молоко́. похворі́ти ся. більі́ти ся. сьірі́ти ся. ясньі́ти ся. позорі́ти ся. позоря́ти ся. вечері́ти ся ВС. = гал. скысне, похворіти, білїти, сьірі́ти, яснїти, зоріти, вечері́ти. — Кой ся позоря́ло Ир. — На горі́ сньіжо́к ся більі́є Лв. — Коли́м до тя при́йшоў, ты ся похворі́ла З. — також при ду́шно, видко, видно пр. меньі́ ду́шно ся Лв. es ist mir heiss. — вже не ви́дко ся, не видно ся es ist schon dunkel.

Навпаки при декотрих глаголах знов ся инодї опускає ся пр. не чуду́йте до́брі лю́де Стр. = не чудуйте ся etc. — ай бо заба́гла єйі́ печени́на а із голубцїв І. = забагла ся їй печеня etc. — ай бо грома́дили (по́тята) у є́нно ВШ. = громадили ся птицї вкупу. — воўк го́лоден му́сьіў му́чити цьілу́ нӧчь Вл. = мусїв мучити ся цїлу ніч.

В угорско-рускім ся положене на кінци глагола нїколи не замінює ся на сь пр. молю́ ся, бою́ ся, ісхыли́ти ся, люби́ли ся, розойшли́ ся, коли в україньскім ся переходить часто на сь і притулившись оттак до глагола мов з ним спливає в одно слово: молю́сь, бою́сь, захилю́сь, заведу́сь, схоплю́сь, уквітча́юсь, брата́юсь, скупа́юсь; поклонї́тесь; пови́всь, розпали́всь, обізва́всь; диви́лась, усміхну́лась, страши́лась, моли́лась, проки́нулась, ста́лось, дї́ялось, довело́сь; люби́лись, розійшли́сь, волочи́лись; нажи́тись, поводи́тись, схили́тись, живи́тись, хова́тись; диви́сь, убіра́йсь, шата́йсь; обви́вшись, помоли́вшись, зачини́вшись etc.

Від свöй утворений наростком -ьскъ приложник свöйськый ВР. свóйськый Г. zahm, Haus-. свóйскый гóлуб = Haustaube.

11. Пень нъ. До того пня належить викличник но! пр. но! тепéрь не бýдеш мáти на чüм бíгати! Пу. — но! я тогды́ кáжу: льігáйте дьідо долö! І. — Яко сполучна частиця но пр. но тепéрь вели́ка рáдость канóникöм. Пу. — но так овöн тепéрь кáже. Пу. — на! da hast du! — на-те Я. da habt ihr! яко частиця почіпна в викличнику: а-ну! пр. анý, пробалýю МЛ. ei, ich werde probieren! — в слівци прихвальнім: ай-но Лв. = ja! — чень Лв. = ei doch, vielleicht.

12. Пень въ. До того пня відношу присловник вон Пу. nach Aussen; hinaus psl. вънъ (т. є. въ+нъ) et вьнь čech. ven pol. won, wen. — вóнка. вонкай (въ+нъ+ка+и).

До падежнї (науки про падежі, Casuslehre).

Іменяк (nominativus). При присловнику мнóго кладе ся правильно рідник пр. мнóго льíт, мнóго рыб, мнóго лéну Ґ. (ильнý К.) мнóго сы́ру З. etc.; однакож инодї при мнóго стрічаєм іменяк чис. мног. пр. мнóго ластувкы́ МЛ. — мнóго піня́зи Лв. мнóго дорожéнькы Лв.; — те, здає ся, походить звідти, що давнїйше мабуть говорено: мнóгы (як до околиць: мнóги, мнóгі) ластувкы́ (ластöвки. ластівки́) = viele Schwalben, multae hirundae — а опісля склоняний приложник мнóгий уступав що раз більше присловникови много, котрий наостанку випер первістну форму приложника многі та полишив ся іменяк ч. мн. сущника незмінений.

Рідник (genitivus). Рідник якòстний (gen. qualitatis) пр. зьíля дóброго зáпаху Г. = зьíля пахли́воє. — всьíсьме хлóпцьі, всьíсьме цьісáрського лáду Лв. — рідник частний (gen. partitivus) пр. мнóго крýмпльів Лв. viele Kartoffeln. — вöвчарöв много viele Schafhirten. мáло грушóк eine geringe Menge Birnen. — пáленкы ця́тка Лв. ein Tropfen Branntwein. — пáленкы бóчька Лв. — рідник порівнательний уживає ся рідко і то майже виключно в пісни пр. ýйшла ми́ла крáща злóта Лв.

храни́ти ся чóго sich wovor hüten. храни́т ся тóго МЛ. er hütet sich davor, er schützt sich davor.

спéред praepositio cum genitivo iungenda. спéред зöр ВР. vor Tagesanbruch. — спéред я́ри — ýдзимок З. die Zeit vor dem Frühlinge ist der Nachwinter. — спéред сьóго Вл. vordem. —

спе́ред не́йі Вл. vor ihr. — спе́ред те́бе ВШ. vor dir. — спе́ред них была́ це́рьков в селы́ ВШ. vor ihnen erhob sich eine Kirche im Dorfe. — я не іду́ іспере́д пано́в ВШ. ich werde vor den Herren nicht erscheinen. — вже коза́кы атде! ѓуть навпередьі! спе́ред нас! ВШ. schon sind die Kosaken da! ganz vorne! vor uns! — дывча́та спе́ред па́на ішлй ВШ. die Mädchen giengen vor dem Herrn. —

на́сперед з genitiv. пр. у́йди на́сперед ня Лв. = вийди менї на встрічу geh' mir entgegen (ня, мня форма accusat. м. genitiv. подібно: од мня, до тя, для тя місто од мене, до тебе, для тебе).

крем МЛ. ohne. крем головы́ = без голови. — крем спо́відн = без сповіди.

зме́жи Стр. unter, zwischen. зме́жи тых пінязий unter diesem Geld. — зме́жи го́р гу́чить вода́ zwischen den Bergklüften, braust das Wasser.

зад (яко приіменник) і по́зад правлять другим падежем: зад се́бе Лв. hinter sich. по́зад те́бе hinter dir.

верьх. по́верьх oberhalb. ве́рьх вы́зора З. oberhalb des Fensters. — по́верьх хы́жи ueber der Hütte.

в-окру́г. в-око́ль um. вокру́г де́рева Р. um den Baum herum. — вако́ль стола́ Стр. um den Tisch.

с-пуд (спо́д, спід). спуд кожи у́гнявити = спід скіри видусити.

по́-виж Ян. по́-ниж. повы́же, пони́же. по́виж пото́ка. пони́же залу́жа Лв.

дьіла Ґ. дьіля ВШ. дай вовсá дьіла того жеребляти Ґ. дьіля не́го. ВШ. psl. дѣла, διά, propter.

пи́ла Д. НД. попи́ла Д. пі́ля Пу. ВШ. по-пілá ВШ. пи́ла хы́жи Д. — пи́ла це́рькви Пу. — попи́ла воды́ Д. — попілá мо́ря ВШ. längs des Meeres, neben dem Meere (längs des Meerufers). (cf. ukr. біля, побіля psl. подлѣ et подлѣ secundum, ad).

у, в (ў) = старосл. оу. суть у вас во́лы? НД. = habt Ihr Ochsen? — обы́ лем но́жик у вас быў ВР. — möchtet Ihr nur ein Schneidemesser haben. — кедь бы в ме́не гро́ши бы́ли І. hätte ich Geld. — ко́стя в ня твердо́е Вл. meine Knochen sind hart. (ня форма accusat. заступає часто в угорско-руск. форму genit. мене).

коне́ць в парядї яко приіменник (praepositio, Verhältnisswort) домагає ся рідника пр. сидíть коне́ць стола́ er sitzt am Ende des Tisches. — бы́вать ге́нде коне́ць села́ er wohnt dort am

Ende des Dorfes. — конéць льíса стойíть хы́жа die Hütte steht am äussersten Ende des Waldes. — „конéць“ яко сущник (substantivum) лучить ся в угорско-рускім звичайно з дайником (dativ.), коли в галицко-рускім звичайно кладе ся рідник (genitiv.) нпр. тут є конéць льíсови = hier ist das Ende des Waldes, тут є конець льіса.

мíсто statt, anstatt (psl. въ мѣсто ἀντί, loco пр. въ рыбы мѣсто, въ хлѣба мѣсто, въ корабля мѣсто; въ мѣсто земльныхъ) лучать ся з рідником пр. óжбы ся малí научи́ли, обы́ обстáли мíсто стары́х Пу. dass die jungen Zöglinge mit Erfolg unterrichtet werden, damit sie statt der alten (Mönche) bleiben d. h. damit sie die alten Mönche ersetzen.

Після занїкуваня (переченя, неґациї) кладе ся часто переємник (accusativus), а не рідник (genitivus) пр. за тотó одвíт не даю́ Р. ich bin dafür nicht verantwortlich. -- ідé зимá, чóботы немá Г. в Галичинї: чобіт нема. — єднá лáстöвка не вчíнит льíто ВС. кедь не гóден єму́ дáти одвíт ВШ. — не іззьíў сыр ВШ. — я не чуў такóє імня́ ВР. — як ты я́ла дьíвко дудкы́ не давáти Ир. — ой не бу́ду дьівчинóньку люби́ти Ир. — не бу́ду я вóду пи́ти Лв. — такóє бы не чувати, не видати Лв. — не тотó толку́єме Ир. — але може також по занїкованю стояти і рідник пр. не мáу часу́ НД. ich habe keine Zeit. — бáба рáды не давала І. і пр. (В реченю: обы́ ня не ви́дко ВШ. можна „ня“ уважати genitiv-ом, заступленим формою acusativ-а подібно як: од мя, до мя місто од мене, до мене).

Дайник (dativus). Дуже примітний для угорско-руских говорів дайник, котрий назвемо дайником приналежностним. Для означеня приналежности, привластности кладе ся при сущниках дайник заіменника (нпр. собі, ми, ти etc.) даў вітцю́ собí Пу. er gab seinem Vater гал. дав свому вітцеви. — онá повíла ґаздьí собí Пу. sie sprach zu ihrem Wirthe (Manne). — говори́ў собí брáту Ґ. er sprach zu seinem Bruder. — пушóў ід брáту собí Г. er gieng zu seinem Bruder. — удáриў собí жону́ Ґ. er schlug seine Frau. — ту ти є брат Ду. hier ist dein Bruder. — мáти йому́ ся дуже рáдувала Д. seine Mutter freute sich sehr. — говори́ть жонá ми Д. meine Frau spricht. — я і сын ми Д. ich und mein Sohn. — кáже стрый ми Д. mein Vetter sagt. — ци дóма ти ґаздá ВР. ist dein Wirth (Mann) zu Hause? — жонá му ся схóпила ВР. seine Frau raffte sich auf. — а оти́ць му взяў тай сплüў віни́ць Пу. sein Vater flocht einen Kranz. — жоньí собí повíў Пу. er sprach seiner Frau. — ухóпить (praes. hist.) йому́

письмó Пу. er entriss sein Document. — шаркáнь розняла́ собí роты́ Стр. der Drachen sperrte seine Rachen auf. — не пусти́ того попá у двöр меньí ВШ. lasse diese Geistlichen nicht in mein Haus. — пóчала кров свистáти із нóса і рóта ємý ВР. Blut entquoll seiner Nase und seinem Mund.

Для вираженя приналежности кладе ся часто дайник також при сущниках, коли в гал. звичайно стоїть рідник:

царь пóтятöм Ґ. der König der Vögel. — головá христия́нöм Ґ. das Haupt der Christen. — обычáйі лю́дьом die Gebräuche der Leute (не знáу лю́дьом обычáйі, а лю́де меньí = не знаю обичаїв людий, а люде не знають обичаїв моїх). — пöдпóра хльíбови Стр. = підпора хльíба. — грöб пропáсникови Пу. das Grab des Teufels. — конець льíсови Пу. Ende des Waldes. — пáнови компаньíя Ду. die Gesellschaft des Herrn; eine dem Herrn entsprechende Gesellschaft.

Дайник кладе ся при декотрих приложниках для означеня придатности, пожитку, шкоди, рівности, нерівности і пр. (порівн. лат. dativus commodi, incommodi) так як і в загально-руск. Декотрі сполученя в угорско-руск. однакож примітні пр. ды́ня-пекýчька дóбра чоловíку ВР. eine Kürbis Abart „dem Menschen gut" д. і. dem Menschen zur Nahrung dienend. — чоловíк облéнный меньí Б. ein mir falscher Mensch. — я́щур надíбний маржи́ньі або надíбний до маржины Я. der Feuersalamander ist „dem Vieh nützlich", ist für das Vieh anwendbar (nach dem Aberglauben des Volkes).

Дайники собі, ми, ти, си инодї кладуть ся в реченях хоч і пóзбитно (überflüssiger Weise), а все-ж таки для ознаки живійшої участи і вираженя досаднїйшого (в лат. dativus ethicus) пр. при́йде у єдéн льіс вели́кий і нáйде собí селó Пу. er kam in einem grossen Wald und traf dort Ansiedelungen an. — а вöн собí взяў із дому шість печя́в хльíба а шість фунтöв солони́ни а шість льíтрöв шпірíтусу Стр. er holte vom Haus sechs Gebäcke Brod, sechs Pfund Speck und sechs Liter Spiritus. — недалéко бýде ми кони́ць льíсови Пу. unweit liegt das Ende (der Rand) des Waldes. — што плачеш? так і ты пöдéш, як ти пес пöшóў Пу. warum weinst du? so wirst du enden, wie der Hund (oder wie dein Hund порівн. висше). — та тепéрь собí Кáроль вели́кого каміня полóжить на грöб пропáсникови і там напише собí на кáмени etc. Пу. sodann legte Karl einen grossen Stein auf das Grab des Teufels und schrieb auf dem Grabsteine (und grub auf dem Steine folgende Inschrift ein etc.). — с ты́ма псóма пöдéш пак у путь собí Пу. mit diesen Hunden wirst du die Reise weiter

fortsetzen (wirst du deinen Weg gehen порівн. вище). — ай бо Дунáй, Дрáва, Тúса ýхопли собí по éдному за нóги Пу. (die Hunde) Donau, Drau, Theiss zerrten einzelne (Räuber) an den Füssen.

бути з дайником уживає ся досить часто (порівн. лат. esse з dativ-ом). меньí тут не бывáти Лв. ich darf hier nicht wohnen. — кебы тобí пара бúла ВШ. hättest du eine Lebensgefährtin. — то нам велúкый є пӧст Стр. wir haben grosse Fastzeit. — не є тобí пáры в свíтку ВШ. in der Welt hast du keine Lebensgefährtin. — ныколи ся йім (гýсьом) бúло пудняти на крúла Вл. sie hatten keine Zeit zu fliegen (sich in die Lüfte zu erheben). — мáти моя стáра дай ня за гусáря, бýде ти похвáла од пáна цысáря Лв. — „было„ „есть“ „суть“ частїйше опускає ся пр. обы ми тут йíсти, пúти і плáтя! Стр. = щоби менї тут було їсти, пúти і щоби менї була одежа! — йомý тепéрь велúка рáдость Пу. er hat jetzt grosse Freude. — пóтя малóє, сúньі му крúла Лв. der Vogel ist klein und hat blaue Flügel. — ци роднá Вам дáка? Лв. sind das Ihre Verwandte? — то нам нещáстя! Лв. Unglück haben wir! — великый вам гріх! Лв. gross ist eure Schuld, ihr habt eine grosse Sünde (begangen).

глумúти ся комý Г. jmd verspotten. глумúт ся йомý er spottet seiner. — йüй ся глумлять man verspottet sie.

рáдовати ся чому ВШ. sich worüber freuen. сорóка дýже ся томý ізрáдовала die Elster empfand darüber grosse Freude. — мáти ся тóму дýже рáдує die Mutter freut sich darüber sehr. — нáньо рáдує ся дýже сúнови собí der Vater freut sich über seinen Sohn.

доганяти кому jmd. Vorwürfe machen, tadeln догану кому давати. не доганяй барнá барньí, бо обóє сьте в ярмí I. ei du Brauner, mache dem anderen Braunen keine Vorwürfe, ihr seid ja beide in dasselbe Joch gespannt (барнá oder бáрна brauner Ochs, braunes Pferd). —

д або ід з дайником виражає напрям або місце, кудú чинність звернена. (рівно як в иньших говорах до з рідником або к, ік з дайником) пр. ід хлóпцйм ісправляла I. = до хлопцїв. etc. — ід тóму югасóви Стр. — пóду ід Фраíру Ім. прилудúў гóлову ід сóбі I. повїх го ід капýстьі I. — повїх го ід дыньі I. — побíгла ід ньóму ВР. — óжбы скóчило ід тым трьом дьívкам Лв. — поведьíть ня ід чéрцьови Пу. — пришлú за молокóм ід лéвици ВШ. — дохóдиме ід цéрькві Лв. кóнов з мéдом д рýчкам примерзáє Ир. — ідú ід стíньí ВР. — до дóму, до дóму, кáждый ід свойóму, а я неборáчьок не мáу ід кóму Лв. —

ка́же д собі́ Вл. = каже до себе. — я бым твойі́ ку́черикы все д горі́ носи́ла Ир.

Переємник (accusativus). Чека́ти кого́ auf jmd warten. тут ня чека́йте Лв. wartet da auf mich. — а́бых йо́го, се́рьце, іс кату́н чека́ла Лв. — я тя не го́дна три ро́чькы чека́ти Лв. es ist unmöglich, dass ich auf dich drei Jahre lang warte. — поче́каш мене́ єде́н год Пу. (accus. мене є властиво формою genit. місто так частої в угорско-руск. форми accusat. мя, мня, ня psl. мѧ, котра часто втискає ся в угорско-руск. також місто форми genitiv-а: од мя, до мя, для мя, в ня, у мня).

пора́дити кого́ jemandem rathen пр. ма́мка моя старе́нькая, тось ня добрі́ пора́дила Лв. meine alte Mutter! wie gut hast du mir gerathen (також і в укр. пора́дь мене́; в гал. же найчастїйше: порадь менї).

сокоти́ти hüten, behüten з переємником (місто сподїваного рідника) пр. сокоти́ти бы́ло свӧй віно́к зеле́ный Гр. du hättest deinen Jungfernkranz (besser) behüten sollen. [сокоти́ти подібно як хранити, хоронити, беречи домагає ся другого падежа пр. сокоти́ти по́ля].

за з переємником для означеня протягу часу. за пӧў ро́ка durch ein halbes Jahr, через пів року. — за три ро́кы durch drei Jahre. через три роки. — за пять году́в (годӧв) durch fünf Jahre, через пять рік або через пять років (годів). — Ке́йбы во́лы поора́ли за чоты́ры ро́кы Д. möchten die Ochsen vier Jahre hindurch den Pflug ziehen. — Люби́ў єм тя дьі́вко за чоты́ры ро́чькы Ир. ich liebte dich Mädchen vier Jahre lang. — бо я му не бы́ла лем за рӧк фраі́рка Ир. denn nur ein Jahr lang war ich sein Liebchen. — іде́ тым лы́сом іщи за два дни Пу. er gieng in dem Walde weiter vorwärts noch zwei Tage lang. [так уживало ся за і в старо-рускім: гл. Chronica Nestoris ed. Fr. Miklosich. Vindobona 1860. pag. 78. ст. 17. з гори: послоушайте мене, не прѣдайте сѧ за три дьни = послухайте мене, не піддайте ся через три днї. — pag. 78. ст. 4. з дол. аще стоите за десѧть лѣтъ, чьто можете сътворити намъ? = Як постоїте і десять лїт, що можете нам удїяти? свободнїйше: стійте хоть десять лїт, що нам зробите?].

за з переємником при виразах каза́ти, говори́ти, гада́ти, ду́мати (дума́ти), жури́ти ся а також при сущниках ду́мка, га́дка, ка́зка, журба́, жури́ця. [Я не зна́у і́ншак за те́бе каза́ти ВШ. — Ми́ла моя́ ма́тка є ми за тя га́дка].

В подібних разах найчастїйше кладе ся в галицко-руск. **о** з місткиком; в українськім же **найчастїйше** про з переємником або (рідше) **об** з місткиком пр. **бу́ду каза́ти за те́бе** = **бу́ду каза́ти о тобі́**, про те́бе, об тобі́ etc.

(**об** з місткиком гл. Повісти Григория Квітки Основяненка. Санктпетербург. 1858. Том I. стор. 175. стр. 15. **ду́мала об па́ньстві, об ро́скоші.** — стор. 181. стр. 12. і 13. **забу́ли були́ об бі́дї.** — **одна́ об другі́й жа́лкуючи.** — стор. 183. стр. 3. з гори; **нї об чім не ду́має.** — стор. 193. стр. 13. з дол. **нї об чім не жури́лась.** — стор. 198. стр. 4. з дол. **усе́ говори́ли об Явдо́сї і об її бі́дній матери.** — стор. 208. стр. 15. з дол. **пла́кала об такі́й її годинї.** — стор. 225. стр. 11. з дол. **об сїм казав**). —

на з переємником уживає ся в подібних припадках як в галицк. **до** з рідником пр. **стародавнный шу́гай листо́к на ня** (= гал. до мене) **пише**; **єден на ня пи́ше, бых ся не жури́ла, дру́гый на ня пи́ше, бых кра́сно ходи́ла, тре́тій на ня пи́ше, бых ся не 'ддавала, а́бых йо́го, серьце, іс кату́н** (= з вояків, з войска) **чека́ла!** Лв. — **тай в єден мі́сяць удписа́ў так на попа́** (= написав до попа), **штоб пöп ішо́ў до нього́ на три пу́нты** ВШ. und nach Verlauf eines Monates schrieb er zum Geistlichen, er solle zu ihm kommen, um drei an ihn gestellte Fragen zu beantworten. — **хо́че на ня поклони́ти** ВШ. **хо́че до ме́не поклон заслати, хоче менї поклонити ся** sie will mir einen Gruss senden.

на з переємником для вираженя обмежених відносин пр. **церьковни́к бы́ў таки́й на обли́ча, як тот пöп** ВШ. der Kirchensänger war in Hinsehung auf seine Gesichtszüge, dem Geistlichen ganz ähnlich (порівнай гал. **хустки на широ́кість рі́вні** die Tücher sind an Breite (was die Breite anbelangt, in Hinsicht auf die Breite) einander gleich; **обі верби на висо́кість рівні** die beiden Weidenbäume sind, was die Höhe anbelangt, gleich, sind gleich hoch). — **тут належить також приближне вираженє міри і числа пр. на пять ме́тро́в; со́нце было на дві жерди́ны** I. — **тепе́рька при́йдуть дру́гі ша́таны на пять сто, на шість сто** Пу. jetzt erscheinen andere Teufel (etwa) fünfhundert oder sechshundert an der Zahl.

на з переємником означає ці́ль пр. **купи́ў мукы́ на па́ску** Пу. er kaufte Mehl, um Osterbrod daraus zu backen. — **Бо́же помага́й на до́бро́є ды́ло** НД. Gott möge helfen, dass das gute Werk vollendet werde. — **на зло́є ды́ло його́ нара́диў** Пу. ВШ. er verleitete ihn zur bösen That.

на з переємником в припадках, коли в гал. кладе ся місткик пр. сьіў **на столи́ць** Пу. = сїв на стільци́. — **по́лож на стул** Г. = положи на столї.

у (= старосл. **къ**) з переємником для означеня напряму пр. **пӧшо́ў у льіс** Пу. er gieng in den Wald. — **ішла́ у село́** Пу. sie gieng ins Dorf. — **мӹш утыкла у по́ле** Пу. die Maus floh ins Feld hinaus. — **пак ся верну́ла у по́ле** Пу. sie kehrte ins Feld zurück. — **лиси́ця у півни́цю уско́чила** ВШ. der Fuchs sprang in den Keller hinein. — **несе́ у я́мку воды́** ВШ. er trägt Wasser in die Grube. — **нальля́ў у валӧв воды́** Стр. er goss Wasser in den Trog. — **пӧшо́ў у млын** er gieng in die Mühle. — **нюс у млын вїко киндири́цьі** Лв. er trug ein Viertel Mais in die Mühle. —

у (= старосл. **къ**) з переємником для означеня часу: **у недьі́лю** am Sonntage.

по-за і за з переємником для означеня напряму на питанє **куди́?** пр. кїряў (кӧряў) ґазда́ ґаздыню по́за хӹжу, за ды́ню Гр. der Bauer jagte seine Frau um die Hinterseite der Hütte hinter das mit Kürbissen bebaute Feld.

инодї стоїть переємник (так як би на питанє **куди?**) місто сподїваного творника пр. в пісни: **По за тоті си́ньі го́ры мальо́вані бу́чькы** Лв. = по за тими синими горами (на питанє де?) etc. hinter diesen blauen Bergen da prangt purpurroth das junge Buchenlaub.

по́-через і по-че́рез з переємником пр. **по́чересь** хӹжу durch die Hütte sin die Quere.

о з переємником для означеня часу пр. **о де́сять го́дин** Пу. um zehn Uhr. — **о тот час** um diese Zeit, um diese Stunde. — місто **о** часто чути **у** пр. **у сьім го́дин** um sieben Uhr. — **обы́ ішли́ у годи́ну** Пу. damit sie sich zur festgesetzten Stunde einstellen.

про в угорско-руск. з переємнико́м має значенє: за-для, з-причини; мимо wegen, halber, halben, um — willen; ungeachtet. — пр. **про ме́не** meinetwegen, meinethalben, meinetwillen čech. pro mne. — **Не журі́ть ся невїсточькы за ме́не, Най ся же́нять, най оддаў́ть всьі дывкы́ про ме́не** Ир. — **Коничьку мӧй ми́лый, тосме несчасливі Про тоту́ дывчи́ну с чьо́рныма очи́ма!** Лв. = за-для тої дївчини (або з причини тої д.) с чорними очима. — **Чьо́рна дьі я чьо́рна, бо я зна́у са́ма, Я про свою чьо́рность ма́у фраїра днись** Лв. = невважаючи на свою чорність, чорноту etc. ungeachtet meines dunklen Teints habe ich jetzt (heute) einen Freier. — **Най они́ (себ то греблянські леґіньі) ся бо́чать, я ся про ньі** (= про

них) за́йду, Я собі́ фрайі́ра в Дебреци́ньі на́йду Ир. = я ся без них обійду, мимо їх гнїву найду собі фраїра.

Зо́вник (vocativus). Іменяк (nominativus) часто уживає ся місто зовника, понайбільше в пісни: бі́дна моя́ голово́нька, штось ми наробила ВШ. — маширу́й, маширу́й мла́дый катуно́чьок (= молодий жовнярику!) Лв. — не журі́ ся бі́лый шу́гай Гр. — Си́вый ко́нь, си́вый ко́нь, канта́рик на те́бе Лв. — Ма́мка моя́ старе́нькая, пора́диця добре́нькая! Тось ня добрі́ пора́дила, бых ся ньі с кым не ва́дила Лв. — кры́га ле́ду ростопи́ ся І. — Ми́ла моя́ ма́тка! є ми на тя га́дка Вл. — льіга́йте дьі́до (місто vocat. дьіду!) доло́! І. — трави́ця зеле́на! тось ра́но скоше́на Лв. — Чьо́рна-го́ра не кури́ ся! Вл.

Творник (ablativus). Творник орудний (ablativus instrumenti) правильно, як слід, кладе ся без приіменника пр. утри́ ся ручьнико́м Лв. wisch dich mit einem Handtuche ab. — молодый дару́є ма́тьір жоны́ золоты́м стріб е́рным Лв. der Bräutigam beschenkt die Mutter seiner Braut mit einem Silbergulden. — ішо́ў во́зом er fuhr mit dem Wagen. — Не ший єй тонкы́ми ниткá ми, Ой не приливай єй дро́бны́ми, слезка́ми Гр. nähe es (das Hemd) nicht mit dünnen Fäden, benetze es nicht mit (heissen) Thränen. — я закоси́чиў ся зеле́ноў саши́ноў ВШ. ich schmückte meinen Hut mit einem Busch vom grünen Schilfrohr. — а спере́д ньо́го ко́ло мо́ря на бе́резьі хло́пиць у́вертьіў ногу́ў я́мку, пяту́ў ВШ. und vor ihm am Ufer ganz nahe neben dem Meerwasser grub ein Knabe mit dem Fusse, mit der Ferse eine Grube in den Sand. Однакож часто в угорско-рускім буває неславяньске, мабуть з нїмецкого взяте сполученє творника оруднього з приіменником з, с (= съ) пр. ішо́ў з во́зом er fuhr mit dem Wagen, помасти́ў з ма́стьоў (ма́стеў) er bestrich mit Schmalz, коси́ў с косо́ў er mähte mit der Sense, удрізаў з ножо́м er schnitt mit dem Messer ab. — позы́чиў єдно́ желы́зо, іс котры́м во́вкы има́уть Пу. er lieh ein Eisen, mit welchem Wölfe gefangen werden. — взя́ла па́ленку роспуща́ти із водо́ў І. sie fieng an den Branntwein mit Wasser zu mischen. — зо псо́ма мя уска́ли НД. man hetzte mich mit Hunden (mit Hunden wurde ich gehetzt).

Творник способовий (abl. modi) тече́ вода́ рі́чечьками Лв. das Wasser fliesst in Strömen. — благослови́ў їх бо́жим сло́вом Пу. er segnete sie nach frommer Art (mit den Worten der heiligen Schrift). — не могла́ ся слободи́ти і́ншакым спо́собом Ир. sie konnte sich auf andere Weise nicht befreien.

Творник обмежний (abl. limitationis). **заболыў очи́ма** Пу. er erkrankte an den Augen. — **у́мом бы́стрый** БШ. scharfsinnig. — **ры́ба хребто́м чорна** З. ein am Rücken schwarzer Fisch (was den Rücken anbelangt, schwarz; **хребтом можна бы уважати також твориком місцевим** abl. loci).

Творник порівнательний (abl. comparationis). **Осо́йська вода́ васи́ликом па́хне** І. das Wasser in Osij riecht nach Basilienkraut (ist wohlriechend, wie Ocymum basilicum). — **часнико́м воня́е** ВС. riecht nach Knoblauch. — **де́гтьом зано́сить** Г. hat einen Theergeruch. — **вода́ вони́ть сы́ркоў** Г. das Wasser hat einen Schwefelgeruch. — **во́ўком позира́ть** Лв. er schaut grimmig, wie ein Wolf.

Тво́рник часовий (abl. temporis). **Лыта мойі молоде́нькі та вже ва́ми не гуля́ти** Лв. — **што ты туй гля́даш ну́чеў?** Ду. was suchst du da in der Nacht? — **пошо́ў ми́лый те́мными зоря́ми** Ир. es gieng mein Lieber (mein Schatz) in der Nacht beim schwach glitzernden Lichte der Sterne. **Сюди належить також творник від заіменника що яко частиця часова: чим пр. чим се зме́ркне** Я.

Тво́рник місцевий (abl. loci). **ходи́ў бе́регом** Г. er spazierte am Ufer. — **ты́м путьо́м везе́** (praes. hist.) **Ка́роль свойіх роди́телїв** Пу. auf diesem Wege führte Karl seine Eltern zu Wagen. — **іде́ вели́кыма лысама́ми** Пу. er gieng durch grosse Wälder. — **не ходи́ти бы́ло млына́рськым пото́ком** Гр. du hättest längs des Ufers des Mühlbaches nicht spazieren sollen. — **росла́ една́ ды́ня горі́ ду́бом** ВШ. ein Kürbis klimmte auf einem Eichenstamme empor. — **хо́дять во́вцьі лавка́ми** ВШ. die Schafe gehen über Stege. —

При приложниках або присловниках в другім степені кладе ся иноді в угорско-руск. творник, коли в галицкім в таких разах стоїть о з переємником пр. во́н трьома́ годы́ (года́ми) моло́дший уд ме́не ВС. = він о три роки від мене молодший, er ist um drei Jahre jünger, als ich. — **заплати́ў двома́ сріб е́рными доро́же** Г. = запл. о два срібні дорожше, er zahlte um zwei Silbergulden mehr (theuerer). —

Для вираженя стану (чим єсть? чим стає? чим був? чим став? чим буде? чим стане?) або наслїдку якої чинности кладе ся в загальноруск. звичайно творник; в угорско-рускім також так бувае: пр. а́бых ти бо́льше фра́ркоў не бы́ла Лв. — **нарю́к го чи́тавым робу́тником** Г. er nannte ihn einen braven Arbeiter. — **обста́ла вдови́цьоў** Пу. sie blieb eine Witwe, sie wurde eine

Witwe. — але частїйше в таких разах в угорско-руск. кладе ся іменяк (nominativus) пр. Фраїрка-м ти бы́ла, ще раз мо́гу бы́ти, жона́-м ти не бы́ла, не дай Бо́же бы́ти! Лв. — обста́в во́як (= зістав воякóм), лиши́ў мене́ мла́дую Лв. — Фраїрка-сь ми бы́ла, жона́ ми не бу́деш Ир. — я му́шу іти́, бо я тогды́ не бу́ду ма́йстер Пу.

межи і поміж лучать ся з переємником (на питанє куди?) і з творником (на питанє де?). пр. О Бо́же! наш Бо́же! змилуй ся над нами, Не дай погы́нути ме́жи ворогами! Лв. — тотї псы не ма́ють мїста ме́жи на́ми Пу. diese Hunde da dürfen sich in unserer Nähe nicht befinden (wörtl. für diese Hunde ist kein Platz unter uns).

Коли в галицкім є тут ріжниця межи переємником і творником (пр. ме́жи во́роги unter die Feinde; ме́жи ворога́ми unter den Feinden) в угорско-руск. часто стоїть переємник, коли в галицк. випадалоби положити творник пр. ме́жи дьїти = гал. межи дїтьми. — по́між нас = гал. помежи нами.

Місткик (locativus). Місткик для означеня місця або часу пр. горі́ (присловниково уживане) oben, долы́ unten. домі́ zu Hause (го́ры гу́чать, вїтру не є, пӧшо́ў ми́лый, домі́ не є Ир.), лы́тьі im Sommer, зимі́ im Winter (psl. лѣтѣ и зимѣ).

на з місткиком для означеня часу пр. на ста́рости чьоловїк не спївать Лв. порівнай укр. вираженє: на ста́рости лїтях. — д. о. місця: на́ небі auf dem Himmelfirmament. — на́ земли auf der Erde.

на з місткиком може означати також чинність пр. будь мены́ на по́мочи I. stehe mir bei помагай менї.

по лучить ся з місткиком для означеня часу, місця, способу. по дни́ньі bei Tage, гал. за дня. — по вели́цьі дни Бі. по великѣ дьни nach dem Ostersonntage. — по́-полю P. auf dem Felde. — по́ небі P. am Himmel. — по дожджи́ O. nach dem Regen. — по вели́кых лы́сох. — говоримé по свойі́м бесьідьі. Ир. wir sprechen nach unserer Redeart, nach unserer Redeweise. — по То́ўтох (= по краю словяцкім). — по во́лох. — по по́льох. — по ноґа́х. Дуже часто стрічає ся в угорско-рускім після по форма дайника (dativ.), але лишень в числї єдиничнім нпр. по пу́теви Бі. auf dem Wege. — по ви́дови Ир. am Gesicht, по лицю Пу. — по кожу́хови ВШ. am Pelz і auf den Pelz нпр. уда́рить ся по кожу́хови er schlug auf seinen eigenen Pelz. — по попо́ви ВШ. по дяко́ви ВШ. розольля́ў ю̆шку по попо́ви і по дяко́ви er schüttete die Jauche auf den

Geistlichen und den Kirchensänger. — плáвле кáча по нырéви Гр. das Entchen schwimmt im Sumpfwasser. — по брáтови auf dem Bruder. нпр. по брáтови льíзауть мурянкы́ auf dem Bruder kriechen Ameisen umher. (але: вōн плаче по брáтови er trauert um seinen Bruder). — по велúкому льíсови Г. по дождéви ВС. — —

В украïньск. править по дайником, понайбільше для вираженя дïйства, що движе ся на ширший простор пр. пісньнесéцця по поля́м, по степа́м, по льісáм, по ярáм. — Ой по гóрам, по долúнам, по козáцьким украйíнам*) сúвый гóлуб лытáе, собí пáроньки шукáе (Метлиньский). — Тут належить також вираженє укр. по-полáм zur Hälfte (cf. psl. полъ ἥμισυ, dimidium).

Однакож понеже в угорско-рускім після по все кладе ся місник, коли імя стоïть в числï многім, так як се бувае і в говорах галицко-руских, то думаю, тут форми dativi на ови (psl. **сънови**) по части лише втиснули ся на місто властивих форм місника. Те, хоч рідше, бувае також і при иньших приіменниках нпр. на сьíнови Г. auf dem Heu. — на хребтóви Г. auf dem Rücken. — на ярмаркови Г. auf dem Jahrmarkte. — у всéму сьвíту О. in der ganzen Welt, у всïм сьвïтï. — при тóму льíсови Г. — при брáтови Г.

Сюди також належать вираженя по-рýському Г. in ruthenischer Sprache; nach ruthenischem Gebrauch, nach ruthenischer Weise. — по сьóму I. darnach. — по тóму I. sodann. — по чомý і по чóму wie theuer? — ньі по чóму ohne Werth, werthlos; zu einem sehr geringen Preise. — я в томý одвітлúвый МЛ. ich bin dafür verantwortlich. Також в вираженю не-пó-многу

*) украйíна місто окрайíна, крайíна (о есть тут приставне: о-крайíна гл. стор. 25. „по вшúткых окрайíнах чисáрьства“. Край, де мешкаемо, звав ся рýська земля́, пізнїйше рýський край або рýська крайíна. Так і тепер у піснях у нас і на Руси угорскій пр.

Подумáю, подумáю — так собí думáю:
Не є такúх співанóчьок, як у рýськöм крáю!
Ей, не є то в усьíм свïтьі, як рýська крайíна,
Там співáе кóло ни́вкы кáждая дывчúна! ВШ.

Може бути, під впливом зміни политичних обстанов, місто рýська крайíна почáто у нас говорúти частїйше крайíна (розумій рідна), так як народови тота крайíна була найбільше знана і дорогá яко рідна. Оттак украйíна значить властиво χώρα, regio. Та назва припала далї великій части краю заселеного нашим народом (Украйíна, Украйíна або Украйна) а і нарід сам прозвано украйíньским. Подібно зовуть Хорвати часть краю по ріцї Саві Крайíна, Крайна, а бесїду тих жителїв крайíньскою. Порівнай що до звязи в значеню Жмудь, жмудский і земля χώρα, regio. — В старосл. і староруск. край τὰ ἄκρα extrema; кранна pars extrema, імовірно також regio і confinium.

Лв. etwas; in geringer Menge; fast. Форма dativi втиснула ся місто locat. (порівнай галицк. коло Бродів ужив. по-частьі і по-часту = häufig, frequenter). —

Тут згадати ще випадає про такі вираженя як по-рýськы, по-мáлы etc. По моїй думці по-рýськы повстало так: як звісно, рýськы — се ablat. plur. іменної форми приложника рускъ. Самопéрше говорено у нас мабуть рýськы слóвесы = mit ruthenischen Worten, ruthenicis verbis, lingua ruthenica; потом коротше рýськы (scilicet: словесы) (cf. psl. роуськъı = ruthenice; гръчьскъı = graece; блъгарьскъı = bulgarice; čech. polsky = polonice; česky = bohemice; německy = germanice etc.). Коли-ж з часом у нас ріжниця в значеню межи формами іменними і зложеними приложників затерла ся а зложені форми приложників майже виперли форми приложників іменні, загубило ся вже у народу властиве розуміне приложникової форми рýськы, котра мов би зацїпла і стала присловником. По тім з огляду на вираженя по рýську (scilicet: звычаю, нóрову, языку cf. pol. po rusku), пó добру (scilicet: способу), по не мнóгу (scilicet: числу, розміру) etc. ми пóзбитно (überflüssiger Weise) прилучили і до форми рýськы приіменник по. Ся форма: по-рýськи стала в письменнім нашім язиці загальною. — Подібно угорско-руске (і лéмківске) по-мáлы місто: мáлы (scilicet: крóкы) = langsam (wörtl. mit kleinen Schritten) = в Гал. (понайбільше) і на Укр. по-мáлу (розумій: ходу, кроку). —

по-прп neben, ganz nahe bei з місником для означеня близости пр. вóрон яў летьíти попри земли́ ВШ. der Rabe flog ganz niedrig neben dem Boden.

Частиці (Partikeln).

Приіменники (Praepositiones).

Приіменники исті (Echte Praepositionen). 1. П. и. невіддїльні (Untrennbare P.): вы, пере, роз уживають ся лише в зложених словах пр. вы́зóр Гр. Fenster. — перéіначити Рос. verändern. — росчáти Лв. anfangen. — 2. П. и. віддїльні (Trennbare P.) бувають не лише в зложеных, але також кладуть ся перед іменем і правлять певним єго падежем: в, уз, без, до, за, із, на, о, (об), од (уд), по, при, про, прóтив, іс, у.

вы означає в зложеню вилученє, видаленє, дїяльність звернену на зверх; з глаголами надає понайбільше значенє довершеного дїйства пр. просúти а вы́просити, варúти а вы́варити, мéсти а вы́мести.

Сей приіменник звучить в місцевостях пограничних Гуцулам, як в і пр. вінести, віпросити; подекуди майже як в о̄ пр. в о̄ з о̄ р З. Fenster. Найчастїйше однакож місто в ы виступає у пр. у́ б и т и = вибити, у́ б р а т и коло́пні = вибрати коноплї, у́ в е р е ч и Д. = виверечи, ви́кинути.

п е р е́ у глаголів означає між иньшим довершеність дїйства, міну з одного вида в другий і надмір дїйства або стану пр. п е р е л о м и́ т и, п е р е́ і н а ч и т и, п е р е л ї́ т а́ т и, п е р е к в а́ с и т и, п е р е т р у́ п е х н у т и.

п р е зложене з приложниками або присловниками рідше вживає ся а означає степень найвисший: п р е́ д о б р ы й, п р е м у́ д р ы й, п р е м н о́ г о psl. **прѣдобръ, прѣмѫдръ, прѣмного.**

Місто п е р е уживають инколи п р о пр. про́ с к о ч и т и м. пере ск о́ ч и т и. ба! цы в ме́не ско́чиў, цы про́скочиў? Вл.

р о з означає в зложеню понайбільше віддалене, дїлене: р о з м е т а́ т и, р о с п у́ ч и т и, р о с ч а х н у́ т и.

Місто р о з часом стрічає ся р а з пр. р а з л у́ к а побіч р о з л у́ к а Unterschied, discretio; р а с п у́ с т а, р а с п у́ с т о ч ь к а ВШ. м. розпуста, розпусточка; р а с ч и н и́ т и побіч р о с ч и н и́ т и в знач. чари зняти (починити = счарувати, „чарами счари́ти“).

в (psl. **въ**) означає рух, напрям або пробуване в місцї, в часї: в л ь і с, в го́ р у, в п р а́ в о, в р і к, в о с е н и, в ж и́ т ь і, в д е́ р е в і — а найчастїйше звучить в угорско-руск. у пр. у с е л о́, у п і в н и́ ц ю, у н е́ б о, у н е д ь і́ л ю; у п о́ л и, у х ы́ ж и, у я́ м ц ь і, у я л и́ ц ь і, у р у́ с ь к і й к р а й і́ н ї — але побіч також в ц е́ р ь к о в, в с е л о́, в п о́ л е, в н е́ б о; в п о́ л и, в х ы́ ж і etc. При замінї **в** на у нераз повстає роззїв (Hiatus) нпр. по́д е́ у село́, зайде́ у ру́ ща, пшени́ ц я у по́ л и.

у з (psl. **възъ**) уживає ся рідко а увидатняє в зложеных значене здовж, горі. по́ у з х ы́ ж и längst der Hütte. — В зложеных із **възъ** чинить ся з пр. з г о л о́ в е О. psl. **възглавиѥ** ukr. узголо́ в е; з л е т ь і́ т и psl. **възлєтѣти** ἐκπέτεσθαι, evolare — або у з, в з пр. узя́ти, взя́ти psl. **възѧти** λαμβάνειν, sumere — рідше в о з (оз) пр. в о з м и́ т и. в о́ з м у. в о́ з ь м у psl. (**възѣмѫ, възимѫ**), **възьмѫ**. я в о з м и́ ў Лв. о з м и́ ў Лв. Кв. — в о́ з д у х Ґ. Лв.... psl. **въздоу҃хъ** рідше о́ з д у х.

б е з означає брак, хибу, недостаток: б е з з у б у́ в. б е з х л ь і́ б а. б е з д в е р и́ й. Примітні зсувки: б е́ з д ь і л а inefficaciter. — б е́ з в і с т ь пр. заши́б ся в бе́ зві сти er ist verschollen.

д о означає границю місця і часу, напрям, ближене: д о п о́ л я, д о л ь і́ с а, д о к е́ р т у, д о р о́ к у, д о н я́ н я. В глаголах зложених

означує наконечну ціль, остаточний наслїдок, прилученє або покінчене дїйства: досудúти, дослы́дити, допрáвити, дочýти, дописáти, добúти.

Місто до в угорско-рускім понайбільше виступає перед іменами д, ід пр. ід ньóму, ід хы́жи, д собí, д горí, рідше також до ньóго, до хы́жи (дó-хыж), до сéбе, до горы́ etc.

за означає скінчений уплив часу, напрям, місце: за рóк. за гуд. за гóры. за лысáми. В зложеню з іменем означує щось, що в тилї лежить: зáкут verborgener Winkel; зáголовок Kissen; иногдї час, що попереджає певну пору пр. зáзимок Vorwinter. В зложеню з глаголом означає довершеність дїйства: бúти а забúти, гостúти а загостúти, кричати а закричáти, ітú а зайтú, гнáти а заґнáти, співати а заспівáти, купúти а закупúти.

за лучить ся иногдї з присловником (або з приложником для утворби присловника) для означеня якости і способу: зáпусто МЛ. задурно, umsonst, vergeblich; зáжива Г. bei Lebzeiten, lebend. зá молоду in den Jugendjahren; frisch.

із (psl. изъ) означає видаленє з середини предмета геть; (відносини місця) із лїса; (відносини що до материї) із желы́за; (відносини часу) із вечера — і частїйше в угорско-рускім задержує свою форму: із дóму, іс хы́жи, із горы́ ýбулькне водá, із вóза; також і в зложеных нпр. изомкнýти Г. psl. изъмъкнѫти; ізслúзнути ся (ісслизнути ся) = вислизнути ся; ізречú psl. изрєшти ἐκφράζειν, eloqui. ми ізрéкли або ізúркли Р.; іскáзати psl. исказати effari; але також буває і з (так як найчастїйше в Галичинї): з дóму, з горы́, с хыжи etc., подібно і в зложеных (котрі з приіменником із взагалї у нас лучають ся рідше) нпр. здойтú psl. издоити emulgere (побіч: іздойтúти).

на опредїляє відносини місця, часу, числа, подїлу, способу і т. п. на стул, нá небі, на мíсяць, на ты́ждень, на ты́сьяч, на пять, нá-доўго.

на в зложеню означує иногдї приближну міру пр. нáвилок ВШ. = меньше-більше тілько сїна, кілько набере нараз на вили, єдéн нáвилок. (гл. стор. 113.).

на з comparat. приложника або присловника степенує поняте нпр. наўбóрший = найборший; наўпéрше ВШ. = найперше, сáмо пéрше, zuvörderst.

на в зложеню з глаголами подібно як за, ви означає довершене: писáти а написáти, вчити ся а навчúти ся.

о (об) може служити для означеня напряму, часу, причини, способу. дýркнуў о лáвку; о тот час; сважáли ся о грóши;

жиў о хо́лодьі, о го́лодьі. В зложеняхъ виступае об пр. обста́ти = гал. остати; обстоя́ти ся, обчалува́ти; обнови́ти ся Лв. sich verjüngen або о, котре в виговорі часто переходить на у: уженя́ти ся побіч оженя́ти ся.

од (уд, выд, від) означае віддаленє від предмету, походженє нпр. од хы́жи; го́лесо уд во́за, теля́ од шуту́лї; — в зложеняхъ з глаголами чинність звернену до віддаленя нпр. удрі́зати, одби́ти, одбира́ти ся = геть відходити; оддава́ти abgeben вода́ оддае́ сы́ркою das Wasser verbreitet einen Schwefelgeruch.

по означае розпросторенє в місци або часї, дїленє, спосіб або і слїдуванє пр. по́ полю, по дни́ньі, по пять золоты́х стрі́бе́рных, по́-добру, по годи́ньі. З остатного наряду вийшло, що при сущникахъ по в зсувках і зложеняхъ виражае часто понятє применьшеня, убавленя, низшости нпр. посе́стра Liebchen, Hausfreundin; по́брат, побрати́м Gefährte, Hausfreund. (меньше нїж брат)*). Иногї по звучить па нпр. па́вечерок Стр. Vesperbrod (меньше нїж вечера); па́лысок Бі. мов мала лысá, оплоток на лівку риб; па́вороз Ґ. па́воровзик НД. Ranke. па́сынок МЛ. Nachtrieb, Nachwuchs; па́жить Д. Trift; Futterkraut.

Иногї па означае лише розпросторенє: павити́ця Ґ. Winde, Convolvulus, повитиця; павíса Д. Бі. ВР. Fahne, vexillum; Kirchenfahne (cf. повісити psl. **повѣсити** κρεμαννύναι, suspendere); па́токa Стр. „чистий мед“, течний мід Jungfernhonig в Гал. означаэ „па́токa“ чистий (течний) мід без перги, а декуда пр. в Бортятинї коло Судової Вишнї: чистий олїй битий звичайно з конопляного сїмени. кор. тек psl. **тѣшти** ῥεῖν, fluere, течи.

при означае найчастїйше близість або рідше час: при пути́. при хы́жи. то їщи было́ при ня́ньови (коли няньо жиў). В словахъ вложених при значить звичайно уменьшенє.

по, при, про в зсувках з приложниками виражають меньший степень власности нпр. по́зеленявый mit grünlichem Anfluge; при́жоўтый gelblich; про́сивый graulich гл. стор. 53.

с, з (= старосл. съ) з твориком означае товариство, мішанє, копленє, громадженє і мае в угорско-рускім найчастїйше форму іс перед словами з починовими суголосками глухими к, т, п, х, ф або с, ц і ч, ш, щ — а із перед виразами з починовими суголосками звучними г, д, б, в, з а також н, м, л, р або з почино-

*) Мікльосич пише: **побратъ** quid sit nescimus; **платила главоу отъ монастыроу отъ побрата** мабуть се значить: платила податок від голови за кождого братчика в монастирі. **побратъ** відай: Laienbruder.

вими голосівками нпр. іс коньо́м, іс тобо́ў, іс павíсами cum vexillis, іспе́ред, ісхыли́ти ся, іс фруе́роў; іс ска́тертию, іс царьо́ма, іс черпа́ками, іс (іш) шва́бликами, іс (іш) щю́ками. — — ізганяти wecken cf. psl. съгонꙗти compellere; із гача́тами cum pullis equinis mit den Füllen; із ды́ньоў; ізобра́ти psl. събрати συλλέγειν, colligere, із брато́ма, ізво́н, ізво́нка von Aussen, із вы́зорами mit den Fenstern, cum fenestris, із во́лкы = з воликами, з волоньками cum bobus, із за́ставами cum vexillis, із (іж) жабери́ноў mit Froschlaich; mit Wasserpflanzen; із наму́лом, із моло́тником, із лави́ркоў mit dem Eichhörnchen, ізроби́ти verfertigen, machen, thun: із Русна́ком; із я́стрябом cum asture, cum accipitre; із іжуно́м; із и́лемом cum ulmo; із огньо́м, із уже́м, із у́сами, із є́дным чьоловíком, із ю́гасом.

Закон звуковий що до переходу старосл. съ в угорско-руск. то в іс, іс, то в із, з визначує ся взагалї так, як згадано; подібно і у приіменника старосл. изъ (= угорско-руск. із, з, іс, с). Виїмок дуже мало пр. сва́да Л. Streit, Zank, сважа́ти ся Л. streiten, zanken cf. psl. съвада. съваждати — сно́чи gestern. поза́сночи I. vorgestern.

В зложенях може съ мати також форму су, со, зу, зо, зы нпр. су́міска I. спілка, суспíр МЛ. Asthma, сусьíд Nachbar; совоку́пно О.; зу́вянути Лв. зу́вяло ли́стя; зове́, зыве́ Г. psl. съвиѥть.

Инодї подекуди приіменник съ здвоює ся: зоз, зос (порівн. булгарск. със) нпр. зоз дру́гыма ґаздо́ма = з другими господарями; зос ты́ма две́рями = з тими дверми; загально двоїть ся той приіменник в зложенім глаголї іззьíсти, зьзьíсти = psl. съꙗсти et снѣсти comedere.

у (= psl. оу) означує близкість, приналежність пр. у бе́рега, у сестры́; руд у во́за Deichselwagen; па́зорі у вöрла́. В зложенях з глаголами творить значенє дїйства довершеного, доведеного до краю: упя́нчити, утучи́ти; уста́ріти.

Часто в угорско-руск., як і загально в язицї україньско-рускім може у замінити ся на в пр. вчити ся м. учити ся, в те́бе м. у тебе, в ня м. у мене, в ко́го м. у ко́го; во́чи впіка́ли Лв. = очи упікали; впа́сти = упасти. Та заміна часто робить ся, щоб оминути роззїв.

Приіменники неисті (Unechte Praepositionen) себ то, властиво імена, котрі уживають ся яко приіменники. До них належать: пи́ла, пи́ля, бли́зко, верьх, по́верьх, вы́же, ни́же,

дьі́ла, дьі́ля, зад, під, пе́ред, над, коне́ць, вокру́г, воко̂ль, доко́ла, крем, ме́жи, мі́сто, се́ред, кру́зьі, че́рез і пр.

Сущник від'іменний (substantivum denominativum) утворяє ся в угорско-руск. рівно як і в галицко-руск. від неуживаного сущника над: нади́ти, нанади́ти НД. = „на сте́рте во̂стря сокы́ры намета́ти новы́й ку́сень желы́за, привари́ти, а вӧдта́к закали́ти". нанади́ў сокы́ру.

В угорско-рускім можуть також по два приіменники лучити ся разом пр. спе́ред, попе́ред, поче́рез, по́під, по́за, по́при, по́над, і́спід (іспуд), і́зза, поме́жи.

по може в зложених глаголах подвоїти ся: попоскака́ти, попокрича́ти гл. стор. 62.

Два приіменники можуть бути також в зложенях: попӧдтьігати, попӧд'яза́ти, понабира́ти, понагваря́ти, понадрі́зувати, пообрі́зовати, повӧддава́ти, пооббива́ти, припові́сти, упозира́ти, упові́сти, позду́мати ся, позві́дати ся, поперевертáти, поперемі́тувати, позаноси́ти, заобрі́ти etc.

Дуже рідко коли стрічають ся в зложених глаголах по три приіменники пр. поназдьіва́ти Д. aufspiessen = галицк. понатикати, понавтикати, понастромлювати; понаско́чувати Д. zu wiederholten Malen zusammenwälzen. понаско́чувала вода́ камі́ня.

Присловники трипрiменникові (mit drei Praepositionen zusammengesetzte Adverbien) = удовтьі́к Р. = гал. на-втьо́ки, мы як уви́дьіли тото та удовтьі́к = als wir dies sahen ergriffen wir (schleunigst) die Flucht. — позасно́чи et поза́сночи I. vorgestern.

В галицко-рускім находимо частїйше нїж на Угорщинї глаголи зложені з двома приіменниками. Численнїйші також в Галичинї і глаголи зл. з трома приіменниками, а рідко дуже навіть глаголи зл. з чотирма приіменниками пр. поназдоганя́ти, попонаскла́дувати і пр.*).

Сполучники (Coniunctiones).

1. Сполучники спійні або звязкові (coniunctiones copulativae): а (в значеню et, καί) (пр. взяў собі́ із до́му шість печя́в хльі́ба а шість фу́нтӧв солони́ны а шість льі́трів шпірі́тусу Стр. — хльіб а вода́ panis et aqua. — пятьна́дцять а пятьна́дцять то три́дцять fünfzehn und fünfzehn macht dreissig), ай, айбо (служать до

*) Гл. Знадоби до Словаря южноруского. Написав Іван Верхратский. У Львові 1877. стор. 65. і 66..

злучнї лише цїлих реченій) і, та, та-й, та́кы Я. Лв. auch, та́кже (та́ґже), та́кож, так (дак) Лв., то, то-й; і — і, ани — ани.

Яко частицї вплїтнї (Übergangspartikeln) служать понайбільше: тай, ай, ой, ей, гей. гой, бой, пак, зась.

[тай гл. стор. 102. на горі́ ой ймі́ли (мі́лого), в доли́ньі вяза́ли І. — кедь я за́йду бой до це́рькви І. — ей, гой, га́здо покайме ся Гр.].

Подекуда у Руснаків угорских стрічає ся також частиця вплїтна дьі пр. Чо́рна дьі я чо́рна, бо я зна́у са́ма, я про свою чо́рность ма́у Фраі́ра днесь НД. — Коли́ я ся хотьїў ро́дити, та ма́мка йі́ли бы бы́ли паленя́т пшени́чных хоть галушо́к, та пшени́цьі ньиґдé не было́ дьі на нéбі І. — Імовірно дьі то сцїпла форма повельника дьій від дьíяти psl. дѣѣти ποιεῖν, agere.

2. Сполучники роздїльні (c. disiunctivae): вадь magy. vagy, або, хоть Лв. (= oder), цы — цы, хоть — хоть, вадь — вадь, то — то

3. Сполучники супротивні (c. adversativae): а (в значеню: sed, vero ἀλλά, δε), але (рідко уживане, заступає ся в угорско-рускім понайбільше сполучн. ай, а́йбо), зась (= грецке δε), дак (= так) Лв., пак, лиш, лише́, лем, а́бо — а́бо.

4. Сполучники порівнательні (c. comparativae): так, як, яко, ги, ге, гей, ге́йбы.

5. Сполучники об'яснительні (c. declarativae). ож, не онь бы, не обы́, не ожобы́.

6. Сполучники часові (c. temporales): коли, коль, наколи́, кой, кей, на́кой, кедь, кед, як, як лиш, як лем, до́кы, до́кыль, до́каль, до́кля, до́тӧль, до́таль, до́тля, покы, покӧль, покля, закӧль, за́кля, зак, закы. чим Г. Я.

7. Сполучники причинні (c. causales): бо, а́йбо, што; зачи́м Вл. quia, quoniam; затим ea de causa; тому́.

8. Сполучники заключні (c. conclusivae): і так, про тото́, за́то, так што, отже-к; позачього З. quare, quam ob rem; по за́того idcirco, propterea; тадь.

9. Сполучники намірні (c. finales): обы́, абы́, бы, о́жобы, о́жебы.

10. Сполучники условні (c. hypotheticae): кедь, кед, ке́дьбы, ке́дбы, ке́бы, ко́бы, кейбы, коли бы, аж = si. аж нько́му не у́кажеш wenn du niemandem sagen wirst.

11. Сполучники допустні (c. concessivae): хоть, хо́тьбы, кедьбы, няй, най, на́йбы.

Частицї питальні (particulae interrogativae): як, што, де, куда́, куды́, у́дкы, вӧдкӧль, до́кӧль, по́кӧль, по́кля, цы, цы-не, чий, ачий (ачей), ачень, че́йбы, че́ньбы, а́чейбы, а́ченьбы, да-ле (cf. nsl. da li).

Частицї перечні (particulae negativae): не, ньіт (ньі, ни в зложенях: нич, нитко, ньітко, ни́ґда, нико́ли, ньіко́ли); де-бы-ньіт.

Викличники (Interiectiones).

и-є! Лв. (для вираженя радости, захвату); гой! — гей! — и-я-гой! — ой! — ей! — еге! — есе́! — а-яй! — йо-йой! — но! — ну! — ану! — ба! — цыть! — на! — фу́к! (Nachahmungslaut beim Blasen, beim Schwirren). — гоп! — бух! — хап! ВШ. — швак! Пу. (для наслїдуваня шелесту при затинаню меча, саблї, ножа і т. п.). — ус! ус! (накликуванє при тровленю псами). — вон! — во́нка! — ґрьох! ґрьох! (наслідуванє голосу свинї). — няў! (няв) = miau! (наслїдуванє го́лосу кота). — гав! (н. голосу пса). — куку! = guck-guck! наслїдуванє голосу (кованя) зазулї. — кукури́ку! kikeriki! (насл. піяня когута). — кльон! кльон! = гал. квок! квок! (наслїдуванє голосу квочки). — рап-рап! (наслїдуванє голосу качки). — ґа-ґа! (наслїдуванє голосу гуси). — віво́га! Пу. во́га! ВШ. (кличка погонича до волів). — гись! тпру! тпрука! (кличка до овець). — ци́нька-ци́нька-ци! (кличка до свиней) — на-на-ки! (кличка до корови). — не-не! (кличе на конї). — не-чіду-не! (кличе лоша́та). — гу́сю-гу́сю! (кличе на гуси).

(поздоровканя і заклинаня). добры́день! Лв. добре рано! Кв. Лв. — до́брый ранок! — до́бру ніч! до́брый ве́чур! — гора́зд! — так ми Бо́же житя́! Лв. soll ich so leben! — дай Бо́же! gebe Gott! — не дай Бо́же! Gott behüte! — дай Бо́же здоро́вля! Gott möge dir (euch, Ihnen) Gesundheit schenken. — няй Буг при́йме! Gott möge es annehmen! (möge meine Handlungsweise als gute That anrechnen). — Бог бы тя поби́ў! Gott soll dich strafen! — на мою́ ду́шу! — на мою́ ві́ру! fürwahr! — бода́й-сь пока́паў! elend mögest du hinsiechen! — скаменьі́ў бы! (каже про чорта) = пропавби, щезби, wörtl. möge er (d. i. der Teufel) zu Stein werden! möge er versteinern! — чорт бы тя взяў! der Teufel mag dich holen! — ей-бы твою́ ду́шу! — пек! — пек-за-пе́к! — пек бы му! hol' ihn der Kuckuck! hol ihn der Teufel!

Б. ВЗОРЦЇ БЕСЇДИ УГОРСКИХ РУСНАКІВ.

(Говори з наголосом движимим).

I. Повірки і оповіданя.

(Бочко Рагів). З а дя́тла. Дя́тел вíпросиў собí одéжу капканúсту: просúў Бóга, щóби Бог му даў крáсну одéжу, а Бог му даў, áле мýсит ся так трудúти, як Руснáк (до тóго річ, що дятел (Picus, Specht) мусить собі мозольно здобувати корм шукаючи комах під корою дерев і заєдно ковтаючи дзьобом).

(Росушки). З а клегúню (Bufo, Kröte). Булó, раз упáў гуд дуже голóдний; ґаздá пушóў косúти с челєдúноў, а клегúня пришлá собí такóж до них. Жонá кáже до ґаздú: пробúй єйí, а чоловíк кáже: не слóбудно! Даў йі дарáбу хлыба. Відтáк пушóў чоловíк куповáти мелáй, а клегúня даé му два вóзи мелáю і пóяс челєдúнский, абú сє оперезáла єгó жонá: пóяс буў гóдний. Чоловíк взєў і думáє: анý, пробалýю, оперéжу я тим пóясом дéрево. Взяў, опоясáў, а дéрево від тóго пóяса перегорíло. А то клегúня зо пересéрдя далá такúй пóяс (Замітно, що ропавку, котру в иньших сторонах іменують б а́ б а, ч а р і́ в к а, ч а р і в н и́ ц я, б о с о́ р к а, б о с о р к а́ н я і т. п., тут зовуть к л е г и́ н я т. є. княгиня).

(Ґоронда́). З а л о м о в о́ г о к о р о л я́ (Troglodytes parvulus, Zaunkönig, Zaunschlüpfer). Колú судúли, тко бýде царь пóтятöм, то орéл полетыў май-выcше, а вöн мáленький сыў ємý пöд крилó та полетыў íщи майвыcше, тай вöн обстáў за цáря пóтятöм.

(Страбичів). З а в о л о́ в о є о к о ((Troglodytes parvulus). Колú собí птúцьі хóтыіли ýбрати короля́, присудúли, што той мéжи нúма бýде корóль, тко майвыcше пöдлетить. А волóвоє óко спрятало ся пöд крилó гéллыі і як пóлетыў орéл май горí — тогды́ волóвоє óко ся ýхопило і выcше пöдлетыло а птúцьі зачали ся сміяти: отó к о р о́ л и к!

(Страбичів). Як цыганúн убирáў пчóлы дúкі і казáў: „м ö й н я́ н ь о, м ö й д ы і́ д о б ы ў п ч о л а́ р ь!“ Кум казáў цыганúнови, што я знáу пчóлы в лысі, а цыганúн хвалúў ся: м ö й н я́ н ь о быў пчолáрь і м ö й дыідо і я пчолáрь. Пöшлú в лыс та кум указáў цыганúнови

пчóлы на дýбі, та цигáнин ýўшоў убирáти (= вийшов вибирати). Як пöдöйшóў горí, як го укусúла єднá пчолá, а вöн кáже: кусь бóжа мáтка: Бог тя даў! і дрýга укусúла а вöн кáже: кусь бóжа мáтка, Бог тя даў!; як трéтя укусúла, тогдú кáже: кусь бóжа мáтка, чорт тя даў! і с тым долú з дýба упáў. Дóкы онáдиў пчóлы, кум поклáў тéрня: окóло дýба всяды тернячка. Цигáнин кáже: на што то кýме кладéте? а кум на тóє: кýме, мед бýдете метáти, абú на зéмлю не упáў, абú на тéрню ся станóвиў!

(**Страбичíв**). За цигáнина-коваля. Кум понїс (поньíс) до цигáнина плугóве желízo острúти, а цигáнин наострúў і кýмови горячóє даў у рýки (рýкы).

(**Страбичíв**). За комарá і вóўка. Комáр кýсать, лем мáленько спíвать. Пöшлú комарú д вóўкови, імúли му густú — а воўк одпрóшуваў ся, áбы ішлú гет. Онú казáли: лем єднý нýту заспівáме пáнови великомóжному, а вöн ім казáў: прийдьíт на Андрíйів день. А онú му казáли: тогдú ужé нам велúкый є пöст!

(**Страбичíв**). За югасá, што шарканьí побúў та слободúў гóрод. Раз бúла єднá вдовúця та быў в нéйі єдéн сын та не мáли што йíсти, бо худóбно ся дьíяли та дес роздобúли кендерúцьі та спеклú боґáчик (пöдпóра хльíбови). Бідовáли гóрько. А той хлопчúско, як пöдрюс, та пошóў далéко служúти, та нáяў ся служúти у єднóго пáна за югасá. Такúй прúказ маў вöд пáна, абú гнаў вóвцьі (юґы) за єднý гóру в éден крáсный сад. А в тöм садьí быў éден гóрод заклятúй, та бúли в тöм гóродьі три шарканьí (— з гáда ростé —). А вóвцьі пöшлú в тот садóк пáсти. В тöм садкý травá бúла золотá і водá золотá. Та золотý травý пáсли а золотý вóду пúли. А бúли в садьí три дéрева: єднó золотóє дéрево — так ся звáло — дрýгоє срібéрноє, трéтєє диймантóвоє. На тых дéревах бúли три чíчкы (рýжи) крáснi: золотá, срібéрна і диймантóва. А овóн — тот югáс — почя́в рубáти бáлтоў тотó дéрево, де бúла чíчка золотá. Як рубáў дéрево та уйшлá шаркáнь с тóго гóрода та хóтьіла йогó іззьісти а мáла шість голóв ай бо вöн тогдú кáже: чекáй, брáте, мáло погóстиме ся — а онá йомý кáже; ба! чим бысь мня гогóстиў. А, кáже, мáу я дьíла тéбе гостúну дóбру. А вöн взяў собí із дóму шість печя́в хльíба а шість фунтöв солонúны а шість льítрöв шпірítусу. Та розняла́ собí ротьí, всьі шість, нарáз — а вöн у кóждый рот вер пéчяв хльíба, фунт солонúны і льítер шпірítусу — та як онá тотó вшьítко скельтувáла та нарáз ся лем перевернýла, бо ся упúла. А вöн тым балтя́тьом постинáв всьі шість голýв. Та тогдú то дéрево істя́в і рýжу урвáу золотý. Як урвáв, то задьíв за клебáн та то ся му дýже сьвітúла за клебаном. А у тóго пáна, што вöн служúв, бúли три кішáсенкы (панны) дýже крáсні, а трéтя майкрáсша майменша. Ай

бо як вōн тоті вóвцьі гнаў домōв, та як быў на горí, дýже засвітúла йогó рýжа на пáнськый óболок, де тотыí кішáсонкы бывáли (сидыíли, мéшкали). А кішáсонкы дуже йогó чекáли, абы тотý рýжу ім даў. Як прийшóў домōв у двōр, нагнáў вōвцьі в маштáльню. Айбо майстáрша зáгнала свою собоя́нку, óбы продáў за грóши. Нé хотыíў. Як нé хотыíў, зáгнала пак середýща. Такый міх грóший му обіцяли, я́ко вōн сам. А югáс нé хотыíў дáти. Зáгнала майменша, та тō зáдарь даў, нé хотьів дудкы́ брáти. Онá собí поклáла той цвіт у пóгар, цвіт дуже усвітúў пó хыжи так як лямпа, ще й лыíпше. А вōн пак ráно назáд хотьів ітú гет. Та ráно кáже пан: ци хóчеш ще служúти сы́не? кáже: пáне! не хóчю; кóбых мы дáли, штóбых я просúў, дванáдцять печя́в хлыíба, дванáдцять фýнтōв солонúны, дванáдцять лыíтрōв шпірítусу. Та даў му вшы́тко. Та даў му сомáрика з вóзиком. І вōн собí склаў вшы́тко на вóзик тай іде з вóвцями, вóвцьі спéред а вōн с сомáриком за вóвцями. Та пōшлú назáд у тот садóк, де тот гóрод быў. Нальля́ў вóвцям воды́, та вóвцьі пáсли тай пúли вóду. А вōн почáў рубáти срібéрноє дéрево. Раз отворúли ся желы́зні воротá на тōм гóродьі, колú пōчнé лы́зти шаркáнь з того гóрода та д ньóму (із тóму югасóви). Гев, каже, пáйташ, та ты мого брáта учéра укытúв. Ідéме ся борóти, тко дужíшший (дужíсший). Та, кáже, брáте, ідéме: пóдь ще, най тя погóщу на остáтнōм чáсьі. Ба, кáже, чим бысь ня погóстив? Е, кáже, брáте, мáу я, небōй ся, мáу я дóста гостúны ды́ла тéбе. Рознимáй роты́! Розняла́ дванáдцять ротōв, а югáс у кóждый рот вер пéчаву хлыíба, фунт солонúны і лы́тер шпірítусу. Як югáс усы́пав у кóждый рот, то шаркáнь упúла ся та впáла. Та пя́нōй югáс зрубáў гóловы вшы́ткы дванáдцять. Язы́кы поодрízуваў, склаў у жеб (кишеню) а як іскла́ў, то тогды́ дéрево зоття́в срібéрне, та рýжу тоту́ срібéрну, што быíла на верьхý, ýрвав та задьíв за клебáн. Як вéчур быў, та назáд домōв вертáў. І вōн ще далéко быў вōд пáньского кашталя́. та вже вúдьіли кісашóнкы, што íщи крáсшу рýжу несé. Тотí дві стáрші сéрдили ся дýже на майменшу, ож ім не хотьів дáти за грóши а майменшій даў зáдарь обí рýжи. Тогды́ югáс тот вéчур переночувáв, та пак у пáна ýпросив двáдцять чоты́ри печя́в хлыíба, двáдцять чоты́ри фýнтів солонúны і двáдцять чоты́ри лы́трів шпірítусу. Товды́, як éму пан ýдаў, та склаў на вóзы та назáд із вōвцями у тот сад, де гóрод быў. Тогды́ нальля́ў у валōв дейментóвойі воды́, обы́ вívцьі пúли і обы́ дейментóву тráву пáсли, та пóчав рубáти дейментóвоє дéрево, на котрím быíла дейментóва рýжа. Тогды́, як рýбать, воротá ся желы́зні отворúли, колú ся пōчнé сýнути вōдти шаркáнь — двáдцять чоты́ры голóв у нéйі — сáлать огньóм із рóта на тóго югасá. Кáже му шаркáнь: гей брáте, вжесь ми вкытúв двох брáтōв, укычý я, кáже, тепéрь тебé. Та брáте вúджю я, ожь ты менé тепéрь загýбиш. Ай, кáже, ще на

остатнѣм часьі пой, та ся погостиме. А, каже, чим бы ты мене погостив? Е, каже, маю я дьіла тебе, добру гостину! рознимай роты! Як розняла роты та югас у кождый рот вер печаву хльіба, фунт солонины, льітер шпірітусу. А як шаркань то вшьітко скельтовала, тай упала, бо ся упила. А вон балтятьом головы вшьіткы постинаў, язьікы поудрізуваў двадцять чотьіры і склаў у жеб. Та тогды ся взяў та пошов у тот город, а там были у сьіньох на стьіні на клинку двинадцять ключів. А вон ті ключи взяв та кожду хыжу (цімрю) тыма ключами поудмыкав. А у двинадцятѣ хыжи золотый стол на середины і вокол стола двинадцять стольців захрыплыхъ золотыхъ. Та сьіў на єден. Пообзирать на стьіну — а на стьіні висить двинадцять маж беґарів. А вон єден беґарь зняў та луснуў у стол, та явили ся спереднього двинадцять іношов і кажуть: што пан прикажуть? Обы ми тут йісти, пити і платя, яке я хочу. Дораз му ся стало вшьітко, што треба му было. Та там ґаздовав тот югас, там обставў паном, як шарканьі побиў та слободиў город.

(Страбичів). Як Христос через дві душі загубиў село а св. Петро цїлий рой розшиб у воду за єдну пчолу. Коли пошли в єдно село Ісус с Петром та через дві душі Ісус загубив село. А потому вже пчолы найшоў Христос на голузьі. І каже Христос Петрови, обы голузку взяў іс пчолами. Ішли пак дале. Потрафило ся, што через воду треба было іти, через лавочьку, а єдна пчола вкусила Петра, а Петро розшиб всьі пчолы у воду, бы ся потопили. Уйдуть на беріг, пообзирать ся Христос на Петра. Петре, каже, де тоти мухы? А Петро повіў: Господи, єдна ня укусила, та всьі пчолы розшиб у воду. А Христос каже: Не треба было всьі погубити, лем єдну. Ты казав, на што я тольско душ погубиў а ты всї мухы погубиў теперькы через єдну!

(Страбичів). За тое, як Христос рянной дьівцьї присудиў подлого человіка. Лежаў пуд грушоў человік, та льіноваў ся урвати грушки (грушкы), та пак лем тоту зйіў, што єму в рот упала. Туда потем ішла єдна дьівка платя прати. Ісус іс Петром ішли та каже Христос тому человікови: кудьі сесь путь ідеш? а вон подняў ногу і каже: от-туда! ногоў указаў путь. Ішоў Христос с Петром дале, та пришли ід дьівочьцьі, што прало платя та каже: дьівочько, куда сись путь ідеш? а дьівочька верла прайник та указала Христови, куда тот путь іде. Та каже Петро Христови: што мы той дьівцьі даме за сесе, што нам путь указала? А того человіка йій даме, што лежить пуд грушоў. А Господи, та того человіка йій шкода дати, бо подлый. А, каже Христос, кедьбы обоє подлі, то бы загыбли, а так будуть жити, бо она рянна, а вон подлый. (Гл. Поезіи Николая Устьяновича. Ч. І. Львовъ 1860. стор. 71. Провѣдѣніе (Изъ устъ народа. Притча вторая).

(**Страбичів**). Як Христо́с ночюва́ў іс сяты́м Петро́м у ґазды́ а жона́ верну́вши с ко́рчмы би́ла Петра́ дві́чи. Припроси́ли ся Христо́с іс Петро́м на но́ч до є́дного ґазды́. Та легли́ на но́ч спа́ти. Христо́с люг за кёш на є́ден бо́к, а Петро́ на дру́гый бо́к. Тогды́ ста́рша бы́ла жона́ од чоловіка. То чоловік быў до́ма, а жона́ в ко́рчмі пи́ла. Та пришла́ с ко́рчмы жона́ та зві́дала ся, што там за бета́нґи прия́в. Тот ка́же: подоро́жні лю́де. А она́ ваа́ла беґа́рь та почала́ свого ґазду́ би́ти. А як ся на ґазды́ набила́, та почала́ Петра́ би́ти. А як ся на Петру́ набила́ та ка́же: де той дру́гый, а́бых ся і на нім набила́. Ай бо Христо́с ка́же Петро́ви: Пе́тре іди́ сюды́, де я, бо бу́де тя зась би́ти. Ай бо Петро́ пушо́в, там, де Христо́с спав та тота́ жона́ наза́д Петра́ би́ла. І так сято́го Петра́ би́ла дві́чи.

(**Лу́чкы великы́**). За коро́ву з воло́м іспря́жену. Ґазда́ іспряг быў із воло́м коро́ву ора́ти, бо не ма́ў двох воло́в. Коли́ ма́ло уйшли́ коро́ва з воло́м, та коро́ва ся боя́ла по́ля: ду́мала што то вшы́тко йй ора́ти, а во́л знаў, што лем (лише́) є́ден да́раб. Коро́ва ка́же воло́ви: небо́ре во́ле, широ́коє по́ле! а во́л йй одказа́ў: є́щесь не ора́ла, та вжесь ся заср...!

(**Лу́чкы великы́**). За чоловіка, што нюс у млын віко кындири́цьі та говори́ў нерозу́мно так, што три́чи го наби́ли. Чоловік нюс у млын віко кындири́цьі, та все каза́в: од ві́ка вайтако́в! од ві́ка вайтако́в!*) При пути́ сіяли пшени́цю, та тото́ учю́ли та се́рдили ся, ож во́н про́сить, що́бы ім од ві́ка вайтако́в ся уро́дило. Іми́ли то́го чоловіка і у́били та каза́ли йому́, абы́ ішо́в путьо́м говорячи́: не го́нні бысьте ни перевози́ти, ни переноси́ти. А там не́сли умерло́є. А ті, што не́сли, розсе́рдили ся, іми́ли то́го чоловіка та зась у́били його́! А пак пові́ли му: іди́ путьо́м говорячи́: тако́є бы не чюва́ти, не вида́ти. А там шла́ сва́дьба: а ті зась розсе́рдили ся, іми́ли його́ та зась у́били за тото́, ож во́н про́сить, абы́ сва́дьбы не бы́ло ны́гда. Та да́ле пушо́ў пак у млын, ізмоло́ў зе́рно та прину́с домо́в а идучи́ не говори́ў нич, бо три́чи го наби́ли.

(**Лу́чкы великы́**). Як то сяти́й Петро́ лыновáўся ізня́ти ґре́йцаря із земльі а пото́му мно́го разо́в іскыля́ў ся збира́ючи чере́шньі, што Христо́с купи́ў за ґре́йцарь. Раз ішо́ў Христо́с іс сяты́м Петро́м путьо́м та пусти́ў ґре́йцарь є́ден зад се́бе. А Петро́ сяты́й ви́дьів ґре́йцарь тот та лыновáў ся ізня́ти, бо ще сы́тый быў. А Христо́с купи́ў за ґре́йцарь пак черешне́нь. Дак Петро́ сяты́й зголодньів, а Христо́с все пущя́ў по є́дно́ чере́шньі у по́рох на путь. А Петро́ все зняў та обдýў од по́роху та все у рот вер тай зьвьіў. А як Христо́с

*) вайтако́в = мі́рка, што бере́ млына́рь, таке́ мыто́.

усы́ чере́шны уметáў — а то нá доўго бы́ло — та як ýзбираў сяты́й Петрó чере́шны вшы́ткы та пойі́ў, Христóс кáже: а што ты Пéтре із зáду збúраш, што ты рóбиш? Я збирáу чере́шны та йім! Бо Петрó сяты́й гадáў, што Христóс не вúдить, ож вöн збúрать чере́шны. Та кáже му Христóс: вúдиш Пéтре, не хотыі́в єсь ся раз ісхилúти та ґрéйцаря зняти, а тепéрь кöлькось ся разóв ісхылúў за чере́шнями!

(**Лýчкы великы́**). Няй Буг прúйме! (рóзказ бáбы, што вернýла бы́ла з óдпусту). Бы́лам на óдпусты, знáєте: повернýлисьме путьóм до мнóгих церькóв; у бýксу [1]) вéрьлам двáдцять ґрейцарöв — няй Буг прúйме! — нúщим і кóвдушам [2]) дáлам двáдцять ґрéйцарöв — няй Буг прúйме! — на слýжбу дáлам двáдцять ґрéйцарöв — няй Буг прúйме! — іскельтовáлам [3]) двáдцять ґрéйцарöв — няй Буг прúйме! — а на Бóжоє [4]) дáлам двáдцять ґрéйцарöв — няй Буг прúйме! — і так чорт взяў золоты́й срібéрный!

(**Лýчкы великы́**). Няй Буг прúйме! (нарíче баба на невдя́ку сусьíды). Цы не нагодувáлам ти сúроту? [5]) — няй Буг прúйме! цы не помагáлам ти копáти? [6]) — няй Буг прúйме! цы не помагáлам ти прáти? — няй Буг прúйме! — цы не пушлáм ти хлыіб іспечú, колúсь хвóра былá? — няй Буг прúйме! Бог бы тя побúў! чорт бы тя взяў!

1) скарбóну 2) жебракáм 3) вы́далам на пройі́док 4) „до монастыря́ складáють ся гýртом: купýють завíсу (хоругов, фану), крест вадь дáкоє укрáшенє: на Бóжоє“ 5) сúрота = „дыітúна нúже дéвять рóкöв, цы мáє отця́, цы ныіт; хоть богáтого отця́, хоть худóбного“ 6) кындирицю (кукурýдзу) копáти.

(**Лýчкы великы́**). За Юркá, цáриного сы́на, до котрóго ішлú три гóлубкы. Быў де не быў єдéн царь, тот маў цáриного сы́на а томý сы́ну *) имня́ бы́ло: Юркó. Та ішлú ід ньóму три гóлубкы; а то бы́ли (бýли) дыівкы́. Тоты́ дыівкы́ посадúли єднý грýшку сéред царськóго дворá. А там тот сын даў спрáвити пóстüль крáсну та все ішóў там на нöчь спати, та царь ся чю́доваў, де вöн іде з бýрка (Burg) спáти. Та зáгнаў собоя́нку, бы пудпозирáла, де вöн іде спати, Она пушлá позирáти, аж там три дыівкы́ спáли із ним. Та ýняла нóжичьки з жéба та удрíзала май стáршö дыівцы волóся мáло, та поклáла в жеб та пöшла та ýняла тото волóся з жéба та указáла цáрьови. І тоты́ дыівкú устáли, та майстáрша увúдыіла, ож йü волóся урíзано тай сплáкала тай пóчала говорúти: ож йі даў так обсмішúти тай забрáли ся тай пушлú гет. І казáли, обы́ желы́зні бачкóры пöрвáў, та не нáйде іх (не найде іх ныі́ґда). І вöн тогды́ пöшóў дó-хыж та ізгóйкаў на вöтця́ собі. І тогды́ забрáў

*) Подібно як пнї на ъ (а) часто місто накінчика у в dativ-і принимають ови (після сынови), так знов декотрі пнї на ъ (у) нпр. сын, верьх иноді мають в дайнику накінчик пнїв на ъ (а) пр. сы́ну, вéрьху (так як рабоў).

собі два міхы гро́ший тай чоты́ры ко́ньі тай ко́чіша (візника́) тай за́брали ся тай шли да́ле непреста́нно... фурт... ішли́ все да́ле та надӧйшли́ на єде́н льіс великы́й тай там ста́ли на обі́д тай на полу́нне. Як одполудно-ва́ли, за́брали ся та ішли́ фурт*) тым льі́сом великы́м. Та зострі́тив ся єден чьоловік тай звідали ся го, цы не ви́дьів да́ґде іх дьіво́к. А тот ім одпові́в, ож не видьів іх. Тогды́ они́ за́брали ся тай ішли́ наза́д да́ле. І тогды́ дӧйшли́ до є́ннойі кра́снойі за́городкы і там ста́ли та пришла́ д ним єдна́ стара́ ба́ба тай пові́ла ко́чішови тай дала́ яки́йсь воровша́ґ (зьіля до воро́женя) та каза́ла му, абы́ тото́ царсько́му сы́нови даў ся напи́ти. Тогды́ як пришло́ двана́дцять го́дин, та даў му ся то́го напи́ти і тогды́ вӧн усну́ў вӧд то́го а тогды́ пришла́ ід ньо́му тота май ста́рша дьі́вка тай по́чала його́ зганя́ти. Вӧн не хотьі́ў уста́ти і тогды́ почала́ йо́йкати коло ньо́го, она́ каза́ла ко́чішови, ож бы му пові́ў, ож она́ бы́ла ко́ло ньо́го. Тогды́ одклони́ла ся тай пӧшла́ гет і тогды́ вӧн уста́в, по́чав пла́кати і тогды́ вӧн пові́ў ко́чишови, ожеби́ го рі́заў ножо́м, як прийде тота́ май ста́рша дьі́вка і тогды́ дру́гый день наза́д прийшла́ тота́ баба та дала́ наза́д му то́го зьі́ля ся напи́ти і тогды́ прийшла́ тота́ дьі́вка і по́чала назад го зганя́ти. І тогды́ по́чала наза́д пла́кати. І у́няла са́блю тай написа́ла, ожь обы́ то́го ко́чіша тай тоту́ стару́ ба́бу істя́ў. І тогды́ вӧн уста́ў тай прочита́ў тото́ писмо́, у́няў са́блю тай істя́ў то́го ко́чіша і ба́бу. І тогды́ ся вӧн забра́ў тай по́чаў іти́ гет. І тогды́ ішов та найшоў трьох люди́ — тото́ бы́ли бра́тя собі та вмер ім оти́ць та лиши́ў є́нну ша́пку таку́, што кед покла́ў на го́лову та го неви́дко, тай ко́лесо тако́є, што кедь ста́ти на ньо́го та пові́сти: „де хо́чю, там ско́чю!“ ко́лесо ско́чить. Тоты́ триє́ бра́тя би́ли ся на тӧм, чия́ бу́де ша́пка та ко́лесо. І тогды́ хло́пець взяў тото́ уд них і пові́ў ім, же́бы пӧшли́ єде́н на єдну́ гору́ а дру́гый на дру́гу а тре́тьій на тре́тю. Та котры́й при́йде ско́рше, та того́ бу́де. І тогды́ вӧн стаў на ко́лесо та пові́ў ко́лесови: де хо́чю, там ско́чю. Тай пові́ў ко́лесови, о́жбы ско́чило ід тым трьом дьі́вкам. І тогды́ ско́чило та́мка. А тоты́ дьівкы́ бы́ли в одно́м льі́сьі у півни́ци. Та у́шла ме́нша вон та уви́дьіла його́ ож вӧн іде́ і тогды́ зго́йкала на сестру́ собі́, ож вӧн іде. І тогды́ май ста́рша іми́ла єйі́ би́ти. Забы́ла вже бы́ла за царсько́го сы́на. Та у́йшла і она́ вон та попозира́ла, ож вӧн іде. І тогды́ прийшла́ ід ньо́му тай обо́яла його́ і поцьілова́ли ся і так жили́.

(**Пузнякӧвцьі**). Яку́ за шко́ду у́думаў во́ўкови ка́ру чоло-ві́к, што маў жону́ ду́же джанґли́ву? Раз бы́ла єдна́ па́ра: муж і же́на. Жона́ бы́ла ду́же джанґли́ва (свадли́ва) і все ся ва́дила іс свойі́м ґаздо́ў. На біду́ прийшо́в воўк і зьзьіў чоты́ры вӧвцьі с коша́ры. Ґазда́ ся боя́ў женьі́ тото́ повісти, бо знаў, ож, кедь пові́сть, та пӧдла бу́де

*) нїм. fort.

єго́ вечéря — а́йбо затайи́ти не мож бы́ло. І так овóн смирéнно ка́же свойúй жоны́: Ай жúнко, не добрí ся у нас ста́ло. Жена́ звíдать ся, што такóє? Я бым тобí повíв, ай бо ты будéш ду́же сердúта. Жена́ звíдать: што тото́? што тото́? Тогды́ ґазда́ ка́же: Та прийшóў воўк у кошáру і зьзыў чоты́ры вóвцьї. Тогды́ жона́ зачнé: А бода́й бысь ся ґáздо быў не скóльчиў (óбысь ся быў не насчáдиў = не наро́диў), такúй ты у мéне ґазда́! Так то мены́ загоро́дишь кошáру! Гото́ва пра́ця пропа́дать! На то ка́же ґазда́: цыть жóно, перебу́деме мы тото́; там шкóда, де худóба І тогды́ взяў ся, пушóў до сусы́ды і позы́чиў єдно́ желы́зо, іс котры́м вóўкы імáуть і так пóдста́вив на тото́ мíсто, куда́ воўк зайшóў і лишúў там на нóч. Ра́но прийшóў позира́ти і ви́дить, ож воўк ся імúў у желы́зо. І ду́же ся зра́довоў, ож вовк ся імúў. І так бíжúть íд жоны́ і ка́же: ой, жúнко! я бы ти щось (= штось) повíв, айбо то не такóє, ги учóра. Но што тото? до чьóрта ты все мены́ якúйісь новины́ прика́зуєш! А нуж слу́хай! я вóўка, котры́й вóвцьї пойíў, імúў! — Цы цыíле? — Іди́! позира́й! — Жона́ пóшла́ і ви́дить вóўка у желы́зьі і ка́же: Хва́ла Бóгу, штось го ймив: тепéрь, цы зна́єш што? тепéрь ýдумай таку́ ка́ру, обы́ усé жиў, обы́ ся усé му́чиў. Ґазда́ ка́же: та што бы тото́ бы́ло? кедь му йíсти не дам, издóхне з гóлоду, скóро здóхне. Кедь го би́ти бу́ду і так издóхне уд би́ткы. Тогды́ жона́ ка́же: што мены́ до тóго: дам ти три дни, ýдумай таку́ ка́ру, ге-м ти каза́ла. Ґазда́ пýйшоў і ду́мать і ду́мать; да́ле так собí га́дать: та цы тре́ба бíлшу ка́ру, ги моя́: уд коли́-м ся ожени́ў, усé живу́, а́ле-м бíдýу, та май лы́пше бу́де, кедь я і вóўка ужéню. Тогды́ бíжúть íд жоны́ і ка́же: та ужé ка́ра на вóўка гото́ва: нич не вчíню із ним, лем го ужéню; бу́де жúти і усé бíдова́ти.

(Пузняко́вцьі). За богача́, што помíня́ў паскы́, як пóп сятúў на Велúкдень пи́ла цéрькви. Буў (быў) худóбный человíк та не мóг собí мукы́ купúти на па́ску та ду́маў собí: што робúти туй без па́скы? Придýмаў собí, ож вóзьме єдно́ дéрево і уру́бать (ýтеше) ги éдну па́ску і так вчинúў. Потóм яйцьóм замастúў і понíс на Велúкдень сятúти. Стаў пи́ла цéрькви ко́ло єдно́го богача́, а бога́чь маў із пóдлого жúта чóрну па́ску і увúдьіў у сусы́ды худóбного бóльшу і крáсшу па́ску. Тогды́, як ся худóбный оберну́ў із га́ньбы (стыда́), помíня́ў паскы́. Як пóп посятúв паскы́, пóшлú домóв, тогды́ худóбный увúдьів, ож у него́ дóбра па́ска і ка́же: Бог мúлостивый посмотрíв на мéне і з деревля́нойі па́скы учíнúў жúтну! А бога́чь, ож укра́ў па́ску, та каза́ў: Бог ня пока́раў, ож єм укра́ў, па́ску, і пшенúчну перемíнúў на деревля́ну!

(Пузняко́вцьі). Іс котро́го дéрева Христу́ хрест пра́вили? Колú премýдрый Соломóн буў за ца́ря, та пра́вúў цéрьков таку́, обы́ такóйі в свíтьі не было́. Та єму́ тре́ба было́ такóє дóўгоє дéрево, што

вӧн не го́ден бы́ў тако́є найти́. А вӧн го́ден буў чо́ртӧм розка́зовати та скли́каў вшы́ткых чортӧв, цы зна́вуть за тако́є дерево, ги єму́ было́ тре́ба. А чорты́ каза́ли, ож они не зна́вуть за тако́є де́рево. А пак ся о́звав єде́н чорт, ожь овӧн зна́є за тако́є де́рево. А Соломо́н, тот ца́рь, каза́ў йому́, обы́ йшоў прине́сти, а овӧн каза́в, ожь єму́ не слобӧдно́ тото́ кы́вати. А пак Соломо́н заклина́ў го живы́м Бо́гом, абы́ ішо́ў прине́сти, абы́ умӧк (умы́к) іс коріньо́м. Тото́ были́ три де́рева. Та чорт пак умӧк та принюс ід церькві а Соломо́н пак тото́ де́рево потеса́ў тай тото́ де́рево не придало́ ся йому́ на це́рьков ни́ґды. Бо тото́ де́рево у́росло бы́ло із Адамо́войі головы́. Бо коли́ Ада́м быў хво́рый та звідаў його́ сын, што вам ня́ньо є, бо до́ти ни́тко ще не буў хво́рый — а вӧн повіў сы́новы свому: я болю́ за ра́йськима благы́ма.*) А вӧн каже: я вам ня́ню прине́су ра́йські благи́. Та пушо́ў пак тогды́, ож пӧде́ в рай. А там а́гнел стоя́ў на ворота́х із мечо́м. Та ка́же му: куды́ іде́ш? Іду́ в рай прине́сти ня́ньови ра́йські блага́. А а́гнел йому́ каза́ў: тобі́ там не слобӧдно́ іти́; чека́й тут, а я тобі́ прине́су. Та пушо́ў пак ягнел та уломи́ў му три пру́ты іс тако́го де́рева, што сы́м раз бӧльшоє уд сих дере́в, што и́нде росту́ть, окрем ра́я. Та даў му три пру́тикы-єдно́лыіткы — што єдно́го лыіта у́росли — а вӧн понюс вӧтцю́ собі́ Ада́мови: ка́же: ге-де! няню! райскі́ блага́я. А оти́ць му взяў та й сплӱў віниць та поцыілова́ў тот віни́ць та покла́ў собі́ на го́лову та уме́р пак. Тоти́ де́рева у́росли з тых трьох пру́тӧв, што чорт нӱс Соломо́нови на це́рьков. Та коли́ чорт мы́каў тоті́ де́рева, та Адамова голова́ (кӧстка) с ко́ріньом ся у́мкла. То тоті́ пак де́рева обста́ли коло це́рькви, ко́ло Соломоно́войі, та там стоя́ли, до́кы ся Христо́с не ро́диў. А як ся Христо́с уро́диў та пак як го жиды́ му́чили та хотьі́ли роспина́ти на хрест та с то́го єдно́го де́рева, што стоя́ли ко́ло це́рькви, му спра́вили хрест — а з дру́гых двох, што стоя́ли, ще тым двом разбо́йникӧм, што бы́ли роспя́ті іс Христо́м.

(**Пузнякӧвцы**). Як то єде́н худо́бный чолові́к зы́мстиў ся на че́рцьох, ож хо́тьіли зве́сти кра́сну жону́ му. У ва́реші Му́нкачі у єдного́ худо́бного чолові́ка была́ ду́же кра́сна жона́ та черцьі́ бы йі ду́же ра́ді взя́ти за фрайі́рку (за посе́стру). Та ко́ждый із неў говори́ў: цы бу́де йому́ за фрайі́рку та дасть йӱў (йӱв) сто срібе́рных. А она пові́ла ґаздьі́ собі́, а ґазда́ йӱв каза́ў, обы́ пові́ла ко́ждому, обы́ прийшоў ве́чур до не́йі, бо єйі ґазда́ пӧйде́ у млын. Та обы́ пові́ла ко́ждому окре́ме, обы́ єде́н за дру́гого не знаў, ож пӧде́ там. Та обы́ є́дному пові́ла, ож бы прийшоў у сьім го́дин ве́чур, а дру́гому у вісьім, а тре́тьому у де́вять і так да́ле за шо́ром ко́ждому, абы́ ішли́ у годи́ну єде́н за дру́гим. А йӱв

*) На запитанє: „што такоє: за ра́йськими благы́ма?“ оповідач сказав: „за ра́йським добро́м“.

ґазда́ у́копаў у сы́ньох за сы́нныма две́рями є́дну́ я́му глубо́ку, таку́, абы́ ста́ло дванáдцять черцїв (черцы́в). Тота́ яма бы́ла изве́рьха гузка́ а у спо́ды широ́ка. Та на ве́чур ґазда́ йо́в (йо́й) узя́в карба́ч, бо во́н во́лы не маў та по́шо́ў во́нка та спря́таў ся за хы́жу, а жоны́ собі́ повіў, ож як черни́ць при́йде, та бы тобі́ у́личиў сто сріберных на сто́л а я бу́ду позира́ти на оболо́кы изво́нка. А тогды́ лу́сну у карба́ч та повім: ві-во-га! А ты че́рцьови повідж: ідыть па́не за сы́нні две́ри і спря́чте ся, до́кы ґазда́ до́хыж при́йде. А вы па́не по́де́те пак вон із за две́ри, як ґазда́ до́хыж при́йде. І так ся ста́ло вшы́тко, як ґазда́ повіў. А черни́ць пе́рший ішо́ў за две́ри та там лем изгремів у тоту́ я́му за две́рями. Та там стоя́ў у я́мі, бо у́йти з не́йі не го́ден быў: я́ма бы́ла глубо́ка. А ґазда́ пушо́ў наза́д із корбачо́м за хы́жу та ся спря́тав. А як при́йшоў дру́гый черни́ць тай тот у́личиў сто сріберных на сто́л. Та ле́два усти́г у́личити а йїв ґазда́ лу́снув у карба́ч ко́ло о́болока та ка́же: ві-во-га! А черне́ць ка́же: де я ся тепе́рь дыў? А жона́ му ка́же: ідыть па́не за сы́нні две́ри, там ся спря́чте, до́кы ґазда́ до́-хыж при́йде. А пак вёдти по́дете вон, як ґазда́ бу́де в хы́жи. А тот пря́таў ся за две́ри тай упа́ў ід то́му че́рцьови у я́му. А вшы́ткых черцїв бы́ло в манастыри́ дванáдцять. Та котры́й там у ночи прийшоў, та ко́ждый у́личиў гро́ши та пря́тав ся за две́ри та ко́ждый там обста́ў за две́рями у я́мі до ра́на. А ра́но тот ґазда́ напха́ў там соло́мы у я́му та польляў на́фтоў та запали́ў а зве́рьха із во́за за́кладкоў за́клаў я́му. Та они ся там зафойтува́ли (задави́ли ся), та стоя́ли про́сто, бо па́дати нькуды́ бы́ло, лем сто́яти ста́млять. А пак ра́но до то́го ґазды́ дали́ є́дного́ гусаря́ на ква́ртыль. Тот гу́сарь ка́же: ґа́здо, я у вас буду́ на ква́ртыль — а ґазда́ йому́ ка́же: у мене не бу́дете на ква́ртыль, бо у ме́не в ночи́ чорт пу́джать по́д хы́жоў. А гуса́рь ка́же: ко́бы прийшо́ў тепе́рь пу́джати, коли́ я туй буду́. Та у ве́чері дали́ гусарьо́ви вече́рю, обы́ ко́ло стола́ вече́ряў, а ґазда́ узя́ў мо́туз та одно́го черця́ засили́ў у я́мі за ши́ю та у́тяг вон та припе́р ко́ло о́болока во́нка. А сам пришо́ў до́-хыж. Та сыў на столи́ць та говори́ў іс гуса́рьо́м, до́ки гуса́рь вече́ряв а пак ка́же є́му́ ґазда́: але́ уже́ штось пози́рать на о́болок! а гуса́рь хо́пиў із кли́нка са́блю та у́біг вон та швак! в ши́ю то́му черцьо́ви. Та загойкаў на о́болок гуса́рь: но ґа́здо, не бу́де бо́льше пу́джати, бо я є́му́ го́лову удтя́ў. Та ка́же: де го дыти? Понесыть го па́не у Ла́торицю, та ве́ржте го з мо́ста в во́ду. А гуса́рь взяў го на́ плечи та нїс го, а ва́рта го зостри́тила, а звідали є́го: тко то-то? а во́н ка́же: я чорт! та несу́ черця́ в во́ду. Та ва́рта ся спобоя́ла. Та до́кы во́н понїс то́го в во́ду та вер, а ґа́зда до́ти у́тяг дру́гого черця́ з я́мы та покла́ў горі́ о́болока во́нка. А гуса́рь прийшо́ў у двор. А тот стои́ть горі́ о́болоком. Гуса́рь ду́маў, ож то тот, што во́н вер го в во́ду та ка́же: ты ско́рше пришо́ў, ги я? Та удтяў му го́лову на́зад ко́ло о́бо-

лока. Та до́хыж уже́ не йшо́ў гуса́рь, лем взяў го на пле́чи на́зад та нӥс го в Ла́торицю. А ва́рта зась його́ уви́дьіла, та ка́же єму! тко там? А вӧн ка́же: я! Ва́рта йому́ ка́же: та тко ты? а вӧн каже: я чорт. Та звідать ся ва́рта: што там несе́ш? А вӧн ка́же: несу́ че́рця в во́ду. А ва́рта тогды́ пӧшла у манасты́рь ізганя́ти черцӥв, ож чорт іх поно́сить в во́ду. А черцӥв (черцьі́в) не бы́ло вже у келийка́х, коли ва́рта хотьі́ла ізганя́ти. А ва́рта пӧшла́ ід гу́менови та повіла: па́не устава́йте, та ідьі́ть да́ґде гет, бо черцӥв уже́-к не є! — А гу́мен ка́же: та де суть? А ва́рта ка́же: у водьі́ вже суть, бо чорт йіх положи́ў у во́ду: мы ви́дьіли. А гу́мен уста́ў та сьіў на коня́, на де́реша, та утьіка́ў у ва́реш до Му́нкачева. А тот гуса́рь уже́ нӥс двана́дцятого черця́ у во́ду та вер го з мо́ста. Та почаў іти́ гет. Чує вӧн: щось на мо́стьі дубони́ть: а вӧн ся по́'бзираў а там іде́ на кони́ черни́ць-гу́мен. А вӧн хо́пиў коня́ за канта́р. Стӧй, ка́же, ты на кони́ бі́гашь, та ты все ско́рше пӧд хы́жоў, ги я. Тепе́рь коня́ поруба́у тай тебе́. Та поруба́ў і коня́ і гу́мена і змета́ў у во́ду. Но, каже тепе́рь не бу́деш ма́ти на чӥм бі́гати. Та прийшо́ў гуса́рь домо̂в на ква́ртьіль до то́го ґазды́. А ґазда́ йому́ ка́же: де вы па́не гуса́рь так до́ўго бы́ли, то я вас ходи́ў гля́дати. Я гада́ў, ож і вас па́не вер чорт у во́ду. А гуса́рь ка́же: да́йте ми ґа́здо по́кӧй, нӥс єм го двана́дцять раз у во́ду, а вӧн усе́ ско́рше быў пӧд хы́жоў, ги я, та я ся чю́доваў, чому́ вӧн ско́рше до́ма, ги я, а вӧн на кони́ бі́гаў, на дерешу́. А я пак і де́реша поруба́ў і його́, та вер єм у во́ду та бӧльше не бу́де пу́жати ни́ґда. Та тому худо́бному чоловіку обста́ли тоти́ дванадцять сто срібе́рных. Та тот ся пак чоловік заґаздова́ў, што тепе́рь не є лы́пшого ґазды́, як вӧн.

Та тепе́рь черцьі́ збира́уть малы́х хло́пцӥв (хло́пцьів) та у́чать на черцӥв, ож кедь чорт поно́сить стары́х черцӥв, ож бы ся малі́ научи́ли, обы́ обста́ли мі́сто стары́х.

(Пузнякӧвцьі). Дві мы́ші полеві. Бы́ли дві мы́ши у по́ли. Та в осени́ єдна́ собі́ носи́ла на́ зиму у я́му пря́тати і́сти кендери́цю, а дру́га мыш не хо́тьіла носи́ти. А тота́ ка́же тӧй мы́ши: чому́ ты собі́ не но́сиш і́сти на́ зиму. А та ка́же: на́ що бы я носи́ла: лю́де позво́зять кендери́цю домо̂в а я по о́сени на́ зиму пӧду на пӧд та бу́ду гото́воє і́сти на подьі́ в рокаши́ (у ку́пі). А як прийшла́ зима́ а тота́ мыш ішла́ у село́ та на ке́ртьі у́видьіла мацура́, што сидьі́ў та дріма́ў, а она́ ся напу́дила та утьікла́ у по́ле на́зад. Та ка́же тӧй мы́ши дру́гӧй, што собі́ напря́тала на́ зиму. Та, ка́же, ку́мо, позы́чте ми та́ньір мукы́, бо я ся ходи́ла сповіда́ти ан-там ід черцьо́ви. А она́ ка́же: позы́чу вам та́ньір мукы́ та поведы́ть мя ід черцьо́ви, обы́х ся у́сповідала. А она́ йійі́ повела́ та указа́ла із да́леку мацура́. Та ка́же: ідьі́ть ку́мо, ге-гендє! черни́ць, та ма́ло глухы́й, та го ла́бкоў поты́рмайте ку́мо, та вӧн вас у́сповідать.

А мыш пришлá, та мацурá потырмала, а мацýр схóпиў ся, як спаў та пробудúў ся та увúдьіў мыш тай зьзьіў йі. А тотá дрýга мыш іздáлеку позирáла; та пак ся вернýла у пóле та пак тотý киндирúцю онá йíла чéрез зимý, што тотá мыш собí былá напрятала, тотá мыш, што йійí мацýр іззьíў.

(**Пузняковцьí**). Як то раз воробóк варúў пúво. Воробóк кáже: лю́де пють пáленку і винó а я собí наварю́ пúва. Та взяў воробóк єднó зéрня із я́рцю та поклáў у я́мку у вóду. Та взяў собí копáчик (прут кýртый) у рот та мішáў тотó пúво, колú варúў у я́мцьі. Почáў пак пúти з я́мкы та учúнúў ся, што вöн пя́ный тай почáў ся у пóрох перевертáти — а мáчька увúдьіла, ож воробóк пя́ный та го імúла, А воробóк ся протверéзаў та кáже: што ты мáчько хóчеш? а мáчька кáже: хóчю тя іззьісти. Кáже: менé трéба благословúти, а так менé йíсти. А мáчька кáже: як тя благословúти? А воробóк кáже: принесú ня дóхыж та здоймú тáньір та поклáдь на стöл та менé поклáдь у тáньір, та поотвиря́й óболокы тай двéри та пак бýдеш ня благословúти та з'іш ня. А мáчька йогó принеслá дó-хыж, поклáла на стöл у тáньір та пöшлá та отворúла óболок, а дáле пöшлá двéри отворя́ти а воробóк ся схóпиў іс столá іс тáньіра та полéтьіў на óболок вон. А мáчька пообзирáла та лем ся почýхала по за шúю, ож вже ньіщó (sic!) благословúти, бо воробóк полéтьіў. Та мáчька тепéрь, кедь воробкá úметь, та бóльше го не благословúть, лем го з'ість скóро. А воробóк бóльше пúва не варúть, бо ся бóіть, ож ся упé, та мáчька го імúть, а тепéрь лем вóду пє воробóк.

(**Пузняковцьí**). За éдного мясарóшського сьíна, што пóходиў далéко, ментовáў принцéзну удшáтанöв, побожúў ся з ньоў і обстáў за царя́. Быў в єдньóм вáреші мясáрош (різнúк), овöн маў єднóго сьíна і вöн тóго сьíна дýже любúў і даў єгó до шкóлы. Так вöн, тот сын, мéно ємý было Кáроль, ся тепéрь учúў на попá. Але бо тóму мясáрошскому сьíнови профéсор кáже: сьíну, я тебé не гóден учúти; бо ты тепéрь бóльше знáєш, як я. Потóм пак сын пúше отцю́: ня́ню, я хóчу дáле ся учúти на канóника. Так старьíй мясáрош і єгó жонá говорúли та кáже жонá ємý, кéбы то была дьívка, тогдьí бы я йі комендеровáла, а так колú вöн єсть хлóпиць, сын твöй, ты ємý розкажú. А тепéрь старьíй дýмать, дýмать і пúше до сьíна: зóхаб вшьítко і ной домо́ із ошкóлы, подя́куй та ты будéш дóма мя́сарош, ты так будéш, як я єм. Но, Кáроль тогдьí пöшóў до свóго професóря і сказáў ємý, ож я хóчю подя́кувати за слýжбу, бо мöй ня́ньо хóче, штóбы я обстáў дóма. Но тепéрь велúка рáдость канóникöм, ож сись подя́куваў. Та колú пак прийшóў домо́в, сказáў: мöй любый ня́ньку, я дóма єм тут. Тепéрька ня́ньо ємý кáже слóвом: сьíну! тепéрька учú ся мня́со рубáти по фóнтови, по два... Так овöн ся тотó ýчить єдéн мíсяць, два, на трéтьій мíсяць

вже ся вы́учиў на леґіня́. Так мя́сарош ка́же: єще́ сы́ну ма́єш вандрува́ти два мі́сяцьі — та запи́шу тя до вандербу́ху, обы́ ты быў такы́й майстер, як я єм. Та молоды́й Ка́роль в недьі́льку Бо́гу ся мо́лить, прийшоў ід ньо́му няньо: сы́не, ка́же, што ты ся усе́ лем Бо́гу мо́лиш, ко́бысь уйшо́ў во́нка ме́жи лю́ди на шпаці́рку — і ты бы чюў, што з дру́гых ва́решӧв хо́дять лю́де, майстры́, паны́, што ново́го є! Та бысь бо̂льше знаў та за́раз бысь собі́ до кни́гы записа́ў, та бо̂льше бысь знаў. Та ово̂н ся зобра́ў, як мяса́рошскый леґі́нь і пӧшо́ў на шпаці́рку. При́йде вӧн до касино́ва, де дау́ть йі́сти і пи́ти за гро́ши. Так си там сидя́ть двае́ хло́пы ко́ло стола́ — спе́ред них єде́н ту́цет ка́ртя і они́ ся́ ва́дять. Та тот єде́н у дру́гого у́граў гро́ши. Єде́н маў два́сто, другый чоты́ры сто. Тот програ́ў, што лем два́сто маў. Так они́ почали́ ва́дити ся и би́ти ся і пля́снули оди́н дру́гого по лицю́, так што кров із но́са почала́ течи́. На то ка́же йім мяса́рошӧв сын: на́ што вы ся лю́де бо́жі покерва́вили на ду́рных ка́ртях. А тепе́рь ка́жуть єму тоті́ два ленґарі́: што ты зна́єш, походи́ то̂лько, як мы походи́ли, би́ли ся і в Мо́скві, у Фра́нциї, у Тури́ччиньі, у Ньі́ми́ччиньі і в усьі́й Европі — та як ты тото́ похо́диш, тогды́ бу́деш зна́ти, за што мы ся поби́ли на ка́ртях. Так тепе́рь мӧй Ка́роль поду́мать собі́: я тото́ не добрі́ ро́блю, што си́джу до́ма і майсте́рства не го́ден у́казати, до́кля не пӧйду у світ вандрува́ти. А тепе́рь при́йде до сво́го ня́ня, до своє́йі ма́мкы і ка́же ім: паку́йте моє́ пла́тьічко, бо я іду́ на вандрі́вку. А ка́же му та́то: сы́не мӧй не йди, не йди!, бо ты по̂дло похо́диш! А сын ка́же: я му́шу іти́, бо я тогды́ не бу́ду ма́йстер. Но так овӧн тепе́рь ка́же: но сы́не, кедь іде́ш, маєш гро́ши, пса єдно́го тарканистого і овӧн тогды́ пӧшо́ў із грӧшми, іс псом у світ. При́йде у єде́н льіс вели́кый і вӧн око́ло хо́дить і на́йде собі́ єдно́ село́, звідає ся там люди́й: куды́ мож че́рез тот льі́с іти́. Тепе́рь ка́жуть тоті́ лю́де єму́: Лю́бый наш па́не! не ідьі́ть у той льі́с, бо там суть пропа́сники і там загу́бите ся. Ай бо вӧн ка́же: я му́шу іти́, бо вже і гро́ши не ма́у, та як при́йду домо̂, то бу́дуть ся сміяти і ня́ньо і вшы́тка про́щава, што я до́тӧль ішо́ў, за́кы в та́йстрі гро́ши-хльі́ба маў. Так вӧн ся забра́ў і іде́ з свойі́м тарко́м (тарка́тым псом) льіса́ми. За шість, за сьім днӱв ничь не ма́є йі́сти ни вӧн, ни пес. Так прийшли́ у се́мый день, на́йде єдно́го жобрака́, котры́й ішоў спе́ред ньо́го. Так собі́ Ка́роль ду́мать: хва́ла Бо́гу, што я найшо́ў жобрака́, ви́дко недале́ко бу́де ми кони́ць льі́сови. Дасть єму́ а́лмужку і жебра́к пӧшо́в туды́ свойі́м путьо́м, а Ка́роль свойі́м путьо́м. Та бо недале́ко при́йде і найде́ дру́гоґо жебрака́. Но тепе́рь тому́ даў а́лмужку і знов ся розӧйшли́ тот туды́, а тот туды́. Айбо іде́ да́ле Ка́роль, на́йде тре́тього. І той єще́ гӧрший кара́ник. Даў йому́ а́лмужку, дара́бчик хльі́ба, што єще в та́йстрі найшо́ў а вже бо̂льше не маў нич. Та жебра́к у́йме єде́н па́лаш та одотне́ та́р-

кови шúю. Айбо то Кáроль позúрать та пóчнé плáкати. Тогдú кáже жобрáк Кáрольови: што плáчеш, так і ты пóдéш, як ти пес пóшóў. На тотó Кáроль ýхопить нóж і удáрить лывоў рукóў уд себе, а тот жебрáк кáже: подвойú, потройú! (то значить: двíчи, трúчи ударú). Айбо Кáроль подýмать: ож ты пропáсник! не бýду тя бúти, помолю́ ся Бóгу. Помолúў ся Бóгу, а пропáсник здох. Но тепéрька ýкопаў яму, положúў свóго тарка́ у яму і загрýб. І того́ жебрака́-пропáсника у дрýгу яму. Та тепéрь собí Кáроль велúкого кáміня полóжить на гróб пропáсникови і там напúше собí на кáмени, што то є розбóйник. І с тым ся вóзьме і посадúть вéрьбу єднý на гробí свóго пса. Тепéрь ýзьме ся і ідé лысáми сам, пса ныт, лем єднá душá. Так ідé вóн, колú сóнычко захóдить, вúдить єднý хы́жку, дýмать собí, што там чорты́-пропáсникы. Прийде там унýка: там старéнькый, бíлый чоловíчьок позúрать книгы і Богу мóлить ся тот старéнькый. Кáрольови пришлó се ід сéрцьови так, што се Бóжий є чоловík. Кáроль коўтаў у двéри, обзúрать ся старéнькый горí на Кáроля: што ты Кáрольку любый, бóже дытя́, тут гля́даш? — Кáроль повíсть старéнькому, што я дýмаў, ож тут тоты́ трúє чорты́ бываўть, што я днéська з них éдного забúў. Старéнькый кáже ємý: Тотó чорты́ былú (булú) — верни́ ся, сы́ну, назáд, бо тут пропáдеш у тых лысáх, тут ще бóльше такы́х пропáсникóв є. А Кáроль казáў, ож вóн ідé дáле, лем собí за тáрком шкодувáў. Тепéрька старéнькый ємý кáже: но сы́ну, та пóдеш зáвтра рáно, а тепéрька бýдеме вечéряти. І стáли на кóлынки, Бóгу ся помолúли, стóлик закры́ли скáтертьоў, і на рушникý ся стáло вшы́тко, што трéба. Опят Бóгу ся помолúли і полєгáли на спочúвок. І рáненько Пан Буг даў днь, Бóгу ся помолúли і стали, стóлик закры́в старéнькый і кáже: рушничьку, постáв вшы́тко, што трéба. Пофриштиковáли і óпят нá ново Бóгу ся помолúли. Кáже тепéрь старéнькый Кáрольови: я тепéрька дам тобí три псы тай с ты́ма пóдеш пак у путь собí. Як тотí псы пришлú ід нь́ому, так тóму дав мéно: єдéн Дунáй (стары́й пес), другúй Дрáва, а трéтьій Тúса. Так овóн тогдú дасть Кáрольови єднý шкатýльку мáсти і дасть йому́ єдéн прут мідяны́й (із сáмойі мíди). Та мóй любый Кáрольку ідú с ты́ма трьóма псáми, обы́сь не йíў нычóго, зáкы тоты́ псы не бýдуть йíсти. Но так тепéрь Кáроль ідé уд рáна до сáмого вéчера, докы сóнце не захóдить. Прúйде там у одúн каштéль (фестýнок), там два стрáжникы вáрту стóять. Кáже Кáроль: лю́де, цы мóжна бы тут переночювáти? Дóраз єдéн стрáжник пóшóў унýка — там йíх былó на шість сто, то былú розбóйникы: песьоглáвцьі Кутя-Татáре. А капитáн кáже: унýка єгó трéба привéсти сюдú, бýде нам на фрúштик. Дóраз Кáроля привелú до стóлика, далú ємý вечéрю. Кáроль вéрже єднý лóжечку псóви а пес помáхаў головóў: не трéба йíсти. Так єдéн на дрýгого тоты́ (тотí) песьоголóвцьі позирáуть, ож: тотó псы не дóбрі

суть. Тогды́ пак ка́же копита́н Ка́рольови: тоті (тоты́) псы не мають мі́ста ме́жи на́ми, та тре́ба йіх запе́рти у окремі́шне. Так ка́же Ка́роль: Дуна́й, Дра́ва і Ти́са ідьіть на дру́ге мі́сто там, де вас поведу́ть. Тай за ты́ми розбойниками по̀шли́ тоты псы до є́днойі пивни́цьі. І там йіх замкну́ли на ве́лькы за́мкы. І каза́ли Ка́рольови, ож пой за нами і так єго́ ве́ли на по́стӧль од хы́жи до хы́жи на пятьдеся́ть две́рий — а в хы́жах лем зла́то і стрі́бро у ма́ґлах. Як там прийшо́ў на оста́тні две́ри і там ступи́ў упере́д сам та лем ся зва́жиў у пивни́цю е́дну, темну́, глубо́ку. Так собі тепе́рь ду́мать: Бо́же сяты́й, ке́бы тут были́ мо́йі Дуна́й, Дра́ва і Ти́са, та бы ми по́мӧч дали́. Ай бо то псы учу́ли, што вӧн Бо́га хвали́ть і почали́ две́ри 'дымыка́ти і удымкну́ли і по̀шли́ вон із пивни́цьі. І ка́жуть: по̀дьім, Ка́роля слободьім! Пришли́ они́ до то́йі хы́жи, де Ка́роль ся закопа́ў у пивни́ци. Ка́роль унну́ка лежи́ть, Дуна́й і́миў Дра́ву за ла́бу, а Драва Ти́су і зва́жили две́ри і кли́чуть до Ка́роля: ци ты іщи́ живы́й? Ой живы́й єм, ка́же, Бог вас принёс. І у́тягли псы Ка́роля з пивни́цьі. Ка́же є́му́ Дуна́й: Ка́роль! розплети́ тот прут мі́дяны́й, што ти даў стари́ниць і с тым іди́ та ларму́й, што́бы ся вшы́ткы ізбі́гли на те́бе. Так вӧн тепе́рь іде́ хля́скаючи тым пру́том. А тоты́ розбо́йникы (чорты́) іду́ть із ньо́му. Ай бо Дуна́й, Дра́ва, Ти́са у́хопили собі по е́дному за но́ги та бий вшы́ткыхъ, а Ка́роль собі тым пру́том ру́бать, вшы́ткы шість сто порубаў. Но тепе́рь ка́жуть тоти́ псы: вшы́тко тре́ба забра́ти, тоту́ мерши́ну (поби́тых розбо́йникӧв) измета́ти до пивни́цьі, де Ка́роль сидьіў. Тепе́рь гада́є собі Ка́роль, наби́рать собі злата, стрі́бра, позамыка́ть вшы́тко і печа́тку поло́жить: там не сло́бо̀дно никому́ іти́ унну́ка, бо за́кляте. Тепе́рька за́браў ся і іде́ тым лы́сом впере́д іщи́ за два дни — та вӧн вы́йшоў із то́го лы́са. Ви́дить вӧн е́ден ва́рош, до то́го ва́роша пӧде. В тӧм ва́реши на ко́ждӧй хы́жи чо́рна за́става (сму́тна завіса) є. Пози́рать вӧн на е́дну трахті́льню і вӧн зві́дує то́го трахті́льника, што тут така́ сму́тость вели́ка. О, ка́же трахті́льник, о вели́ка тут є сму́тость, бо, ка́же, вже сімна́дцять ро́кӧв, што во́йна тут бы́ла вели́ка, та наш цы́сарь быў в во́йньі та утра́чуваў. Пришли́ попа́сникы із цы́сарю: што нам даш, то тобі помо́жеме во́йну доко́нчити. Та што вам да́ти? — Тото́ нам даш, што ты не́ знаш, што ма́єш! — Та вӧн тото́ записа́ў і с па́льця собі кров пусти́ў і покла́ў печа́ть. І у сімна́дцять ро́кӧв по̀де́ме за ним, за тим, што не́ знаш; тото́ бу́де на́ше. Так вӧн у па́ру ты́жнїв, як доко́нчили во́йну прийде домӧв та пози́рать на жону́ собі, на крале́ву (у тяготы́ была) і запла́каў. Што ты ся мӧй му́жу так запла́каў. Йой, ка́же йӥй (цари́ци), тепе́рь ка́же, што у те́бе є в утро́бі, то не бу́де на́ше, лем до шісна́дцяти ро́кӧв. Так тепе́рь за то́то у нас вели́ка сму́тость є. На то Ка́роль собі поду́мать: ка́же, цы мож бы тото́ тепе́рь мої лю́бі псы, сесю́ принци́зну слободи́ти, бо на дру́гый динь має прийти

вже ша́тан о деся́тій годи́ні за принци́зноў. Так псы є́му ка́жуть: мо́жно! возьмѝ собі́ Хри́стово роспятя́ і дві свічкы́. Тото Ка́роль собі́ взяв із бо́ўта (скле́па) і с тим по́шо́ў до то́го за́клятого го́рода, де шата́ны ходи́ли до нь о́го. Та там ма́ла принци́зна при́йти. Ай бо Ка́роль по́шо́ў ра́но до то́го го́рода, де ма́уть принци́зну шата́нови дава́ти, так де́сять го́дин, зво́ны зво́нять, принци́зну з вели́коў проте́сийоў веду́ть ша́танови. Ка́роль тоту́ шкату́льку вы́йме, во́зьме собі́ тоту́ масть, поло́жить на сто́лик. Че́кать там, па́трить: іде́ принци́зна з вели́коў пара́доў. Нара́з тота́ принци́зна заумлы́ла, як поба́чила Ка́роля. А Ка́роль ід ни́й присту́пить і ка́же: о принци́зно, не є́м я ша́тан, а прийшо́ў тебе́ слободи́ти во́д ша́тана (чорта). Так тепе́рь моя́ лю́ба принце́зно, ма́єте стати так на світ, я́кесьте при́шли. Так принце́зна до́раз своє́ пла́тя вшы́тко доло́в і розплела́ воло́ся і Ка́роль во́зьме шкату́льку, помасти́ть є́йі ма́стьов і поло́жить йі на столи́ць і дасть йо́й кни́жку в ру́кы. Та, ка́же, моя́ лю́ба принци́зно, тут ся Бо́гу моли́ з кни́жкы, не позира́й нич. Та коло не́йі запали́ў дві сьвічкы, в середи́ну положи́ў Хри́стове роспятя́, она́ Бо́гу ся мо́лить, ай бо го́ла. При́йде у одина́дцятій годи́ні ві́терниця і чьо́рні ша́таны і там ста́нуть. Тко то-то? принци́зны не слободно́ брати́ нам? А Ка́роль ка́же: принесьі́ть собі́ писмо́ тото́, што царь даў пропа́сникови. До́раз за́гнали є́дного ша́тана за письмо́м. А дру́гы ша́таны там пообстава́ли в го́родьі і посьіда́ли собі́ на столи́ць і там прили́пли. (Там бы́ло ты́сяч сто́льцїв, а Ка́роль на ко́жды столи́ць положи́ў ма́ло ма́сти). Но тепе́рька при́йдуть дру́гі ша́таны (на пять сто, на шість сто). Што таки́й є вите́зь, што не хо́че дати́ нам принце́зну? Ка́роль ся про́сить: да́йте письмо́, обы́ я ви́дьіў, яки́м спо́собом принце́зну преда́ли. І по́шо́ў дру́гый чорт за письмо́м і тре́тій чорт за письмо́м. Прийшо́ў ша́тан сам і письмо́ принёс. Каже Ка́рольови: цы ви́диш, тут са́ме ца́рьове імня́ і кров є́го, печа́тка, ож принце́зна моя́ є, ша́таньска. Ка́роль тогды́ ка́же: я тото́ письмо́ не спозна́у у твои́х рука́х. А во́н йому́ ка́же, Ка́рольови, ож: добрі́ позира́й! Ай бо Ка́роль ухо́пить йому́ письмо́ та поло́жить ко́ло сьві́чкы бли́зько та поло́жить на по́ловінь, іми́ло ся фурт то письмо́ і попа́сникы почали́ ґва́лт рева́ти, ож принце́зна уж не бу́де йіх. Ай бо Ка́роль во́зьме тот прут мі́дяны́й і почне́ би́ти тых ша́тано́в. Дра́ва, Ти́са, Дуна́й, Ка́роль четве́ртый бють і руба́уть ша́тано́в, они́ не мо́жуть боронѝти ся, бо прили́пли до сто́льцїв. Так як всьіх поби́ў, лем є́ще о́бстаў ша́тан ве́лькый та ка́же: Каро́льку, пусти́ мене́ гет, я тобі́ ли́шу і принци́зну і го́род, вшы́тко, най я лем сам іду́ гет. Так тепе́рька Ка́роль: но напиши́ мены́ ко́нтрат, ож тото́ вшы́тко мо́є є. Но ша́тан тото́ написаў ско́ро і печа́тку положи́ў: не хо́чю ні́ґде бы́ти тут. Тепе́рь як во́зьме ся Ка́роль, позби́рать дванадцять кади́ зла́та, дванадцять кади́ стрі́бра, тепе́рька во́зьме собі́ з принце́зны тоту́ масть до шкату́лькы,

збе́ре і кра́сно ю умы́ў і наза́д пла́тьічко на ню даў. І она́ з сво́йі шийі зня́ла дейме́нты і ґрана́тки, привяза́ла є́ден шо́рок Дуна́йови, а є́ден та́дык Дра́ві, а тре́тьій та́дык Ти́сьі. І принцёзна є́ден пе́рстень іс па́льця стя́гла і тот пе́рстьінь переломи́ла на по́лы, ка́же: Каро́льку се полёвка твоя́, а полёвка мо́я. Та тепе́рька Каро́льку, пой зо мноў, ты ся зо мноў побо́жиш (бу́деш ся жени́ти). Ка́же на тото́ йій Ка́роль, я іду́ іщи́ да́ле, щем не вандрова́ў, почека́ш мене́ є́ден год (рёк), три мі́сяцьі, шість днів (день). Кедь я ся не ве́рну, та тогды́ мо́жеш ся удда́ти, за кого́ хо́чеш (хоть за да́кого). Так она́ ся зра́довала, што она обста́ла уд ша́тана. Ай бо сыла собі там на бры́чку і іде́ ра́досно домёв. Айбо ко́чіш у́йме писто́лю та ка́же: моя́ ты лю́ба принцёзно, кедь тя чорты́ не взя́ли, та я тя во́зьму в живо́т. Ай повідж сво́му тато́ви пак тым сло́вом, што я тя ментова́ў (слободи́ў), ож я єм(ь) тот вите́зь. На тото́ принцёзна повіла: лем дай ми живо́т, най так бу́де, ги ты хо́чеш. Тепе́рь прийде домёв. Царь зві́дує: тко тя ментува́ў, доню? — Она́ ка́же: та лем ко́чіш. А царь обіцять до́чьку да́ти за ко́чіша. Та тепе́рька за́мкла ся до своєйі хыжи, та ка́же так: ня́нько, я у є́ден рок, шість мі́сяцїв і шість днів уддава́ти ся не хо́чю. Но, добрі там, і всьі ра́дуують ся. І ко́чіш нараз ге́рцоґом стаў. Тепе́рь ня́й там герцеґу́ють. По́дьме ід Ка́рольови. Ка́роль пусти́ў ся вандрова́ти. Ва́ндру́є уж рок, зві́дать ся там, де тота́ крайі́на по́льска, де вён валу́шный. Так йому́ ка́жуть: дале́ко ду́же є тота́ крайі́на. Та тепе́рь поду́мать: Лыпше меныі ся верну́ти наза́д ід сво́йій принцёзныі. Ве́рне вён ся на тот час у тот ва́реш, а там є вшы́тко черле́но, весе́ло, ба́нды гра́ють. Прийде до трахты́льныі, зві́дать ся трахты́льника: што є нове́? Ка́же трахты́льник: о вели́коє! я вас іспо́знам; вы тепе́рь рок, шість мі́сяцїв і пять днів бы́ли; та мо́й лю́бый па́ночьку тут бу́де ся оди́н (sic!) ко́чиш бо́жити з кральо́вноў дывкоў, бо тот йійі ментова́ў уд ша́тана. Так тепе́рька — вён ка́же — там буде́ вели́ка тра́хта і нам бы там добрі по́йти на вечёрю. Ка́же трахті́рош (трахты́льник): не таки́ там іду́ть, ги мы, там лем вели́кы паны́ герцо́ґи. Ка́же Ка́роль трахті́рошови: та як бы́сте ся заста́вили, ож бу́деме там. А трахті́рош ка́же: заста́вме ся. І заста́вили ся. Напи́ше Ка́роль ка́рточьку ід принци́зныі: Мо́я лю́ба принцёзно! Я ужь тепе́рь прийшо́ў, ма́єш меныі за́гнати на вечёрю вшы́тку стра́ву. Тай тепе́рька заже́не Ти́су: моя́ лю́ба Ти́со, іди́ там до принцёзны. І Ти́са по́шла́ до бу́рку*). Принцёзна пози́рать на о́блак і уви́дить Ти́су. Тогды́ скоре́нько прибі́гне і поцыліо́є Ти́су. До́раз тото́ письмо́ з кошарика во́зьме, што быў зави́шеный на Ти́сьі, і письмо́ проч и́тать, ож Ка́роль тут є. Кому́ є вели́ка радёсть, як принцёзныі? Закличе ку́харя, з ко́ждойі стра́вы до одно́ї

*) Burg.

фі́нджі (до́ одно́го пуга́рчика) набира́ть і до коша́рика іскла́де. Так она́ пи́ше є́дно́ письмо́: Мо́й лю́бый Ка́роль! Хва́ла Па́ну Бо́гу, што ты ся верну́ў, то є мо́я ра́дость, бо я за́ўтра ма́ла ся побожи́ти з одны́м ко́чішом (фірманом). Та за́ўтра о де́сять го́дин, як слу́жба сто́йіть, там ма́єме ся побожи́ти, обы́ ты там быў. Но так она́ то́дык спаковала́ Ти́сьі у ко́шар. Тепе́рь дасть коша́рик Ти́сьі і пусти́ла Ти́су вон, Ти́са взя́ла і принесла́ Ка́рольови до трахты́льні. Трахти́рош пози́рать і побі́лыв: ож я утра́тиў сво́ю за́ставку. Ка́роль на нього пози́рать: не бой ся мо́й трахты́льнику, не бой, меныі не тре́ба тво́го каште́лю! Подаруваў є́му́ ві́сьім мілыо́нов, то бу́дуть бо́жі і твойі! Кому́ є тепе́рь вели́ка ра́дость, як трахты́льникови? Як то тепе́рька ба́нда пе́рша пришла́ там і́грать до Ка́роля, гра́ли до по̄вночи. Пото́му ба́нда по̄шла́ гет. Они́ полега́ли і спа́ли до ра́на. Ра́но, як пан Бо́г даў динь, ізобра́ли ся на фри́штику, пошли́ до це́рькви, де кральо́вна ма́ла ся божи́ти. І Ка́роль там прийшо́ў із трахты́льником і они́ там позира́уть. Прийде там влады́ка божи́ти йіх а принцезна з'оха́бить младо́го і по̄де ід Ка́рольови, хо́пить його́ і по̄де ід влады́цьі. Ізві́дає влады́ка, што то є ново́є? Ка́же на тото́ принцезна: я ся з сим ма́ю побожи́ти. І так ся побожи́ли і іду́ть домо̄в на обі́д. І трахти́рош і трахти́рошка і тоты́ три псы і Ка́роль сы́ли собі́ та́м із принцезноў у рокаши́ (у ку́пі). Там як ста́ли обі́довати, бы́ло йіх три́сто душ. Так тепе́рь по обі́дьі ка́же принци́зна сло́вом: што бы такы́й заслужи́ў чоловік, што бы таку́ па́ру, як мы, розорва́ў? На то ка́же ко́чіш: нич не тре́ба, лем два ко́ньі привяза́ти, є́ден на є́дну ру́ку, дру́гый на дру́гу, є́ден на є́дну но́гу, дру́гый на дру́гу, што́бы єго розорва́ти. Та на се́бесь, ка́же, повів. Ты ма́єш тот хлыб іззыісти. Тепе́рька розвяза́ла тоту́ хусте́чку, што там пе́рстынь быў, а Ка́роль свою́; пак положи́ў тоты́ дві полōвки пе́рстеня ра́зом. Пото́м пак ка́же принци́зна: тоты́ псы мене́ ментова́ли тай Ка́роль. Тогды́ Ка́роля обкороновали і тогды́ Ка́роль пак там обста́ў за царя́. Во̄н там царюва́ў є́ден рок і вже собі́ будова́ў тот го́род (фесту́нок) і во̄н раз ся забра́ў в во́ськом, та пошоў до сво́го та́та. Іщи йо́го та́тко жиў і ма́тка і во̄н тоды́, як пак там прийшо́ў, ка́же: ходыіть ізо мнов там, де я живу́. Так тепе́рь они́ продали́ свою́ худо́бщину і тым путьо́м везе́ Ка́роль свойі́х роди́телів ты́ма вели́кими лысі́ма. Прийде во̄н там, де то́го ша́тана забиў. Тут ка́же мо̄й лю́бый та́тко і ма лю́ба ма́тко, тут моя́ смирть пе́рша была́. А тут та́рко наш лежи́ть, де тота́ ве́рба є. Тепе́рь іду́ть лы́сом опя́т, прийде до то́йі хыжкы. Тепе́рь ка́же тут є́м ночува́в і тут ня благосло́вив стари́нець бо́жим сло́вом. Я тепе́р іду́ є́му́ подя́кувати. Прийшо́ў, уклони́ў ся старе́нькому. Но мо̄й лю́бый Ка́рольку, добрі́сь ся Бо́гу моли́ў, та тоты́ три псы слободи́, обы́ не бы́ли псы. Та ка́же Ка́роль йому́, та як мо́жу йіх слободи́ти? Ка́же йому́ стари́нець: поодтина́й йім го́ловы мечо́м.

Та вöн позрýбоваў гóловы псöм, із тых псöв три гóлубкы стáли, погýркали, хвалúли Бóга і взялú ся і полетыíли на небесá. І Кáроль кáже: ты старéнькый ідú з нáми. Ай бо старúнець кáже: менé Бöг покарáў, менí не слóббдно з ýдти ітú. Слободú і менé: айбо і менí шúю одотнú. Тепéрька Кáроль ýдтяў старéнькому гóлову та із того старéнького стаў золотый гóлубок і взяў гýркати, дáковати Кáрольови і так стрепáў і полетыíў на небесá. І забрáли там вшытко і книгу і рушничóк, што йíсти даваў і с тым ся забрали і пöшлú там, де песúголовцьі былú. Кáже, моя нéнько, мáмко, тут моя другá смирть былá і тут менé тотí псы ментовáли уд смéртя. Тепéрька даў ýносити злáто, стрíбро вшытко а на тот зáклятый гóрод насыпаў ванá і нальляв водú, штóбы вшытко ýгоріло. І так пришóў пак домöв до свóго тéстя і там почáў людям давáти зóлота і стрíбра і там царювáў.

(**Дункóвиця**). Про „куку“. Дáвно быíло, такый звір „кука“ губúў пóтята ушытки — а зазýля пöшла позирáти тóго кýку та найшлá йогó: вöн ужé іздóх быў, тай имúла на ньóго клúкати: кýку! кýку! хотыíла звíдати ся, цы спить, цы встáне, цы здох. Айбо вöн не вставáў, бо здох. Тогдú прийшлá ід пóтятöм, ід вшыткöй птúци і повíла: от іздóх кýка! Но та тепéрь ты бýдеш так співáти, ги тóму імня быíло — так присудúла вшытка птúця — і дыíти не бýдеш собí годувáти, у котрóє гньíздо ізнесéш, то то пóтя хоть котроє мáє твóйі дыíти годувáти, за тотó, што ты пöшлá пообзирáти тóго нáшого загубúтеля, цы здох, цы живé. За тотó ти дыíти годувáти бýдеме хоть котроє. — Д.

(**Дункóвиця**). Як то раз два брáтя, єдéн худóбный, другый богáтый, просúли огнú у дванáдцятьох людúй (місяцíв). Быў єлéн худóбный чьоловíк тай єдéн богáтый та брáтя собí былú (булú). Та тот худóбный пöшóў огнú просúти у тóго богáтого. А тот богáтый кáже: не дам я тобí огнú, ідú там у хащь, там є дванáдцять людúй та там дöстáнеш огнú. А тот пöшóў, кáже, дай Бóже здоровля! А лúде му одповíли: дай Бóже і Вам! а пак звíдали ся уд ньóго, кóждый із них кáже: но повíжте менí, котрí мíсяцьі май мúлі у Бóга. А чьоловíк кáже: якый Пилúп, такый Мáрот; усí єднáкі в Бóга. Та тогдú кáжуть: та держíть пéтек, та чьоловíк подержáў пéтек та насыпали му грани в пéтек — та кáжуть: не пöздрíть пéтек, лем дóма пöд кошóм; та кáжуть: два ýгликы грáни бýдуть а другýйі два гróши. Тот чьоловíк зáгнаў собí хлопчúще до стрыя вíка просúти, ож бы мíряти гróши. А тот стрый кáже: та ýдкы вы гróши набрáли? А хлóпиць кáже: гнáлисте móго нáня тудú ід тым лю́дьом на огúнь. А вöн пушóў та дáли му огнú і гróши. Тот богáтый даў вíко та денцé та зальляў в хыжи огúнь водóў та пушóў і вöн просúти огнú, ож і ємý дадýть огнú і гróши. Пушóў і кáже! Христóс воскрéс! А тотí лю́де йомý

ка́жуть: во і́стину воскре́с! Та ка́жуть му: по що ты пришо́ў? А чьоловік ка́же: што бы́сте ми дали́ огни́. А тоты́ му лю́де ка́жуть: повіжь нам, котрі́ у Бо́га май мі́сяцьі ми́лі? А тот ка́же: Шили́п на ві́ко прили́п, Ма́рот узя́в Бог на́ рот! Но, та взяли́ му тоты́ два мі́сяцьі і насы́пали в пе́тек гра́ни. Ка́жуть му: не по́зри, лем до́ма пуд стріхоў. А тот пушо́ў. пізрі́ў пуд стріхоў, а грянь са́пнула із пе́тека по́ломениў та згорі́ла хы́жа, тай ізгорі́ў і вон і дьіти му і жона́ му.

(**Зарі́ча**). Чому́ осе́т кли́че ся „чорто́вое насьі́ня“. Коли́ посьіяў чорт ове́с та зайшо́ў десь по́д мо́ст та все там говори́ў: ове́с! ове́с! Ай бо пак Христо́с із Петро́м ішли́ че́рез тот мо́ст та ма́ло здубоньіли (зду́бкали) а вон ся напу́диў, та ка́жуть му тогды́: як ся зове́ твое́ насьі́ня, штось посіяў? А вон, як ся запу́диў, та ка́же: осе́т! осе́т! Ну, ка́же му Христо́с, най бу́де тобі́ осе́т. Од то́го ча́су чорто́вое насьі́ня: осе́т.

(**Вели́кый Ракове́ць**). За о́пиря. Юрко́, ракове́цкый чьоловік, нїс со́ль варе́ну та стрітиў у хамнику́ е́дного мараморо́шского чьоловіка з На́нкова тай ка́же му: мены́ стра́шно само́му іти́. А тот му говори́ть: не бо́йте ся нич, я сам опір; кедь вам ся што потра́фить, обы́сьте ся вступи́ли іс пе́рти, іс хожа́ю, а кедь е́сьте не го́дны, обы́ лем но́жик у вас бы́ў та забийте му пра́во в че́рево. Ай по́шли́ домо́в, та посади́ў тот Юрка́ на ла́вицю і за́чали ї́сти. Та Юрко́ ї́иў капу́сту, а тот ї́сть бука́тку (ва́реное мня́со). Як тот лем раз отвори́ў рот, по́чала кров свиста́ти із но́са і ро́та є́му. А жона́ му ся схо́пила, взяла́ ремі́нь із гря́дкы та побі́гла ід нью́му та обтя́гла го тым ремі́ньом тай ру́ку йому́ обви́ла, тай розщи́б ся собо́ў, так ги бы уме́р. Жона́ покли́кала Юрка́, бы помо́г є́го поне́сти на пі́ч. Там скла́ли є́го ги умерло́го. А Юрко́ лїг спа́ти собі́ та в ночи́ уста́ў тай пак по́шо́ў спе́ред зо́р, бо па́зиў доро́гу. А той о́пір обста́ў в хы́жи та до́дня пак знов верну́ў о́пір у ты́ло, бо то не першинка́ є́му была́ так у́ходити і упя́т верта́ти та по́ земли ходи́ти.

(**Вели́кый Ракове́ць**). Як то Христо́с іс Петром ночува́ли у е́дного чоловіка, та в ночи́ верну́ла з ко́ршми зла жона́ і би́ла Петра́ дві́чи. Жона́ была́ пяни́ця у чьоловіка, та по́шла́ д ко́рчмі. Ай Ісу́с Христо́с іс Петро́м проси́ли ся у чьоловіка, ци не при́яў бы їх на но́ч. Вон їм ка́же: я бых че́сні ґазды́ при́яў, ай бо в ме́не зла жона́, при́йде в ночи́ пя́на, та бу́де ломи́ти (ви́скати) і би́ти. А они́ ка́жуть: ничьо́го, чей мы переспиме́. Укла́ў їх на по́стьіль (по́стїль), та Петро́ льіг із кра́ю на по́стьіль, а Христо́с ід стьіньі. Прийшла́ она́ домо́в в ночи́ з ко́ршмы, та почала́ крича́ти: што (що) то за ленґарі́ там сплять? А овон ка́же! цить! жо́но, то че́сні лю́де ду́же, подоро́жні. А она́ по́шла́ та Петра́ би́й із кра́ю! Та набила́ ся Петра́ та лиши́ла. Да́ле ка́же Христо́с: іди́ ід стьіньі, бо у́пят тя і́ме та бу́де би́ти.

Як ся обміня́ли, ай она́ ка́же: би́лам то́го із кра́ю, та то́гом не ки́вала, што пи́ля сты́ны. Та у́пят пошла́ ід Петро́ви та впят би́ла. Так Пе́тра би́ла дві́чи. (Порівнай оповіданє з Страбичева на стор. 131.).

(**Вели́кый Ракове́ць**). За́што жиды́ не йідя́ть свиныі? Раз прийшо́ў Христо́с до жидо́в на гости́ну. А жиды́ замасти́ли у піч жи́дку та зві́дали Христа́: што там зама́щено в печи́? А Христо́с ка́же: свиня́! Жиды́ по́чали ся сміяти, ож Христо́с не вгану́ў. Раз отвори́ли піч і ви́дять, што там свиня́ с поросяты вчини́ла ся з жи́дкы... За́то тепе́рь жиды́ не йідя́ть свиныі, бо то йім кітка (кітка = тітка).

(**Вели́кый Ракове́ць**). За́што жиды́ пістриґова́ті? Раз Христо́с прийшо́ў опя́т до жидо́в у гости́ну. Прине́сли на сто́л когута́ у по́ливцьі. Жиды́ собі́ гада́ли, кобы́ сесе́ Бог, та мо́г бы учини́ти, обы́ сись когу́т закукурі́кав. Христо́с уви́дьіў гадкы́ йіх і раз когу́т ізлопо́че кри́лами і закукурі́кать. По́ливка розбри́зґалась по жи́дох і уд то́го ста́ли жиды́ пістриґова́ті.

(**Ільниця**). Три бра́тя, два розу́мныі а є́дін дурны́й пі́шли в світ та за́йшли до ца́ря, што ма́ў дочку́ на вы́даню. Розу́мні не вмі́ли бреха́ти запы́тані царьом і царь ізвельіў, обы́ злоў сме́ртьоў погы́нули. Дурны́й яў бреха́ти гора́зд та царь даў за нього́ свою́ дьі́вку. Были́ в є́дного чьо́ловіка три сыны́: два были́ розу́мні а є́дін быў дурны́й. Та то быў чьоловік убо́гый. Та забра́ли ся тоті три сыны́ в світ. Та вчю́ли раз, што у є́дного ца́ря є дьі́вка. Та так бы́ло, тко вгане́, што овён (царь) бу́де ука́зувати, та обы́ того́ непра́вда, та кедь угане́, та дасть за нього́ дьі́вку, а кедь не угане́ та злоў сме́ртиў погы́не. Та зобра́ли ся тоті три бра́тя іти́. Та царь у́казаў пе́ршому це́рьков таку́ высо́ку, што на́ сьві́тьі тако́йі не бы́ло. А царь ка́же: цы ви́дьіў єсь тако́є? А овён каза́ў, што не ви́дьіў. Як каза́ў, што не ви́дьіў, та тогды́ царь даў його́ за́стрілити. Та пушо́ў до ца́ря другы́й. Пото́м указа́ў царь і тому́ це́рьков тай є́дну капу́сту то́му указа́ў таку́, што ныґда́ тако́йі на́ сві́тьі не бы́ло. Та зві́даў його́, цы ви́дьіў тако́є. А овён каза́ў, ож не ви́дьіў. Та даў його́ за́стрілити. Пушо́ў пото́му тре́тый, дурны́й. Та указа́ў му це́рьков: ка́жи, цы ви́дьіў ты таку́ це́рьков да́коли? А вён каза́ў так, ож у ня́ня хы́жа не така́ была́, ай коли́ єм побива́ў та тота́ побива́чька упа́ла із верьха́ та дьі́рочка ся на ни́й учини́ла та го́вря (бу́сько) учини́ла гньіздо́ та та́мкы ізнесла́ ся тай у́сидьіла тай поле́тьіли го́врі малі тай ш'е на зе́млю не могла́ упа́сти (побива́чька). А пото́м повйх го ід капу́стьі та указа́ў му капу́сту та ка́же му, цы ви́дьіў ты да́коли тако́є (капу́ста была́ тве́рдо вели́ка). А овён каза́ў так: А сесе́, ка́же, лем капу́стиця; у мо́го ня́ня, ка́же, така́ была́ вели́ка, що двана́дцять сьіл напоўни́ли собі́ горд'ови (бочькы́), та іш'е

два́дцять і чотырьо́м череда́м было́ йі́сти. Тай по два́дцять кошӧв іш'е́ обста́ло ся. Пото́м повӱх го ід ды́ни. Ка́же, цы ви́дьіў ты таку́ ды́ню? а вӧн каза́ў так: і се лем ды́нька; у мо́го ня́ня така́ была́ ды́ня, що два́дцять і вісьо̂м сьіл (сӱл) єдна́ полови́нка, як ростяли́, та залегла́, а дру́га два́дцять і ві́сьӧм. Та тых ушы́ткых сьіл было́ пятьде́сять і шість. Та пак тогды́, як тото́ угану́ў, та даў царь за ньо́го дьі́вку та пак жили́ та пак і тепе́рь живу́ть, кедь не уме́рли тай я там быў, та там было́ тако́є чересло́, што (що) мене́ у́дти принесло́, там было́ помело́, та от путь за мноў замело́.

(**Ільниця**). Така́ собі́ пусти́чька! (те, що Галичанин зове: три́нди-ри́нди — а Українець: курзу́-верзу́). Коли́ я ся хотьі́ў ро́дити, та ма́мка йі́ли бы бы́ли паленя́т пшени́чных хоть галушо́к, та пшени́цьі ніґде́ не было́ дьі на́ небі. Та я ся яў тве́рдо жури́ти, як у́йти на не́бо за пшени́цеў; та была́ єдна́ чорно́быль на по́ли, така́ вели́ка до не́ба... та ульі́з я горі́ тоў чорнобы́леў на не́бо. Там да́ли меньі́ двана́дцять міхӧв пшени́цьі, такы́х до́вгых, як мы́шачі хвосты́ а по на пядь не по́ўні; склаў я тото́ на плече́ і іду́ домӧ(в). Прийшо́ў я там на ото́ мі́сто, де отта́ чорно́быль была́, а черьва́к пудйі́в та упа́ла долӧ(в). Журю́ ся я, як у́дти ізойти́, айбо є у ме́не на пядь моту́зка, льі́зу бо я тым, а ото́ ку́ртоє, іми́ў я з горы́ прирыва́ти а доло̂ дото́чувати. Но́ так ле́дви я у́дти ізльі́з. Ай бо вже тоту́ пшени́цю моло́ти. Ай бо пошо́ў я у млын, а млына́ до́ма не́ є, млын пошо́ў на я́годы, ай бо йду я за млыно́м, ви́жю я на сли́ві чоты́ры моло́тникы моло́тять горо́х, та горо́х у не́бо іде́ а шу́міл долӧв паде́. Сто́ю я та́мка та зрю та ду́же ся чю́дуу, ож як тото́, бы горо́х горі́ ішо́ў а шу́міл обы́ долӧ(в) па́даў. Ай бо так я ся там за́здріў, що (sic!) ізня́ў я го́лов доло̂ та яў об'іска́ти у́ши. Ай бо ни́кнуў я на со́нце, а со́нце над за́ходом. Ай бо іми́ў я бі́гнути за млыно́м. Ай бо го́лову забы́ў єм там. Іми́ў я цвяк та попы́таў єм, а головы́ не́ є; верну́ў ся я та́мка за голово́ў. Ай бо я верну́ў ся — а голова́ пасе́ в траві́. Кли́чу я го́лову, не хо́че іти́. Іми́ў я, нарва́ў травы́ у ру́ку та прилуди́ў го́лову ід со́бі. Тай іми́ў єм тай покла́ў єм на ши́ю. Та йми́в єм бі́гнути за млыно́м. Та найшо́ў єм млын, а млын я́годы зби́рать. Поклы́каў я млын та змоло́ў пшени́цю. Та принӱс єм домӧ муку́ вже. Та ізвари́ли паленя́т. Та вже тогды́ йі́ли ма́ма паленя́т. Ай бо заба́гла єйі́ печени́на а із го́лубцӱв. Ай бо чюў, аж у дьілу́ суть го́лубцьі, ай бо такы́ пече́ні, што лем йі́сти. Ай бо пха́у ру́ку у ту спару́ у де́рево, де оти́ суть го́лубцьі. Ай бо рука́ не стає́. Пха́у го́лову — не стає́, пха́у но́гу — не стає́. Ай бо іми́ў я, та зальі́з ізо́всьім. Та йми́ў, ізорва́ў єм у соро́чьку го́лубцьі. Ай бо пха́у у́тти (удти) ру́ку, уже́ хо́чю іти́ гет, ай бо рука́ не стає́; пха́у го́лову, не стає́; пха́у но́гу — не стає́. Та и́ншак не бы́ло. Та пушо́ў єм домо̂. Та взяў єм топо̂р та у́рубаў

єм ся. Та принёс єм домо́ го́лубцьі. Та пак ма́мка йїли, та па́к так онь мене́ вро́дили.

(**Ільниця**). Три бра́тя Васи́ль, Іва́н і Миха́льо ма́ло дурны́й, што проси́ли у старо́го дьі́да огни́. Бы́ли (бо́ли майже бу́ли) в ме́не ще два бра́тя; єде́н быў Васи́ль, а дру́гый Іва́н, а я быў Миха́льо. Та по́шли́ мы з во́вцями, та отти́ два бы́ли май розу́мні, а я быў ма́ло дурны́й, бо малы́й єм щ'е быў. Та па́даў до́жджь тве́рдо. Та ввечері, якєсме нагна́ли у коша́ры во́вцьі, та хотьілисме огни́ (огне́) кла́сти, а шва́бликы не хотьіли ся іми́ти. А єде́н дьі́до стары́й накла́ў огни́ ай дале́ко уд нас. Пушо́ў тот ста́рший Васи́ль, яў проси́ти огне́, каже: дьі́дику, бу́дьте таки́ до́брі, да́йте ма́ло огни́ розокла́сти. А дьі́до йому́ так повіў: ож сы́не дам ти, кедь повішь ми непра́вду. Ай бо во́н не знаў каза́ти непра́вду. Та повіў му так: сы́нку, льіга́й лем сюда́. Той лїг, та горі́ хребто́м му ремі́нє здер с ко́жи, та не даў му огни́. Ай загна́ў го, обы́ другы́й прийшо́ў. Прийшо́ў дру́гый, тот моло́жий, та пушо́ў тот та яў проси́ти огни́. Дьі́до му ка́же: я ти сы́не дам, кедь повіш непра́вду. Ай бо і тот не знаў каза́ти непра́вду. Тай повіў то́му, обы́ льіга́ў, та лїг і тот, та здер і то́му горі́ хребто́м ремі́нь. Та загна́ў його́, обы́ тре́тьій ішоў, обы́ я ішо́ў. Та пошо́ў я, та яў єм проси́ти огни́. А во́н яў меньі́ каза́ти, о́жобых я йому́ непра́вду уповіў. Яў я єму́ каза́ти, та ка́жу єму́: кой ся ня́ньо хотьіў ро́дити, та я за ба́боў хо́диў. Пото́му, як пришла́ ба́ба, та вже ся ня́ньо уро́диў, тогды́ та понесли́ крести́ти. Та я ходи́ў і за ку́мом, ка́жу та пак тогды́ звідаў єм(ь): дьі́до цы пра́вда тото́ была́? а во́н яў меньі́ каза́ти, ож непра́вда. Но, я тогды́ ка́жу, льіга́йте дьі́до доло́. Та як лїг дьі́до, та здер єм му три ремі́ньі із хребта́ та взяў єм собі́ огни́ і понёс єм та накла́лисме огни́ та пак там нёч перебы́лисме та дру́гый день ізыйшли́сме домо́, уже́ сньіг па́даў, та пак вже до́ма сме были́.

(**Дубрёвка**). За зло́дїя, што ну́чеў заломи́ў ся до хы́жи худо́бного чоловіка. Єде́н зло́дый заломи́ў ся ну́чеў до єдно́йі хы́жи і почаў де-ни́-што гля́дати, штобы́ муг одне́сти. Ґазда́ хы́жи не спаў і озва́ў ся: што ты туй гля́даш ну́чеў, кед я в бі́лу дни́ну ту́йкы нич не го́ден найти́. Зло́дый настра́шеный крузь отве́ртый оболо́к у́скочиў і забы́ў в хы́жи і тото́ пла́тя, што и́нды укра́ў. Ґазда́ маў ся пак в што одьі́яти.

(**Влагово**). За голо́дного во́ўка недолу́га. Быў де не быў єде́н воўк, ай бо ду́же ізголодньі́ў: ішо́ў собі́ йїсти глядати. Прийшо́ў ід єдно́ў воды́ а тото́ так іс схо́дня зимы́ бы́ло, коли́ вже земля́ розпущала. Тот воўк напа́ў єдну́ свиню́, що пуд бе́регом ры́ла і прийшо́ў на свиню́, ка́же: я тебе́ зьзьім! Свиня́ попозира́ла на во́ўка, ви́дить, ожь воўк спе́ред нейі є, а за неў вода́. І так не могла́ ся слободи́ти і́ншакым спо́собом, ка́же во́ўкови: ізьзьіш ня, але́ пе́рший раз ня у́сповідай, бо

я попо́ва. Воўк ка́же свини́: та як тя тре́ба сповіда́ти, а свиня́ ка́же ід во́ўкови: я тебе́ нау́чу. Прикли́кала го ід со́бі і як она́ пуд бе́регом ры́ла, воўк на бе́резьі стоя́ў. Ка́же: покла́дь верьх ме́не ла́бы, а я тобі́ вшы́тко буду́ говори́ти. Воўк ся ізра́доваў, ожь як на ню покла́де ла́бы, то так йі ізьзьі́сть. Айбо́ в свини́ у ши́йі єсть моцота́, запоро́ла ры́йкоў во́ўкови в че́рево, ве́рла ним онь се́ред рікы́, а сама́ хво́щик закуря́чила горі́ бе́регом ґрю́нчачи, аж домӧв втьікла́. Воўк до́ки у́плаваў із воды́ і без то́го голоде́н быў, на бе́резьі стряс ся і ка́же: якы́й ся з ме́не пӧп у́браў, а́бых я сви́ньі сповіда́ў. По сьо́му не бу́ду я нич сповіда́ти, а де што (що) на́йду, тото́ зьзьім. Со́нце пригрі́ло і вӧн ішоў да́ле у боло́тьі; ко́ло села́ уви́дьіў гу́си. Як го гу́си зба́чили, ньіко́ли йім ся было́ пудняти́ на кри́ла, ка́жуть во́ўкови: хо́чеш нас ізьзьі́сти! Воўк ка́же: за тото́-м ішо́ў сюды́, бо-м ду́же голо́ден. Гу́си му удпові́ли: нам вшы́тко є́дно; мы й так на тото́ вало́вшні, што́бы нас ізьзьі́сти. Але мы ду́же веселі́, ма́ло нам загуди́. Воўк ка́же: та як вам густи́. Гу́си ка́жуть так, ги коли́ спиш; та ты зна́єш доро́мбати. Воўк іспе́р ся на ла́бы, зача́ў доро́мбати і пози́рать на гу́си; єдна́ із дру́гойі головка́ми зачали́ перекривля́ти і єдна́ со́бі говорячи́: фів! фів! фів! пудняла́ ся на кри́ла, да́ле дру́га, тре́тя... вшы́ткы полетьі́ли домӧ́в. Воўк сму́тно попозира́ў на гу́си ка́же: якы́й ся з ме́не чуда́к у́даў (у́быў), обы́х я гу́сьом гуў. Ка́же д собі: по сьо́му не бу́ду ни сповіда́ти, ни густи́, што напа́ду, тото́ зьзьім. Ай бо вже тогды́ такы́й голо́ден быў, што не бірува́ў і ходи́ти. А со́нце вже над за́ходом. По́тяг ся ід селу́ бли́зько, ож так да́што напа́де зьзьісти. Ви́дить із да́леку, ож вӧвча́рь захо́дить із вӧвця́ми в село́, а по се́льіх звы́чай є поде́ґде по-кони́ць села́ на пути́ льі́су держа́ти, обы́ худо́ба ідучи́ у ца́рину не го́дна зайти́. Воўк притягну́ў ся онь ід льі́сьі. Вӧвча́рь як перейшо́ў, а єде́н бара́н обста́ў ся із за́ду. Воўк сьіў спе́ред льі́сы, ка́же д со́бі: сього́ тепе́рь ізьзьі́м. Бара́н, як уви́дьіў во́ўка, мірку́учи так дале́ко стаў, ги коли́ овӧн ся розбіжи́ть, та го́ден мі́цно уда́рити. Ка́же во́ўкови: напару́й ся (приготу́й ся), бо я ви́жу, ож ты мене́ хо́чешь ізьзьі́сти. А я вже стары́й, кӧстя́ в ня твердо́є, та обы́сь зу́бы в со́бі у мньі не полама́ў, а роствори́ рот, та я ско́чю в те́бе! Воўк, зачи́м ду́же голо́ден быў, роствори́ў рот, зажмури́ў о́чи і чека́ў, коли бара́н у ньо́го ско́чить. Бара́н мі́цно ся розо́гнаў та так уда́риў во́ўка, што воўк замльі́ў. Тогды́ пудска́куучи утӧк за вӧ́вцями домӧ́в. Воўк прочуня́ў ся, за́чаў пы́тати (ма́цяў!) і ка́же: ба! цы в ме́не ско́чиў, цы про́скочиў? Ай бо сам ід со́бі ка́же: ке́бы у ме́не ско́чиў, та че́рево май по́ўноє было́бы, ай ма́йже про́скочиў. І так воўк го́лоден му́сьіў му́чити цьілу́ нӧчь.

(**Вышній Шард**). За то́є, як Петро́ не мӧг да́ти гроша́ найде́ного Христо́м ньі котро́му чолові́ку по слу́жбі Бо́-

жӧй. Ішли́ Христо́с іс сяты́м Петро́м путьо́м у недьі́лю ра́но та найшли́ грӧш на пути́. Та даў Христо́с Петрі́ та ка́же: прийде́ме ід це́рькві (спе́ред них была́ це́рьков в сельі́), на́кой лю́де у́йдуть із це́рькви, мы там буде́ме ме́жи людьми́; та сись грӧш дай тому чьоловіку, котры́й ничь не бу́де роби́ти по слу́жбі — а лю́де — котрі́ пі́пу набива́у, котрі́ кури́ли, котрі́ ба́ґу би́ли та в рот бра́ли іс піп — а єде́н крӧ́тко стоя́ў, ничь не роби́ў. Ка́же Петро́ Христу́: сьому́ дам, бо сись нич не ро́бить. Ка́же Христо́с: і тот ро́бить. Петро́ звідать Христа́, што ро́бить, коли́ овӧ́н крӧ́тко сто́іть. Ка́же Христо́с Петрі: пуд гу́неў (пуд пе́теком) на перст костру́бля обви́вать. Та не было́ є́нного, обы́ быў не роби́ў ничь. Та не дали́ грӧш ньіко́му.

(**Вышній Шард**). Во́рон і лиси́ця (байка). Прийшо́ў во́рон на са́лаш, уви́дьіў на льі́сцьі на кома́рнику сыр і урва́ў собі́ великы́й дара́б сы́ра. Яў летьі́ти попри земли́. Уви́дьіла лиси́ця і я́ла бі́гнути за ним, ож уборони́ть уд ньо́го сыр. Овӧн доле́тьіў до ха́щи, уле́тьіў май на высо́коє де́рево, та ме́жи дві но́жицьі сьі́ў і́сти. Лиси́ця за ним добі́гла до ха́щи, уви́дьіла, ож май на высо́коє де́рево сьіў істи (йісти). Яла во́рона хвали́ти, якы́й єсь кра́сный, чьо́рноє пі́ря на тобі́ кра́сноє, кедь бы у тя і го́лос такы́й кра́сный, ги пі́ря, быў бысь по́тятӧм за ца́ря. Овӧн хвали́ти ся лади́ў го́лосом, розня́ў пы́сок і яў кра́нкати (хвали́ў ся!) — а сыр упа́ў долӧв а лиси́ця ізьзьі́ла. — Чьоловіка покладу́ть на бе́рова а вӧн ся ізгорди́ть ду́же та пак го зве́ржуть із берӧ́вства та обста́не такы́й дурны́й, ги тот во́рон, що не ізьзіў сыр...

(**Вышній Шард**). Лиси́ця і ка́чур (байка). Уви́дьіла лиси́ця ка́чура у то́ві; обночува́ў ся у то́ві сам, а лиси́ця уви́дьіла його́ та по́чала каза́ти: якы́й ты бизӧвный ка́чуре: і пі́ря тобі́ закучеря́вило ся на хвостьі́, быў бысь дру́гим за ца́ря, кедь бысь іщи ізня́ў ся із то́вы ізлетьі́ти. Айбо ка́чур порозумі́ў, ож не гора́зд тото́, айбо ка́же лиси́ци: так — так! та пошо́ў се́реґ то́вы.

Поуче́ниє з то́го го́нне буде; пришо́ў чьоловік ід чьоловіку та хотьі́ў го на недо́броє дьі́ло нара́дити айбо вӧн не го́ден быў (буў) удговори́ти ся та каза́ў все слово: так! айбо вӧн не туды́ гада́ў, ги то́му пота́куваў.

(**Вышній Шард**). Лиси́ця і воробо́к (байка). Обночува́ў ся у ха́щи воробо́к, ка́же му лиси́ця: як ся ты налади́ш на ві́тер, кой віє іс то́го бо́ка? воробо́к ука́зує: от сяк! за́бю го́лову пуд крило́ та нала́жу ся на ві́тер. А лиси́ця ка́же му: як-як? А воробо́к опя́т ка́же: ат-цяк! А ка́же лис: кой з дру́гого бо́ка віє ві́тер, як ся тогды́ налади́ш? Воробо́к ука́же: от сяк! За́бє го́лову пуд крило́. А лиси́ця ско́чить тогды́ та іми́ла воробка́ тай зьзьі́ла.

(**Вы́шній Шард**). Сорóка і зóлото. (байка). Сорóка лакóма білобóка увúдыла на поме́теню зóлото, найшлá, дýже ся тому́ ізрáдувала, ай бо онá за тото́ нич не дóстала. Чоловік скупы́й дýже ізбúрать, áйбо мáло хоснýє.

(**Вы́шній Шард**). Єдéн чоловік' уздоровля́є цáрську доньку́ молокóм уд лéвицьі а царь даé му половúну своґо цáрьства. Похворíла ся у цáря кисáшоня (донькá). Ізыйшлú ся дохторы́, увúдьіли, ож и́ншакый лык не бýде дыля неї, як уд лéвицьі молокó. Єдéн найшóў ся такы́й, што овóн знаў, де лéвыця лéвлята плéкать та обóбráў ся, ож вöн дóстане цáрськö(в) донцы́ уд лéвицьі молокá. Овöн знаў, де лéвиця є, пошóў із вöвця́ми туды́. Імúў вöвцю́ єдну́ та вер лéвлятöм у ґáвру, обы́ ізьзыíли. Єдéн день і дрýгый день і трéтій день. Лéвлята ялú казáти лéвици, ткось нас туй годýє. Лéвиця ялá стражовáти. Увúдьіла: овóн ідé із вö(в)цями та дýже ся надýла (розсéрдила). Овóн яў приходúти блúже ід нü та попúля нéйі прохóдить та вéрже назáд вöвцю́ лéвлятöм. А лéвиця лиш попонúкала за ним. Ай бо назáд овóн прийшóў та рябýн (горнúць) на ремíнь зашпíнкаў. Прийшóў блúже ід нü і поклáў рýку на ню на гóлову і яў глáдити долы́ ниў (= нею) і прúцял кóло нейі (ісхылúў ся) і взяў рябýн скóро і здойíў йійí. І нáраз вóвцьі оберну́ў домó, пригнáў а сам пошóў із молокóм до цáря. Там спаў нöчь. Ялú у нüм стáвчикы йогó говорúти: тко буде у нüм за цáря. Кáжуть нóгы: мы бýдеме, бо мы, кедь бы мы былú не ішлú сюдú, то бы былú не пришлú за молокóм ід лéвици. Мы цáрьство мáєме. Рýкы кáжуть: Мы бýдеме за цáря, бо мы кедь бы былú не дойíли, молокá не былó бы былó. Очи кáжуть: Мы бýдеме за цáря, бо кедь бы былú мы не вúдьіли, молокá не былó бы былó. Язы́к кáже: я будý за цáря мéжи вáми стáвчиками, бо кедь я не будý, а вы усы́ повмирáєте. Онú пóчали казáти язы́кови, про што бы хотьíў бы́ти за цáря, ты лежúш у мочúлы, што ты учинúў? Я вас усы́х учíню мертвы́ми, кедь я не будý. Рáно чьоловíк устáў, прийшóў ід цáреви: Но, ту є свíтлый цáрю молокó! Царь кáже: уд чьогó есé молокó. Овöн (язык) кáже: уд сýкы (ýхопиў ся). Царь даў у темнúцю йогó запéрти: дотöд обы́ сидьíў, докöд лыкарí не зыйдýть ся із держáвы тай попозирáуть, уд чьогó є молокó. А стáвчикы у темнúци усы́ ялú боя́ти ся і язы́к ялú просúти: будéш за цáря, лишé нас слободú, обы́сьмы не погúбли. Язы́к кáже: я вас слобожý, ай бо я будý за цáря. Взялú чьоловíка на допрóс: як ты сміў молокó принéсти уд сýки до цáрського домóвства цáрськö(в) донцьі? Овóн кáже: прóшу, в нáшöм крáйі зовýть лéвицю сýкоў а отó молокó най дöздрять дохтóры; ото уд лéвицьі молокó. Дохтóры ізыйшлú ся, дöздрíли, ож тото́ молокó уд лéвицьі і язы́к зöстáў ся у чьоловíка на-вхтéма за цáря і слободúў

вши́ткы ста́вчикы у чьоловіцьі уд сме́рти. Ца́рська донька́ уд молока́ ле́вицьі у́здоровіла а царь даў чьоловікови полови́ну ца́рьства.

(**Вы́шній Шард**). Дыня і дуб (байка). Росла́ єдна́ ды́ня горі́ ду́бом. Зьвідала ду́ба: ко́лько тобі́ ро́ко́в бу́де? Сто рокóв я ма́у! ка́же дуб. О! — ка́же ды́ня — як ты сла́бо росте́ш. Я тебе́ пере́йду, перeróщу тя сього́ лы́та. Цы ви́диш ты яко́є на мены́ велико́є ли́стя, яки́й красны́й, велики́й цвіт ма́у? А ко́лько жолу́уди тре́ба єдному́ вепре́ви, абы́ сы́тый. А з ме́не буде єдна́ ды́ня, тай буде́ вене́рь сы́тый. І перерosла́ ды́ня ду́ба. Завія́ў ві́тер студе́ный уд сы́вера. Ка́же дуб, зьві́дать ды́ню: А як ся ты ма́єш цари́це, кегы́не, ды́не? А ды́ня ка́же: я лише́ обста́ла ся ды́ня, бо моро́з єйі́ ізморо́зиў та вже упа́ла.

Отто́є на подо́бє чьоловіка, котры́й ско́ро бога́тьіє — а єде́н ти́хо ґаздує собі́: тот, ги дуб ти́хо росте́; а ско́роє ґаздо́вство так ємко росте́, як ды́ня. Тот пошо́ў, понабира́ў гро́ши, та начини́ў собі́ вели́кі будо́влы, а́йбо прийшо́ў час, яли́ гро́ши проси́ти, гро́ши не было́ уддати́ — а будо́влы пак позабира́ли у гро́ши а у нього́ нич не обста́ло.

(**Вы́шній Шард**). Бо́г є од ві́ка́ і на ві́кы бу́де а ўсе́ чі́нить рі́тлы. Зьві́далася цари́ця, о́д коли є Бо́г і до́кы бу́де. Міны́стерия удповіла: Бо́г є од ві́ка́ і на ві́кы бу́де, та што ро́бить, кой таки́й стары́й Бо́г од ві́ка́ і на ві́кы буде́, та што ро́бить, кой таки́й стары́й? Міністе́рия удповіла, ож драби́ны (рітлы) чі́нить. А цари́ця яла́ міністе́рию зьві́дати: што із тых рітє́л? Міністе́рия удповіла так, ож лю́де лы́зуть ни́ми: єдни́ горі́, а єдни́ долы́, а котры́й у́лызе горі́ та посто́йіть там горі́ та тот да́леко уттодь ви́дить, а котры́й обе́рне ся долы́ дуже шви́дко уттодь (удтодь) ізлы́зе.

Котры́й чьоловік уґаздує та кро́тко побу́де із ґаздо́вством сво́йім, дале́ко ви́дить; а котры́й доло́ обе́рне ся, ду́же ті́жко му за ото́, ож як ово́н у ґаздо́встві бы́ў, а на ничь прийшо́ў.

(**Вы́шній Шард**). Як то чьоловік жури́ў ся у тöм гада́учи: три осо́бы а єде́н Бо́г. Ішо́ў чьоловік попіля́ мо́ря, ішо́ў собі́ гада́учи, як тото́ мо́же бы́ти: три осо́бы, а єде́н Бо́г? та ду́же ся зажури́ў у тöм гада́учи. А спере́д нього́ ко́ло мо́ря на бе́резьі хло́пиць у́вертьіў ногу́ў я́мку, пяту́ў: та із мо́ря усе́ во́ду у жме́ны бере́ тай у тоту́ я́мку несе́ та у́льлє. Чьоловік прийшо́ў тай ува́дьіў, ож хло́пиць із мо́ря во́ду но́сить та у я́мку улива́ть. Ка́же чьоловік: „што ты тото́ хло́пче чі́ниш?“ „Хо́чю сесе́ мо́ре перене́сти у сесю́ я́мку говори́ть хло́пиць. Ка́же чьоловік: коли́ ты мо́ре перенесе́ш у тоту́ я́мку! А хло́пиць каже: чьоловіку! а ты коли́ тото́ перега́даш: три осо́бы, а єде́н Бо́г! А хло́пиць уд того́ ізня́ў ся та поле́тьіў, а чьоловік загада́ў ся, што тото́ за хло́пиць та іс тым дорозуміў ся, ож тото́ я́гніл. А чьоловік іс тым погада́ў собі́, сесе́ не моє́ дьіло толкува́ти: три осо́бы а єде́н Бо́г.

(**Вы́шній Шард**). За волóвоє óчько (Troglodytes parvulus). Пóтята хотыли клáсти собí цáря. Ай бо громáдили у éнно. Кáже совá: пóтята! позирáйте, кого́ кладетé мéжи собóў за старшинý. Трéба позирáти, у котрóго пóтяти óчи великí і головá. Пóтята ізгромáдили ся у éдно, дорахováли так, ож котрóє май вы́сше гóдно полéтьіти тай тото́ бýде мéжи ни́ми за цáря. Орéл обобráў ся, ож овóн май гóден будé высóко лéтьіти. А волóвоє очько сыло йомý пуд крилó, у пéра забúло ся та, як овóн долéтьіў та понúс волóвоє óчько горí а як ужé не гóден буў дáле летьíти, а волóвоє óчько ýхопило ся із пíря та іщи май вы́сше полéтьіло. Та оно́ і вістáло ся за цáря (гл. стор. 127.).

(**Вы́шній Шард**). Воўк із лисúцеў попúли ся у півнúци. Воўк заспівáў з рáдости, чоловík убíг у півнúцю і дýже убúў вóўка а хы́тра лисúця ýскочила уперéд. Утеклú потóм рáзом: Воўк бúтый нúс на хребты́ небúту лисúцю (байка). Уходúў ся воўк із лисúцеў у півнúцю, найшлú там пáленку та попúли ся. Кáже воўк: заспівáу, а лисúця кáже: не співáй, бо убю́ть нас! ай моўч! Ай бо воўк упя́т кáже: я хоть лишé раз заспівáу! Воўк завы́ў а чьоловík прийшóў та дýже убúў воўка у півнúци. Та воўк ýрваў ся удтóдь, а лисúця, кой чьоловík заходúў у півнúцю а онá уперéд ýскочила ýдтóдь, пöшлá пуд теллúцю, де колóпні тéрли, та там дýже ся качáла, та набрáла ся мнóго паздыря А воўк бúтый идé туды́, бíжúть. Лисúця кáже: де ты утыкаш? Йой, кáже, утыкáу, бо у півнúци дýже ня побúли. Озьмú мене́ дáяк на сéбе та понесú на собí, бо убю́ть ня упя́т! А воўк кáже: сыдáй меныí на плéчі та бýду тя нести́. Лисúця ялá співáти вóўкови: ой несé бúтый небúтого!

(**Вы́шній Шард**). Як жид ішóў із нáймит-Мúтром чéрез вóду а уд жúда грóші загúбли. Як потóм обá пöшлú на прáво спéред шóўґа-бíрова. Ішóў жид із нáймит Мúтром ід водыí. Жид кáже: Мúтре перенесú мене́ чéрез вóду, я ты запла́чю*). А я тебé не нéсу, обы́м і я утопúў ся із тобóў. Волыí перевéду тя чéрез вóду. Імúў жид за ньóго ся та нáймит-Мúтер перевíў жúда чéрез вóду. А уд жúда грóші загúбли. Жид кáже нáймит-Мúтрови: ты мóйі грóші узя́ў; я ішóў чéрез вóду; мóйі грóші бух! а ты Мúтре хап! — Я не зна́у, кáже нáймит-Мúтер: есé без прáва не будé. Но кáже жид та пой на прáво. Кáже нáймит-Мúтер: я не ідý ісперед панóв, бо я гóлый. Жид кáже: йой, я тобí у бóвты (склепі) одыня́ новóє ушы́тко куплю́. Пошóў жид із нáймит-Мúтром у бовт; ушы́тко одыня́ новóє найшлú. Мúтер убráў ся: жид купúў нáймит-Мúтрови. Нáймит Мúтер дóтóд не

*) гал. заплачý.

тайі́ў гро́ші іспе́ред жи́да, до́кӧд не пӧшли́ іспе́ред шолґа-бі́рова. Ка́же жид на́ймит-Ми́трови: цы так Митре? я ішо́ў че́рез во́ду, мо́йі гро́ші бух! а ты хап! а на́ймит-Ми́тер ка́же: што ты жи́де ка́жеш? ты бу́деш каза́ти допо́сльідь, ож сесе́ і вдьіня́ тво́є. Жид ка́же: на-но! та цы ньіт? цы не я ти купи́ў? цы не мо́є? тадь мо́є! — Як бы было́ — на́ймит ка́же Ми́тер — тво́є одьіня́, то на то́бі было́ бы было́. Ка́же со́ўґа-беро̂в: тото́ є пра́вда!

(**Вы́шній Шард**). За Фе́дора, што вӱз жи́да покры́вши його́ вере́тоў, штоб жи́да не уви́дьіли коза́кы і не уби́ли. Би́ли ду́же коза́кы жидо̂в, кедь уви́дьіли. Жиды́ ду́же ся боя́ли коза́кӧв. Єде́н Фе́дӧр ішо́ў із во́зом на дру́гоє село́. Ка́же жид: па́не Фе́доре, возьми́ ня на вӧз, бо ду́же бо́ю ся, ож коза́кы убю́ть ня. Ка́же Фе́дӧр: я тебе́ не бе́ру жи́де, бо мо́гуть і мене́ коза́кы уби́ти по́зад те́бе. Ка́же жид: возьми́ ня лише́нь Фе́доре на вӧз, та укры́й ня вере́тоў на во́зьі. Та они́ не уви́дять ач'єй! Айбо — ка́же Фе́дӧр — я бе́ру а не зна́у і́ншак за те́бе каза́ти, хыба́ бу́ду каза́ти коза́кӧм, ож я дзвоны́ ве́зу. Айбо жид ка́же: гора́зд па́не Фе́доре! Ай на́! мішо́к із грі́шми, най бу́де у те́бе Фе́доре. Фе́дӧр узя́ў і́з грі́шми мішо́к, повӱз жи́да вон із села́ та ка́же: но! жи́де! вже коза́кы отде! суть навпереды́, іспере́д нас! та што бу́де тепе́рь жи́де? Ізьзьідя́ть тебе́ та мене́ убю́ть. Ка́же жид: па́не Фе́доре! гора́зд ня покры́йте вере́тоў, обы́ ня не ви́дко. Пошо́ў Федӧр та ду́же закры́ў жи́да, обы́ жид не ви́дьіў. Удӧйшо́ў Фе́дӧр да́ле і тогды́ покли́че го́лосом і́ншакым на во́лы: во́га! і ка́же: што там ты везе́ш? А Федӧр сам іс собо́ў говори́ть: а жи́дови зави́ті о́чи і вшы́ток зави́тый, та ду́же трясе́ ся. Та о́зьме Фе́дӧр де́ржано на батозьі́ та уда́рить ся по кожухо́ви. „Што там ты везе́ш?“ Та дзвоны́. А ну, ка́же, най іду́ йіх зна́ти, які́ голосні́. Уда́рить де́ржаном із батуга́ по нога́х жи́да, а жид тогды́ пӧчне́ го́йкати: бам-бам! а да́ле пӧде, та пӧчне́ по рука́х би́ти жи́да, а жид ка́же: бом-бом-бом! а да́ле ка́же єму́: ще іду́ би́ти на дзильі́нь! та пу́жаном ду́же жи́да пӧбє́ по голові́. Жид: дзильі́нь, дзильі́нь, дзильі́нь! а тот бє. Удойшли́ ма́ленько да́ле. Айбо кли́че Федӧр: стӧй! А, ка́же, там што несе́ш? та уда́рить ся по кожухо́ви. Гро́ши! ка́же Фе́дӧр сам іс собо́ў. Дай сюды́! та́ от коза́кы гро́ши взяли́. Айбо да́ле удӧйшли́ і пӧчне́ каза́ти: Чю́ўєсь, віда́ў, як лу́пкали мене́, до́бре, ож не у́били на смирть і тебе́ лу́пкали, чюў єсь віда́ў? Ка́же жид: чюў. І мене́, ка́же, кой биў на бом! то ще не ду́же было́, а як перейшло́ на дзильі́нь! то то было́ йой! Та еге́! ка́же Федӧр — узяли́ і гро́ши. А — ка́же жид — най беру́ть, не гада́у я за ни́ми, лиш кобы́ были́ ня не би́ли на дзильі́нь!*)

*) Ся смішлива казка — хоч і недорічна і неімовірна — викликує у слухачів завсїгди найживійші ознаки радости. Русин по крайній мірі наругою

(**Вышній Шард**). Як то єдна́ жона́ йо́йкала за поме́ршим ґаздо́м собі́. Ішо́ў єде́н нота́руш чере́з Поковбі́кы. А в селы́ уме́р ґазда́ єде́н. Жо́на не зна́ла, як зачати́ йо́йкати за ґаздо́м, ка́же: йо-йо́й, йойо́й! ме́штер-е́мбер! ме́штер е́мбер*)! А сусы́да йўй ка́же: яки́й бы́ў соло́дкый тот ме́штер! А она́ зайо́йкать: йо-йо́й! дуда́шик! дуда́шик! (што́ ду́є у козя́цьі). По́чне́ жо́на спі́шно йо́йкати, ка́же: коли́ іми́ў ду́дати, лю́бо было́ слу́хати!

(**Вы́шні́й Шард**). Як то єде́н царь кли́каў попа́, штоб ішо́ў до ньо́го на три пу́нты (= пу́нкты, питаня) одві́тувати. Бы́ў єде́н царь та пришо́ў ід попо́ви на спо́відь та му́сьіў ги про́стий на ко́льінкы ста́ти. Та як причасти́ў ся із слу́жбы по́шо́ў гет домо́. Та ду́же ся розсе́рдиў на попа́, што овён на ко́льінкы му́сиў ста́ти тай в єде́н мі́сяць удписа́ў так на попа́, што-б пӧп ішо́ў до ньо́го на три пу́нты. Кедь бы тоти́ три пу́нты не го́ден одві́тувати, та нара́з му смирть ота́м є. Церькӧвни́к прийшо́ў до хы́жи до попа́, та увидьіў, што пӧп ду́же є смутны́й. Та ка́же: што пан превеле́бный таки́й смутны́й є ду́же? Ка́же пӧп: де́бы я не смутны́й бы́ў, кедь царь на ме́не загна́ў три пу́нты. Кедь не го́ден є́му да́ти одві́т, погы́нути му́шу. Айбо церькӧвни́к бы́ў таки́й на обли́ча, як тот пӧп. Та ка́же тогды́ церькӧвни́к: най мены́ пан превеле́бный дадуть сы́м стӧв золоты́х тай свою́ о́дьінь, тай іду́ я пресві́тлому ца́рю на тоті́ пу́нты одві́тувати. Та вже як прийшо́ў церькӧвни́к до царя́, царь не упозна́є церькӧвника́, га́дать, што то той пӧп, што його́ сповіда́ў. Тай тогды́ царь із ним учини́ли обі́д у-е́дно. Та ка́же є́му царь: ты пӧп є́сь, ка́же — а я в свойўй держа́ві пе́рвый; та спере́д те́бе му́сьіў на ко́льінкы ста́ти. Но, ка́же царь, цы зна́єш, што я кошту́у? Ай бо церькӧвни́к йому́ тогды́ ка́же: та што́бы царь пресві́тлый кошту-ва́ли? чу́ли сте, што Христа́ продали́ за три́дцять сре́бников — тай пресьві́тлый царь не го́ден бі́лше коштува́ти, як Христо́с кошту-ва́ў. А да́ле упя́т му царь ка́же: ко́лько на не́бі дзьвізд є? Тогды́ йому́ ка́же церькӧвни́к: є три́ста мільіо́нов і де́сять ты́сячов. А да́ле упя́т ка́же йому́ царь: цы зна́єш, што я гада́у? Той ка́же: Пресьві́тлый гада́ють, што они́ с попо́м говоря́ть, айно я — ка́же — лише́ церькӧвни́к — а пӧп є із за́ду. І тогды́ ка́же йому́ царь пресві́тлый: кедь ты таки́й розу́мный його́ слуга́, та на! — ка́же ты́сяч срібных — та не пусти́ того́ попа́ у двӧр меньі, бо я із ним не го́ден бу́ду договори́ти, бо вже іс тобо́ў є́м не го́ден. —

і кепкуванем мстить жидам, що від віків на его суспільности налягли претяжкою язвою.

*) мадярск. mester ember = майстер, ремісник.

Ся між людом ріжних країв розповсюднена казка лїтературно оброблена майстерним пером Бірґера (Gottfried August Bürger) під заголовком; „Der Kaiser und der Abt“ а починає ся словами:

Ich will euch erzählen ein Märchen gar schnurrig,
Es war ’ mal ein Kaiser, der Kaiser war kurrig;
Auch war ’ mal ein Abt, ein gar stattlicher Herr:
Nur Schade! sein Schäfer war klüger als er.

(**Вы́шній Шард**). Як то неписьме́нный чьоловíк, што убра́ў ся у па́нськоє пла́тя, одгогори́ў ся, кедь му за́гнали апо́стол чита́ти в це́рькві. Про́стий чьоловíк убра́ў ся у па́ньскоє пла́тя та пушо́ў на дру́гоє село́ до це́рькви та на кри́лос ме́жи дя́кы. Там позира́ли його́ і гада́ли, ож овӧн дяк та за́гнали йому́ апо́стол, штобы́ чита́ў, а́йно овӧн чита́ти не знаў. Як прийшло́ чим ся одговори́ти, пыта́ў се́бе у жеб (в кишеню), штобы́ дӧста́ти окуля́рі. Гоп! не є окуля́рі! та не го́ден єм, не ви́джу чита́ти! тай іс тым ся одговори́ў од апо́стола.

(**Вы́шній Шард**). Як то пӧп із дяко́м і с церькӧ́вником подїли́ли між се́бе варе́ну ры́бу з ле́вешом. Пӧп із дяко́м і с церько́вником заслужи́ли ры́бу єдну́ і так они́ тото́ ізвари́ли тай хо́тьіли уе́дно ізьзьі́сти. І так сьіў пӧп із дяко́м ко́ло стола́; узя́ў пӧп ры́бу тай удтя́ў собі́ полови́ну із голово́ў, а дру́гоє, о́станок, дяк собі́ взяў. А церькӧвнико́ви не обста́ло ся, лише́ ле́веш (ю́шка). Ка́же пӧп: „голова́ глаго́лющому, а о́станкы младе́нцем“. А церькӧвни́к, як уви́дьіў, што йому́ ся обста́ла ю́шка, узя́ў і розольля́ў ю́шку по-попо́ви і по-дяко́ви і ка́же: „ізлія́ ся благода́ть Бо́жа на усьі́х вас“.

2. Загадки і приповідки (присловки).

Яко́го камі́ня в воды́ май бу́лше? (мо́крого) МЛ.

Яко́го в лы́сьі де́рева май бу́лше? (криво́го) МЛ.

У вола́ на котру́м бо́цьі майбу́лше ше́рсти? (на котри́й бук ве́рже фосто́м) МЛ.

Впа́ла бербени́ця с по́ду, не є тако́го бо́днаря, аби́ єйі́ зла́годи́ў (яйце́) МЛ.

Мечи́ бі́ле, упа́де жо́ўте (яйце́) МЛ.

Ла́та на ла́ту, ньі ши́те, ньі кра́яне (капу́ста) МЛ.

Чоти́ры чоти́рницьі а пя́та ворохо́белька (дьі́ти на пе́чи — чоти́ри стьі́ны, пя́та піч) МЛ.

Чоти́ри бра́тя одну́ ша́пку но́сят (обору́г) МЛ.

Чоты́ры бра́тя в оди́н корч стріля́ют (що коро́ву до́ит) МЛ.

Котра́ дыра́ майпослы́дна у пло́та? (піч, бо як скази́т ся плуг, ґазда́ поруба́є тай ве́рже в піч) МЛ.

Коли кул бе в зе́млю, де ся земля́ дыва́є? (іде́ на бук) МЛ.

Мали́й малюшо́к поныс бо́чку на верьшо́к (мак) МЛ.

Без оболо́кув, без дверий, по́ўна ха́та людий (гарбу́з, о́гурки) МЛ.

Черле́на-ружа́на, на́ поли лежа́ла, за сьім лыт, трави́ ныт (ва́тра) МЛ.

Коли́ мож во́ду не́сти в си́тыі? (коли́ заме́рзне) МЛ.

Ку́ричка, што в земни́ ся несе́ (кру́мплыі, ріпи = карто́флї) Г.

Крузь стыну́ вола́ печу́ (сверділь) Г.

Чоты́ры бра́тя в одни́ корч стріля́ют (дуйкы у коро́ви порівн. висше) Г.

Іде́ село́м цорконит, зайде в во́ду, бульконит (корча́га) Г.

Май высо́кое од горы́, май ни́зькое од травы́ (путь) Г.

Попуд стріхы, бі́лы мі́хы (зу́бы) Г. Попо́д стріхы etc. Лв.

Сидит дыдо над водо́ў (водо́в), та все кле́пле бородо́ў (млын) Г.

Бери́ в ньо́го, та май вели́кое, а кладі́ на ньо́го, та май мало́е (яма) Г.

Бабино́ ся розшкрілило, а дыдово ви́сить (коло́дязь) Г.

Хоть ся крив, хоть ся не крив, а я тя за́бю (чіжем) Г.

Лежачи́ даю́т, стоячи́ про́сят, то затка́ут, то утя́гнут (піпа = люлька) Г.

Серед села́ дуб, на ду́бі дванайцять стоўпу́, на ко́ждо́м сто́впу гньіздо́, на ко́ждо́м гньіздыі чоты́ры я́йця (гуд) Г.

Се́ред села́ бага́й реве́ (звун) Г.

Без нуг, без рук, без очи́й, у́йде на пуд у ночи́ (дым) Г.

Ныі вон, ныі в хы́жи (о́болок = о́блак = вікно́) Г.

Серед села́ ме́рша вони́т (мяса́рня) Г.

Прийшли́ чоты́ры та кы́вали три, а пришли́ дві, та би́ли тоты́ чоты́ры, на́ што кы́вали тоты́ три (ма́чька у́скочила на шпор (= кухня), де ґазды́ня покла́ла пі́кницю в ринку, ма́чька ухопи́ла пі́кницю (коўбасу́), ґазды́ня ёй бы́ла, чому́ кы́вала) Г.

Най ся бога́тый не жу́рит, ож ся убо́гому і́спуд но́са не ку́рит ВС.

Ма́сни сло́ва, сухи́ доло́ни ВС. Eitle Worte, doch in Wirklichkeit keine reelle Unterstützung.

Вели́ка титу́ла, поро́жна шкату́ла ВС.Titel ohne Mittel.

Не́бо цимба́лы, а земля́ ба́сы ВС.

Єдна́ ла́стовка не вчі́нит лыто ВС. eine Schwalbe macht keinen Sommer.

Со́нце не засві́тит в ко́ждый за́кут ВС. die Sonnenstrahlen beleuchten nicht jeden Winkel.

Лы́пше ны́ньі воробиць, ги за́втра го́лубиць ВС. Besser heute ein kleiner Gewinn, als die Hoffnung auf einen grösseren, der morgen erfolgen kann.

Говори́ Гри́цю Богоро́дицю, а я ві́рую Лв.

Ід ко́жду́й хы́жцьі по кы́шцьі ((пути або стежкы) Г.

Така́ коро́вка, што все по́ле задры́ще (сньіг) Г.

Така́ бо́чка, як іс по́да упа́де, то не є тако́го бодна́рика, абы́ єйі испра́виў (яйце́) Г.

Мале́нькоє, кругле́нькоє, чорне́нькоє, в чере́пку ся вє (око) Угоча.

Мале́нькоє, доўге́нькоє на пути́ кровцьі пищи́ть (тернина) Угоча.

Ньі вон, ньі вну, та все в єдно́ (оболо́к, во́зор fenestra) Угоча.

Згани́, што то є, я ви́дьіў це́рьков іс колопе́нь? (стояў у коло́пнях і видьіў церьков) Стр.

А што бу́де соро́цьі по се́мому ро́цьі? (обе́рне ся йü на во́сьмый рök) Стр.

Така́ дьі́вка, што заженýт єйі до хы́жи. та не мож єйі іми́ти (ры́ба, зайде́ у ломуля́, у ру́ща, та не мож єйі пак іми́ти) Л.

Кышкы́ ся пöшлй полока́ти, а кобы́ла в хы́жи зöста́ла Лв. (зва́рка, пла́тя, як ýзварять ся; пöду́ть пла́тя пра́ти, а зва́рка у хы́жи зöста́не; — зва́рка = на трьох нога́х шафли́к).

Колй ма́чька ся мы́є, то сньіг бу́де па́дати Лв.

Попуд те́рньом зе́рня, пöд зе́рнятом смарка́ч, пуд смаркачо́м оберта́ч (волóся, о́чи, нус, язы́к) Лв.

За горо́ў черле́на кірагóв (язык) НД. (кірагóв = корогов, хоругов).

Іде лы́сом не ду́ркне, прúйде в во́ду не бу́лькне (місяць) НД.

На зеле́нім де́реві ро́дить ся в пете́цьі, петéк ся розорва́ў, пан на зе́млю упаў (оріх) НД.

Я ма́у таку́ дьі́вку, што ко́ждый день попóскубю з єдно́го бóку і в дру́гого (сúто) НД.

Чоты́ры бра́тя пöд одны́м кала́пом сидя́ть (оборōг) НД.

Іде́ путьóм цорконúть, прúйде в во́ду бульконúть (корча́га) Д.

За горо́ў черле́на корагóв Д. (со́нїчко; порівнай з попередною пословицею в НД., де толкувано єї: „язык“).

Черле́ный жид у не́бо зрить (бура́к) Д.

Пöде́ в хльів без ко́жи, ýйде с хльіва́ у ко́жи (хльіб) Д.

Чорне́нькоє, крива́нькоє, вшытко по́ле здолу́є (серп; здолу́є = обробить; magy. dolog = праця) Д.

У лысьі ýросло, у ста́йньі ся згодува́ло, прийшло́ домóв зарева́ло (гýслї = Geige) Д.

На ха́щі ýросло, а в водьі быва́ло (чове́н; бывати = мешкати) Д.

Без рук, без нöг, ýльізло на пöд (дым) Д.

Пи́ла ка́ждойі хы́жи псы бре́шуть, лем пи́ла є́дно́ї ны́т (те́рлиця: што тре пи́ла ко́ждойі хы́жи, лем пи́ла це́рькви ны́т) Д.

На кро́вли іде, кров несе́, а в ны́м і мак не є (сы́дло́: в чоловіку кров, в кони́ кров, а в сы́длы́ ны́т) Д.

Два ґре́йцарі му цына́, а до хы́жи не стає́ (свічка, за то, што світи́ть кро́зь во́зо́р) Д.

Не моли́ў ся, не хрести́ў ся, богоно́сцем бы́ў (со́марь = осел) ВР.

Бог нам даў, сам не маў (жона́) ВР.

Іде́ водо́ў, не шлю́пне, іде лы́сом, не пу́кне (мі́сяць) ВР.

Іми́ ба́бу, зогни́ ба́бу, уйми́ ба́бі хрящі́ з за́ду (оріхы ліскові) ВР.

Хо́дить біглю́шка попуд теплю́шка, звідує кокондика, цы до́ма гопко́? (мыш бі́гає ко́ло пе́чи і звідує ся сверда́на (сверда́н=Heimchen, Zirpe, Grylle), цы до́ма мацу́р?) ВР.

Те́рня, пуд те́рнятем зе́рня, пуд зе́рнятем смарка́чь, пуд смаркачьом оберта́чь, пуд обертачьо́м кобиля (кобе́ля, та́йстра) пуд кобильоў стебиля (чоловік) ВР.

В Раковци́ дрыва́ ру́бать, а до Шарду́ тріскы́ летя́ть (звон) ВР.

Спра́виў собі́ на звы́жках хы́жку, а в то́й хы́жцьі по сто клыто́к а в тых клытка́х по сто дыто́к (мак) ВР.

Чо́рна ку́риця і́згребе, а бі́ла ро́згребе (день і но́чь) ВР.

На печи́ сиди́ть ла́бкоў ся умыва́є (умывать), у ночи́ ви́дить, мы́ши хвата́є (хва́тать) (ма́чька) ВР.

Сиди́ть па́ньі на шкоба́ньі, прийшо́ў ід ни́й нечи́стый дух, завали́ў йи́ кы́шку в шкрьобу́х (коло́дица=гал. колодка) ВР.

Черле́ноє теля́ чо́рну (чьо́рну) коро́ву сце (= ссе) (огонь і шпор) ВР.

Горі́ горо́ў цорконы́ло, а в доли́ну не хотыло (во́з; як в доли́ну та запу́тали т. є. загальмовали) Ім.

Сиди́ть ды́до над водо́ў, трясе́ сы́доў бородо́ў (млын) Ім.

Шу́ла-ґу́рі шук по дю́рі (хлыб) Ім.

По́пуд ме́жи хо́дить без оде́жи (коса́) Ім.

Крузьі стыну́ вола́ пече́ (све́рлик) Ім.

В осени́ ко́ло ка́ждойі хы́жи су́чка бре́ше (те́рлиця) Ім.

Ід ко́ждо́й хы́жцьі по ко́ўба́сцьі (путь) Ім.

Се́реґ села́ бу́вол ры́че (дзвон) І.

Два ґра́йцарі коштує, а не вмістить ся до хы́жі (свічка) І.

Як пу́йду на пуд, маю єдéн гору́чик (бочечьку), як го́ у́пущу, не є ма́йстра, обы́ го іскла́ў (яйце) І.

Ша́таноє, пла́таноє, ни́ґде иглоў не забо́деноє (листя с капу́сты) І.

Пы́ском ры́є, а гузи́цеў коріня́ тя́гне (игла́) Ир.

Навпере́дьі ги клубля́тко, в середи́ньі ги мішча́тко а з за́ду ги рожéн (ма́чька = felis) Ир.

Ба́бино ся роздзя́вило, а дьі́дово ви́сить (коло́дязь: ваг ви́сить) Ир.

Уд коня́ вы́жеє, а уд свиньі́ ни́жеє (сїдло́: покла́сти на коня́, вы́жеє од коня́, покла́сти на зе́млю ни́жеє од свиньі́) Ир.

Упере́д сын, а пото́м оти́ць (дым) Ир.

Че́рез гору́ ря́ндавый Ште́фан сви́ньі жене́ (гре́бінь) Гр.

Шты́ри та́нцьі-дубота́нцьі, два острога́нцьі а два позира́нцьі, єдно́ клубля́, єдно́ мішча́, а єде́н роже́н (ма́чька) Пу.

3. Пісни.

Ой летьі́ли гу́си з Руси, на пере́дьі ка́чька,
Люби́ў бых тє дьівчино́чько, ко́быс не бреха́чька! Р.

*

Марамо́рош, до́брый ва́рош, до́бре у ньім жити;
Ньі попо́ви, ньі дяко́ви не тре́ба плати́ти Р.

*

Сиди́ть за́яць на коло́дьі, нагави́цьі кра́є,
Коло́дя ся погина́є, вӧн коло́дя ла́є. Стр.

*

Ой люби́ў я дьівчино́ньку, дьівчино́нька ме́не,
Не хо́тьіли старі́ да́ти дьівчи́ну за ме́не.
Стары́й ма́ло похотьі́ў, стара́ не хотьі́ла,
Лем сидьі́ла на за́пічку та все морконьі́ла.
Ой знаў бы я, ой знаў бы я, што старо́й потре́ба,
Два ка́меньі пуд го́лову, а тре́тьій пуд ре́бра.
Шуда́йром да́йном, } (звичайна припівка при
Шудайри́чком да́йном! } кінци співанки Стр.

*

Стои́ть верба́ коне́ц села́, што я йі сади́ла,
Не є того́ тай не бу́де, кого́ я люби́ла.
Бо кого́ я ві́рне лю́блю, тот ми за плечи́ма,
А кого́ я ненави́джу, тот пе́ред очи́ма. Стр.

*

Ішо́ў пӧп че́рез плӧт, розде́р нагави́цьі,
Не чуду́йте до́брі лю́де: че́рез молоди́цьі.
Би́ли по́па як у сно́па, би́ли паличька́ми:
Ой не ходи́ попуне́чьку за молодичька́ми!

*

Ни́тко невúнен сама́ я, *)
Штом полюби́ла гульта́я.
Гульта́й в ко́рчмі лем все пє́,
Прúйде до́дом ме́не бє.
А я за тоє не зба́ю,
Пöйду до сусі́ды, гуля́ю.
Бо у сусі́ды кра́сный сынъ
С чо́рными очи́ма чорнобро́в! Стр.

*

Кедь бы бы́ла бі́ду зна́ла,
Я-б ся бы́ла не удда́ла
Го-го, го-го-гоя-го́я
Головонько бі́дна мо́я!

*

А тепе́рь я бі́ду зна́у,
Ра́но вста́у, по́зно ля́гу го-го і пр.
Ма́мка купи́ла коро́вку
На мою́ бі́дну голо́вку го-го і пр.
Ід коро́вцьі ра́но-б вста́ти,
А я лю́блю до́ўго спа́ти го-го і пр.
У сере́ду іздоі́ла,
А в пя́тницу процьіди́ла го-го і пр.
У горо́дцьі квіткы́ вю́ть ся,
А за мно́ю хло́пцьі бю́ть ся го-го і пр.
Не би́йте ся, не є за́ што,
Хоть я кра́сна та леда́што го-го
і пр. Стр.

(Весїльна. Коли до церкви ідýть, співáуть :)

(**Лýчкы вéликы́**) Подь Бóже до нас,
Тепе́рь у нас гора́зд,
Коли́сьме вінкы́ ви́ли,
Соло́док медо́к пи́ли.
Коли́сьме довива́ли,
Го́ры ся розльіга́ли.
Горí село́м іде́ме,
Тако́йі не видиме,
Як мы з собо́ў веде́ме:
Воло́ся жовте́нькоє
А ли́чко (личько) біле́нькоє.

(А коли́ ід це́рькві дохо́диме, ка́жеме :)

Голубо́к на це́рькви гу́рчить
Па́на до це́рькви кли́че.
Не є попо́нька до́ма:
Пішли́ до Ірля́вы
Клю́чикы купува́ти,
Це́рьковцю од(ъ)мыка́ти,
Дво́є дитя́т вінча́ти.

(Коли́ с це́рькви ідуть:)

Дя́куйте попонько́ви
Як на́шому няньонько́ви.
Що (што) нас не уба́вив,
Скоре́нько нас одпра́вив.

---

*) Українська пісня: Нїхто не ви́нен: сама́ я,
Що полюби́ла гільтя́я!

(Пак, як дохо́диме ід до́мови сво́му).

Прилетьіли гостьі,
Ду́бнули на помо́стьі.
Вчо́ра бы́ла дьівочька,
А днись невісто́чька.
Дай Бо́же до́брый час,
Як у людий, так у нас
І щасли́ву годи́ну
Весели́ти родину́!

Весели́ ся родино́,
Бо ся жи́то зро́дило.
Гай-ну-ну́! гай-ну-ну́
Весели́ти родину́!
Не чюду́йте лю́де:
Не та́бо́р тото́ іде́,
Лем табо́р-табо́рча́тко,
Лем на́ши молодя́тка.

(Як прийдуть домо́в, тогды́ співа́уть:)

Вє ся зять ко́ло двора́
Як ме́льник ко́ло кола́,
Прилє́тьіли го́стьі.
Ду́бнули на помо́стьі.

Не при́шли мы тут стоя́ти,
Тре́ба нам сала́ш да́ти,
Бо мы тут не урожені,
Ай мы тут запроше́ні.

(Як в хы́жи уладку́єме).

Молодо́го свашкы́ пы́шні
Ай ще за на́ми при́шли,
Молодо́го свашкы́ пла́тя пра́ли,
Абы́ іх на сва́дьбу зва́ли.
За кошо́м сверда́н сви́ще,

А все сока́чькам ши́пче:
Сиди́ть коцу́р на поли́ци,
Учерве́ниў ногави́цы,
Уста́виў муденя́та
На молодо́ї свашиня́та.

(Од столá одвітýуть:)

Да́листе нам припочи́ти,
Да́йте ся нам замочи́ти.

(А тоты́ пак зась кричáть од пéчи:)

Ушы́тко нам ви́дко,
Лем чо́пнаря не ви́дко,
Упа́ла повали́на

Тай чо́пнаря нам привали́ла.
А мы ся Бо́гу помо́лиме,
Та чо́пнаря услобо́диме.

(Як го́стьі за столо́м, пова́зуут леґіня́ (парубка) у вере́нно і при́мітку на не́го поло́жать, приво́дять до го́стий і ка́жуть: цы ва́шоє? за столо́м го́стьі ка́жуть: не на́шоє, горба́тоє, крива́ є — уво́дять пак єго дру́гый раз, зві́дуут: цы ва́шоє? за столо́м одві́тууть: не на́шоє, смола́воє, крива́ є! і пак тре́тый раз ввóдять то́го ле́ґіня. А го́стьі ка́жуть пак: не на́шоє, смола́воє, крива́ є. Четве́ртый раз вже пова́зану молоду́ приво́дять і зві́дуут: цы ва́шоє? А мы пого́йкуєме, ож: на́шоє! Тогды́ як пак загуду́ть гудакы́, дру́жба з молодо́ў і́грать

а пак ду́бне: дай Бо́же до́брый час пе́рший раз! а молоды́й із дру́жбоў істанцю́є а пак ка́же: Дай Бо́же до́брый час дру́гый раз! і пак да́ле: Дай Бо́же до́брый час тре́тьій раз! і пак тогды́ переда́сть молоду́ молодо́му, пак з молодо́ў молоды́й і́грать; молодо̋й даю́ть в ру́кы куде́лю а сва́шкы ты́рмауть куде́лю і співа́уть:

А на́ша молода́
Утьіка́ла з го́рода,
Не хотьі́ла пря́сти,
Лем ходи́ла попӧд пло́ты,
Де́бы ря́нду вкра́сти.

Пото́м ся пак го́стять.

Цы чю́лисьте до́брі лю́де,
Коли́ ку́ры пі́ли,
Тогды́ біле́нькыйі но̋жкы
Горі́ село́м бі́гли.
Цы чю́лисьте до́брі лю́де
Що ся в сельі́ ста́ло?
Ци чю́лисьте до́брі лю́де:
Моро́з у Петрӧвку,
Заморо́зиў парубо́чьок
Пӧд кожухо́м дьі́вку.

(Як ся дого́стять і молоду́ веду́ть:)

Да́листе нам дьі́вку гладку́,
Да́йте нам по́стьіль мнякку́.
Да́йте нам вере́нище,
Прикры́ти соло́мище,
Раз ся дьі́вку бе́ре,
Подя́куй мате́ри
За постьі́льку ря́бу,
За пи́сану ла́ду.

Та тогды́ пак ма́ти во́зьме кожу́х на рубы́ а на го́лову ша́пку чьоловічячу і щ'е у́верне на рубы́ та тогды́ пак дру́жба ста́не з корого́вльоў та пӧд корого́в іде́ молоды́й з молодо́ў, а ма́ти молодо́го крӧзь кола́ч ве́рже хміль або пасу́лю с пшени́цеў або киндири́цьоў і їх обсіва́уть, а свашкы́ приспі́вууть:

Такы́ бы́сьте бога́ті,
Як кожушо́к мохна́тый,
А то̋лько бы в вас волӧв,
Як в городи́ньі колӧв!
А то̋лько бы в вас дьіточьо́к,
Як у решеты́ дьірочьо́к!
То̋лько бы в вас хльо́пцьів, (хлопцӱв)
Як на кожу́ху стоўпцьі́в (стоўпцӱв, кострубо̋в).!

Та тогды́ пак свашкы́ приспі́вууть:

Несе́ молода́ во́ду
Ме́жи че́лядь молоду́.

А пак молода́ ка́же:

Гоп ду́бе, тут мо́й вирьх бу́де!

По гости́ньі дає́ мо́лодый ма́тери своє́йі жоны́ дары́: гро́ши і пла́тя. Ста́роста передає́: „дя́кую Вам ду́же красно́, що́сьте сокоти́ли, що́сьте у́годували". Коли́ зася́дуть за столо́м, тогды́ молодый дару́є ма́тьір жоны́ золоты́м стріб'е́рным, а тогды́ ста́роста ка́же: дя́кую Вам ма́мко за Ва́шу году́лю (году́влю), щосьте ми жо́ну у́годували і сокоти́ли і дозира́листе і од огня́, абы́ ся не впекла́, і од воды́, обы́ ся не втопи́ла. Пак ся го́стять.

Пото́му пак дару́є молода́ неві́ста є́го́ родину́, є́го́ ма́тери, вöтця́: соро́чьку, ху́стку (кестеме́н) — та тогды́ брата́м, сестра́м, кіткам, ву́йкам (мужчи́нськый кестеме́н і жіньскый і кола́чь хоть ручни́к).

Ста́роста кли́че: Дес у мене вуйко — та не зна́у, чим ся удобри́ти? є́дным кола́йчиком і є́дным кестеме́нцем: кола́йчик зьзьісти, а кестеме́ниць увяза́ти на ши́ю та няй здорове́нькый но́сить а кола́йчик няй зьзьість здоро́в. Айно!

Напо́сльід дару́уть сокачькы́. Молода́ ка́же: Тут у ме́не суть сокачькы́, што йісти вари́ли, во́чи впіка́ли, та хо́чю ім подарува́ти ручничьо́к й кола́йчик — ручничько́м ся уте́рти, а кола́йчик іззьісти. І на по́сльід кли́чуть: Иє!

Фіґлю́уть та́кже:

На́ша молода́
Тыка́ла з го́рода,
Заглоби́ла но́гу в пинь
Та сидьіла цьілый динь.

(Як вже го́сты́ іду́ть гет, як молодый веде́ жо́ну до се́бе — співа́уть:)

Із Бо́гом, Ма́рько, з Бо́гом.
Із бо́жима ягнела́ми,
Із до́брыма сусіда́ми.

Покла́дуть відро́ (вїдро́) з водо́ў, молодый зачере́ руко́ў воды́ та мы́є ли́це молодойі, а молода́ мы́є є́го́ так — а пак свашкы́ приспі́вуують:

Мы́ли ся молоді́, мы́ли (мо̄ли)
Ке́йбы здоро́ві бы́ли,
У па́зушкы ся втира́ли,
Обы́ ся сановали.

(молодый втира́ть ся у молодо́йі, а молода́ у молодо́го).

Як ся умо́уть (= умы́ють) тай ула́дкауть — і во́ду з відра́ у́ллють по че́ляди — а пак тоту́ во́ду, што дру́жба начере́ в відро́ дру́гый раз та пак дасть молодо̂й в ру́кы, молода́ тоту́ во́ду несе́ до хы́жи.

* * *

Фраі́рочько пусто́пашна
Штось гляда́ла, то тось на́йшла,
Ты гляда́ла біду́ миньі́
А ты найшла́ сама́ собі́! Лв.

*

На горі́, на горі́ сньіжо́к ся більі́є. —
Де ся мо́я ры́бка на́ зиму подьіє?

*

Іспра́влю я хы́жку іс са́мого я́вора,
А сам ся́ду на ко́ничька, по̂ду до та́бора.
По та́борі хо́джю, шты́рі во́лкы во́джю
А пя́ту миле́ньку за ру́чьку біле́ньку Лв.

*

Ми́ла моя́, ми́ла лю́блю я тя в но́чи,
Як при́йде бі́лый день, не йди ми на о́чи. Лв.

*

Ай Бо́же мо̂й, ве́лькый жа́лю,
Му́шу іти́ із сьо́го кра́ю,
Із сьо́го кра́ю у дру́гый край,
Ах Бо́же мо̂й, то ве́лькый жа́ль. Лв.

*

Ай Бо́же, мо̂й Бо́же, біда́ меньі́ у чюжиньі́,
Не зна́у лю́дям обыча́йі —
Я лю́дям, а лю́де меньі́,
Ай Боже мо̂й, то біда́ меньі́. Лв.

*

Як тя́жко умира́ти, кого́ ничь не боли́ть,
А ще тяже люби́ти, на ко́го дя́кы ньіт. Лв.

*

Жа́ла я пшени́чьку і порі́залам ся,
На те́бе миле́нькый упозира́лам ся.
Жа́ла я я́риць і порі́залам па́лиць,
На те́бе миле́нькый упозира́лам ся. Лв.

*

Колѝ мене мáмка мáла,
Тя́жко мéне годувáла,
Зашивала, заперала*),
Та так мене годувáла. Лв.

*

Ой вóликы ченґевúсті та як вáми не орáти,
Льітá мойí молодéнькі та вже вáми не гуля́ти! Лв.

*

Мáмко моя́ старúнькая (старéнькая), порáдиця добрúнькая,
Тось ня добрí порáдила, бых ся ны с ким не вáдила Лв.

*

Калúно, калúно чогó в лу́зьі стóйіш?
Чогó ся калúно морóзу не бóйіш?
Я го ся не бóю, дем зросла́, там стóю. Лв.

*

Не зáто, не зáто, лы́пша чисть (честь), як злáто,
Бо злáтом златúти, а с честьоў ходúти. Лв.

*

Закýкала зазýличька на тéрню, на тéрню,
Д кому́ я ся молодúнька привéрну, привéрну?
Закýкала зазýличька, вже йі не чювáти,
Де ся ды́вка згодовáла, там йӥй не бывáти. Лв.

*

Льітá мойí молодéнькы тóсьте пӧшлú помарнéнькы
Пӧшлú, пӧшлú я́ко водá, льітá мойí то вас шкодá. Лв.

*

Співáй ды́вко співанóчькы, дóкы ты єсь у мамóчькы, —
Забýдеш ты співанóчькы, як ты пӧдеш уд мамóчькы! Лв.

*

Співáла, гуля́ла, зáкы бы́ла мáла,
А тепéрь не бýду, бо бýде огвáра! Лв.

*

Колú собí заспівáу, трьох фраíрӧв в селы́ мáу,
Ой за двóма не гадáу, а за трéтім умирáу. Лв.

*

Ой по сáдку походжáу, усé собí роздýмау,
Усé собí роздýмау, ож далéко ры́бку мáу.
Цы до нéйі лист писáти, ой цы єйі одвідáти?
Ой кедь бýду лист писати, бýдуть тотó лю́де знáти,

*) заробляла шитем і пранем.

Не так лю́де, як сусьі́ды, не так досӥль, як завсю́ды.
А вы хло́пцьі молоды́йі посьідла́йте буланы́йі
А пуд ме́не молодо́го да́йте коня́ вороно́го.
Ты мі́сяцю світи́, світи́, а ты ко́ню біжи́, біжи́.
Ты мі́сяцю світи́ ясно, а ты ко́ню ступа́й кра́сно!
Прийшо́ў ко́ник пуд воро́та, у́йшла ми́ла кра́сша зло́та,
Йми́ла коня́ за ре́меня а ми́лого за рученя́,
Ввела́ коня́ до стайни́цьі а ми́лого до світли́цьі.
Да́ла ко́ню вӧвса́ й сьі́на а ми́лому ме́ду й ви́на.
Сама́ сьі́ла тай дума́є, чо́рні вӧ́чка протира́є.
Ми́ла, ми́ла што дума́єш, чо́рні вӧ́чка протира́єш?
Цы тобі́ жаль вӧвса́ й сьі́на, цы тобі́ жаль ме́ду й вина́?
Не є ми жаль вӧвса́ сьі́на, а ньі ми жаль ме́ду й вина́?
Лем миньі́ жаль сьо́го сві́та, ож нам іду́ть да́рьмо льі́та,
Ожь нам іду́ть да́рьмо льі́та, як со́ньічко вокӧль сві́та. Лв.

*

Уро́дила коза́ па́на, а жи́да кобы́ла,
А Ру́сина небора́ка жӱнка чорнобры́ва. Лв.

*

Че́рез гору высо́кую мі́сяць приміни́ў ся,
Слыіпы́й ішо́в за дьівчи́ноў, а хро́мый пудби́ў ся. Лв.

*

Тече́ вода річечьками, пла́че дьі́вка слезочьками
Не плачь дьі́вко, не жури́ ся, шє я мла́дый не вжени́ў ся.
Як я бу́ду жени́ти ся, при́йдеш ми́ла диви́ти ся,
Дам я пи́ва навари́ти а па́линкы напали́ти,
Тебе́ ми́ла запроси́ти, кони́ць стола́ посади́ти.
Меньі пи́во не ми́лоє, а па́линка гырка́,
Де ми́лого вірні слова́, што ты не мӧй, я не твоя́?
Тво́йі бра́тя те́бе би́ли, обы́ мы ся не люби́ли,
Тебе́ сестры́ проклина́ли, обы́ мы ся не пӧбра́ли,
Твоя́ ма́ти черьільни́ця, вели́кая розлу́чниця,
Розлучи́ла ня с тобо́ю, як ры́бочьку із водо́ю. Лв.

*

Росхо́дять ся побоже́ні, не о́нь бы мы ізлуче́ні,
Розхо́дить ся ры́ба з водо́ў, не онь бы мы ми́лый с тобо́ў.

*

Карабі́не, карабі́не, ей бы твою́ ду́шу!
Боя́ў єм ся тебе́ ду́же, носи́ти тя му́шу. Лв.

*

Єдéн кáже брáте, дрýгый кáже кýме,
А трéтый мотузúще пóпóд плéчи сýне. Лв.

*

Мáмко мóя мáмко, сивéнькый гóлубé,
Тось ня згодувáла, та тебé тко бýде?
Менéсь згодувáла в мойõ(й) молодóсти
А тебé тко бýде у твóйõ старóсти? Лв.

*

Не бýду я вóду пúти, вода студинúнька,
Не бýду я жóну бúти: жонá молодúнька.
Удáриў я жонý раз: кыíло посиныíло,
А я ся молúў цылý нõчку, обы́ побíлыíло. Лв.

*

Через гóру высóкую мальóвані хрéсты,
Што бысь такы́й до робóты, якы́йсь до посéстры. Лв.

*

Гóры мóйі, гóры, зелéні верьхы́,
Зáкóль вас перéйду, зáйдуть ня змерькы́. Лв.

*

Стойть я́вõр над водóю долõв похылúв ся,
А мõй мúлый, чорнобры́вый, твéрдо зужурúў ся. Лв.

*

Ходúлам по пóлю, садúлам топóлю,
Поníже залýжа там зацвúла рýжа Лв.

*

Мáриш, Мáриш не йди в пóле,
Бо там терéн нõжки вкóле.
Мáриш терéн прополóла,
Быx ся в нõжкы не вколóла Лв.

*

Сéрьце мóє камянóє, колú бýдеш веселóє,
Тогды́ бýду весельíти, як будé лист зеленьíти Лв.

*

Сéрьце моє́, сéрьце іс кáменя твердóго,
Чом ся не розкрóйіш з жалю́ великóго?
Жалы́ мойí, жáлы упáдьте на мáлі,
Як тотá росúця на зелéнõй траві.
Травúця зелéна тось рáно скошéна
Великá неправдо тось на ня ізнесéна.

А я озьму́ ко́су тоту́ траву́ ско́шу,
Велику́ тяготу́-непра́вду в се́рьцю перено́шу. Лв.

*

За горо́ю высо́кою спозна́ў ем ся з дывчинко́ю,
Што ми з то́го, ож йі зна́у, та із не́ю не быва́у,
Єсть там мно́го дорожéнькы, заступа́уть ворожéнькы,
Ож бы з не́ю не быва́ти, ож бы єйі не коха́ти. Лв.

*

Ой дывчи́но, скажи́ ми́ньі, цы ты лю́биш ме́не ві́рньі?
Так ми Бо́же житя́! лю́блю і на те́бе не забу́ду! Лв.

*

Не велика́ потыха, бо соро́чька з ми́ха! —
Тото́ нам не кажíте, спе́ред нас положíте!
Каза́ла нам дзя́бка, не є па́ленькы цятка,
Каза́ла нам кво́чька, ож є па́ленькы бочька! Лв.

*

Ей гой лелыя, чом не ма́єш бíла дывко фраíра?
Кед не ма́у, ва́жу ма́ти — дам го со́бі змалюва́ти. Лв.

*

Не сама́ я, не сама́ кали́ну лама́ла,
Лама́в йійі шу́гай, я лем пригына́ла. Лв.

*

Фраіро́чько мо́я, зіставáй здоро́ва,
Бо вже тя мину́ла тверда́ лю́бость мо́я. Лв.

*

Ступа́й ко́ню із́о мно́ю,
За́рвав бысь ся пӧдо мно́ю!
Кедь ми́лойі не є, не є
Най не бу́де ни́ґдай мене́! Лв.

*

Ой дывчи́но, што (що) ти с то́го?
Звела́сь хло́па молодо́го;
Пу́стиш за ся бесьідо́чьку,
Полюби́лась си бідо́чьку.
Пӧшла за тя бесьідо́чька,
Ож ты к...а, не дывóчька. Лв.

*

Пӧшо́ў ми́лый в дале́кый край,
Лиши́ў ня на велики́й жаль,

Великы́й жаль, пла́кац бу́ду,
За ним писмо́ писа́ц бу́ду. Лв.

*

Лю́бить мене́ мо́й миле́нькый,
До́кы листо́к зелене́нькый,
А як листо́к пожоу́тыє,
На́ша лю́бость помарны́є. Лв.

*

Коли́ тоту́ комани́цю сіяли,
Тогды́ ми ся любова́ти по́чали.
А як тота́ комани́ця ізойшла́
Вже ся на́ша тверда́ ми́лость розо́йшла́. Лв.

*

Гора́ бо́жа, гора́, гора́ кармазо́ва —
То ся поламала́ ла́ска шугайо́ва.
Кедь ся поламала́, я за ним не́ збам (не збаю=не дбаю словацке: ne dzbam)
Я за йо́го ла́ску ґра́йцаря не́ дам. Лв.

*

Уйду на у́лицю, ста́ну позира́ти,
Всьі шугайі хо́дять, мо́го не вида́ти. Лв.

*

Уйду на мосто́чьок, сви́сну у листо́чьок,
Спознава́й миле́нька, чий то голосо́чьок.

*

Си́вый ко́нь, си́вый ко́нь, канта́рик на те́бе,
Оста́тный я ве́чїр дьы́вко ко́ло те́бе! Лв.

*

Широ́коє полоте́нце вода́ — го забра́ла,
Полюби́ў я дьывчино́ньку а ма́ти не зна́ла —
Ой жаль ми́ньі буде, во́зьмуть дру́гы люде
Та мо́я не бу́де! Лв.

*

Твой оти́ць, мо́я мац — дали́ ня змалюва́ц,
Як прийшо́в я на у́рляп*) не могли́ ня спознац. Лв.

*

Пойду́ я, пойду́, куды́ не ходи́ла,
Та на́йду я, на́йду, кого́ я люби́ла. Лв.

*

*) нїм. Urlaub.

Калúнка, калúнка черлéна, высóка,
Той я лем єднóго леґіня́ фраíрка. Лв.

*

По горíм ходúла, лúчком холодúла
Подýй на ня вíхре, бых ся не впалúла!

*

З сьогó кóнця́ у тот далéко ходúти,
Бо в сьім кóнцй, де я, ни когó любúти. Лв.

*

Черлéна рýжа горíла, там бíла дьívка сидьíла,
Черлéну рýжу гасúти, білéньку дьívку любúти. Лв.

*

Мáла я фраíра ги в кішкертьі*) мáку,
Не быў меньí, не быў меньí лем єдéн на вдя́ку.
Лем єдéн, лем єдéн тай тот на недьíлю,
Колúна ся вóзьме кошýличьку бíлу,
Кошýличьку бíлу, лáйбик снуровáный,
Уйде на ýлицю, як намальовáный. Лв.

*

На горí, на горі травкá ся колúше,
Стародáвный шýгай листóк на ня пúше.
Єдéн на ня пúше, бых ся не журúла,
Дрýгый на ня пúше, бых крáсно ходúла,
Трéтьій на ня пúше, бых ся не 'ддавáла
Абых його, сéрьце, іс катýн чекáла.
Мóжеш хлóпче знáти тай ся здогадáти,
Ож я тя не гóдна три рóчькы чекáти!
Кедь ты велúш мúньі три рóчькы чекати,
Купúми гребінúць жóўтый влас чесáти! Лв.

*

На горí, на горí три я́блóнкы рясні,
Не є в нáшóм сельí лем три хлóпцьі красні,
Єдéн в долúнй, дрýгый на грунóчьку,
Трéтьій сéред селá, с тым я весела́.

*

Крáсна рýжа я́рня, ще ся не в'ярúла,**)
Молодá дьівчúно, щось ся пожурúла?

---

*) magy. kis kert = горóд малий, городець.

**) „гей бы ся не обновúла". — (примітка співачки).

Журúла ся мáмко, айбо вже не бýду,
Мам такóго мýжа, хоть де з ним пробýду. Лв.

*

Уйду на ýлицю, лем брывáми кы́ну,
В Унґвáрі тот шýгай, що я го любýу. Лв.

*

У Вíдню касáрня, высóкы облáчькы,
Ба тко мою́ мúлу сись вéчур облáпить?
Не облапúть нúтко, облапúть ся сáма,
Бо на мóйüм бóчьку сáбля припасáна. Лв.

*

Пöшóў мúлый, дöстáў кóцку чьóрную,
Обстáў воя́к, лишúў менé млáдую.
Не журú ся моя́ мúла небóго,
Я тя лúшу, дасть ти Пан Бог дрýгого.

*

Дай ми Бóже, дай ми, що я собí прóшу:
Тотó шугайчáтко, що у сéрьци нóшу. Лв.

*

Мúлый мöй, мúлый мöй, ґýта бы тя вбúла,
Кöлько бы́ло хлóпцüв, тебé-м май любúла! Лв.

*

Ширóко, далéко листóк по долúньі,
А ще шúре, дáле маширує мúлый.

*

Машируй, машируй млады́й катунóчьок,
Дóста собí гуля́ў двáдцять єдéн рóчьок.
Двáдцять єдéн рóчьок кóло фраірóчькы,
А щ'е за два, за три кóло сабелóчькы. Лв.

*

Пöшóв мöй милéнькый тай помаширьóваў
Лем ня на дорóзьі вірно обцьілóваў. Лв.

*

Мúла моя́, чорнобры́ва не рубáй ты самá дры́ва,
Унес хлóпцüм гáльбу винá, нарубáуть тобí дры́ва. Лв.

*

Дай ми мúла, дай ми воды́ ся напúти,
А чéньбых я гóден за тебé забы́ти.
Забывáй, забывáй, бо я вже забы́ла,
Абых ти бóльше фраíркоў не бы́ла.

Фраíрка-м ти бы́ла, ще раз мо́гу бы́ти,
Жона́-м ти не бы́ла, не дай Бо́же бы́ти! Лв.

*

На ти́хӧм Дуна́ю там ся гу́си пе́руть,
Де вели́ка лю́бость, там ся не побе́руть. Лв.

*

Повтыка́ли ко́ны, не мож іх пола́пац,
Чека́й пара́ннику, бу́деш за мноў пла́кац! Лв.

*

Не плачь ми́ла, не плачь, запла́чем обо́є,
Як буду́ть рі́зати воло́сєчко мо́є. Лв.

*

Воло́сєчко моє, де ты ся подыло?
З варе́шской каса́рны на о́блак летыло.
На о́блак летыло, на Дунáй сыда́ло,
Плыныт вы власо́чкы до мо́йі мамо́чкы! Лв.

*

Фраіро́чько мо́я не дай ми ся тра́ци,
Уйди на́сперед ня, дай ми ся обла́пиц!
Обла́п ты ня, обла́п, бо ты миныі не брат,
А я ти не сестра́, лем ві́рна посе́стра. Лв.

*

Пӧшо́ў мӧй миле́нькый на нир зелене́нькый,
Ба коли ся ве́рне, Бо́же мӧй любе́нькый! Лв.

*

Пӧшо́ў ми́лый, пӧшла́ й бры́чька,
Узя́ў ключі́ од серде́чька,
Узя́ў уд сво́го, узя́ў уд мо́го
Зроби́ў жа́лю велико́го. Лв.

*

Бо́же мӧй любе́нькый, яки́й то жаль ве́лькый,
Коли́ ся одрі́кать шу́гай уд фраíркы.
Одкло́ни́ў ся шу́гай в о́сени од ме́не,
На тепе́рь два ро́чькы ду́бнуў ко́ло ме́не. Лв.

*

Ма́ти моя́ ста́ра дай ня за гуса́ря,
Бу́де ти похва́ла од па́на цыса́ря. Лв.

*

Всыісьме хло́пцыі, всыісьме цыса́рського ла́ду
Сыю́ть пам пшени́чьку ко́ло Білогра́ду.

Бі́лый град, Бі́лый град, война на нїм сто́ить,
То не в е́дног хло́па голо́вка забо́лить.
Голо́вка забо́лить, сабе́лька іздрожи́ть,
А долов плечи́ма кров ізсербени́ть. Лв.

*

Волы́лась ня ма́ти в ку́пели зальля́ти,
Як ты мене́ да́ла в пе́рший клас узя́ти! Лв.

*

З варе́шской каса́рнь хло́пцьі позира́ли,
Як ся по пöд го́ры бу́чькы розвива́ли.
Ше ся не розви́ла лем та галузо́чька,
Што пуд ню ходи́ла моя́ фраіро́чька. Лв.

*

Зо́схла ми боґри́да*), та тко ми дру́гу дасть,
Кедь ся сьо́го ро́чьку фраіро́чька о́ддасть? Лв.

*

Волы́лась ня ма́ти в жали́ву усця́ти,
Што ты мене́ да́ла в катуны́ узя́ти! Лв.

*

Фраіро́чько мо́я зіставай здоро́ва,
Зіста́нь здра́ва, кому́ хцеш, моя́ вже ты не буде́ш! Лв.

*

Ми́ла мо́я, ми́ла, зима́ бы тя зби́ла
За тоты́ кола́чі, штось од мня пои́ла!
Я дурны́й куповаў, ты розу́мна и́ла,
Коли́-м до тя прии́шоў, ты ся похвори́ла. Лв.

*

Ах, я несчасли́вый на сись світ роди́ў ся,
Мно́го я лыт жиў, а ще не вжени́ў ся!
А за тото́ ничь не зба́у, чужі́ жо́нкы я коха́у
Для своёй розго́ды, се́рьця охоло́ды.
Ах, не ра́з я, не два че́рез пло́ты ла́зиў
Ах, не раз я, не два свои́м житьо́м ва́жиў.
С сокы́рами мя кіря́ли і зо псо́ма мя уска́ли,
Кедь бы бы́ли и́ми́ли, як соба́ку б вби́ли.
Ах не раз я, не два у цы́вку (у ко́мин) спрята́ў ся
Там я чюў слу́хаучи, як то му́жа же́нка у́чить:

*) боґри́да magy. bokréta, букет, Blumenstrauss.

Іди́ му́жу спа́ти до стодо́лы с хаты!
Тепе́рь уже́ ста́ну, по́чну си дума́ти,
Як бы свойі́м рі́чам пропа́сти не да́ти,
Обы́ муй мак не пушо́в так,
Обы́ мо́є са́ло не пропа́ло —
А сыр подару́у, а сам повандру́у! НД.

*

Гафе́йко, каче́йко!
Які́сь го́сті ма́ла?
Єде́н быў солові́й,
Дру́гый быў єго брат —
Коструба́чьок небора́чьок
На оста́ток прийшо́в.
Гафе́йко, каче́йко!
Штось ім йі́сти да́ла?
Солове́й гусяти́ну,
Єго́ брат качяти́ну,
Кострюба́чьок небора́чьок
Проси́в пацяти́ну.
Гафе́йко, каче́йко!
Штось ім пи́ти да́ла?
Солове́й вино́ пиў,
Єго́ брат пи́во пиў,
Коструба́чьок небора́чьок
Па́леного проси́ў. (па́леного трунку = паленки, горівки).
Гафе́йко, каче́йко!
Десь ім спа́ти да́ла?
Солове́й в соло́мі,
Єго́ брат в поло́ві —
Коструба́чьок, небора́чьок
Зо мноў на посте́ли.
Гафе́йко, каче́йко!
Як ся одбирали?
Солові́й цьілюва́в,
Його́ брат ру́ку дав,
Коструба́чьок, небора́чьок,
Ду́пу на мня упня́ў! — НД.

*

Ожени́в ся коструба́тый узя́в пелеха́ту,
Та не зна́ли ґаздува́ти, запали́ли ха́ту!

*

Ожени́ ся, не журы́ ся; пуйдéте рукóю,
Жена́ пýйде за розсóлом, а ты за мукóю.
Ожени́ ся, не журы́ ся, бýдеш ґаздувáти,
Ой ты бýдеш свúньі пáсти, а ты завертáти.
Ожени́ ся, не журы́ ся — добрí тобí бýде:
Бýдеш мáти іс кым спáти, а хлыба не бýде! Пу.

*

Ой пýйду я в полони́ну та там ся ужéню,
Такý собí дыівку вóзьму, што забю в кишéню. Пу.

*

А я ішóў до домóю (sic!) тай не обзирáў ся,
А чорт прийшóў, жóну украáў і сам там уклáў ся. Пу.

*

По за тоты́ сúньі гóры мальóвані бýчькы,
Кедь ты леґíнь, а я дыівка потягныíме клю́чькы! Пу.

*

Ой Іваáне-ґелеваáне твóя мáти Пóлька,
Ізварúла горни́ць чúру, напáла ю кóлька. Пу.

*

Дощь падé, росá падé на бáбину хáту,
Збирáй дурнá бáбо мя́ту, вкрывáй собí хáту,

*

Амíнь, áмінь забúў бáбу камíнь,
А бáба до кутá угналá когутá,
А когýт до бóчькы угнáв штыры мáчькы. Пу.

*

Ой пак так сыíяў мак, по долúньі дыíньі,
Прихопúў ся дыíдо д' бáбі в сырíй петечúньі. Пу.

*

Варúла, цыдúла ныímкыíня боб —
А ныímець ся прúхопив та ныímкыíню: лоп!
Уд плóта до плóта ныímецька робота: гоп! гоп! Пу.

*

Конúчьку мóй сúвый, тóсме несчасли́ві,
Про тотý дывчúну с чьóрныма очúма. Пу.

*

До дóму, до дóму, кóждый ід свойóму,
А я небораáчьок не мáу ід кóму. Пу.

*

Бідá брате, бідá с чю́жими жонáми,
Ідéме до кóрчмы тай онú за нáми. Пу.

*

Горí гай, долы́ гай, а на стрéдку Дýнай,
Не вóзьму тя дывко, то собí не дýмай! Пу.

*

Думáла мóя мать, ож мя бýде жéниц,
А онá мя́ не гóнна з касáрньі умíниц. Пу.

*

Фрайíрка тым бы́ла, ще ти вáжу бы́ти,
Жóнам ти не бы́ла тай не хóчу бы́ти. Пу.

*

Шты́ры вóлы, шты́ры на ярóчьку пи́ли,
Вáруй ся Яні́чьку, об тя не забúли.
Бо кедь тя забúуть, вéржуть тя до я́рку,
Бýдуть тудú дывкы йти рáно на фія́ркы. Пу.

*

Чьóрна дьі я, чьóрна, бо я знáу сáма,
Я про свóю чóрность мáу фрайíра днись. Пу.

*

Фрайірóчька шýмна, твоя́ мáти дýрна,
Тай ты такá бýдеш, кедь за ня не пóдеш. Пу.

*

Любúлам єдногó, марá ми до ньóго,
Тепéрь єм поялá в селы́ майкрáшого. Пу.

*

Чюдýуть ся лю́де, зá што сéґінь пúє?
За тотú пінязи, што йіх заробúє. (м. заробляє). Пу.

*

Бирóве, бирóве! бáсом твою́ дýшу!
Черéз твою́ дывку в катýны йти мýшу. Пу.

*

Є.... ня, не далá-м ся, пустúли ня, урвáла-м ся,
Тепéрь мáмко чир колóчу, є..... ся, щ'е раз хóчю. Пу.

*

Іще-м не быў леґíниць, а вже-м катунóчок,
Бíгать, бíгать сúвый кóнь попóд мій облáчок Пу.

*

Ой пӧшоў я на гости́ну, дали́ мены́ ку́ря,
Тото́ ку́ря жоўтопі́ря попӧд сад ходи́ло
Ку́рятка води́ло.
Ой служи́ў я єдéн ро́чьок: дали́ мены́ ка́чьку,
Тота́ ка́чька рапори́ця попӧд сад ходи́ла
Ка́чатка води́ла.
Ой служи́ў я дру́гый ро́чьок: дали́ мены́ гу́ску,
Тота́ гу́ска ґаґоли́ця попӧд сад ходи́ла
Гу́сятка води́ла.
Ой служи́ў я тре́тый ро́чьок: дали́ мены́ те́ля,
Тото́ те́ля хвосто́м ви́ло, попӧд сад ходи́ло
Теля́тка води́ло.
Служи́ў я четве́ртый ро́чьок: дали́ мены́ коня́,
А тот ко́нь жоўтохвӧст попӧд сад ходи́ў
Лошу́чькы води́ў! — Д.

*

Сиди́ть го́луб на кона́ри си́вый і чуба́тый,
Сам загуде́ жалӧбне́нько, жаль мо́му серде́ньку.
Ой хоть гуди́, хоть не гуди́, го́лубе, небо́ре,
Ой кого́ я ві́рне лю́блю, не суди́всь ми Бо́же! Д.

*

Ора́ли бы шты́ри во́лы, ора́ли, ора́ли,
Ой ке́бы йім бере́жчика наня́ли, наня́ли.
Найме́ме йім бере́жчика с Пото́ка, с Пото́ка,
Ке́йбы во́лы поора́ли за чоты́ры ро́кы. Д.

*

Че́рез по́ле мадя́рськоє ішло́ во́сько цысáрськоє,
У тӧм во́ську моя́ ми́ла вшы́тко во́сько сподоби́ла Д.

*

Кедь єм ішоў сно́чи пӧзно із Си́гота,
Загуби́ў єм пӧдково́чьку іс чо́бота —
Ой не жаль ми пӧдково́чькы, штом згуби́ў —
Ой лем жаль ми за тоў дывкоў, штом люби́ў. Д.

*

Ста́ла ся нови́на у попӧвськӧм дво́рі,
По́биў пӧп кочіша, што не по́йів ко́ньі.
Не за тото́ по́биў, ож ко́ньі не по́йіў,
Ай за тото́ по́биў: до фрайі́ркы хо́диў. Д.

*

(Ей) чьо́рні вӧчька, што плаче́те, шу́га мо́йі не буде́те,
Бо я йду в дале́кый край, ли́шу на вас ве́лькый жаль. Д.

*

Вели́кый жаль, пла́кац бу́деш,
За мноў листо́к пи́сац бу́деш,
Бу́деш пи́сац на папе́ри,
Де я бу́ду на кварте́ли.
Бу́деш пи́сац на дете́йтьі,
В котро́м бу́ду реґіме́нтьі,
Бу́деш пи́сац на толва́ньі,
В котро́й бу́ду компаньи́йі. Д.

*

По пуд садо́к зелене́нькый
Упа́ў сньіжо́к молоде́нькый,
Та тко його́ перебреде́,
То той мены́ ми́лый бу́де. Д.

*

Ой напю́ ся па́леночькы, напю́ ся, напю́ ся,
Таку́ за ся жо́нку во́зьму біле́ньку як гу́ся.

*

Ой річенько быстре́нькая*) уста́нь, подиви́ ся,
Мо́є се́рце сумне́нькоє ой тя́жко жу́рить ся!
Твоя́ вода́ весели́нька, у нйв (нйў) ры́бка пла́вле,
(або: у нйв (нйў) ры́бка гра́є),
Моє се́рце сумне́нькоє із жа́лю ся ла́мле.
(або: із жа́лю ся кра́є) З.

*

Га́йом зелене́ньким вода́ тече,
На я́ворі соловій щебе́че,
Ож (же) дьівчи́на ми́ла
Ізви́ла вино́чьок із бервіно́чьку,
Слезы́ проливала, кой го ви́ла,
Уви́тый на во́ду упусти́ла:
Іди́ ты вино́чьку, кра́сный бервіно́чьку, за миле́нькым! З.

*

Чю́ти го́лос в га́ю по средйньі,
Што ся ста́ло стра́шно барз дьівчи́ньі,
При ро́дьі соло́вко прикло́ниў голо́вку
Мо́й миле́нькый. — З.

*

*) Порівнай думку Маркияна Шашкевича: Гей річенько быстре́нькая, гей стань, подиви́ ся!

Прийди́, прийди́ ми́лый мӧй пуд обла́чок те́мный мӧй,
Як ся гора́зд стемныі́є та нитко́ тя не вчу́є. З.

*

При́йде ми́лый в субо́ту, кедь я ма́у робо́ту,
Не при́йде вӧн в недыі́лю, коли́ я ся прибе́ру. З.

*

Не біл быў єм, почьорныі́ў єм, по го́рах тай хо́дячи
Ой за тобо́ў бі́ла дыі́вко та́реликы́ тай но́сячи.
Та́реликӧв не пӧста́ло, ду́дочьками чо́мы пла́чу,
За тобо́ў бі́ла дыі́вко сво́йі но́чи ду́же тра́чу! З.

*

Всьі ся хло́пцьі же́нять, бо ся во́йны бо́ять,
А я небора́чьок гото́вый воя́чьок. З.

*

Га́дать ма́мка, га́дать, ож я тра́ву ко́шу,
А я у Лембе́рку жо́ўту (sic!) са́блю но́шу.
То са́бля не мо́я, па́на чісарьо́ва,
Чісарь ми даро́ваў, о́бым з ньоў войо́ваў. З.

*

Вшы́ткы лю́де ку́почьками, лем я самото́ю,
Вшы́ткы лю́де веселе́нькы, лем я со слезо́ю.
Ра́но вста́ну і попла́чу і в ве́чери пла́чу,
Лыі́та мо́йі молоде́нькы то вас да́рмо тра́чу. З.

*

Я не пий, ты не пий, та тко бу́де пи́ти?
Та тко бу́де на жидо́вськы дыі́точкы роби́ти? З.

*

Куды́-м давно́ хо́жувала, верба́ ру́жи ро́жувала,
Тепе́рь туды́ за́йду тай ныішто́ не на́йду. З.

*

Ку́кала зазу́лиця на зеле́нӧм бу́чьку,
Почека́й ня леґі́ньчику та пода́м ти ру́чьку. З.

*

Ей на мо́чар, си́вый ко́ню, на мо́чар!
Не пӧду я до тя ми́ла сись ве́чур!
Ай я пӧду ід фрайі́ру тако́му,
Що мя во́зьме сих фаша́нґів*) до до́му! Ім.

*

*) нїм. Fasching.

Чьому́ ми́ла бо́са хо́диш? и-я-гой!
Чьому́ собі́ не заро́биш? и-я-гой!
Ой а была́ заробила́, чу-гой-гой!
Прийшли́ хло́пцьі я пропи́ла... и-я-гой! І.

*

Ой на горі́ жи́та мно́го,
Половина зеле́ного.
Пішли́ його́ хло́пцьі жа́ти,
Не могли́ му ра́ды да́ти.

Ке́бы дьі́вкы помога́ли,
Нара́з бы му ра́ду да́ли.
Ай бо дьівкы́ не помо́гуть
Тай и ра́ду не пода́дуть. І.

*

Ой ішо́ў я горі́ село́м, чо́рт у ве́рбу ко́ўтаў,
А мены́ ся причюва́ло, ож дире́ктор*) го́йкав. І.

*

Ой пуд мо́стом ры́ба з хво́стом, як бы йі іми́ти?
Бы як сво́му миле́нькому вече́рю зварити. І.

*

Пила́-м, пила́-м, напила́-м ся,
Впа́ла-м з горы́ не ви́ла-м ся,
Впа́ла-м з горы́ на доли́ну,
Іздойми́ ня побрати́му! І.

*

Зазу́лиця заку́кала у хы́жи та в я́мцьі,
Ой дай Бо́же здоро́вльічька ня́ньокови тай ма́мцьі! І.

*

Ой я мала́, невели́чька, дай ня ма́мко за мелни́чька,
Ме́лник буде мі́рку бра́ти, мене́ малу́ годува́ти. І. Ир.

*

Попо́д дьіло́к зеленёнькый упа́ў сньіжо́к молоде́нькый,
Котра́ його́ перебреде́, тота́ моя́ жона́ буде́. І.

*

Каза́ў єсь ми, ож ня во́зьмеш — ей гой!
Кой на горі́ жи́та за́жнеш — ей гой!
Жи́то-сь ізжа́ў і змоло́тўў — ей гой!
Мо́йім сві́том заколо́тиў**) — ей гой! І.

*

*) управитель дібр графа Марамарошского.

**) Мельодія в співанках поминає не раз наголос пр. тут: змоло́тив — заколо́тив (в співі)м. змолоти́в — заколоти́в.

Співа́йме, гуля́йме, бо уж не буде́ме,
Прии́де час-годи́на, мы ся розо́йде́ме.
Розыхо́дять ся вінча́ні, божені́,
Не обы́ мы ся не розы́йшли
Сло́вом наречені́. І.

*

Кедь я за́йду бой до це́ркви,
Там уви́джу сво́ю дывку,
Чі́ню з неў таку́ за́ложку:
Шу́га, шу́га не ли́шу йі! І.

*

Сы́ли хло́пцьі в шо́рнет,
Ныкому йіх укупи́ти!
Ішло́ дывча с полони́ни:
Пойте хло́пцьі із гости́ны!

Із гости́ны не іде́ме,
Жени́ти ся не буде́ме,
До́кы в селы́ по дывчи́ньі,
Ме́жи ни́ма пробу́дем. І.

*

Біда́ мене́ в ко́рчму жене́,
Коли́ в ме́не гро́ши не́ є,
Кедь бы в ме́не гро́ши бы́ли,
Мы бы хло́пцы́ шо́ром пи́ли. І.

*

Із высо́кой полони́ны ле́дви, ле́дви іду,
Так ми ми́ла учіни́ла, што домо́в не зы́йду. І.

*

На высо́кой полони́ньі вовча́рико́в мно́го,
Іти-б меньі́ пони́кати, цы не є там мо́го?
Ай пошла́ я пони́кати: сиди́ть мой миле́нькый,
Сиди́ть, сиди́ть, посви́скує в листо́к зелене́нькый. І.

*

Воя́ци, воя́ци, вшы́ткысь мы е́дна́кы,
Як бы нас роди́ла е́дна́ стара́ ма́ти. І.

*

Коло́пньі ся зеленьі́ють,
Хло́пцьі во́йну машерю́ють,
Машерю́ють в день і в но́чи,
Будь йім Бо́же на помо́чи! І.

*

Наро́диў ся, наро́диў, бо́чьку вина́ купи́ў,
Усы́ сяті́ почестува́ў, сам ся ку́щік напи́ў. (коло Унґвару).

*

Летьíло пóтя чéрез дьіл-дубрóву,
Ізьзьíло пшеничéньку, лишúло полóву.
Що ми по полóві, кедь не є в нй зéрна,
Що ми по другóму, кедь не є у мéне! І.

*

Шумíла дубрóва, кой ся розвивáла,
Плáкала дьівчúна, кой ся уддавáла.
Не шуми́ дубрóво тай не розвивáй ся,
Не плач дьівча, не плач, тай не уддавáй ся! І.

*

Вúсша горá уд долúны, крáсша дьівка уд малúны,
Бо малúну кавкы́ зьзьідя́ть, а дьівчúну хлóпцьі лю́блять. І.

*

Серéд дьілá зелéного крыга лéду студéного,
Крыга лéду розтопи́ ся, моя́ мúла наверни́ ся!
Не мож ся там навертáти, у́дкы раз ся зарікáти. І.

*

Мариянка *) рáно схóдить, моя мúла за мнóу хóдить,
Хóдить она до маштáрньі мéжи кóньі параннийі.
А кóньі ся сполошúли та милéньку потрощúли.
Лежúть мúла дýже хвóра тай прóсить ся до дóхторя
До дóхторя тай до бáбы: давáй бáбо меньí рáды!
Бáба рáды не давáла, ай ід хлóпцям іспрáвляла. І.

*

По горí-м ходúла, лúчько-м холодúла,
Повівáй вітрику, бы-м ся не впалúла.
Вітрик бы повівáу, хмары залыгáуть,
Мы бы ся любúли, лю́де нам не дáуть.
Люби́ рыбко, люби́, не слýхай ты людúй,
Ай бо лю́де гудя́ть та все собí лю́блять. І.

*

Ой Осóйська водá васúликом пáхне,
Тко ся йійí (єйí) напє — на Осóй го тя́гне. І.

*

Ай течé Осóйська водá, не є на нй мóста,
Осóйськы рапавкы́ **) пойíла коро́ста.
На Ільницькóй водьí мостьí муровáні,
Ільницькі дьівчáта як намальовáні.

---

*) зело.
**) рапавкы́=ропухи, коропавки Kröten, bufones; тут згірдно: дьівчáта.

Ай Осо̂йська вода́, гей не вода,
Осо̂йськы леґіныі гей гнила́ коло́да. І.

*

На высо́ко̂й полониныі сныіжо́к ся білыіє,
Ай де ся мо́я ми́ла на зимо́чьку дыіє?
Ай учіню йӥ хыіжку з жо́утого я́вора,
А сам ся́ду на коня́ тай іду́ до та́бора. І.

*

Ой дале́ко, широ́ко унґва́рськоє по́ле,
А щ'е ши́ре, да́ле соко́лятко мо́є.
Соко́лятко мо́є не ходи́ само́є,
Чека́й, чека́й до ве́чера, по̂де́ме обо̂є. І.

*

Ей джиґу́не, джиґу́не! якы́й єсь ледa̋що!
Веду́ть тебе́ до па́на — сам не зна́єш за́ що.
Тогды́ бу́деш зна́ти, як бу́дуть кара́ти,
І на ру́кы і на но́гы дыібы набива́ти.
Гей на ру́кы ды́бы, на но́гы дыбя́та,
Бу́дуть тебе́ жа́ловати молоді дыівча́та. Ир.

*

А тко любить гри́бы, гри́бы, а тко печери́чькы,
А тко любить дыівчини́чькы, а я молоди́чькы. Ир.

*

Зеле́ная ю́почька, черве́на запа́ска,
Люблю́ тебе́ джиґуне́, для тя в ме́не ла́ска. Ир.

*

Пи́ла-м, пи́ла-м, напи́ла-м ся, впа́ла-м в гру́нку невби́ла-м ся.
Впа́ла-м в гру́нку на доли́ну: іздойми́ ня побрати́ме. Ир.

*

Чюду́є ся жидови́на, за́ што пи́є русначи́на,
Прода́сть бе́рдо, пи́є тве́рдо, за оста́нок хо́дить га́рдо. Ир.

*

На горі, на горі сныіжо́к ся білыіє,
Де ся моя́ фрайіро́чька на зимо́чьку дыіє?
Учіню йӥ хыіжку з жо́утого я́вора,
А сам ся́ду на ко́ника по̂ду до Ямбора! Ир. порів. висше пісню з І.

*

Ма́мко моя́ стара́ не журѝ ся за ня,
До́ста тоты́ жу́рять, де дві в'е́нно сто́ять. Ир.

*

Ой на горі́ на страпа́тӱ(й), не вір дьи́вцьі ги соба́цьі,
Ой бо дьи́вка па́на звела́, не лем мене́ сирохмана́. Ир.

*

Всьі ся хло́пцьі пожени́ли, лем я обста́ў
Де дві, де три невісточькы́ та і я та́м.
Не журі́ть ся невісто́чькы за ме́не,
Най ся же́нять, най (няй) оддаў́ть всьі дьівкы́ про ме́не. Ир.

*

Кедь бысь не пиў, мене́ не биў, я́бы-м тебе́ все люби́ла,
Я бы-м твойі́ ку́черикы все д горі́ носи́ла. Ир.

*

У гуса́рі не пӧде́ме, жени́ти ся не буде́ме,
До́кедь бу́де по дьівчи́ньі ме́жи ни́ми пробу́деме. Ир.

*

Коло́пньі ся зеленьі́уть, наші хло́пцьі машеру́уть,
Машеру́уть в день і в ночи́, будь йім Бо́же на помо́чи! Ир.

*

Горі́ село́м іду́, за мноў ся більіе,
Тко ся на ня се́рдить, та най іздурі́е!
Ко ся на ня се́рдить, не бу́ду мири́ти,
Прӣйде чорт іс пе́кла, бу́де го мори́ти. Ир.

*

Не дай Бо́же, о́бым уме́р, най запла́чу ко́му-м до́ўжен:
Кому́ гро̄ш, кому́ два́, сво́йӱй ми́ло̄й по̄ўтора́. Ир.

*

Ой над водо́ў ве́рба, коріня́ в доли́ну,
Вчини́лась ми ми́ла, за тобо́ў загы́ну,
Росчи́нь ми миле́нька, я тобі́ запла́чу,
Най я свої но́чи за тобо́ў не тра́чу. Ир.

*

Іду́, іду́, іти́ му́шу, спали́ла ми к...а ду́шу,
Ой не огньо̣м, а́ни свічкоў, лише́ свойі́м бі́лым ли́чьком. Ир.

*

Ей гой лелья, ей гой лелья, де ты бу́деш фа́йна дьівко як і я?
Іди́, іди́! обы́сь не стаў, коли́сь мене́ счалува́ў.
Ой ти о́чи чо́рні ма́ла, счалова́ти добрі зна́ла! Ир.

*

Пробува́ла мене́ ми́ла, цы бы́ў бым йй за фраі́ра.
Ой так мене́ пробува́ла, шты́ры но́чи во мноў спа́ла.
Ще каза́ла, бу́де спа́ти, бы нико́му не каза́ти.
Ой пантли́чькы не помо́гуть,
Як єй ли́чько ра́мы змо́гуть! Ир.

*

Че́рез го́ру гуса́к летыі́ў, — е-я-гой!
Не єде́н мя русня́к хотыі́ў, — е-я-гой!
А я його́ не хотыі́ла, — „
Бо во́н чьо́рный, а я бі́ла, — „
Бо во́н чьо́рный я́ко ка́вка, — „
А я бі́ла я́ко фя́лка, — „
Бо во́н чьорный я́ко терниць,— „
А я бі́ла як папіриць. — „ Ир.

*

Над водо́ў, над водо́ў, качькы́ гнызда́ ви́ли,
Лю́дям не по́ дяцьі, ож ми ся люби́ли.
Лю́дям не по́ дяцьі, а паску́дьі кри́вда,
Я паску́ду не люби́ла і не бу́ду ныіґда. Ир.

*

Над водо́ў, над водо́ў два пру́тыкы вьють ся,
Надо мноў, молодо́ў два леґіны́ бють ся.
Би́йте ся, не би́йте, я ва́ша не бу́ду,
Іва́нкови-м ру́чьку дала́, Іва́нкова бу́ду. Ир.

*

Співа́йте горя́не тай я бу́ду з ва́ми
Най нам ся не ва́лят біда́ пуд нога́ми. Ир.

*

Дьівочкы́-сестри́цьі прохо́дять мясни́цьі!
Най іду́ть як вода́, я дьі́вка молода́. Ир.

*

Сиди́ть Юра ко́ло му́ра, а я ко́ло нього́,
Яки́й сесе́ Юрко фа́йный, пошла́ бым за нього́. Ир.

*

Піду́ в Ту́рку, прода́м курку та зася́ду пи́ти,
Повім ґаздьі, ли́шка зи́ла, не бу́де ня би́ти. Ир.

*

На попо́вö(й) загоро́дьі, на дяко́вö сте́рни
Не веди́ ня сюда́-туда́, таки́ туй мя зве́рни. Ир.

*

Го́ры гу́чать, ві́тру не́ є, пошо́ў ми́лый, домі́ не́ є,
Ой най іде́, куды́ пошо́ў, кобы́ здоро́в домо́в прийшо́ў.

*

Пошо́ў, пошо́ў, не ве́рне ся, моє се́рце пере́рве ся
Перерва́ло бы ся йо́го, ай не мо́є че́рез нього́! Ир.

*

Ой Марі́йко-сьірі́йко! сьірі о́чи ма́єш,
Не позира́й на ня, жалю́ ми завда́єш. Ир.

*

Жа́льі мо́йі, жа́льі бу́дьте ми на ма́льі,
Як тота́ роси́ця на зеле́нӧ(й) траві Ир.

*

Трави́ця зеле́на, цы вжесь покоше́на
Дьівчи́но молода́ цы вжесь заруче́на?
Фрайі́рка-сь ми бы́ла, жона́ ми не бу́деш
Через чужі́ ро́ты за ме́не не по́деш. Ир.

*

Розохо́дять ся на сві́тьі вінча́ні, бožéні,
Не обы́ мы ся розо́шли сло́вом наречені. Ир.

*

Пий по́йташ (бра́те) пале́нку, люблю ти фрайі́рку,
Пи́йме йі на дво́є, лю́бме йі обо́є! Ир.

*

Не я сам, не я сам — д' миле́нькӧ(й) ходи́ли,
Ходи́ли пойта́ші на мо́йі рова́ши. Ир.

*

Іщи раз, іщи раз по́йдзем дьівча́ до вас,
Кедь ми тя не даду́ть, та дам ся звербуваць.

*

Вербу́ють ся хло́пцьі по над зеле́ный гат (гай),
І мы ся звербу́йме сво́йӱ ми́лӧ на жаль.
Сво́йӱ милӧ на жаль, ма́тери на вдя́ку,
Що за ня убра́ла бі́ду ледая́ку. Ир.

*

Коли́-м ішо́ў сно́чи по́зно із Тарны
Загуби́ў єм пудкӧво́чьку із ба́рны.
Не жаль мены́ за пудко́вкоў, що-м згуби́ў,
Ай жаль мены́ за дьівчи́ноў, що-м люби́ў.

Прибю́ на тя пöдковóчьку з оцéли,
Бы дзвени́ла до ми́лойі постéли. Ир.

*

Ка́жуть люде день бíлый, а ще ку́ры не пíли,
Уйди, у́йди молода́ дывчи́но, поговори́ во мно́ю!
Почека́й годи́ну е́дну, почека́й другу́ю,
За́кы сво́йи старō ма́мцьі вечéрю зготóвлю.
Добрí тобí, ай добрí у світли́ци си́дячи,
Ай бо менí молодóму на моро́зьі сто́ячи,
На моро́зьі сто́ячи, ко́нов з ме́дом де́ржачи.
Вíтер вíє, до́лы замíта́є,
Ко́нов з ме́дом д ру́чкам примераáє
Чéрез тéбе сéрце моé!
Ай тко тебé тай проси́ў,
Бы ты до нас мед носи́ў?
Є у нас медóк солодьíсший,
Є у мéне дру́гый молодьíсший —
Неси́ собí до другóйі!
Ай небóго Ганцю́шо,
Уважа́й, уважа́й на ду́шу.
Яка нöчька темна́, невинна́я, (невидна́я) —
Я до тéбе іти́ му́шу! Ир.

*

На горí зелéна быль, цы-сь вже за ня ми́лый забы́ў?
Я не за забы́ў, лем дума́ву (дума́ўу), кедь я до тя прийти́ ма́ву (маўу).
Цы в день, цы в нóчи, коли́ бу́деш ми́ла мóчи? Ир.

*

Не буду́ ся́ жени́ти, тако́й буду́ ходи́ти,
Сюды́-туды́ гора́ми за чю́жими жона́ми. Ир.

*

На Лозя́ньскō горí дзвōнкы́ задзвеныíли,
Мого́ миле́нького у кайда́ны йми́ли.
На горí ой йми́ли, в доли́ньі вяза́ли,
Бíле́ну соро́чьку на нём розвōрва́ли.
Ой дали́ му три срíбéрні туре́цькі,
Обы́ собí купи́ў чóботы ньімецькі,
Дали́ йому́ і на шаркантьóви,*)
Обы́ подзвенíў долы́ Кошиця́ми. Ир.

*

*) шарканьтöв — остріг, Sporn, calcar.

Коши́цьі, Коши́цьі той вели́кый ва́рош —
Паде́ хлоп до хло́па, як уд косы́ трава́. Ир.

*

Трави́ця зеле́на цы вжесь покоше́на,
Молода́ дьівчи́на цы вжесь заруче́на?

*

Заручи́ў дьі́вчи́ну молоды́й леґіни́ць,
Што йому на ру́чьцьі срібе́рный перстіни́ць
Срібе́рный перстьіни́ць з сьіма́ камінця́ми,
Узя́ў го Василько́, пӧшо́ў за вӧвця́ми.
Василько́ ся утопи́ў, ширино́чька пла́вле,
Хо́дить ми́ла по над бе́рег, бі́лі ру́чькы ла́мле. Ир.

*

Йо́нчі, Йо́нчі, бі́лый Йо́нчі,
Щось наро́биў на́шӧ Анцьі?
На́ша Анця така́ хво́ра,
Повезли́ йі до докто́ря.
Даў йӥ до́ктор тако́й ма́сти,
Що (што) ульі́чить Анцьі ко́сти. Ир.

*

Серед села́ ко́рчьма но́ва,
Пиє у нӥ мо́я ми́ла,
Ой най пи́є, здра́ва бу́де,
А на о́сьінь моя́ бу́де. Ир.

*

Ой гада́ў я ма́мко лю́ба, кой ся позоря́ло,
Што пӧде́ме кра́сным по́льом гет там до Дуна́ю. Ир.

*

Як я бу́ду з Ківодору (Тьіводору) ступа́ти
Та дам собі кра́сный листо́к писа́ти,
Ой дам листо́к у Зарі́чу чита́ти,
Кой мя ма́уть до Ирша́вы чека́ти. Ир.

*

Пӧшо́ў ми́лый, пӧшо́ў те́мными зоря́ми,
Дава́ў собі світить (свіциц) трьо́ма калинка́ми.
Я му не світи́ла, лем єдна́ кали́нка —
Бо я му не бы́ла, лем за рӧк фрайі́рка. Ир.

*

Люби́ў єм тя дьі́вко за чоты́ры ро́чькы,
Я тебе́ не люби́ў, лем твойі дудо́чькы,

Як ты я́ла дьі́вко дудкы́ не дава́ти,
Най тя дьі́вко лю́бить оти́ць, твоя́ ма́ти. Ир.

*

Всьі ся хло́пцьі же́нять, бо ся во́йны бо́ять —
А я небора́чьок, гото́вый воя́чьок.
Ой не бу́ду дьівчино́чьку люби́ти,
Бо я іду чьорный ча́ков носи́ти,
Чьо́рный ча́ков та сабли́чьку на пле́чи,
Не єдна́ бі́ла дьі́вка запла́че. Ир.

*

Руба́й ду́ба, най ся ко́ле
Най ся Ма́рін чо́бӧт по́ре,
Най ся по́ре, я зашы́у,
Та ще біду пережы́у. Ир.

*

До́ста ти ся мо́я ми́ла повело́,
Продава́лась паленочьку і вино́,
Як єсь взя́ла роспуща́ти із водо́ў,
Запали́ли жо́ўту ко́рчьму над тобо́ў! Ир.

*

Черле́на в ме́не ша́почька, погави́цьі си́ньі,
Так на ме́не дьівкы́ ли́пнуть, як на гӧвно́ сви́ньі. Ду.

*

Не стуй пуд вӧкно́м, не маха́й рукаво́м,
Бо як ма́мка одыйде́, я пу́йду до тебе́. Ду.

*

Ой Марі́йко, бі́ла дьі́вко, сьіда́й коло ме́не,
Тай най ви́джу іс кым си́джу, цы лю́биш ты ме́не?
Ой ду-ду́ну! ду́ну-ду́ну! роби́ти не бу́ду
Ко́бым ма́ло май вели́кый, жени́ти ся буду! Ду.

*

Через річе́ньку, че́рез боло́то
Пода́й ру́ченьку моє́ зо́лото.
Пода́й ру́ченьку, пода́й другу́ю,
Пода́й ли́ченько най поцьілю́ю. Ду.

*

Ой у́йду я на у́лицю, та ста́ну, та ста́ну,
Єдна́ ми́ла несе́ книші́, а дру́га смета́ну.
Ой у́йду я на у́лицю тай ста́ну на бо́чьку,
Єдна́ ми́ла несе́ ґа́тьі, а дру́га соро́чьку. Ду.

*

Уйшли в по́ле косарі́, коси́т траву на зорі,
Єй лю́ті то косарі́ бо вни ра́но начали́,
Хоть вни ра́но начали́, не бога́то утяли́. Ду.

*

На зеле́нім зарі́но́чьку
Пили́ хло́пцьі зорі́ло́чьку,
Єдні́ пи́ли, дру́гы гра́ли,
Тре́тьі дьівкы́ обнима́ли. Ду.

*

Не спи дьі́вко пуд обло́чком,
Бо вже те́мна, те́мна но́чка
І най ти дам ширино́чьку
Та пообтира́й во́чька.

Що бым йіх обтирала,
Ще пла́кати бу́ду,
Само́й ня се́рце бо́лить:
Я-ж твоя́ не бу́ду. Ду.

*

Шуми́ла дубро́ва, кой ся розвива́ла,
Пла́кала дьівчи́на, кой ся уддава́ла.
Не шуми́ дубро́во тай не розвива́й ся,
Не плачь дьівчи́но тай не уддава́й ся! Ду.

*

Пла́чте во́чка, пла́чте, шу́га не всыха́йте
Кого́сьте люби́ли, то́го не лиша́йте. Ду.

*

Ма́мко мо́я Суханьо́ва,
Штось ми хло́пця одобра́ла?
Хло́пця го́нна (го́дна) ги лелы́ю,
Чісаре́ви компаны́ю. Ду.

*

Днесь єм ту, днесь єм ту, за́втра повандру́у,
Дай ми ми́ла ли́чко, най тя поцьілу́у.
Най тя поцьілу́у, в ли́чько тай і в ду́шу,
Бо я че́рез те́бе погыну́ти му́шу. Ду.

*

Чісарю, коро́лю, що ты нас вербу́єш,
Ма́лу маш крайі́ну, чим нас ізгоду́єш?
Не бо́йте ся хло́пцьі чіса́рського ро́ду,
Сьі́ють вам пшени́чьку, коло Білогра́ду. Ду.

*

Ой Біло́град, ой Біло́град во́йна на тя сто́іть
Ой не е́дну ма́мку голо́вка забо́лить. Ду.

*

Каса́рня, каса́рня, бода́йсь ізгоріла!
Не єдно́го хло́пця голо́вка зболы́ла. Ду.

*

Іва́нку, воя́ку, повідж ми на вдя́ку!
Оле́нко уго́рко упа́ла-сь ми в о́ко. Ду.

*

Жаль бы тебе́ ды́вко по́биў!
Люби́ў я тя за рік, за два,
Ни́тко не знаў, но ты та я,
А на тре́тьій поступи́ло,
Яло зна́ти вшы́тко село. Ду.

*

Сы́ли хло́пцьі у шорне́ты
Ныкому́ йіх ўкупити,
Єдно́ ды́вча таке́ бы́ло,
Хло́пцьі с ко́рчьмы укупи́ло. Ду.

*

Ке-б была-сь ня ма́мко в ку́пели зальля́ла,
Я бы была́ свою́ до́лю с царьо́м не міня́ла! Ду.

*

Кой ня ма́мка уддава́ла,
Вели́ку ми часть дава́ла:
Єдну́ козу́, козе́л сы́на —
До полу́дни коза́ зьзы́ла. Ду.

*

Росте́ верба́ над водо́ю, що я йі садила,
Не є то́го тай не бу́де, що я го люби́ла!
Бо кого́ я ду́же лю́блю, тот ми за плечи́ма —
А кого я нена́виджу, тот ми пред очи́ма. Гр. (гл. стор. 161.).

*

Куда́ хо́джу, хо́джу, ко́рчьму не мина́у,
Дай жи́дко па́ленкы, най ся напива́у! Гр.

*

По́мрем па́йташ, по́мрем, бу́дзем в гро́бі ле́жац,
Мо́жеш про ня па́йташ по я́рочьку бі́гац. Гр.

*

На горі́, на горі́ сова́ оге́нь кре́ше,
Тото́ пес, не леґі́нь, що за дывкы́ бре́ше. Гр.

*

Пла́вле кача́, пла́вле, са́мо собі́ ра́пче,
Ма́мка ня втопи́ла, тепе́рь за мноў пла́че.
Не плач ма́мко, не плач, бо вже тепе́рь го́дьі,
Бо єсь ня втопи́ла в каламу́тнӧй водьі. Гр.

*

Цы кӧнь чорногры́вый, цы я несчасли́вый,
Цы тота́ дьівчи́на с чо́рными очи́ма? Гр.

*

Поби́ли, поби́ли го́луба си́вого,
Меньі́ ся так ви́дить, ож мо́го ми́лого.
Ож його́ поби́ла, бо вна його́ ми́ла,
Буде на недьі́лю кошу́лиця бі́ла. Гр.

*

Гайо́м зелене́нькым вода́ тече,
На я́ворі сова́ рі́ща мече.
Там дьівчи́на бі́ла віно́чок ізви́ла
З бервіно́чьку.
Слезкы́ пролива́ла, кой го ви́ла,
Вы́дтий го у Дуна́й упусти́ла.
Плыни́ ты віно́чьку, кра́сный бервіно́чьку
За миле́нькым.
Ей га́ю мӧй те́мный, зелене́нькый,
Скажи́ меньі́ пра́вду, де миле́нькый?
Цы го десь взя́ли, цы го поруба́ли
У нево́льі? Гр.

*

Пла́чте вӧчка, пла́чте, шу́га не всыха́йте,
Кого́-сьте люби́ли, тепе́рь полиша́йте. Гр.

*

Люби́ла-м тай бу́ду бі́лого баро́на,
Бы-м із ним ходи́ла с Пешту до Буди́на (Будима). Гр.

*

Кому́ ми́ла, кому́ кошули́чьку ши́єш?
Тобі́ ми́лый, тобі́, бо в во́йночьку ідеш.
Не ший єй, не ший тонкы́ми нитка́ми,
Ой не прилива́й єй дрӧбны́ми слезка́ми! Гр.

*

Кіряў ґазда́ ґазды́ню по-за хы́жу за ды́ню:
Ей гой ґа́здо пока́йме ся, ідьі́м домӧ́ пора́дьме ся,
Што́бы пропити!

Пропи́ў ґазда́ когута́, жона́ ква́чьку, ку́рята:
Ей гой ґа́здо і пр.
Пропи́ў ґазда́ гусака́, жона́ гу́ску, гу́сята
Ей гой ґа́здо і пр.
Пропи́ў ґазда́ пуляка́, жона́ пу́льку, пу́льчата:
Ей гой ґа́здо і пр.
Пропи́ў ґазда́ сиву́лю, жона́ з се́бе кошу́лю,
Ей гой ґа́здо і пр.
Пропи́ў ґазда́ ґеле́ту, жона́ кочáрьгу, лопáту —
Ей гой ґа́здо пока́йме ся, ідьи́м домо́ пора́дьме ся:
ньішто пропи́ти! Гр.

*

Не бу́ду, не бу́ду з боро́зд во́ду пи́ти,
Му́сиш ми миле́нькый з Дуна́я носи́ти.

*

Дуна́ю глубо́кый то тихе́нько плыне́ш,
Мо́лодости мо́я то марне́нько іде́ш! Гр.

*

Ми́ла мо́я чорнобры́ва, не руба́й ты сама дры́ва
Ай у́неси га́льбу вина́ порубáуть хло́пцьі дры́ва,
Ай у́неси зорíлочькы, узбира́уть і трíсочькы. Гр.

*

Кача́ли ся во́зы з горы́, на доли́ны ста́ли,
Люби́ли ся чо́рні о́чи, тепе́рь переста́ли —
Люби́ли ся, коха́ли ся, ма́мка йіх не зна́ла,
Розо́йшли́ ся, розтекли́ ся, як чорне́нька хма́ра. Гр.

*

Пла́вле ка́ча по нире́ви, дай ня Бо́же Василе́ви,
Васи́ль не мо́й ей гой! я не його, тай не стою́ коло нього́ ей гой! Гр.

*

По́де́ме в кату́ны, ста́неме пана́ми,
Не єдна́ дьівчи́на попла́че за на́ми. Гр.

*

У Заріцькó ріцьі коло́пньі ся мо́чать,
Гребля́нські леґіны́ на ме́не ся бо́чать.
Най они́ ся бо́чать, я ся про ньі за́йду,
Я собі фрайíра в Дебреци́ньі на́йду. Гр.

*

Бу́ду, де бу́ду, на Гре́бли не бу́ду,
Гребля́нські леґіны́ люби́ти не бу́ду!
Гребля́нські леґіны́ на рам ґа́тьі но́сять,
Як при́йде собо́та, жи́до́м во́ду но́сять. Гр.

*

Не плач бíла дьíвко, бо вже тéмна нóчька,
Дам ти ширинóчьку, та пообтирáй вóчька.
Не обы́м йіх втирáла, ще плáкати бýду,
Самóє ми сéрце плáче, ож твóя не бýду.
Ож не бýдеш мóя, бýдеш ты братковá
Та ш'е бýдеш у родиньí фрайірóчька мóя! Гр.

*

Над Унґвáром чьóрна хмáра бýрить ся,
Прийшóў до ня бíлый шýгай, жýрить ся.
Не журú ся бíлый шýгай, умы́й ся,
На клинóчьку бíлый рýчьник утрú ся,
На стóлику кáчатина печéна,
За стóликом пáленочька межéна.
У комóрі постíлочька встелéна.
Лежúть на нü бíла дьíвка вблечéна
Цы не бýдеш бíла дьíвко банувáц,
Як я бýду тотý пóстыіль бантувáц (кúвац).
Ой не бýду бíлий шýгай, не бýду,
Нáкой ýйду за воротá, забýду. Гр.

*

По румену́ хóджу, румéн толóчу
Не дай мене́ мáмко, за когó не хóчу!
Далá мене́ мáмка, за кóго хотыíла,
Обвúвать ся батýг вкóло мóго тыíла.
Батýг ся обвúвать, пáличька пукóче, (трискóче)
Цы тобí ся мáмко плáкати не хóче? Гр.

*

Не ходúти бы́ло млынáрськым потóком,
Не держáти бы́ло фрайíра пуд бóком!
Ай ходúти бы́ло попуд сад саджéный,
Сокотúти бы́ло свöй вінóк зелéный! Гр.

*

Ай вíнку, мöй вíнку, зелéный бервíнку,
Ай бодáй ты íзсох на свóйім корíнку. Гр.

*

Побивáй, побивáй боднарóчьку бóчьку
І тотý на винó тай на паленóчьку. Вл.

*

Мúла моя́ мáтка є ми на тя гáдка:
Любúти тя лáжу, лиш ти нич не кáжу. Вл.

*

Чьо́рна го́ра не кури́ ся, мо́я ми́ла не жури́ ся,
Най ся жу́рить Буковѝна, бо йде на́ ню́ тве́рда зѝма. Вл.

*

Бо́же, Бо́же що чьінѝти,
Широ́кый сьвіт ньіґде жи́ти,
Ей широ́кый, ей око́ло —
Ньіґде жи́ти: не є с чьо́го! Вл.

Кобы́ мены́ ба́нда гу́ла,
Взяў бы мене лю́бый Дю́ла,
Лю́бый Дю́ла, вели́кый пан,
Повїз бы ня в дале́кый край. Вл.

*

Пи́ли хло́пцьі, пи́ли, онь ко́рчьма дрыжа́ла,
Май пара́нна дьі́вка пуд ко́рчмоў стоя́ла.
Не сто́й дьі́вко, не сто́й, а іди́ до до́му,
Най тя ма́ти сче́ше та прѝйдеш пото́му. Вл.

*

Ми́ла мо́я милу́єм тя,
Ду́маш собі́, ожь о́зьмем тя,
Ож (ожь) тя о́зьмем, бу́дем тя биц
Кед не бу́деш до́бре робиц. Вл.

До́брі то́му Пан Бо́г дає,
Што на горі́ ко́шар має,
На доли́ньі колибо́чьку,
Се́ред села́ фрайіро́чьку. Вл.

*

Яру́га, яру́га на доли́ньі дру́га,
А то ня вбреха́ла бі́да́ недолу́га!
Кобы ня врбеха́ла ґаздо́вска дьіти́на,
А то ня вбреха́ла койдо́ська*) тайстри́на. Вл.

*

Бо́же, Бо́же з высоко́сти
Перерва́ў єсь дві любо́сти!

Дві любо́сти, дві се́рденька
Любѝли ся од ма́ленька. —

*

Го́споди Бо́же! зми́луй ся над на́ми!
Не дай погину́ти ме́жи ворога́ми. Вл.

*

У кіш-ке́ртьі шала́та, кра́сна дьі́вка бога́та,
Іщи кра́сша худо́бна о́чи чо́рні, подо́ба. Вл.

*

У кіш-ке́ртьі бурянѐць, за дві ду́дкы леґінѐць
А за пя́тку дьівчѝна с чо́рными очѝма. ВШ.

*

І шуми́ть і гучи́ть, дро́бный до́ждчик паде́**)
А тко мене́ молоду́ до домо́ньку поведе́?
Обобра́ў ся козачьо́к на соло́дко́м меду́
Гуля́й, гуля́й чорнобры́вка, я тя домо́в поведу́.

*) ко́йдош = жебрак, magy. koldus.

**) Звісна пісня: І шуми́т і гуди́т, дрібний до́щик іде́ і пр.

Не веди́ ты мене́, ой прошу́ я тебе́,
Бо я зло́го му́жа ма́ю, бу́де би́ти мене́. ВШ.

*

Се́ред села́ на у́лици сиди́ть кого́т на ку́рици,
А на горі́ старі́ лю́де, як досу́дять, так най бу́де. ВШ.

*

Се́ред села́ ко́рчьма нова́, пи́є у нї мо́я ми́ла,
Хо́че на ня поклони́ти, не зна́у йї(в) што куни́ти,
Куплю́ бым йї(в) чо́рный ві́ґан (сукма́н),
Зна́уть лю́де, ож я не пан —
Ай куплю́ йї(в) чоботя́та
За три срібні золотя́та! ВШ.

*

Ой летыло по́тя, сыло на драпа́чьку,
Купова́ла дывка леґіне́ви па́чьку.
Хоть купу́й, не купу́й, кури́ти не бу́ду —
Я тебе́ дывко люби́ти не бу́ду. ВШ.

*

На горі драба́чька, сиди́ть на нї ма́чька,
Мене́ хло́пцьі лю́блять, хоть є́м не бога́чька. ВШ.

*

Дала́ меныі ма́мка коро́ву на мою́ бі́дну го́лову,
Пöгна́ла я коро́ву в дубро́ву сама́-м ся верну́ла до до́му.
А коро́ву во́ўцы зьзыли, мене́ до́ма хло́пцьі вбсыли.
Кобы́ тоти во́ўцы здоро́ви, що ми взяли́ журу́ з головы,
Кобы́ моя́ ма́мка здоро́ва, бу́де в ме́не дру́га коро́ва! ВШ.

*

Ой вöвча́рю, синета́рю, покы́нь вöвцьі па́сти!
Хоть покы́ню, не покы́ню — навчи́ў є́м ся кра́сти!
Ай украў є́м два бара́нкы а тре́тю ягни́цю,
Бо вже меныі збудова́ли в Сиго́тьі темни́цю! ВШ.

*

Співа́й до́нько! — Бу́ду ма́мко! бы ся го́ры розлыга́ли,
Абы́ тоты́ почюва́ли, що із во́лкы ночюва́ли. ВШ.

*

Упа́ло я́бличько с то́го п а д а м е́ н т у,
Верни́ ся мöй сы́ну с то́го реґіме́нту!
Не ве́рну ся моя́ ма́мко се́го ро́чьку зеле́ного,
С то́го кра́ю дале́кого! ВШ.

*

Бі́дна моя́ голо́вочька, що-сь ми наробила,
Полюби́ла-сь вöвча́рика за гру́дочьку сы́ра.

Як вӧвчаря́ не люби́ти: у вӧвчаря́ вӧвцьі,
У вӧвчаря́ за реміньо́м білі сорокӧвцьі. ВШ.

*

Шли дьівча́та, як паньча́та, спе́ред па́на ішли́,
Та на сво́йіх голово́чьках кра́сні вінкы несли́,
Терези́на небози́на май із за́ду ішла́,
І на свойӥ голово́чьцьі пышны́й чепа́к несла́.
Ой іми́ли Терези́ну попуд білі бо́кы,
Та понесли́ Терези́ну у Дуна́й глубо́кый.
Терези́на небози́на три́чи у́плавала.
І на сво́ю паньі-ма́мку жалӧсно кликала:
Ма́мко мо́я старе́нькая! ма́єш дьіво́к сьім,
Не пуща́й йіх на вечіркы́, бу́де до́ля всьім!
Ма́мко мо́я старе́нькая! ма́єш дьіво́к пять,
Не пуща́й йіх на вечіркы́: неха́й до́ма сплять!
Ма́мко мо́я старе́нькая, ма́єш дьі́вкы дві,
Не дава́й йім распу́сточьку, я́к-єсь дала́ мньі! ВШ.

*

Єй чіса́ре-коро́лю пусти́ ня на во́лю,
Пусти́ до каса́рньі ста́ру ма́мку мо́ю!
Кой ма́мка зайшла́, нара́з запла́кала:
Ей, де тоты куче́рикы, што я йіх коха́ла! ВШ.

*

Ще было́ вӧвча́рити тай не женити́ ся,
З высо́койі полони́ны в село́ дивити́ ся! ВШ.

*

Хо́дять ко́зы попуд ло́зы, а вӧвцьі лавка́ми,
Ей, хоть якы́й шантале́ба — та все за дьівка́ми! ВШ.

*

Ей, вӧвцьі мойі си́ві, а ко́зы цану́ры,
Тко вас буде па́сти, як пӧду в кату́ны?
Ей бу́де вас па́сти пища́лочька гла́сна,
Ей бу́де вас оберта́ти фрайі́рочька на́ська. ВШ.

*

Подума́ю, подума́ю, так собі дума́ю:
Не є такы́х співано́чьок, як у ру́ськӧм кра́ю.
Ей не є то в усьі́м світьі, як ру́ська крайі́на,
Там співа́є коло ни́вкы ка́ждая дьівчи́на! ВШ.

*

Ой Марі́йко чіча́на, пасу́лька ты не рва́на*)
Ож не рва́на, най стойі́ть, мене́ ду́шка не боли́ть! ВШ.

*

*) чіча́на = красна мов лялька; пасу́лька = фасо́лька; пасу́лька не рва́на то значить: virgo intacta.

Єй стоя́ла бі́ла дьі́вка на ріцьі́,
Купува́ла бі́лым хлопцям косицьі́ —
Єй на што йіх бі́ла дьі́вко купу́єш,
Кой не зна́єш, кого́ собі́ люб'у́єш? ВШ.

*

До́ле-ж мо́я до́ле, ты несеренчли́ва:
У худо́бнойі ма́тери си́на-м полюби́ла!
У худо́бнойі ма́тери, худо́бного вӧтця,
Коли́ собі́ погада́у, кров ми ця́пле с се́рця! ВШ.

*

Єй роди́нице мо́я тай ро́дичі мо́йі,
Цы не жаль вам бу́де зрі́ти на бока́ньчі мо́йі,
Бока́ньчі, бока́ньчі, іще с пудкöвка́ми,
Бу́дете дзвеніти долö Кошиця́ми! ВШ.

*

Мене́ ма́ти поро́дила, покла́ла пуд вӧльху;
Рости́ сы́не дороге́нькый, не скопили́ дьі́вку!
Ой я ма́мку та не слу́хаў, скопили́ў дьі́вчи́ну,
А сам взяў ся, закоси́чиў зеле́ноў саши́ноў! ВШ.

*

Ой Марі́йко чорноо́ка, у́сунь ми ся іспуд бо́ка,
Бо вже меньі́ не до те́бе, коня́ веду́ть че́рез те́бе. ВШ.

*

Ой Марі́йко, бі́ла ру́жа, не тре́ба ти было́ му́жа,
Ей ни му́жа, ни фрайі́ра, бо ты дьі́вка справедли́ва. ВШ.

*

Ой Іва́нку, бі́лый кві́тку, не є тобі́ па́ры в сві́тку,
Ке́би тобі́ па́ра бы́ла, я бы-м тебе́ не люби́ла. ВШ.

*

Дру́гы лю́бить, мене́ не хце, перерве́ ся мо́є се́рце!
Перерва́ло бы ся йо́го, а не мо́є че́рез нью́го! ВШ.

*

Ой дьівчи́но молода́, повіж меньі́, де вода́?
Ей там вода́ студе́на, де ве́рбиця зеле́на. ВШ.

*

Ей дьівчи́но молода́! спа́рила-сь ми ду́шу,
Хоть і нöчька ду́же те́мна, пöти́ до тя му́шу. ВШ.

*

Че́рез Дуна́й, че́рез Ти́су ступа́й ми́ла, бо тя ли́шу!
Не лиши́ ня, бöй ся Бо́га, бо я с тобо́ў іти́ го́дна Коп.

ЗНАДОБИ ДЛЯ ПІЗНАНЯ УГОРСКО-РУСКИХ ГОВОРІВ.

Подав **Іван Верхратский.**

[Конець].

В. СЛОВАРЕЦЬ.

а. а́дде. а́тде Бі. = гал. отде́ hier, ebenhier (in der Nähe zeigend).

аж МЛ. wenn, коли. аж одна́ — гово́риме „ласту́вка“ — аж є мно́го „ластувки́“. — sobald. аж повечері́є, прийду О. sobald die Abenddämmerung eintritt, werde ich kommen.

аж -- аж О. = то — то bald, bald. вівця́ бува́є аж бі́ла, аж чо́рна, аж голу́ба, аж тырка́та.

ай Д. aber, але, но.

айбо Стр. aber, doch. та, але. мо́же є, а́йбо я не ви́дьіў то́го.

айно Ґ. Бч. ja! so ist es! а́йно oder а́йло Лв. ja wohl.

амбре́ла Д. Regenschirm. it. ombrella.

анакса́м, накса́м НД. Taglohn; cf. magy. napszán Tagewerk. napsámos Taglöhner.

а́нде Лв. отде. а́нде ня чека́йте, я за́раз при́йду. — по́тя, што (що) она́джить в зимі́; си́ньі йому́ кри́ла; а́нде ся́де, а́нде по̂де. (а́нде — а́нде = hier — dort).

антогоро̂чньій НД. vom vorigen Jahre.

а́-як О. ja.

б. бабе́ц МЛ. Kaulkopf, Cottus. ку́рті бабцьі́.

ба́бин-вовк Д. К. Bärenraupe, eruca Arctiae.

ба́бин-пес О. Стр. ВШ. ба́бин-пес або ба́бин-воўк Бі. Bärenraupe.

ба́бин-пес Л. Wolfsmilchraupe, eruca Deilephilae euphorbiae.

ба́бин-псик Ім. Bärenraupe.

ба́бино або дьі́дино льі́то ВС. fliegender Sommer, Altweibersommer; die im Herbste massenhaft auftretenden, langfädigen Gespinnste gewisser Spinnen [namentlich aus den Gattungen Thomisus (Силяк), Lycosa (Вовчуга) und Theridium (Снович)].

бабо́ны Ґ. забобони Aberglauben psl. бабоуни superstitio.

бабра́чька Гр. бабранина. вели́ка бабра́чька eine Arbeit, bei der man beschmutzt wird. бабра́ти ся sich beschmutzen. збабра́ў ся er hat sich beschmutzt.

багри́ти Вл. ба́гра (багро́ Radfelge) складати. керекя́ртöв ґолеса́ багри́ть = багра скла́дує.

байбара́к Я. короткий сїра́к. байбара́к мужчи́нский Oberkleid für Männer. байбара́к челєдо́чий Oberkleid

für Weiber (челєди́на = Weib, Frau, жена).

б а л е д ж я н и́ к Д. Rosskäfer, Mistkäfer, Geotrupes stercorarius.

б а́ л е ґ а Я. Mist, Dreck. коро́вя ба́леґа зове́ ся звича́йно г і в н є́ к. — б а́ л е ґ а у д к у р Ім. Hühnerkoth.

б а л е ж а́ н к а Бі. Mistkäfer, Geotrupes stercorarius.

б а́ л т а З. май мала́ сокы́ра. — с о к ы́ р а З. або фе́йса бӧлша. — т о п о̂ р З. з до́ўгым і широ́кым вӧстрєм.

б а л т и́ н а Вл. мала балта.

б а н д у́ р к а Вл. Гр. Ephemera, Eintagsfliege. plur. бандуркы́.

б а р н я́ с т ы й НД. dunkelrothbraun. б а р н а́ rothbraunes Pferd; rothbrauner Ochs. cf. magy. barna braun; barnas bräunlich.

б а́ р ш у н Я. Barchent материя стяжкова до капелюхів. креса́нє з баршуно́м Я. Hut mit einer Barchentbinde.

б а́ н я. ж е л ь і́ з н а б а́ н я Бі. Eisenhütte. б а́ н я с plur. банясы́ робӧтник в бани. magy. bányász — с о̂ л ь н а б а́ н я Им. Salzwerk. жу́па cf. баня 1) Badeanstalt; Bad. 2) Bergwerk 3) Kuppel. psl. баня balneum magy. bánya = Bergwerk.

б а́ р а б е р Кв. Bahnarbeiter. ты ба́рабер послы́дный, ты заволо́ко! — б а́ р а б Ян.

б а р а́ б с к и й хло́пец Ян. = хлопец бара́ба, не туте́йский, за́шлий (cf. ба́раб, бара́ба, ба́рабер).

б а р а́ н з е л ь і́ з н и й Я. Rammblock, желїзна баба.

б а р а́ н ь ч и к Л. Gallinago gallinula, kleine Bekassine.

б а р а н ь ч у́ к НД. Lanius, Würger.

б а т ӧ ж н и́ к Ґ. Cichorium intybus, Wegwarte, Cichorie.

б а́ ю р Кв. перевя́зка, що держить на нїй руку, коли пряде куде́лю.

б е́ в к а т и Ир. ВР. blöcken. вӧвця́ бевчи́ть. бе́вкауть во̂вцы die Schafe blöcken.

б е́ ґ а р ц ы і О. палочки до цимбалів. nom. sing. б е́ ґ а р е ц ь.

б е́ з д ь і л а! Мар. unwirksam, vergebens! vergebliche Mühe! es wird kein Resultat erzielt!

б е́ к е р н и к и Я. кутаси́ у байбара́ка. nom. sing. бе́керник.

б е н д ю́ г Л. Magen magy. bendő cf. ukr. збендю́жити = сильно угнївати.

б е р в О. Baumstrunk, Baumstamm. Співают: Лежє́ли берви́ бервінко́вийі.

б е р в е н о́ Я. ein Baumstamm, an welchem die Aeste abgehackt wurden.

б е р в і́ н о к Лв. pervinca, Singrün, dem. бервіно́чьок.

б е р е г у́ л и ц я ВС. Ир. Uferschwalbe, Cotyle riparia; auch weisse Bachstelze, Motacilla alba. — берегу́лицы ка́пкают у во́ду. — psl. брѣгорыꙗ ist entschieden Cotyle riparia und nicht κόρυς, alauda, wie bei slav. Philologen, zum Beispiel bei Miklosich, angegeben wird.

б е́ р д о Мар. скалиста гора; скала.

б е р е з о̂ в к а НД. Buchfink, Fringilla coelebs. в бе́резы собі́ гныздо́ у́довбать, в дупли́.

б е р і в Я... (бирі́в, бірі́в) війт, magy. biró; соўґа-берів magy. szolgabiró Stuhlrichter.

б е р і в н ы́ й З. reich, богатий. берівні лю́де.

б е т е г а́ т и Кв. слабувати, бетега́є = слабує. б е т е́ ж н и й magy. beteg krank.

б е т ю́ г або сла́ б о с т ь МЛ.

б е́ ч к а або ми́ ц ь к а МЛ. plur. бечки́ або мицьки́ Kätzchen der Bäume.

б и́ в н ы й Гр. ergiebig, reich. би́вна земля́. magy. bő locuples.

быль I. билина, Staude. На горі́ зеле́на быль. An der Höhe wächst eine grüne Staude.

биндза́рь P. Tabanus bovinus, Viehbreme.

би́ти Ґ. на пр. з насы́ня процо́нцьвіту бють оля́й aus den Früchten (wörtlich „Samen“) der Sonnenblume wird Oel gepresst.

бі́галка Д. Taumelkäfer, Gyrinus. бігалкы́ бі́гауть по водьі́; сьвітлыіуть ся до со́нця вр. гуцульск. гони́цьі.

бі́ганка plur. біганкы́. Бі. Taumelkäfer, Gyrinus.

біґа́рник ВС. лайдак magy. bigaros.

бі́ду́ городи́ти ВС. або **бі́ду́ чини́ти** Böses thun.

бо́ждерево О. Feldbeifuss Artemisia campestris.

бі́лі листкы́ Д. Tussilago farfara, Huflatlich. кедь поріже перст, кедь бо што, прикладаўть бі́лі листкы́ до ра́ны.

бі́лі печу́нкы ВШ. **бі́лі печункы́** (печунки́) Лв. Lungen. **чорні печункы́** Лв. Leber.

білогру́дець Ян. Wasserschwätzer, Cinclus aquaticus.

білогу́рка ВР. Stadtschwalbe, Fensterschwalbe Chelidon urbica.

білокле́нь НД. **білокле́нина** Д. Feldahorn, Weissebern, Acer campestre.

біль Лв. gen. masc. Splint, alburnum. на д'е́реві біль у́теше гет.

бі́лє Я. Wäsche.

бі́с. збі́с Стр. Tollwuth, Wasserscheu. од бі́су = від скаженниці, від шальги.

благы́й О. Ду. ВР. in der Bedeutung: zahm, milde, sanft; ruhig; gut. **благы́й ко́нь** ВР. пістує ся во́вцє́, аби́ блага́ була́ О. — глуха́ жали́ва не ку́сать, май блага́ ВС. psl. **блаґъ** ἀγαθός, bonus.

благода́ть Лв. Wohlwollen; Liebesgabe; Gnade. з благода́тьоў, з ла́скоў, на до́брое ды́ло.

бле́хлик (блешник) Пу. бляшана мірка. ду́ркну пять бле́хликів у Чміля та забу́ду за вшы́тку бі́ду́.

ближи́ти Р. nahen. миныі пе́тьдесєть годів ближи́ть без три ich habe beinahe 47 Jahre.

близе́ць (коло Унгвару) Zwilling.

бли́скавка Лв. Blitz.

бли́скать, опа́лать на хви́лю НД. гал. мовныі грають на погоду „за тото́, гей бы з огня бли́сне, гей коли тремти́ть“ fulgurat, es wetterleuchtet.

бляху́вка МЛ. blechernes Gefäss.

блю́до З. Schüssel. **глубо́кое блю́до.** — **плытко́е: тарі́л** З. (таріл) два тарелы́ zwei Teller.

блюдце́. блюдя́ genit **блюдя́ти. блюдя́тко** genit. **блюдя́тка** Бі. kleine Schüssel.

блюва́ти ВС. speien. **блює вадь ры́гать.**

бо́вгарь О. пастух, що пасе воли.

боўт О. З.... Gewölbe magy. bolt.

бовчь I. **боўчь, бовч, „де вода́ ся гаму́є, калаба́ня“** Tiefstelle im Fluss, wo das Wasser im schnellen Fliessen gehindert wird.

бо́вчик Д. plur. **бовчикы** Lache „што вода поумы́вать“ (**поумыва́ти** = **повимивати** ausspülen).

Бог бы вас да́ґде ды́ў Стр. (проклон) etwa: Gott möge euch wegschaffen! möget ihr verschwinden.

бога́ня О. Labmagen, abomasum.

Бо́гонько (в верьхо́виньі) пещено, примильно: Бог.

бо́ґар Я. ВС. plur. **боґари́** magy. bogár хрущ, Käfer.

боґри́да Лв. magy. bokréta, Blumenstrauss.

бо́дькати О. stechen. бо́дькає er sticht. бодька́вий stachelig. — вепри́на бодька́вий корч Ribes grossularia ist ein stacheliger Strauch.

бо́жа коро́вичька Лв. Marienkäfer, Coccinella septempunctata. лети́ бо́жа коро́вичька, лети́ там, де я ся одда́м! (пригов. дїти).

бо́жа коро́вка З. Marienkäfer черле́на, ма́є по со́бі цяточкы́. дїти григово́рюють: „бо́жа коро́вка! лети́ на си́нього ду́ба!“

бо́жа оле́нка Г. Вл. Ім. Д. ВР. ВС. Marienkäfer. дїти беруть того хрущика на руку, дають му лїзти а відтак злетїти, причім приговорюють: „Оле́нко, бо́жа оле́нко! іди́ до Бо́га небе́сного, там ти оти́ць і ма́ти, дасть Бӧг тобі́ боґа́чік. Оле́нко, поведи́ мене́ там, де я ся удда́м!

бо́жа ру́жа Г. Д. Paeonia officinalis, Pfingstrose. бо́жі ру́жі цвиту́т на руса́лях Г. руса́ля Pfingsten psl. роусалиꙗ πεντεκοστή).

бо́жа хы́жа Лв. Gotteshaus, Kirche. пушо́ў до це́рькви — да́тко лем даколи́ ка́же: до бо́жойі хы́жи.

бо́жый во́лик Г. ВС. Hirschkäfer, Lucanus cervus. бо́жа коро́вка Г. Weibchen des Hirschkäfers.

божи́ти Я. beeiden. церько́вник боже́ний до це́рькви; присяга́ў, аби́ сокоти́ў це́рьков тай служи́ў прие́мно“ der Kirchendiener ist beeidet, dass er die Kirche bewache und willig seinen Dienst versehe. не были́ боже́ны Лв. sie waren nicht beeidet.

бо́жі чобӧткы́ Ґ. Rittersporn, Delphinium.

бо́лень Лв. НД. Aspius rapax, Rappe. Іми́ў два бо́леньі.

болячӱвник Г. „зело́ на болячькы́ беру́т; цвите́ жо́ўто“.

бо́йтарь Ґ. Hirtenknabe magy. bojtár.

бомба́к. бумба́к Ґ. Лв. Стр. Käfer, хрущ; Melolontha vulgaris, Maikäfer. — ко̋нськый бомба́к Geotrupes stercorarius, Rosskäfer. — бомбачо́к сьві́тлый Ґ. Leuchtkäfer, Lampyris noctiluca. „бомбакы́ (Maikäfer) з хробакӧв (тут хробак = борозняк, Engerling); із того пак она́дьіє, обмі́нить ся Стр. бомба́к гнӧйны́й Стр. Rosskäfer.

бомборы́шкы З. бомборішкы́ Бі. nom. sing. бомборі́шка kleine Körper von kugeliger Gestalt. бомборы́шкы на вӧльсьі; суть упя́т на ду́бі кру́глі бомборы́шкы (die Galläpfel der Eiche).

бомбулькы́ на во̋льсьі НД. die Fruchtkätzchen (Zapfen) der Erle.

бо́ня ВС. Lache, Pfütze. (cf. кала-бо́ня, кала-ба́ня). по дожджéви іме ся чоловíкови на но́гу пя́виця, як за́йде в бо́ню.

бо́ркы (бо́рки) Лв. Ир. Backenbart. лиши́ў собі́ бо́ркы. бри́твать собі́ бо́ркы. magy. barkó = der Backenbart.

борозда́ ВР. Ackerfurche; Furche. в Гал. декуды пр. в Тернопільщинї: борозна. psl. бразда et браздна αὖλαξ, sulcus.

бороскваа́ Ім. Pfirsich, Persica vulgaris.

борощáник Лв. Hedera helix, Epheu, прочитан magy. borostyán.

борт МЛ. Baumhöhle. жунва́ сиди́т в бо́ртьі der Specht (Grün specht) wohnt in Baumhöhlen.

бо́рта О. Baumhöhle „що в середи́ньі ма́є дьіру́, ві́гниє, а крайі́

здоро́ві". борта́ве дерево О. МЛ. = дуплаве дерево, hohler Baum.

босорка́ня Г. Л. Ґ. НД. 1) Hexe 2) Nachtfalter, phalaena. [3) in Gal. hie und da auch: Kröte, bufo magy. boszorkány=Hexe].

босорка́ня мохна́та Д. Nachtfalter, phalaena.

бо́та О, Geschwür.

бочайі́стый. О. mit anders gefärbten Seiten. коро́ва тота́ ма́є о́чи бочайі́сті (= доко́ла очи́й бі́ла).

бочи́ти ся Лв. zürnen; meiden. леґіны́ на ме́не ся бо́чать.

боя́ти ся вӧд (уд) кого́ Ир. sich vor jmd fürchten. бо́йіть ся уд ньо́го.

бринда́к І. Ду. Вл. Д. ВС. Maikäfer, Melolontha vulgaris; — Käfer überhaupt; бринда́к кінськы́й К. Rosskäfer; суть і бриндакы́ бале́джані, што маржну́ ба́леґу розйі́дууть= Copris lunaris, Mondhornkäfer: — в З. бринда́к бале́жаный Copris lunaris et Geotrupes stercorarius; — в Ду. бринда́к ба́леженый Geotrupes stercorarius.

бри́твати ся НД. (брытвати ся) sich rasieren. бри́твауть його́ sie rasieren ihn.

брич Я. Rasiermesser бритва, обрити́ти ся sich rasieren. psl. бричь et бритва ξυρόν novacula. брити ξυρᾶν tondere.

бруст Г. genit. бросту junge Triebe der Bäume namentl. der Buche. мно́го бросту (в гал. брость genit. брости et брост, genit. бросту).

бря́нчик ВШ. Hummel.

брюх ВШ. Bauch. в Г. Magen, жолудок.

бу́валячька Вл. пасу́ля гру́ба grosssamige Abart der Phisole (Phaseolus) cf. бу́вол, бу́вал.

бу́га МЛ. Bubo maximus, Uhu, grosse Obreule. бугуре́за МЛ. бу́га ме́нча. бу́га гути́т, бугуре́за кувікає.

бугуре́ц Р. Waldohreule.

будула́йка О. бо́чечка, судинка.

бу́кати З. brüllen psl. боучати mugire. водяны́й бі́ка бу́кать в боло́ты der Moorochse (Botaurus stellaris) brüllt im Sumpfe.

бука́тка ВР. в значеню: варе́ноє мясо. мно́го бука́ткы (в Гал. буката хлы́ба = скибка хлыба).

бу́кса Ду. Büchse, пушка, скарбона.

бу́ля Л. plur. бу́лы Kartoffel. у бу́лы нать. — бӧмбовкы́ (бімбовки) я́годы бу́лы Beeren der Kartoffelpflanze. (жартовлива примовка: бу́лы — бу́лы, так бы в тя о́чи, як цыбу́лы!).

бумба́ня Ґ. Phaseolus multiflorus дуже велика пасу́ля с черле́ним цьві́том.

бу́нка НД. Coccinella (septempunctata), Marienkäfer, Sonnenkälbchen; приговорюють: бу́нко — оле́нко! по́леть до не́ба!

бурку́ш О. magy. burkus значить Прусак; Мадяре в своїй національній нетерпимости надали згірдно те імя на кличку псам а від Мадяр переняли несьвідомо̄ тую назву і рускі селяне.

буря́н Ґ. Unkraut.

бурачє́нка Я. н. борщ бурачєний.

бурова́ны НД. nom. sing. бурова́ня круглі сливи, великі, чорні; є і білі бурова́ны.

буте́й овец МЛ. дванадцять сто ове́ц.

бутни́к Ґ. або луце́рна Ґ. Medicago sativa, Luzerne, ewiger Klee, Schneckenklee, равельник.

бутьіти Д. brüllen; ein Getöse verursachen. чу́єме, коли́ бути́ть в ночи́ водяны́й бі́ка (Botaurus stellaris).

бы Бі. dass, damit. по́дбородник держи́ть клеба́н, бы ві́тер не зняў з головы́. — бых Р. О. то́бых не ма́ли Р. ко́бых най-шоў, то́бых озми́ў.

бы́дзень Гр. К. ВР. Rinderbiesfliege, Hypoderma bovis. „бы́дзень кі́рять маржи́ну“ Гр. „му́ха што кі́рять ма́ргу“ К. „би́дзень спу́дить ма́ргу“ К.

бы́зканка Д. Hypoderma bovis, Rinderbiesfliege.

бы́зкати ся Д. полошити ся від бизканки. — бы́зкать ся коро́ва.

было бы ти пога́ноє Стр. проклон: Unheil über dich!

бы́ляниця Лаг. по́ле, на котро́м зо́брано ки́ндирицю (сами́ би́ла стирча́ть).

бы́стрый Ду. schnell; hurtig; feurig; scharfsinnig. бы́стра вода́. бы́стрый ко́нь. бы́стрый чоловік. psl. бъıстръ ταχύς, citus.

в. ва́вкати МЛ. miauen, нявкати. коты́ ва́вкають, ко́т ня́вкає.

вадь. вать Стр. oder. magy. vagy, вадь — вадь Я. entweder oder.

ва́дити ся Стр. Лв. сварити ся, ва́дять ся с сусы́дом sie zanken mit ihrem Nachbar. ва́дьба Zänkerei, Zank.

ва́жити свойі́м жите́м Пу. sein eigenes Leben auf's Spiel setzen.

валкы́й сньіг НД. grosser Schneefall, што ували́ть сньіг великы́й.

валу́в ВС. (валов) Trog. genit. валова́.

валу́шный Стр. zuständig, wohnhaft, ввідкы валу́шны? або де быва́уть?

валу́шный. вало́вшный НД. спосо́бный, здатный; придатний, користний. Не валу́шный. magy. való wahr, wirklich.

ва́па Лв. де вода́ сто́іть, што (що) не го́дна істечи́; грузке́ місто, грязи́ло, ож зата́не маржына, не го́дна у́йти з ва́пы Sumpf, Morast, Lache, Tümpel, Pfütze, psl. вапа λίγνη, stagnum.

варґа́ Стр. Gärberei. до варґи́ ко́жу у́правити або у́варжити (у́варджити). ко́жу уваржи́ў = скіру виґарбував.

варґа́рь МЛ. Gärber. варґарі́ варґу́ють шку́ру. magy. varga= Schuster, Gerber.

варґова́ти Я. gärben, варґо́вана шкі́ра = ґарбована скіра.

ва́рмедь столиця. на ва́рмеди Земплинськи́й — варме́дський = царськы́й, столичний. варме́дська шко́ла. — крайі́нська шко́ла = шк. удержувана громадою.

вартува́ти verb. trans НД. пильновати, чатовати. ма́чька мышь (мы́ш) варту́є die Katze lauert auf die Maus.

вну́ка НД. innerhalb. во́нка НД. auszen, ausserhalb.

варува́ти Ду. behüten. няй Буг вару́є! Gott behüte.!

варча́ти Ґ. knurren, miauen. варчи́ть мацу́р der Kater knurrt.

ва́тру накла́сти О. Feuer schüren.

вжереби́ти ся Ян. Junges bekommen (von der Stute). жеребна́ кобы́ла.

вдя́чно. вдя́чньі Ир. Ду. Höflichkeitsformel etwa: ich bedanke mich, ich bin sehr verbunden.

велика́ жали́ва НД, Urtica dioica, grosse Brennnessel.

венди́лька Ґ. „скопе́ць, што до́йіть“=ск., до котрого дойіть. cf. magy. véndel Butterfass.

вепе́рь Я. хара́шеный, що має відрі́зані му́дьі.

вербова́ня Ир. Д. верб6́вка Д. Balsamina hortensis, Balsamina (листє подібне до вербового).

версть Гр. поколїнє. версть тепе́рь слаба́ die jetzige Generation ist schwach psl. **врѣсть** et **врѣста** ἡλικία, aetas.

ве́рстный кум. ве́рстна кума́ Стр. що вла́сне держи́ть дити́ну до хресту́; бога́чь бере 12—15 кумів до хресту́.

верьхови́нский Р. з верьховини. по верьхови́нски nach der Weise der Gebirgsbewohner.

веселі́вка О. Regenbogen, iris.

весельі́ти Лв. веселым стати heiter werden, sich erheitern. — весели́й ду́же Вл. sehr heiter; sehr fröhlich.

вечїрки, вечу́рки Лв. Abendunterhaltungen, вечерниці. на вечурка́х. по вечїрках.

вечїрни́ця Лв. Стр. Abendstern. спе́ред зо́р схо́дить зорни́ця=Morgenstern. — вече́рница Г. зоря́ вечїрня, Abendröthe.

ви́бачний О. nachsichtig. бу́дьте ви́бачні wollen Sie entschuldigen.

ви́дко слы́ду або ви́дко, слы́да́ куды іде́ Стр. man sieht die Fährte.

ви́дра О. Fischotter, Lutra vulgaris. psl. **выдра**.

вы́зо́р Гр. ВС. genit. вы́зора во́зо́р З. Fenster. рамина́ до вы́зора Fensterrahmen. смереко́ва ра́мина. — фу́тро, де вы́зо́р сто́ить = гал. футри́на Verkleidung. во́чко́ Fensterscheibe.

вы́з'я́вити ся Рос. уявити ся, виявити ся an's Tageslicht kommen.

ви́йде з га́дки Р. es kommt aus dem Sinne, man vergisst.

вы́мя Л. Euter.

ви́нниця Ім. 1) Weinstock, Weinrebe, Vitis vinifera 2) НД. Weingarten.

вы́слонь Lehnsessel cf. psl. **слонити сѧ** acclinari. гал. ослі́н Bank.

ви́ти пр. пес хвосто́м ве der Hund wedelt mit dem Schwanze.

ви́шнє Я. cerasus, Weichsel

віґа́н ВШ. або сукма́н cf. magy. viganó = Frauenkleid.

відби́ти від цицьки дьити́ну О.= відлучити.

віддо́ждник Ир. Regenschirm.

ві́дьма МЛ. in der Bedeutung: Nachtfalter, phalaena.

відсохтува́ти сє Кв. О. sich abgewöhnen, entwöhnen, відвикнути. відсохтува́ў сє від жи́тного хлы́ба — Кв. шо відсохтува́ў сє сво́го язи́ка — то лайда́к! О.

відта́к (віттак) Р. sodann.

відчіхра́ти во́ўну О. відчесати.

ві́йко (ві́ко) Я. Augenlid, palpebra.

ві́знака. Р. Kennzeichen (ві=вы).

вінцільї́рка НД. Weinschildlaus, Lecanium vitis.

вірь О. Hengst genit. вірє́. купи́ў одно́го вірє́ er kaufte einen Hengst. genit. воря́ ВР. psl. **орь** čech. oř Ross.

ві́рник Л. парохіянин. мо́йі ві́рники meine Pfarrkinder. psl. **вѣрьникъ** πιστός, fidelis.

ві́ровати Лв. ві́рувати Л. glauben. не ві́рую тому = гал. не ві́рю тому. ві́руйте = вірте.

вісохтува́ти О. навчити (ві=вы).

ві́терниця Г. Лв. НД. „віхор, што в карі́ку обе́рне“ НД. Wirbelwind. Sturmwind. Gestöber.

во́чко́ Л. во́чко́ на во́зорі (вы́зорі) Fensterscheibe.

віщу́вник Гр. Wahrsager. по́шо́ў до віщу́вника́ čech. věštec.

віходити Кв. verb. trans. злїчити, вилїчити. доктор віходи́ў хло́пця (ві=вы).

вовки́ Я. Ononis hircina, Hauhechel. Як сухе́, то беру́т на постельі́нє під маржи́ну.

вовкуни́ Бч. Hungerzwetschen nom. sing. вовку́н. **воўкуни́** О. Brombeeren.

води́ця березо́ва Ир. або сӧк березо́вый гал. сок бере́зовий Birkensaft.

води́чка МЛ. dem. v. води́ця Wasser. хоть води́чки ся напити.

водова́ я́щурка Г. Triton, Wassermolch.

водомы́я звич. plur. **водомы́йі** Коп. „што вода́ у́мыє“ vom Wasser ausgespülte Stelle. тве́рдо вели́кі водомы́йі.

водяна́ хворо́та НД. Wassersucht.

водяны́й бі́ка Стр. Botaurus stellaris, Rohrdommel, Moorochse, букало, гупало, букач, гук. в. б. задьі́не пы́сок у во́ду і бу́ркать як бі́ка die Rohrdommel taucht ihren Schnabel ins Wasser und brüllt, wie ein Stier (nach der Aussage des Volkes).

водя́нка Вл. Wassersucht.

во́здух Ґ. Лв. Р.... Luft psl. **въздоѹхъ** ἀήρ; αἰθήρ. **в-окру́г** Р. rund herum. черв (черьв) обто́чит в окру́г.

вола́рь Д. пасты́рь, што во́лы пасе́.

во́лик бо́жий МЛ. Lucanus cervus, Hirschkäfer.

воло́воєо́ко Ир. Стр. **волово́є о́ко** З. **воло́воє во̂чко** Стр. **воло́ве ву́чко** Мар. **воло́ве вучко́** Г. май пицьі́цьке, крузь плут про́йде. **воло́ве о́чко** ВС. має гньіздо́ на земли́ в незаху́днум мі́сци, де рі́счечко — гньіздо́ тако́є доўгови́сте, гей токаня́тко (горнятко). **воло́ве о́ко** Бі. вадь **ломовы́й коро́ль** по лома́х (Waldbrüche) бы́вать. Zaunkönig, Zaunschlüpfer, Troglodytes parvulus.

во́лос Г. Fadenwurm, Wasserkalb, Gordius aquaticus. аж ізо́пє во́лос з водо́ў, то не до́бре = коли випє волос з водою etc.

вон Ян. Пу. nach Aussen; hinaus. ві́ростут клеваке́ вон. я́щурка у́йшла́ вон die Eidechse entfloh. у́тяг його́ вон із я́мы Пу. er zog ihn aus der Grube heraus. psl. **вънъ** ἔξω, foras.

воньі́ти ВШ. Г. Стр. stinken, einen widrigen Geruch verbreiten. ры́ба уд головы́ вони́ть ВШ. вода́ вони́т сьі́ркоў Г. das Wasser hat einen Schwefelgeruch. попука́ч вони́ть Стр. der Wiedehopf stinkt. psl. **вонѧти** ὄζειν, olere, ukr. воняти.

воня́чий Ир. stinkend, зло́го за́паху ukr. воню́чий.

воробля́чькы НД. сливки круглі, червени.

воробо́к Л. Г. ВШ. Spatz, Sperling.

ворожі́ля (правильно: ворозьі́ля) **на кру́мплях** Лв. **воро́зя у кро́мпльів** Стр. die langen, strangförmigen,, unterirdischen Ausläufer der Kartoffelpflanze; auch Stengel sammt Blättern derselben rad. **връз.** psl. **повръзати** δεῖν, ligare cf. **повразъ** pol. powróz, ruth. поворов.

во́рох ВС. купа, Haufen. В во́росьі ходи́ли до школы = разом ходили до школи. у **во́росьі** І. в купі.

во́рча Ир. Лв. вадь піпа́к Geschwür. во́рча, што у́верже пӧд шийоў.

воря́к Ґ. Hengst, admissarius psl. **орь**, čech. oř, Ross.

впоре́жений борщ Я. борщ підправлений сметаною.

вся́гды вся́где Ґ. Вл. Лв. ВС. Ир. überall. не вся́гды nicht überall; в Гал. всюди, всюда.

все́кий Я. jeder.

втемеси́ти ся Лв. утихнути, ущухнути. вже бысь ся втемеси́ў = утих бысь.

вуші свинські Лв. Finnen (Cysticercus cellulosae).

вшы́ткий ВС. Л. (вши́ткий) весь, всьой. вши́ткий лыс. вши́тке зе́рно. вшитко даў er gab Alles.

ве́дно ВР. ве́нно zusammen. много баб зо́йшло ся ве́нно = много баб зійшло ся в купу.

г. габа́ Ир. Welle. габа́ гучи́ть die Welle braust magy. hab.

га́дныйій слуга́ ВШ. га́дняча слуга́ Ім. plur. га́днячі слу́ги. Libellula, Wasserjungfer.

га́динка Бі. Kreuzotter auch гид genannt, womit schliesslich Schlangen überhaupt bezeichnet werden.

гала́йкати Вл. lärmen; unartikulierte Laute von sich geben. гала́йканя в ко́рчмі = співане і крик в ко́рчмі.

га́лас ВР. 1) Fischer 2) Sterna, Seeschwalbe magy. halasz Fischer.

галёв Ґ. genit. гало́ва Fischnetz. галёв із чо́рных нито́к у́плетено = сіть на риби з чорних ниток виплетено magy. háló.

галу́за О. Ast де інде: голу́за.

га́мішний чоловік ВШ. „што (що) умствує, што собі перега́дать“ listiger, hämischer Mensch magy. hamis falsch, unecht.

ганьби́ти ся Л. стидати ся, sich schämen.

гарака́й Кл. Specht, picus.

гарч НД. ВС. magy. harcsa Silurus glanis, Wels, сом.

гаси́ти жа́жду Ир. den Durst löschen. „напи́ў єм ся воды́ та угаси́ў жа́жду вадь утоли́ў жа́жду—говорими́ по свойі́й бе́сьідьі“.

гат genit. гату́ Ир. ха́ща, лїс, гай.

гвёзд Ґ. Ім. Вл. Ду; plur. гвозди́ et гво́зды Ім. гво́здик Л. plur. гво́здикы eine Fischart. nach der Beschreibung: Cottus, Groppe, Kaulkopf. гвёзд дуже гузкы́й хвёст ма́є І. — гво́здик терпкы́й (rauh), ко́ле в руку; ду́же му тонкы́й хвёст; го́лову му одтина́уть Л.

ге Лв. гей Ґ. НД. ги(гы) таки́ хло́пы ге ле́вы. Bauern stark wie Löwen. — гей горо́х wie Erbsensamen. — ги я учинў wie ich gemacht habe.

ге́ла. ге́лла. Стр. aquila Adler. ге́ллы фі́тькауть; лем єдна́ гелла лы́тать. ге́лла Лв. Milvus, Milan. велика́ ге́лла зр. magy. héja = Habicht.

ге́ньде! Бі. dort in der Ferne.

ге́ринґ plur. геринґи́ ВС. Häring.

гертыка Вл. НД. Ир. гыртыка МЛ. Dürrsucht, Lungensucht, Schwindsucht cf. nsl. jetika bulg. ohtik lat. hectica gr. ἑκτική.

ге́рцы plur. або заспо́льниця Вл. два ты́жньі по велико́дни і по рёздві, коли́ не є по́сту. ге́рцный ты́ждень тако́ж і Мытарева недыля.

гыд Л. = гал. гад Schlange. я днесь ви́дыў гида́. гыд ВР. Kreuzotter; Schlange (найчастїйше про него ка́жуть: овён т. є. він). гыд І. Schlange; Eidechse.

гёркова́ня ВС. Bitterling, Rhodeus amarus.

гись! О. кли́чка, як го́нєвёвцьі.— тпру! тпру-ка! як до себе кличе.

ги́чька у ріпы МЛ. Stengel sammt Blättern bei dem Kartoffelkraut.

ги́я Пу. Habicht. ги́я бє́ ку́рєта magy. héja Habicht.

гід Я. Jahr. тогі́дь im vorigen Jahre.

гі́я МЛ. треба. не гі́я меньі́=менї не потрібно меньі́ гі́я серса́му = менї треба орудя.

гладє́к Ян. гладю́к або **слїпа́к**, Blindschleiche, Anguis fragilis cf. гал. гладун (від того, що гладкий).

глас пр. іде́ на гла́с пак НД. es reimt sich.

глӧг, genit. гло́гу Ім. ВР. Бч. nom. plur. глогы́ Weissdorn. **глогӧвка** Ду. Weissdorn.

глота́ НД. Gedränge. глӧтно, глутно МЛ. глітно, на́товпно. ду́же глӧтно (глу́тно) в це́рькві in der Kirche ist ein grosses Gedränge.

гля́дати НД. suchen. гля́дати това́риша сво́го psl. **глѧдати** βλέπειν, videre; περιβλέπειν, circumspicere.

гньівни́к О. ein Erzürnter. гньівника́ проси́ти = прос. чоловіка, що сє розсерди́ў. хоть які́ гньівники selbst die meist Erzürnten.

говӧрка ВР. Redeweise; Gerede; Gerücht.

говорю́чий Бі. vielsprechend; gesprächig.

годи́нка З. Uhr; Taschenuhr, čech. hodina.

годо́ваник Ґ, = гал. годо́ванець, хованець, „што во́зме мало́го за сво́го“ Pflegesohn, Pflegling.

годо́ванка Ґ. „што малу́ во́зме за сво́ю“ Pflegetochter, хованиця.

гойда́лка Стр. Schaukel, гойдавка, гойданка, хи́танка.

го́йкати НД. кричати, накликувати. го́йкати на кого. зго́йкать на ньо́го = кликне на него.

гольі́нка Пу. Unterschenkel, Schenkel. на смак бы ти упа́ло, дольі́ гольінка́ми бы ти потекло́! (по зло́му псо́вать).

голо́брыш Вл. батяр, Vagabund, Proletarier.

голове́ль МЛ. Huchen, Salmo hucho. головльі́ іма́єме в Ти́сьі. у Гуцулів: голови́ч, голова́тиця, голо́виця.

голо́вня з ва́тры МЛ. Brand.

голо́венька Г. Claviceps purpurea, Mutterkorn (в гал. головня = Tilletia, Ustilago, Getreidebrand).

голодни́ця у коровы Лв. місце запале межи клубами.

голомпа́к Ир. ein noch nackter Nestvogel, гнїздюх єще голий.

голоси́ти ся І. sich hören lassen, sich melden. На рыко́вищи о́льінь зареве́, она́ (т. є. олениця, ланя) пак ся голоси́ть.

голосни́цьі ВС. НД. in der Bedeutung: Schläfen, tempora „за то, што ся подає́ (кы́вать ся), кедь чоловік говори́ть [голосниця eigtl. Stimmritze, rima glottidis, glottis; doch werden die Schläfen (ukr. виски́) auch in vielen Gegenden Galiziens голосни́цьі oder пу́льса (sic!) genannt].

голубина́ Я. си́ня фарбка до біля́ Waschblau.

голуби́чник ВШ. Taubenhaus, голубник.

голубі́й Я. mehrere Arten blau blühender Pflanzen unter anderen Cichorium intybus, ja selbst Ononis hircina.

голубкы́ НД. мясом напо́вняна капу́ста галицк. голубцьі́.

го́лубок Ґ. Tauber. **голубка́ня** Ґ. (Weibchen) Taube.

голу́за ВШ. Ast. в гал. голу́за, галу́за і га́лузь cf. psl. **голь** gr. ὕλον.

гомзи́ти Ду. kriechen, блощи́цьі гомзи́ли psl. **гъмзати** repere.

гомы́ла Г. Klumpen. вели́ку гомы́лу сньігу накача́ў. у Бойків могила в значеню: купа; брила пр. насипав могилу пшени́цьі — могила сньігу cf. psl. **могъила** nsl. gomila.

го́мот Ду. genit. го́моту Schall, Gebrause.

гомо́к ВС. Erdhaufen. керти́на (керти́ця) гребе́ го́мок на земли́. — керти́на нагребе́ гомкы́ der Maulwurf wirft Erdhaufen.

гора́зд Лаг. ВС. ВШ. gut, sehr; wie es sich gehört. навчи́ли ся гора́зд sie haben dies gut eingelernt. — я тя́млю гора́зд ich gedenke ganz gut.

гордо́быть Ім. genit. гордо́бьіти Bryonia, Zaunrübe.

горі́ Г. nach oben, aufrecht. у́ха горі́ держи́т лиси́ця der Fuchs hält seine Ohren aufrecht.

горно́к зве́стный Ду. Kalkofen, Kalkbrennofen піч, де палять звесть.

го́род Стр. Лв. Burg, Castell. befestigter Ort. сись го́род diese Festung.

городи́на Ім. Д. пліт, Zaun. **городи́на або дряща** Кл. пліт.

горо́шець Бі. ВР. горо́шець або ленчани́ця Лв. Wicke, Vicia.

горошкова́та земля́ МЛ. eine Bodenart. „ньі клея́нка, ньі пісча́нка“.

го́рчєк НД. ги́рчик Стр. Hamster, Cricetus frumentarius го́рчєк го́ден напря́тати на дві ві́ка зе́рна magy. hörcsög, hörscök.

горщ є́ до воды́ Я. ein Töpfchen zum Schöpfen des Wassers.

гоши́ти ся Ду. Гр. гньі́вати ся, zürnen, aufbrausen.

гоши́ть ся на не́го Гр. = злий на него. в старосл. **гошити** parare, готовити, ладити.

глиста́ О. Wurm, глиста́ земна́ О. Lumbricus terrester, Regenwurm; глиста́ чолові́ча О. Ascaris lumbricoides, Spulwurm.

гранкова́тый НД. kantig, eckig гал. гранчастий.

гре́зен З. Traube. два гре́зны zwei Trauben psl. **грознъ** uva.

гре́зник (винограду) Д. Weintraube.

гри́вна у коня Лв. Mähne beim Pferde гал. грива.

грива́к О. гривна́к МЛ. Ringdrossel, Turdus torquatus, кіс гривнатий, білогривець.

гри́вий О. mit einem Halsbande пр. вівця́ гри́ва ein dunkel gefärbtes Schaf mit lichtem Halsbande oder ein licht gefärbtes Schaf mit dunklerem Halsbande.

грыза́чька ВШ. грызу́чка Лв. Wassermelone, Cucumis citrullus кавун (у Бойків: гризачка, гризучка=Brassica rapa).

гря́дка Гр. же́рдка, на котрй вїшають пла́тя в хыжи (ха́ты).

грязи́ло Г. Morast. грузавиця.

гу́ба Лв. Lippe. обі́ гу́бы die beiden Lippen.

гугу́р О. grosse Ohreule, Schuhu, Uhu, Bubo maximus.

гугуре́ц О. Waldohreule, Otus vulgaris.

гук Я. 1) свине́, що сильно рие. 2) писок свинний. свине́ гу́ком ри́е, поки їйі́ не закільчет (закладают ко́лець дротяни́й у гук). чо́рна сви́нище гу́ком пори́ла в керту́.

гурболо́вка (в Угочі) або колоти́вка Quirl.

гу́рка Д. magy. hurka, Blutwurst, Blunze.

ґу́ркати МЛ. Ґ. НД. in der Bedeutung girren гал. гуру́кати, авру́кати. голубо́к ґу́ркать вадь гурчи́ть. ґу́ркауть го́лубы.

ґу́сош НД. сороко́вець (властиво двайцятівка magy. husz zwanzig; huszas Zwanziger).

ґу́сленка О. сквасні́ле варене молоко. спе́ред соло́дко молоко́ варе́т — а пото́м квасны́є.

гучати ВР. brausen, rauschen. вода гучи́ть.

ґ. ґа́вра (ґаўра) Г. І. леговище медведя. Медві́дь у́бере зе́млю та складе́ колоді́. В ґа́врі лежи́т і сце (= ссе) пе́рсты.

ґаз Стр. пу́дла капу́ста, пере́грызкы, ме́рьва magy. gaz.

ґа́ґати О. Ґ. ВС. schnattern. ґу́ска ґа́ґає О. ґа́ґать Ґ. подає́ го́лос або ґа́ґать ВС. ґу́скы ґа́ґавуть ВС.

ґаґоли́ця Д. etwa: „die schnatternde“ Attribut der Gans. што ґаґони́ть. ґу́ска-ґаґоли́ця.

ґа́йда Я. „пусти́й пес, що все бре́ше“ ein häufig bellender Hund.

ґали́ба, до ґали́бы Вл. в значеню: до чорта! до нужди! magy. galiba = Plackerei; Schwierigkeit.

ґа́лиця Я. Vieh, Hausthiere (ґа́лиця=коро́ва, вівцé, поросé, ку́рка, ка́чька..) [„ґа́лиця“ „ґалю́ґа“ зовуть Гуцули в Жабю гадину або змию Pelias berus, Kreuzotter—варте уваги гідним, що декуда в Лемківщині, так як і на Мазурах зовуть звірята домашні загалом „ґадзьіна“ польск. gadzina = гадина].

ґара́дичі Д. ВС. Treppe, сходи magy. garádics.

ґарґа́ла (коло Унґвару) коновка, Kanne.

ґарґа́ла Лв. Gurgel. ґарґалїзова́ти Ир. gurgeln.

ґе́дзавка НД. Лв. Hypoderna bovis, Rinderbiesfliege.

ґелéтка Ім. „мала́ бо́чька, в котрóй держа́ть квасни́ну вóд кóз“. cf. Gelte, im mittleren Lat. galeta, gelta, gr. γαυλός.

ґеверґі́на К. Georgine, Dahlia variabilis.

ґелюхы́ або черева́ Ду. Gedärme.

ґембиць Ґ. НД. genit. ґембця́ magy. gőmböc жолудок, Magen. cf. слов. gôbec Mund. руск. губа Lippe; Mund. польск. gęba Mund.

ґембиць Лв. кышка с ка́шоў, з мня́сом.

ґе́нґлавый Пу. ґе́нґлявый Лв. schwächlich, schwach, kränklich. magy. gyenge oder gyönge schwach.

ґереґова́ня НД. Aster, Sternblume cf. magy. kerek = Rad.

ґеренда́ або селе́мено МЛ. Tragbalken, „що почéрез хы́жу“, magy. gerenda.

ґе́рґелиця Я. ґе́рґели́ця МЛ. Calandra granaria, schwarzer Kornwurm.

ґерґі́на НД. Georgine, Dahlia variabilis.

ґе́рла (в Мараморо́ші, в Крачунові) Schwein, свиня. ґе́рля МЛ. = льоха, Sau.

ґерч О. Geschwür magy. cf. magy. görcs = Krampf; Knoten.

ґе́тел Кв. Specht, picus.

ґи́ба ВШ. ґи́ба mageres Pferd.

ґи́ндати. ґы́ндати Лаг. lallen. ґи́ндать дыти́на = лепече.

ґі́ґнути Ду. трунути, stossen.

ґірґа́лка ВС. Л. ВШ. Gurgel в Гал. ґірґа́чка, гартанка.

ґо́вбник Д. (ґоўбник) Gründling, Gobio fluviatilis.

ґо́внарь Бі. поломаноє, старóє де́рево.

ґомбичькы́ Ім. plur. Gänseblümchen, Bellis perennis (вла-

стиво ґомбúчка = magy. gomb. ґувик cf. gömb куля, клубець).

ґонґорúчька Ґ. Sonnenkälbchen, Marienkäfer Coccinella (найчастїйше septempunctata). дыти говорять, колú пущяуть: ґонґорúчько! спустú крильця на обí быльця, пóлеть до бóжого дóму!“

ґондá МЛ. кнóрос, Eber. magy. kandisznó.

ґондóля Лв. Kummer. у ґондóлї = в журбі, im Kummer cf. magy. gondol kümmern.

ґорондéйка або дурнá пасýля ВШ. Phaseolus multiflorus, vielblumige Feuerhohne („дурнá“ тому, бо єї корінє їдке — але насїня великі можна їсти).

ґóтел Ян. plur. ґóтлы Specht, picus.

ґóтур Ян. Auerhahn Tetrao urogallus. ґóтка Auerhenne, urogallina.

ґрáґати О. knarren, kwacken. качькú ґráґают.

ґрапáти О. волочити. ґрáпа О. борона. ґрапáє ґрáпоў = волочить бороною.

ґрéхкати Д. grunzen. поросячька ґрéхкать die Sau grunzt.

ґрíф Я. до кáчаня дéрева (бервéн) в бýтиньі ein hölzerner am Ende mit Eisen beschlagener Stiel (Griff) zum Herabwälzen der gefällten Baumstämme.

ґрóфкати Стр. ґрьóхкати Ґ. ґрýнькати Ир. grunzen. свиня ґрóфкать, ґрьóхкать або ґрунчúть das Schwein grunzt в Гал. кругýнькати, хрýнькати, хрюнькати. хрунь Schweinsrüssel; Schwein.

ґýжела Кв. ґýжелиця МЛ. ґужулúй plur. ґужулúї МЛ. ґуджулей, ґуджулай, ґуджулайка Geotrupes stercorarius, Mistkäfer, Rosskäfer. ґýжела водянá Кв. Wasserkäfer, Hydrophilus piceus et Dyticus, Schwimmkäfer.

ґýля волýв МЛ. стадо: сто, пуўдруга сто(150), двáсто волýв. magy. gúlya = Hornviehherde.

ґýта Лв. Schlag. ґýта бы тя вбúла! der Schlag soll dich treffen. magy. guta. lat. gutta. it. gotta.

Д. дáвньішньій ВР. давнїйший дáвнішнеє жúто.

дай Бóже здорóвля Лв. Ир. gewöhnlicher Gruss: Gott möge Sie gesund erhalten! дай Бóже здорóвля! кáже, што вхóдить до хыжи; ґаздá одвітýє: дай Бóже здорóвля! прóсиме, сыдайте! — гість сыдáючи кáже: дякуу! што да-што новóє?

дáкый Стр. деякий (да + кий; да = де). дáкый чоловíк; дáка жона; дáкоє телят. — чи не родинá Вам дáка. Лв. sind sie verwandt mit Ihnen?

дак лемож Лв. (з: дак лем мож) де лише мож.

дáраб ВС. ум. дарáбчик Stück magy. darab.

дáкотрый Д. декотрий.

дáяк ВШ. auch irgend welche Weise.

дворúти ВШ. дворúти ся Г. den Hof machen; spielen, sich unterhalten. я ся з неў дворúў = бавив. — двóрят ся у кáрты; хлóпцьі двóрят ся = забавлáют ся. — з Бóгом дворúти не мож. — двірка (двóрка) ВШ. Unterhaltung, Scherze.

девятка І. пасýля, што у девять тыжньів, колú одцвитé, можна урвати; сьímка што у сьім тыжньів мóжна úрвати.

дéйжа І. Д. шафéль (коло Унґвару) Schaff, Kübel зр. гал. дїжá, дїжка. „дéйжа, де пóять свúньі“ Д.

деми́кати ВШ. подемика́ти ВШ. поламати, потрощити.
денни́к О. Taglöhner. денни́цька робо́та Taglöhne.
денце́ МЛ. dem. v. дно Boden.
денча́нка Бі. Blinddarm, intestinum coecum.
дерба́нка Д. ВС. Hundsrose, Rosa canina. хосну́уть: роблять ле́кварь: коли́ гора́зд черле́ні дерба́нкы, то збира́уть і варя́ть на ле́кварь; як ся у́стойіть у склянка́х, то соло́дкоє.
держе́к Я. Handgriff.
де́реш І. П. Schimmel, Grauschimmel в Гал. кінь моро́зоватий, дереши́стий або де́реш magy. dér, Reif; deres bereift, mausfarb.
дерка́ч Лв. Wiesenknarrer. дерка́ч живе́ там, де мокрота́.
де́ржано Стр. Stiel в галицк. де́ржално.
де́які О. = декотрі, einige.
деримо́кса МЛ. Бч. eine Strauchart. „ма́є ко́жу кучеря́ву а лист, як на чере́шньі та май тоу́сты́й". „беруть на цибухи́ (попіса́ри).
джеджо́ра Я. Eichelheher, Garrulus glandarius.
дже́хлый Ян. дуже подібний, викапаний. дже́хлый Нико́ла.
джу́ґас Я. Keilhaue mit zwei Hörnern „з дво́ма рога́ми". чока́н Я. Keilhaue mit einem Horne oder Zahn.
дзво́нник Л. Glöckner, звонарь.
дзер або жентицє О. сирватка, Molke.
дзи́ндзель К. дзи́ндзиль ВС. НД. дзи́ндзоль Стр. сопель. з но́са ви́сять дзи́ндзлы К. дзи́ндзилы з леду ВС. НД. Eiszapfen. дзиндзолы́ Стр.
дзи́нькати Д. klingen, klimpern. дзи́нькать гро́шми.
дзьовба́к Ду. picus, Specht.
дзямы́ґа Ім. толок до подушованя (дзямы́ґаня) ягід винограду. Кедь подзямы́ґать, бере́ виноград у міх і то́пче нога́ми.
дзямы́ґати Ім. мяскати, дускати на мяску.
дзю́жмик НД. китиця, букет. єден дзю́жмик цьвітів ізвя́заный. на кестеме́н покла́де собі́ дзю́жмик або́ бере́ у ру́кы.
дивля́ти ся МЛ. bewundern, besichtigen. дивля́ю ся на маржи́ну.
ди́кала́стöвка Лв. Uferschwalbe, Cotyle riparia.
ди́кама́чька Ім. Д. wilde Katze, Felis catus. у лы́сах бы́вать.
ди́ка папри́ґа Ім. Datura stramonium, Stechapfel.
дику́н Бі. ВС. Ґ. Г. Ім. Ду. Wildschwein, Eber, Keuler. дику́нка Bache, wilde Sau. дику́нчата Ім. дикунча́та ВС. Frischlinge, wilde Ferkel nom. sing. дику́нча. на дикуно́ви два клы горі і долы́ Ду. = у ди́ка два кла etc.
дымкы́-садянкы́ І. цибу́лы ды́млені, што са́дять.
дымляна́ ластöвка Лв. дымне́нка Ян. Rauchschwalbe, Hirundo rustica.
дынни́к Стр. Kürbispflanze. ды́ня печу́чька што йійі́ печу́ть для люди́й. свиня́чька=дыня для свини́й.
дити́нські зу́бы МЛ. Milchzähne.
дыха́нє Р. animal. у все́му сьві́ту дыха́нє все́ке psl. дъıханиѥ animal н. пр. всıакоѥ дъıханиѥ да хвалить Господа.
дійни́цє Я. Melkgefäss.
дьіло́к Ір. dem. v. дьіл Wald, ха́ща; bewaldeter Berg. попöд дьіло́к зелене̂нькый упа́ў сньіжо́к молоде́нькый unterhalb des grünen Waldes fiel ein frischer Schnee зр. румуньск. deal = гора.

до́бре ра́но! Кв. Лв. (scilicet: най Вам буде sive: дай Вам Боже) guten Morgen wünsche ich! також: до́брый день.

добры́ день Лв. guten Tag! до́брый вечӱр! Лв. guten Abend!

до́брый ра́нок O. guten Morgen.

добро́та Лв. eigtl. Güte. у добро́ты = в до́брім житю.

добру нуч! МЛ. добру ніч! Ян. добру нӧч! Лв. gute Nacht (scilicet: перебудьте sive: добру ніч дай Вам Боже!) дай Бо́же до́бру нуч МЛ.

до́ӱгый лист Лв. так називають тут загалом письмо з уряду.

доӱгови́стый НД. länglich. доӱгови́стое листя folia oblonga.

дове́ршити Стр. vollenden, дове́ршити або дого́тови́ти да́ку роботу.

доӱжа́нка Ґ. горнець високий і тонкий ein hoher, enger Topf.

догана́ти І. давати догану, вытыка́ти хиби. — не доганя́й барна́ барны́, бо обо́єсьте в ярмі! (примовка).

дого́тови́ти Стр. довершити, скінчити. дого́тови́ти робо́ту да́ку.

додьіва́ти Ір. ушкоджувати Schaden verursachen; beschädigen. psl. **додѣѧти** cogere **комоу** cf. **додѣѧти сѧ** molestum fieri. додьіва́уть медве́дьі тенґери́цю і овє́с і худо́бу уби-ва́уть.

доду́мати ся З. sich entsinnen. най ся доду́мау.

дождже́нка Кв. Feuermolch, Salamandra maculosa. „що на дождж віхо́дит; коли вийде, ме дождж́ити“.

дозира́ти З. besichtigen, Aufsicht geben.

дознава́ти ся К. довіда́ти ся.

до́йка З. Лв... Amme psl. **доильница** τροφός, nutrix в гал. однакож дійка=Zitze am Kuheuter plur. дійкы́. — до́йчити дыти́ну З. das Kind säugen.

доки́дати Я. hinzuwerfen, zugeben.

до́коль. до́кля Лв. bis.

докры́хты Гр. дома́к ganz und gar.

до́кус НД. = на́прах НД. ganz und gar, gänzlich.

доло́нь З. гал. долоня, flache Hand.

дома́ка Л. ganz und gar, völlig; ganz. во́рон до-ма́ка чорний der Rabe ist ganz schwarz. ша́шка до-ма́ка зӱість жи́то der Kornwurm vernichtet gänzlich die Roggenfrucht.

домови́на, тру́на, деревӱще O. Sarg.

допо́слыдь ВШ. до остатка.

досві́дчити Лв. свідками доказа́ти durch Zeugen die Wahrheit beweisen.

доона́дьіти Ду. доона́дьіли лю́де die Leute trieben es so; die Leute probierten, bis sie dazu brachten, bis sie erfahren haben.

досто́яти Рос. ausharren. хо́чу сесе́ досто́яти ich werde darin ausharren.

досуди́ти Л. Д. nach langer Erwägung zu dem Schluss gelangen. досуди́лисме, што по́до́ймеме платню...

доцигони́ти (коло Середнього) догони́ти.

дочю́ти Стр. я дочю́ӱ, што вы зна́єте.

дошпе́нта ВШ. Гр. bis zum Stumpf und Stiel. мӧль дошпе́нта пойӣӱ cf. pol. do szczętu.

дохва́тити Ім. допасти, дохопи́ти.

до́ходок Л. Einkommen. до́ходку мно́го.

дрӧб со́ли Ир. „ва́жить одну́ ма́жу: дві ма́жи = ме́тер“ (так казав селянин; „метер“ відай значить q = цетнар метричний).
дрӧ́бля Ір. дріб пр. кури, гуси. дріблю кличеме також при́йда, бо прийделу́є ґазды́ (шко́дить, робить шкоды). має много дрӧ́блы або при́йды.
дрівó Я. Holzscheit. дровцé Стр. demin.
дринт НД. пр. кӧнь іде у дринт= дуже поволи; кедь шви́же = тряпом im Trab, а кедь май шви́же то: ґалу́пом.
дрібо́цький О. дрі́бненький, ganz klein, sehr klein.
дрік Стр. пень, Stamm. magy. derék. cf. čech. dřik = Rumpf.
дрозди́ця МЛ. Рос. Drossel, namentl. Singdrossel.
дротяни́к ВШ. черьвакы́ ся чі́нять; дротяни́к пройі́дать кряг: полоте́нце на середи́ны попройі́дує; овӧн жоўтя́вый, мацы́цькый, не є до́вжый, як пӧ́ўтора центиме́тра; по кря́гови бы́вать і гет пове́ртить. Як удорва́ў челя́нник (челядник = чолові́к) дротяника́ з кряго́м, то бу́де ма́ти ща́стя. Raupe der Bienenmotte oder Wachsschahe; у Нїмцїв Drahtwurm = Larve des Saatschnellkäfers, личинка засївника чертастого (Agriotes lineatus).
дрыва́рня З. дрівітня Holzkammer čech. dřevarna.
дру́гий Ян. alius, ander. пли́стка (Bachstelze) є жоўта і бі́ла — а ластівки́ то дру́гі пта́хи.
дря́чка Ґ. або сверби́узка Ґ. Rosa canina, Hundsrose.
дрє́хлявый О. або бете́жний kränklich, слабовитий psl. дрѧхлъ σκυθρωπός, morosus. в гал. дря́хлий, дря́хлавий.
дубо́ві орі́шкы Стр. НД. Galläpfel. на ду́бі гей я́бличата — то дубо́ві орі́шкы — і́ншак не звуть. Стр.
дуґо́вка Пу. дуґо́ўка Stöpsel magy. dugó.
ду́дати ВШ. dudeln. дуда́ш dem. дуда́шик Dudelsackpfeifer.
ду́па НД. Arsch, Steiss. ду́пу на мня упня́ў=гузицю на мене випяв pol. dupa cf. psl. доѹпина cavitas. доѹпъка foramen = hal. ruth. дубка (дупка). дя́тель має гнїздо́ в ду́бцї = der Specht nistet in Baumhöhlen.
дупле́ Ян. НД. Baumhöhle. в дупли́ медві́дь сиди́т зимі́ Я.
дурня́чька Вл. дурнє́чка Р. Typhus.
дя́ка Лв. Ир. НД. дє́ка О. in der Bedeutung: Lust; Annehmlichkeit; Gefallen. не дя́ка ми ходи́ти ich habe keine Lust zu gehen. як ма́є дє́ку каза́ти — wenn er sagen will. ска́жу хоть на дя́ку, хоть на недя́ку ich werde es sagen, ob es gefällt oder nicht. лю́дям не по́ дяцы Ир. den Leuten gefällt es nicht.
дя́тел Г. plur. дя́тлы. дя́тел МЛ. plur. дятлы́. дяте́л Пу. plur. дятлы́ Specht, picus. дя́тер (Марамар.) Specht. plur. дя́тры.
дя́чити ся Вл. gefallen. не ду́же му дя́чило ся = не подо́бало ся.
дю́гнути Стр. einen Stich versetzen, stechen. паску́дниця дю́гне = гадина уку́сить.
дюґовни́к К. eine Art Senecio.
е. е́зер Бі.. тисяч. пятьнадцять езерӧв = пятьнайцять тисяч. — изир. ізир. ізір. magy. ezer.
е́пен Стр... magy. épen just, eben.
е́перка Д. е́перя Вр. magy. eperfa. Maulbeerbaum.
есе́ ВШ. отсе, от. есе́ молоко́.
ешернӧ́вка Вл. Regenschirm magy. esernyő.

жа́берина К. же́берина О. жа́бирина Ґ. жа́биритина Д. 1) Froschlaich. што жабы напущя́ють у во́ду; з жа́бирины чи́нять ся пу́головкы Ґ. 2) Wasserpflanzen namentl. Wasserlinsen und Algen.

жа́блянка Ду. Teich- und Flussmuschel, Anodonta et Unio.

жа́блячі кори́тята Стр. Schalen der Teich- oder Flussmuschel.

жа́жда НД. Durst, Verlangen, Begehren. ма́у жа́жду йі́сти ich habe ein Verlangen Kost zu nehmen. ма́у жа́жду ду́же пи́ти ich habe grossen Durst. я вже жа́жду згаси́ў ich habe meinen Durst schon gelöscht.

жа́ждати Гр. dürsten. ду́же жа́ждать. — бы́ў ду́же жадны́й і напи́ў ся гора́зд тве́рдо воды́ er hatte einen starken Durst und trank sehr viel Wasser.

жали́ва мала́ Ґ. kleine Brennnessel Urtica urens. „зліс̀ша мала́ жали́ва“ die kleine Brennnessel brennt stärker, als die grosse.

жали́вник Стр.-НД. Grasmücke, Sylvia.

жа́лька Ир. Salbei, Salvia.

жар Бч. in der Bedeutung: Gift, brennendes Gift. жари́стый giftig, venenosus. га́дина маѐ жар. га́дина жари́ста die Kreuzotter ist giftig.

жеб ВШ. Пу. Ду. Tasche magy. zseb. nsl. žep bulg. džep, džeb. serb. џеп russ. зепь, зѣпь. turc. dżéb.

желы́зни́ця НД. желы́зни́к Eisenbahn. čech. železnice.

жерди́на І. eigtl. Stange. Говорять про час так: Коли́сь бы́ў у Ирша́ві? — Коли со́нце іщи на одну́ жерли́ну бы́ло (на дві жерди́ны etc. в міру як сонце сходить).

жертува́ти МЛ. scherzen,

живы́й во́лос Д. Wasserkalb, Gordius aquaticus.

животи́ти ся Дт. живити ся sich nähren. бринда́к животи́ть ся на ве́рблю, на дубі = der Maikäfer nährt sich von den Blättern der Weiden, der Eichen.

жидівскі шепке́ Кв. Raupen von Arctia (Bärenspinnerarten; die zusammengerollten Raupen sind den jüdischen Pelzmützen „штрамелех“ ähnlich).

жи́дка ВР. Jüdin. в гал. і укр. жидівка.

жиля́рь Бі. що живе у ґазды́.

жи́нчо́вка Лв. verheiratete Frau, Ehefrau. молода́ жи́нчо́вка junge Frau, молоди́ця.

жи́тница МЛ. Lieschgras, Phleum pratense.

жняка́ти З. жмака́ти Я. pressen, drücken жмикати cf. psl. **жѫти, жьмѫ, жьмеши, жьметь** comprimere. у́жнякаў сорочьку. — шма́тє жмака́є сє маґлывни́цеў Я. die Wäsche wird mit dem Mangebrett gemangelt.

жо́ўкнути Г. gelb werden. жи́то жо́вкне, як гора́зд сухо́є.

жо́ўта ри́па Ґ. ВС. або морков gelbe Rübe, Möhre Daucus carota. мож йі́сти з мя́сом Ґ. бі́ла ри́па ВС. weisse Rübe. бі́ла ри́па ма́рзьі die weisse Rübe wird als Viehfutter verwendet.

жо́ўты́й друзд Г. Goldamsel, Pirol, Oriolus galbula.

жо́ўтька НД. в гал. жовтка Frühlingsknotenblume, Leucojum vernum (жовтя́ть писанки).

жоўто́грудок ВШ. Goldammer, Emberiza citrinella.

жоўтя́к Л. ВС. або жо́ўтоє по́тє ВС. Goldammer (hie und da in Gal. жоўтє́к Menschenkoth; dagegen жоўту́рка Gold-

ammer, жовтурка). В зімі летя́ть ід хыжа́м жовтякы́.

жоўчо́к ВС. жоўчьо́к ВС. Eidotter, жовток.

жолу́док К. ВШ. Magen. жолу́док у коро́ви ВШ. 1. по́цало Wanst 2. чипа́к Haube вы́ще 3. румеґо́ або кни́ги Psalter 4. кля́ґ Labmagen. — желу́док Я. psl. желѫдъкъ čech. žaludek pol. żołądek.

жорва́. журва́ МЛ. Specht, picus.

жу́бела Я. Rosskäfer, Geotrupes stercorarius.

жук Ім. Lucanus cervus, Hirschkäfer (Männchen); жуколи́ця Ім. Hirschkäferweibchen (в гал. жук або бжук = Geotrupes stercorarius, Rosskäfer).

жуко́вина І. перстінь с камінцем mit einem Stein geschmückter Fingerring. — обру́чька = перстінь без камінця ein Fingerring ohne Stein.

жу́рав. журавок Ду. Kranich.

журави́нник Л. „велйкоє де́рево, ма́є я́блика квасні, гру́бі".

жураві́й Пу. журавель у студни.

же́бя робо́та Я. Froschlaich.

З. за Лв. пр. за пöў ро́ка бы́ла-м хво́ра ich war ein halbes Jahr krank. за три̯ дньі drei Tage hindurch.

забо́ры plur. tant. Вл. in der Bedeutung: Pfändung.

забреньі́ти МЛ. verb. simplex: бреньіти. sich verfärben (vom leichten Übergang der Farben. забрени́т збу́же = тро́хи пожовтьіє das Getreide bekömmt (beim Reifen) eine gelbliche Färbung.

забу́ти Я. МЛ. vergessen.

за́верб Г. „там де ве́рбы расту́т, ко́ло ріки".

за́верба І. верба з дрібнїйшим листем.

завіса З. НД. Лв. Fahne, Kirchenfahne plur. завісы.

завуй genit. завою́ або верба́ черле́на МЛ. Бч. Purpurweide, Salix purpurea. плету́т коші і кошарочькы.

загинач О. ніж, що загинає ся. Schnappmesser: пра́вый зве ся: колода́ч О. Kneif.

заглоби́ти Лв. einstemmen; einkeilen; einnieten; einzwängen. заглоби́ў но́гу в пень (пинь).

загна́ти Стр. Лв. in der Bedeutung: senden, schicken. загна́ў посла́нця. загна́ли книжкы́. загна́ли за до́ктором = післали за доктором.

загньіти́ти сє О. припалити ся, запечи ся. загньітиў сє хльіб.

за́головок Г. Kopfkissen. за́головча kleines Kopfkissen. доўгый за́головок.

за́городка Лв. малый керт, kleiner Garten.

загреба́кати сьіно Ир. граблями сіно згрібати.

загури́ти ся ВШ. забавити ся, забарити ся. загурю́ ся = забавлю́ ся. загуря́ти НД. забавити ся. не загуряйте = не забавіть ся.

задавни́стый Ім. engbrüstig. asthmatisch, за́душливый. задавни́стый вöл = што ма́є малу́ ярми́ну.

за́дарь Ир. umsonst, ohne Belohnung. в коша́ у́мечуть тру́ды (= Drohnen, трутні) во́нка, обы́ не йіли за́дарь. — за́дарьный хльіб = хлїб, що дають задарь.

задри́стати Г. mit Koth (Dreck) besudeln. коро́ва задри́ще.

за́йда Гр. Ranzen, Tornister, тайстра.

зайти Вл. in der Bedeutung: ausreichen. кедь ми не за́йде = коли мині не вистане. ко́бы гно́ю заходи́ло = вистарчило. не захо́дить гно́ю = не стає, не стар-

чить. — не зайшло́ ми ту́лько гро́ший у́платити Пу. = не вистало мині etc.—малы́м ся зайде́ Лв. = вдоволяє ся малим er ist mit Wenigem zufrieden.

зайти́ ся про ко́го Гр. обійти ся без кого. Я ся про него за́йду = я без него обійду ся, без него дам собі раду.

заклю́чити Д. ausbrüten; einnisten; hegen. мотылы́ заклю́чили гусы́льницьі die Schmetterlinge legten Eier, aus denen Raupen ausschlüpften.

за́кöль. за́кля Лв. bis.

закукурі́ґати О. запіяти. закукурі́ґаў когу́т. кукуріже когу́т der Hahn kräht.

за́кут Ду. закути́на verborgener Winkel, Schlupfwinkel.

закучеряви́ти ВШ. kräuseln. закучеряви́ти ся sich kräuseln.

заладити Г. einrichten, Vorrichtung treffen. як заладит чоловік.

зале́вчник Вл. кöлöк, што прихо́дить на ти́нґель (вöсь) а сокоти́ть, обы́ левч не упа́ў.

зализе́чник Я. кошіль на лижке́.

зало́г Лв. залöг Ґ. Pfand. в залöг да́ти verpfänden. забира́ти або побира́ти зало́ги = pfänden.

заложи́ти вадь запра́вити зубы К. Zähne einsetzen.

заломи́стий НД. stark eingefallen; abgesetzt. заломи́стый бе́рüг = стрöмкы́й берüг (берiг) steiles Ufer.

залуди́ти (verb. simplex: луди́ти) ВР. locken. тре́ба залуди́ти паця́. полуди́ паця́. лу́жу паця́ = ich locke das Ferkel.

за́міть ВР. Schneegestöber. за́міть вели́ка. навіяло сныґу мно́го; у сныґу́ пути́ не ви́дно.

замо́ўчкати Вл. zum Schweigen bringen. напо́слыдь замо́ўчкаў жи́дика endlich brachte er den Juden zum Schweigen.

замылити Лв. I. irre führen. замыли́ў мня (ня); irren я замыли́ў = я помыли́ў ся, ich habe geirrt.

замýдзкати НД. beschmutzen. замýдзкати ся schmutzig werden, sich beschmutzen. замýдзьґати НД. замýдзґаў або замасти́ў соро́чьку. — замýдзґає ся при робо́ты.

заобріти Мар. придбати, надбати, у Бойків: приобріти psl. **приобрѣсти** ἀναχτᾶσθαι, acquirere.

запамето́ати Р. in der Bedeutung: vergessen.

заплата́ти ВШ. плату (т. є. ла́тку) положити. zuflicken. за́плятка=латка.

за́плыітка НД. коса у дывкы заплетена с стяжкою.

за́полка НД. Vortuch, Schürze.

запра́вити кру́мплы Ґ. заправити бараболї або картофлї.

запу́дити когось ВС. застрашити когось jmd. erschrecken.

запу́сто МЛ. umsonst. за-пу́сто до ме́не бере́ ся. за-пу́сто до ме́не узя́ў ся = гал. чіпив ся мене́ дурно.

зара́з МЛ. mit einem Male.

зарі́нка ВС. = черле́на верьба́ ВС. верьба́, што до пле́теня Purpurweide, Salix purpurea.

за́силка у корбача НД. Schleife, Schlinge bei der Peitsche.

засипіти Лв. heiser werden. чоловік засипи́ть ма́ло der Mensch wird ein wenig heiser, заси́пнути item, заси́п або захры́п.

засы́пнути або захры́пнути Стр. einschlafen, einschlummern.

за́сова gen. fem. засу́в gen. masc. genit. засо́ва або ри́па

МЛ. überhängendes Ufer, steiles Ufer.

за́става Д. Лв. Ґ. або завіса Fahne; Kirchenfahne slovac. zástava.

заста́вити ся Пу. um die Wette gehen; wetten. за́ставка Wette, Pfand.

за́тьічка Н. „што дави́ть“ Fluss; Influenz.

затя́ти ся З. зацукати ся, stutzig werden. ко́нь за́тяў ся або затя́ў ся.

за́ушница МЛ. за́ушницє Р. Halsbräune, diphteritis. [in Gal. заўшницьі 1) Ohrgehänge 2) Fischkiemen 3) Scropheln].

зачере́ти воду Стр. Wasser schöpfen.

зачи́ркати ВС. зачеркати, anstreichen. зачи́ркаєме шва́блик wir streichen ein Schwefelhölzchen an.

за́шпотити ся Д. гал. пошпо́тати ся, пошпо́ртати ся stolpern, straucheln. ко́нь за́шпотить ся, як скоўзне та хо́че упа́сти.

(захры́плый) пр. столи́ць захры́плый Стр. Lehnstuhl cf. захры́пнути in der Bedeutung: einschlummern.

зафойтува́ти ся Пу. задусити ся magy. fojt=ersticken.

за́яць хыжны́й Стр. Kaninchen, Lepus cuniculus.

зба́гнути Ян. fassen, erfassen; begreifen. всего не зба́гнути паночьку!

зба́ти Лв. дба́ти. не збáу, подекуди: не́ збам зр. словацке: ne dzbam.

збо́р (збір) ВС. З. К. genit. збору Jahrmarkt. зборува́ти К. З. відбувати збір або ярмарок. на збо́рі (зборў) купи́ў во́лы.

збі́с Д. Ир. ВШ. Wuth, Wasserscheu. мушкы́ уд збі́су збира́ўть на Іва́н-день із я́сеня man sammelt um Johannis an Eschen die spanischen Fliegen als Mittel gegen die Tollwuth.

збісúти ся Г. wüthend werden. пес збісит ся der Hund wird wüthend, збі́шленый пес wüthender Hund. храня́т худо́бу, што́бы не збісúла ся. — пес ізбісúў ся НД.

збі́сный НД. toll, wüthend, wasserscheu. пес збісный вадь збісны́й wüthender Hund čech. běsný.

збладити з розу́му О. wahnsinnig werden.

збо́рище ВС. торго́вица Marktplatz.

зборува́ти ВС. ярмаркува́ти, на торзї бути. збо́р = ярмарок.

зва́ти Лв. rufen; einladen. на сва́дьбу зва́ти Лв. zur Hochzeit einladen. зва́ти ся heissen.

зве́рьхы МЛ. oben, зверха. по́тя зве́рьхы чо́рне а бíлі гру́ди der Vogel oben schwarz und an der Brust weiss.

звесть Ду. Гр. Kalkstein, Kalkspath. мно́го зве́сти eine grosse Menge Kalkstein. звесть па́лену полива́уть водо́ў і чінить ся вапно́ psl. **извисть** calx viva. **извѣстьникъ** coementarius.

звíдати ся Лв. fragen. коли́ ся звíдать wenn man fragt.

зьвірé О. in der Bedeutung: Reh. В нашім лысьі зьвіре́та стріле́ють in unserem Walde werden Rehe geschossen.

звон МЛ. зво́нка МЛ. von Aussen. звон покла́дене.

зво́дом Г. ізво́дом langsam, поволи. кунь іде́ зво́дом.

зву́тта Марм. = звідти.

згóрдный Лв. Schmäh-. згóрдне сло́во Schmähwort. найгу́рше згóрдні слова́: паскýда, босорка́ня, злодíйка, ку́рва.

зголо́вє О. Kopfkissen. зголо́вля МЛ. genit. зголовля́ти psl. **възглавиє** προςκεφάλαιον. згo-

ловля́тко МЛ. kleines Kopfkissen.

здойі́ти Лв. ausmelken, видоїти. ідй здойі́ти коро́ву Лв. = в Зняцьові: дійдй здойі́ти коро́ву. — здо́йіть коро́ву. psl. **издои́ти** emulgere.

здолува́ти Д. arbeiten, bearbeiten magy. dolog Arbeit.

здоро́вкнути Ду. einmal: Gott grüss euch! sagen, einmal grüssen. здоро́вкнеме.

здубоны́ти З. Лв. здýбнути здýбкати З. Лв. mit den Füssen stampfend ein Getöse verursachen. здубоны́ли ко́ньі на мо́сты.

здуши́ти ся Ґ. упрі́ти, зогрі́ти ся. я здуши́ў ся.

мены́ ду́шно ся Стр. = гал. менї душно. то-м ся іздуши́ў = то-м упрів.

зелызни́ця Я. Eisenbahn.

зерна́тый Г. повнозе́рный, великозе́рный, бога́тый на зерно, я́рец май зерна́тый eine (an Früchten sehr reiche) sehr ergiebige Gerstenart.

зима́ Лв. Fieber. — зи́мі Я. zur Winterszeit. лы́тьі Я. im Sommer.

злихоти́ло мены́ Лв. es wurde mir übel. лихоти́ть мены́ es wird mir übel.

змаґлюва́ти де́рево Я.=скотити die gefällten Baumstämme herabwälzen.

зме́рзлий Р. in der Bedeutung: мерзенний, обмерзлий, гидкий abscheulich, widerwärtig, scheusslich cf. ukr. ме́рзлий = widerwärtig. Де отаман, громада, сотський? Препогане мерзе́не, ме́рзле парубоцтво! Ході́те битьця чи боротьця! Бо я борець. Титарівна Т. Шевченка.

змерькы́ Лв. plur. tantum. Dämmerung. зайдуть нас змерькы́ die Dämmerung wird uns überraschen.

змета́ти Ну. змі́товати ВШ. скидати, скидоваты. хотя́ть мене́ змі́товати з бе́ровства = хочуть мене скидати з війтівства.

змо́жность О. Mŏglichkeit. по змо́жности nach Mŏglichkeit.

зна́ность Ґ. Bekanntmachung, Kenntniss, Bekanntschaft. да́ли йому́ тото́ на зна́ность dies wurde ihm bekannt gemacht, er wurde davon verständigt (cf. čech. známost=seznámení, povědomost Bekanntschaft. známý bekannt).

зомо́к Ир. ВС. зомк ВС. на́падка, фатка; уплетена з нито́к сїть на рыбы eine Art Fischgarn. я з'има́ў зо́мком ры́бу.

зо́нзоль з леду Г. Eiszapfen, сопель, сопляк plur. зо́нзолы.

зо пра́вды І. wahrlich, in der That.

зоре́є О. = дни́на чінит сє. О. зорі́є, es wird Tag.

зруб ВС. Zimmerung.

зу́бы задні ВС. die hinteren Backenzähne; Mahlzähne.

зубни́к Стр. НД. Hyoscyamus niger, Bilsenkraut (підкурюють зі́лєм на біль зубів).

зу́вянути verwelken. зу́вяло ли́стя Лв. die Blätter sind welk geworden.

з-у́палу Я. = на́гле Я. mit Überstürzung, ungestüm, plötzlich.

зу́пять Лв. зу́пят пр. най ся зу́пять ка́же! бокорва́н ма́є (бокорва́н = боляк пр. у марги) коро́ва = гал. най ся прич каже, корова має etc.).

зурни́ця сьві́та НД. Morgenröthe. зурни́ця опу́ўночна ВС. = зурниця, што о пу́ўночи схо́дит, черле́на, кра́сна; у ве́чері схо́дит жо́ўта а сьві́това́ ма́є про́білый цьвіт.

и. і. (йі. йо). и́вга МЛ. и́вога МЛ. и́вова ВС. івоўга Кл. Goldamsel, Pirol, Oriolus galbula.

іґра́ти НД. in der Bedeutung tanzen. ґра́ти на гуслях auf der Geige spielen (в иншакых сторонах нїт такоїі розлукы межи іграти а ґрати, і кажуть також: іґра́ти на гу́слях).

ід Л. до. пушоў ід хыжі.

йідучий Я. essbar (у Гуцулів: йі́жний).

іж. йіж Igel, Erinaceus europaeus. йіж свинськи́й Лв. сви́нный йіж Стр. Schweinigel і йіж пе́сцьій Лв. песьій йіж Стр. Hundsigel (у нїмецкого люду).

йіжо́ gen. neutr. Д. Igel. Я ви́дыіў єдно́ йіжо́: ож переве́ртать ся на садови́ну та наздыівать на се́бе хоть яку́ садови́ну і збере́ на се́бе та понесе́ в я́му. йіжо́ З. йіжо́ пӧде пӧд єдну́ я́блӧнку тай там ся переве́ртать та наздыіва́уть ся на колькы́ я́блыка (ко́лька Stachel). — йіжо́ gen. masc. К. йіжо́ скру́тить ся у клубо́к; набе́ре на ся́ я́блок: переве́рже ся ме́жи я́блыка, наздыіва́уть ся я́блыка — тай поне́се — маржны́й йіжо́ ги ма́ржина (маржи́на), ма́є пы́сок тай такы́ ла́бы; дру́гый пе́сьій ма́є пысок і нӧгта́ ги пес.

йіжови́на К. на лабі маржи́ны у́росте йіжови́на („біковáр“ по мадя́рському) ґей бы біба́к го́лый; хоть упіка́уть желъы́зом, хоть ла́боў з йіжа́ обчира́уть: о́коло обӧчре́ ла́бӧў, так йіжови́на пропа́де.

йіжє́к В. Igel. йіжє́к зове́ се в клубо́к, як до него ближи́ть се чоловік; від гістцю́ готӧвлєть йіжєка і мастить юшкоў.

ізбі́си́ти ся Стр. сказити ся wuthkrank werden, die Tollwuth bekommen, пес ізбі́сить ся der Hund wird toll.

ізбры́зкати Стр. besprengen. ізбры́зкано es wurde besprengt.

ізбунча́ти НД. mit summendem Geräusch fliegen, summen. ізбунчи́ть му́ха.

ізво́н НД. ізво́нка = із вні von Aussen.

іздуши́ти ся Лв. упріти sich erhitzen. меньі́ ду́шно ся Лв. es ist mir sehr heiss.

ізганя́ти Пу. будити, wecken, aufwecken.

ізгото́вити Гр. зладити, fertig machen, bewerkstelligen. ізготовлено.

ізмага́ти І. trachten. ізмага́у ich trachte.

ізна́двати. уна́двати Ду. уладити. у правах ся на́дваў= учив. на́дваў = упіка́ў ся, стара́ў ся.

изомкну́ти Г. зшибнути, зщибнути, стягнути. изомо́к ся руг коро́ві = зшибнув ся pir psl. **измѫкнѫти** ἐκσπᾶν, extrahere.

ізслизá́ти І. eigtl. entschlüpfen; entglitschen; verloren gehen. ізслиза́уть Руспа́кы ме́жи Мадя́рами=погина́уть, гу́блять ся.

ізсука́ти Ду. (іссукати) verderben; zerbrechen; beschädigen; wegspülen (о водьі́). ізсу́че vel покази́ть пу́гар (по́гар).

и́кра МЛ. або вуймя у коровы, у стры́жкы (вувцьі) Euter. и́кра у ры́бы Fischlaich.

ильо́вый мі́сяць Лв. Julius.

и́лем Ян. ulmus Rüster.

ізгӧ́рный НД. abschüssig, ізгӧ́рна гора́ mons declivis.

іна́к МЛ. anders čech. jinak. и́накий Я. ander. є и́нака за́паска.

ію́ша Стр. і́нош Jüngling psl. **ю́ношь, оуноша** νεανίσκος, iuvenis, cf. magy. inas.

и́ншак Г. І. ВС, Лв. (іншак) anders, auf andere Weise гал. инакше. и́ншак тре́ба вчині́ти man muss es anders bewerkstelligen.

и́ншакый Л. Ґ. ander, verschieden. во́рон и́ншакый, а вже и́ншакы воро́ны der Kolkrabe und die Nebelkrähe sind ganz verschiedene Vogelarten. — не є и́ншакых по́тят у нас es giebt keine anderen Vogelarten bei uns.

йо! Я. ja! richtig!

ісказа́ти ВШ. сказати psl. **искъзати** effari.

іскору́жити ся НД. sich werfen, спачити ся, зві́рити ся, пові́рити ся. іскору́жить ся вадь зве́рже ся де́рево.

іспервý З. спервý З. zuerst, von Anfang, anfangs.

істя́ти НД. стяти. істя́ти лыс. не істя́ў дерево. psl. **истѧти** excindere.

К. ка́вка ны́рська Лв. Mandelkrähe, Coracias garrula cf. hal. мо́рска воро́на — так прозвана задля незвичайно, як на на наші краї, сьвітлої барви).

ка́вкати МЛ. Д. 1) кричати кавкав! ка́вка кавчи́ть. 2) скавучати, winseln, коли́ пу́бє пса, то пес ка́вкає.

кадь Стр. кадка Bottich.

каза́нь Лв. praedicatio, κήρυγμα Predigt, проповідь. каза́нь каза́ти проповідати, praedicare, κηρύττειν

кази́ти. О verderben. хроба́к кази́т piпу = der Engerling (wörtl. Wurm) verdirbt die Kartoffel (piпa hier=Kartoffel).

кала́п НД. Hut (з соломи, з повсти).

кали́нка Лв. Schneeball, Viburnum opulus-в Гал. найчастїйше „кали́на“, декуди також „кали́нка“ (примітити належить за любоване до декотрих вменьшительних форм, котрі теперь не мають вменьшительного значеня як: калинка, сойка, джойка (місто рідко уживаного соя, джоя), серце місто неуживаного вже теперь сердо, яйце місто неуживаного яйе і пр.).

калу́пір Г. Tanacetum balsamita.

кала́ти вадь сму́гати Ім. besudeln, beschmutzen. ка́ляное вадь сму́ганое = поплямлене.

калю́га Лв. кал ВШ. болото, Koth. калю́жина Ім. Lache.

камінцы́ Г. Vaccinium vitis idaea Preisselbeere. камінцы́ ма́ло квасні́ die Preisselbeeren schmecken ein wenig sauer (säuerlich). камянкы́ Бі. item (nom. sing. ка́мянка).

капі́в О. Jagdhund genit. капо́ва magy. korо́. як обгойту́є капі́в.

капкани́стий Л. guttatus, getupft.

ка́пкати ВС. рибарі́ ка́пкают у во́ду die Seeschwalben stürzen ins Wasser „падýт у воду“.

капутра́к Ду. Rock, Gehrock, Oberkleid. magy. kaput=Oberrock.

капу́шє Ян gen. fem. Schaflaus, Melophagus ovinus.

капчури́ Я. панчохи, Strümpfe, Socken. magy. kapcza = Socke.

кара́ник Пу. жебрак, што робить собі сам рану.

ка́рап К. худий поросю́к, худе́ порося́. купи́ў два ка́рапы.

карапа́нє О. Kröte, Bufo.

карапа́тицє Г. Bufo, Kröte.

карі́чька на колы́ньі НД. Kniescheibe, patella; карі́ка magy. karika Kreis, Reif, Scheibe.

карýпіль Д. Tanacetum balsamita.

катерва́к Ян. Birkhahn Tetrao tetrix. катерва́чька Ян. P. Birkhenne.

катра́н І. НД. Schürze, Vortuch (gew. aus Kattun); в горах: плат.

катрафо́йі́на Бч. катрафо́йна МЛ. катрафо́я МЛ. eine Strauchart. ко́рчик, має ко́ру зеле́ну ; беру́ть на попіса́ри (цибухи) МЛ. удну́ дыра́ве, лист як кленйця, зісподу бі́лий.

катуна́ Вл. Я Гр. рідше: кату́н. Soldat plur. кату́ны et катуны́. кату́нський Гр. вояцкий cf. psl. **катѣнъ** castra. пошо́ў в катуны́; magy. katona.

кату́ньчик Пу. або штіґльінц Stieglitz, Fringilla carduelis.

качу́лка Д. Walze.

кашка́тый ВШ. zerzaust, wimperig, gewimpert cf. кошла́тий = haarig.

каше́лка вадь кешелько́ P. Siebenschläfer, Myoxus glis.

ква́ртьіль Я. кватира, станция, на ква́ртели.

квасни́на Ім. квасна сирватка, квасна жентиця. „квасни́ну беру́ть квасни́ти у стра́ву, на прйклад у ды́ню“.

квйкати К. Гр. quieken. порося́ квйкать К. квйкать ка́ня на дожджь Гр.

квику́н З. Vanellus cristatus, Kiebitz.

квіткова́тый МЛ. bunt gefleckt, gescheckt. рысь квіткова́та.

кво́кати Ґ. glucksen. кво́чька кво́кать.

кво́лити сѣ Рос. жалувати ся; стогнати. sich beklagen ; klagen ächzen cf. квилйти.

кед Лв. wann, wenn, кед кличе ід со́бі, ка́же моло́джому уд себе, як в ме́ньших рока́х: пой лем сюды́!; старшому ка́же: по́йте лем сюда́! = kommen Sie her.

кедь ВС. К. Д. З... коли. слыпа́чька, кедь йі уда́рити, іде́ на дара́бы, а дара́бы ся ме́чут ВС. die Blindschleiche (Bruchschlange, Anguis fragilis), wenn sie geschlagen wird, bricht in Stücke, welche sich heftig bewegen (bekanntlich ist der Schwanz dieser Echse sehr brüchig). кедь бым тя імйў у ру́кы, то́бым тя убйў З. кедь ся не нау́чить, то не зна́є нич Д.

кельтува́ти Вл. Ґ. видавати, споживати. скельтува́ти видати, спожити magy. költ verzehren, ausgeben.

келю́х Я. О. або желу́док Я. Magen.

кендери́чька Лв. dem. v. кендери́ця, Mais. гл. тенґери́ця.

керекя́ртöв Вл. керекя́рт, коля́рь, коля́рь, колодый, коле са́рь „што ґолеса́ багри́ть“. Wagner, Stellmacher, Radmacher. іду́ до керекя́ртова ґо́лесо пра́вити. magy. kerékgyártó.

керст вадь хрест Лаг. двадцять один снопöв то керст. cf. psl. **кръстъ** crux, σταυρός.

керт gen. masc. et керть gen. fem. Garten magy. kert. керть шумна́ ein schöner Garten (шумный в знач. красний як в сло́вацкім: у Лемків: шувный, шугный м. шумный).

керти́на Ім. керти́ця Ґ. Maulwurf, Talpa europaea.

кестеме́н І. хустка dem. кестеме́нець. кестеме́нчик хусточка. кестемéн у вола́ НД. Wamme. кестемéн у дывкы voller Hals. cf. ngr. ντεστεμέλι = Mantile. turc. téstiméł.

ке́цок ВШ. маленькый хлыв для теляти.

ке́чик НД. Acipenser ruthenus, Sterlet magy. kecsage гал. ruth. чечу́га бук. чучуґа, ngr. κέτζιγα.

кы́вати. ки́вати НД. Г. verb. trans. rühren; wiegen. не ки́вай вадь не бери́ Г. дьіти́ну кы́вать er wiegt das Kind, коли́ше д.

кыма́к Г. Лв. Bienenstock. кима́к пчöл Лв. шість кымаку́в пчул Г. = шість пнїв пчіл. (властиво кима́к Stock, Baumstock, кима́ча collect. Stöcke).

кымсьі́ти Ду. Вл. ВШ. wimmeln cf. psl. **гъмъзати** repere, ἕρπειν.

кындири́чаный Ґ. (киндиричаный, кендиричаний) Kukurutz-. єден струк кындири́чаный у пірю ein Kukurutzkolben in Scheiden (піря = шумели́нє, Lieschen, scheidenförmige Deckblätter der Kolben).

кыпля́ча вода́ НД. Sude, siedendes Wasser.

ки́ркати Рос. кричати: кир-кир! крякати, жа́бка зеле́на (Hyla arborea) ки́ркає der Laubfrosch quackt. поде́які кли́чут тоту жабку: ки́ркалка (cf. hal. кряка, крякавка, крі́кавка).

кысели́ця з бурякöв Лв. борщ.

кыта́лька НД. снопик, горстка. льіьішньоє (антогорічньоє) пря́диво мнуть: звя́жуть у кытальки́ та мнуть нога́ми, абы́ было́ мняккóє; чоты́ры вадь пять ру́чкы вя́же в єдну́ кыта́льку (ру́чка = што раз у́тре з конопе́ль); по мня́тю — як у́мне — чмоу́хать чмоу́ха́льоу́; по́том мыче ся на желы́знöй щі́тцьі, пото́м на куде́лю приви́вать і так пряде́. cf. psl. **кыта** ramus; nsl. kita fasciculus.

кы́тиця у вола або коро́вы Ду. Wamme.

кышчаны́й МЛ. Darm-.кишчана́ стру́на Darmseite.

кі́злики ВС. ко̂зликы НД. ко̂злик Лаг. К. scharfer Hahnenfuss, Ranunculus acer гал. козеле́ць. кедь помасти́ти ко̂зликами ты́ло, то у́пухне ду́же. сыро́є не хо́че ма́рга па́сти К.

кöл Лаг. сорок снопів.

ко̂нська пя́виця ВС. Pferdeegel.

ко̂нськоє молоко́ НД. Euphorbia, Wolfsmilch.

кі́рка Стр. кöрка (курка) Ду. Rinde (в Ду. ку́рка = гал. кора cortex а ку́риця = гал. курка, gallina).

кіря́ти Стр. гонити. муха, што ма́ргу кі́рят (= муха, що худобу пу́дить; од нейі́ быдзкать ся ма́рга — дру́га впят му́ха: пся́чка або му́ха пе́ся (Hippobosca equina). — ма́чька мы́ши ті́рять (=кі́рять) = die Katze verfolgt die Mäuse.

ко̂сцьі Ґ. косаші́ ВС. Orion (Gestirn).

кöш (кіш на пчо́лы) Стр. Bienenkorb plur. коші.

кіш керт ВШ. малий горо́д, горо́дець magy. kis = малий; kert = горо́д.

клабу́к Рос. або наголо́вник Рос. Hut, Kopfbedeckung psl. **клобоукъ** pileus, κίδαρις.

клама́ти Д. шахрувати. verb. perfect. оклама́ти. уклама́ти betrügen. окла́мный betrügerisch. окла́мник Betrüger. čech. oklamati = betrügen.

кла́сти Ян. in der Bedeutung: Samen einsetzen. біб кладу́т. фасо́лю, горо́х; кладу́т рі́пу (= картофлю); капу́сту саде́.

клеба́н Стр. Д. Hut cf. psl **клобоукъ**. (cf. клепаня, клапаня huzulische Pelzmütze).

клевета́ти Ир. in der Bedeutung: schelten. клеве́че = по̂длыми слова́ми говори́ть, лає (в загально-руск. клеветати verläumden).

клеги́ня або си́каўка Рос. Bufo, Kröte. клеги́ня у́бє собі́

я́мку в по́ли і сиди́т. (mit княги́ня = Fürstin, Frau zusammen zubringen).

кле́йбас Ян Bleistift cf. magy. czerusa.

кле́паўка. кле́павка ВР. НД. Pferdebreme, Gastrophilus equi. ма́хать кöнь голово́ў уд не́йі або кле́пле.

кле́палка Лв. або дубо́вка Лв. Pferdebreme (муха лы́кава і тверда мов луб дубовий).

клепа́ти Н. Д. 1) klopfen 2) klappern. бу́зьок кле́пле. 3) голово́ў клепа́ти mit dem Kopfe werfen. кöнь кле́пле уд му́хы.

клепа́ч Г. Klopfer; Hammer. пу́головок спере́ду таки́й тоўсты́й, як клепа́ч die Kaulquappe ist vorn verdickt, wie ein Hammer.

клея́нка МЛ. klebriger, lettiger, Boden.

клы Ир. Eckzähne = в галицко-руск. кла s. кло́ва. кой єде́н, то ка́жеме: кол (= в гал. кло).

клїпка ЛВ. НД. ВР. ВШ. Augenlid cf. гал. клїпати очима blinzeln, в Тернопільщинї: клїпавка Augenlid).

кльо́нкати О. glucksen. кло́чка кльо́нкає die Gluckhenne gluckst.

кло Я. Eckzahn, plur. кла.

клонц О. Schnabel cf. čech. klvec psl. клюнъ rostrum.

клу́чька МЛ. клочка, Gluckhenne.

кляґани́ць ВС. Лв. Стр. genit. кляґанцю́ Sulze, студенець, студжені ноги. Кляґани́ць пра́влять із лаб, із рыйкы та з ух свиньі́: на дара́бчики посьі́чуть, варя́ть; пото́м як ся звари́ть добрі́, тогды́ пак на мискы́ або на таньірі́ улива́уть за мі́роў і на мі́сто студе́ноє покладу́ть, абы́ засты́ло.

кляк. кляґ Л. кля́ґу єдну́ ло́жку дай меньі́. 1) Käselab, жолудок теля́чий 2) молоко́ закля́ґане cf. rum. kiag. lat. coagulum.

кля́пус або кле́пус Ян. ein grösserer Nachtfalter namentlich mit dickerem Leibe. Кля́пус льіта́є до сьві́тла, уда́рить на вікно́.

кля́ча Стр. Stute „де́тко каже: „кобы́ла," в Гал. = кляч. у ВС. кобы́ла, што пудло вы́позорує то: кляча eine Stute vom elenden Aussehen.

клюва́к І. Ир. Л. eine kleine Fischart „білі, ма́ють го́лову тоўсту́."

клю́ка Я. Hacken. клю́ка до тя́ганя воды́.

ключка́ня НД. „коро́ва с коро́ткыми, закру́чеными до середи́ны рога́ми".

ключькы́ мета́ти НД. = гал. ключковати. за́яць ключкы́ ме́че.

кмінь genit. кме́ню Я. Kümmel.

княгинькы́ К. зілє, росте по ро́венях, має цвіт бі́лый; на ра́сту цвіт си́ньій (раст си́ньій Scilla bifolia, Märzzwiebel луківка двули́ста).

кобе́л Пу. = 128 лїтрів = 4 віка; віко = 32 лїтрів. cf. psl. къблъ μόδιος.

коб'бы́листе пришли́, тоб'бы́листе утра́тили Л. wären Sie gekommen, so würden Sie verlieren.

кобы́лицьі Лв. Rosspflaumen, великі сливки.

кобли́на МЛ. коблина́ І. податок, що священикови приносять в зернї селяне. кобли́ну спусти́ти = дати той податок. cf. psl. къблъ modius.

кози́цьі ВШ. plur. tantum Dudelsack, дуды. дуда́ш, што ду́є у кози́цї, Dudelsackpfeifer, Dudler.

коўбúць Ґ. Tinunculus, Rüttelfalk.
коўпáнька Г. Galerita cristata, Kothlerche, Haubenlerche.
кóвтати (кóўтати) Ир. НД. klopfen. кóўтать пéрстом в двéри er klopft mit dem Finger an die Thüre.
коўтáч О. Specht, picus.
коўтóк Я. Ohrring, Ohrgehänge (cf. коло Rad; кільце und кóлець Ring); обручка на пáлец Fingering; перстíнь обручка с камінцéм Fingerring mit eingesetztem Schmuckstein in anderen Gegenden: жукóвина.
кóжа Стр. НД. 1) Haut 2) Rinde. — dem. кöжка НД. кöжчúна (кіжчина) НД. cortex, Rinde.
козáчька Ґ. Лв. Küchenschabe, Periplaneta orientalis.
козáчька Стр. Weibchen des Hirschkäfers (козáк); козáчечька Лв. kleinerer Käfer, namentl. Bockkäfer.
козóдрист Ир. Schneeglöcklein.
кой ВР. = бойківске коль, колúй.
кóйдош Вл. жебрак magy. koldus.
кóкош Лв. Henne.
кол ВШ. genit. кла Eckzahn a кöл в плóтьí, Pflock. genit. колá.
колúба Я. Sennhütte cf. magy. kaliba Hütte, халупа.
кольíнцьї або чúколоцки МЛ. Fingergelenke.
колькáвий Г. stachelig.
кóльковнúк ВС. Distel. кольковнúк черлéный (= die Distel blüht roth).
коловодúця або коловóдник МЛ. Wasserläufer, Totanus.
колóдязь ВС. Бі. кóлодезь Я. „кирнúця, як обрýбит дéревом. одúн кóлодезь. genit. однóго кóлодези.
колóпнькі. білі колóпны. Кв. Staubhanf, Femmel. зелéні колóпны Кв. Samenhanf, Mäsch. колóпны білі рáнче берут ся; пізно што берýт ся=зелені колóпны ВС.
колячник Лв. Distel. колячник, кольковнúк або чортóвое насьíня З.
кондá Д. Ир. не корóшаный сáмур свúнный; — вепéрь скорóшаный; поросячька Sau.
кондáш або свинáрь Д. пастырь, що свúньі пасé. magy. kondás, kanász.
конóдрыст Лв. Schneeglöcklein, Galanthus nivalis.
конóплі білі Г. ýберут конóплы білі напéред, потóм чекáут два-три тыжны і берýт зелéні.
конюхáрь І. Д. пастырь, што кóньі пасé, конюх.
копáч (Синевір. Поляна) „друк, кул“ Pflock.
копачívля Ир. collect. Pflöcke; Reisig. орéл чínить гньіздó з малóго копачívля (кажеме хоть копачívля, хоть ріща).
копáчька з желыза Стр. вадь мотыка Стр. Harke.
кóпилець Ду. Bastard.
корбóнька Стр. Ґ. eigtl. Schachtel, Behälter (cf hal. коробка Büchse namentl. aus Birkenrinde verfertigt); корбонькú жáблячі або корытята Schalen der Fluss- und Teichmuschel; корбóнька, што жáлудь у ный сидúт Стр.=cupulus, Becher der Eichenfrucht (Eichel).
корботáта жáблячі НД. Schalen der Fluss- und Teichmuschel. nom. sing. корботá жáбляче.
корж Я. пляцок з мелаю (мелáй = Kukurutz).
корúбöг ВС. ВР. Гр. Л. Вл. Feldlerche, Alauda arvensis

nom. plur. кори́богы Гр. et кориб6́гы Л. — за тото́, што лети́ть горі́ в не́бо, во́зме стебло́ і ко́рить ся Бо́гови: беру́ на Бо́га кол! Вл. — су́ть у нас кориб6́гы; вон кори́у Бо́га: тыка́й Бо́же, бо кол̀ паде́! кориб6́г пра́во горі́ лети́ть і спі́вать.

корыта́йка nom. pl. корыта́йкы Бі. Fluss- und Teichmuschel Unio et Anodonta.

коры́тниця ВС. Ир. Г. НД. Д. Schildkröte, Emys lutaria. корытниця як ку́ська (= кустка, Knochen) тве́рда́ Г. корытниця на зоря́х сви́ще Н. Д. die Schildkröte lässt ganz in der Frühe, während noch der Morgenstern leuchtet, einen pfeifenden Ton hören. корытниця хо́дить ти́хо по во́ды Г. die Schildkröte bewegt sich (geht, schwimmt) langsam im Wasser.

корытниця мала́ ВС. Fluss- und Teichmuschel, Unio et Anodonta.

корыто Д. knöcherige Kapsel der Schildkröte. корытниця пря́че го́лову і но́гы в корыто; до́сьвіта у́тягне шыйку та фі́тькать die Schildkröte zieht den Kopf und die Füsse in ihre Knochenkapsel ein. Vor Sonnenaufgang steckt sie den Hals hervor und lässt einen pfeifenden Ton erschallen.

корыта́нка К. Бі. Ім. Schildkröte, Emys lutaria. держа́ть в де́йжи у помы́ях К.

корыта́та Вл. НД. Ім. **корыта́та водяні́** НД. **корыта́тка** Лв. **корыта́тка** Д. nom. sing. **корыта́тко жа́блячое** З. Schalender Fluss-und Teichmuschel. корытатка беру́ть на лыкы́ дытьом, кедь дыти́ны пудязы́чниця; даю́ть пи́ти молока́ вадь воды́ іс того́ корытатка Д.

корконыти. коркота́ти Ду. heiser krähen, krächzen. пр. пітоку́рник скорконить або скорко́че гей ко́пилець.

ко́рмоша вадь журави́нник Л. „великое дерево“.

корну́та О. рога́та вівця́, ovis cornuta.

коро́ль О. Ян. **коро́лик** Ян. Zaunkönig, Troglodytes parvulus.

королиця ВШ. Kaiserling, Amanita caesarea. — **королиця дурна́**. Fliegenschwamm, Amanita muscaria.

коро́мисло О. Schulterjoch.

коромпа́вый Г. morsch, faul. коромпа́ве де́рево = удну́ поро́жне fauler, inwendig hohler Baum.

коро́павый Л. rauh, rissig. **коро́пава жа́ба** Л. **коропа́ня** Л. Лв. НД. **коропа́не** Ян. Kröte, Bufo.

коро́ставка Я. Kröte, Bufo. коро́ставка за на́ми се́ гайтува́ла = гнала за нами (привид забобонний).

корошáти НД. хорошати. кінь коро́шаний castriertes Pferd.

корува́ти де́рево МЛ. die Rinde abschälen, обдерти кору з дерева. обкору́ю дерево = облупую з кори дерево.

корча́г Ім. gen. masc. в иньших околицях: **корча́га** gen. fem. ба́нька на во́ду, па́ленку... с короткоу̀, гу́зкоу̀ ши́йкоу̀ psl. **кръчагъ** et **кръчага** κεράμιον, Krug.

коря́к Пу. „де́рево не расту́чое, што сты́рхавіе“ ein verkümmerter Baum cf. кворый, хворый гал. хыри́ти, хи́рляти,

коси́ць ВС. plur. кôсцы Mäher. — **коси́ць** Бі. Ду. Ир. Wachtelkönig, Crex pratensis. **коса́к** або **коси́ць** Д. Wachtelkönig. перепе́риця кли́че по по́вночи:

„хоть кудá! хоть кудá!“ — ож косáк рыпкать, кой трáву кóсить чохóвік.

косáк К. Д. Лв. косáрь О. косáш О. ВС. косúй — косá ВР. косúць Бі Weberknecht, Phalangium parietinum. дыти кáжуть, кедь ýторгані нóги кóсять: косúй коса! Д. коли ýмкнеме лáбу, то кóсить Бі. кáжуть, ожь кóсить К. дыти приговóрюють: „косúй-коса! не бýду, бо я йíла лободý! гóрка-ж моя́ лободá, кедь не знáу, де водá!“ ВР.

космачькы́ Лв. космóвкы́ ВР. коцмалькы́ НД. Stachelbeeren, Beeren von Ribes grossularia var. pubescens.

косорúти ся К. величати ся sich brüsten, gross thun.

костерáва Г. Schwingel, Festuca.

кóструб Н. Д. Zotte. костру-бáтий Ир. Н. Д. zottig. серсть у медвéдя костру́бата.

котры́й МЛ. welcher. гóдный ґаздá, котры́й мóлит ся Бóгу. котры́й — котры́й Д. der eine — der andere. рýжа — котрá бíла, котрá черлéна die einen Rosen sind weiss, die anderen roth.

коцібáн Ир. гачок на грянь, Feuerkrücke cf. гал. коцюба.

кóцка Лв. magy. koczka Loos, жереб nsl. kocka (із kostka = Würfel).

коцмúн. Ім. Ribes grossularia var. pubescens, Stachelbeere.

кочáн Лв. качáн, Strunk.

кочúга ВШ. віз, Wagen cf. magy. kocsi=Wagen, Kutsche кóчіш magy. kocsis Kutscher.

кошáрка МЛ. Korb. кошáрик П. Korb. кошéлик.

кошенúна ВР. abgemähtes Gras; Wiese. зр. гуцульск. кошенúця.

кóщавый Бі. knöcherig; sehr mager. кóщава жонá eine sehr magere Frau.

крáдцьі МЛ. verstohlener Weise, крáдки, крадькóм, крадькомá.

краінськы́й Вл. краєвий Landes-.

крáище О. краіще eigtl. Randtheil; Waldrand крáище лы́са. воўкуни́ (= драпаки, Brombeeren) у крáищех psl. крaниште fines cf. ruth. край in der Bedeutung: Rand; край praepos. neben, bei z. B. край води.

крáнка О. Ast (beim Geweih), розсоха. óлынь мáє рóги с крáнками; óленицє не мáє рогів.

крáнкати ВР. krächzen. крáнкають вóроны die Raben krächzen.

крáска МЛ. frische Gesichtsfarbe; blühendes Aussehen. крáска на дитúньі.

крем МЛ. in der Bedeutung: ohne. крем ґоловы́ ohne Kopf.

кресанúна Ян. Hut. у Гуцулів: кресáня.

кресáчька Я. мала сокирка до побиваня ґонтами (шінґлами).

кривовя́з МЛ. кривовéз Рос. Wendehals, Jynx torquilla. імúў два кривовя́зы.

крúвоє желы́зо Ім. гак, Haken.

кривуля́ти ВР. in kreisförmigen Linien laufen. зáяць вадь яцькó кривýлять=ключкýє.

кривýлька у пáлици Я. gekrümmter Griff beim Stocke.

крыгы НД. Honigwaben. в крыгах мед НД. cf. кря́га.

крилó Кв. Schirm; Regenschirm, Sonnenschirm.

крúла у рыбы Г. Flossen, pinnae.

крíпка Ян. nom. plur. крíпкé Rebhuhn, Perdix cinerea.

крíслó вадь умбрéла, амбрéла Бч. Schirm (звідтиля гал.

кресла́тый mit schirmartig ausgebreiteten Zweigen н. пр. кресла́та топо́ля).

кровля́нка ВС. Blutwurst. ма́йош = кы́шка наби́та ка́шоў; кы́шка впят, што ся наби́вать кровльоў = кровлянка.

кров мета́ти НД. кров ме́чуть с коровы; с чолові́ка, с коня́ пущя́уть; с коро́вы із за́да ме́че кров руко́ў (давний се спосіб „метаня крови“, часто навіть шкодливий худобі).

кро́мпач або джу́ґас Я. Keilhaue mit zwei Hörnern (Spitzen).

кру́кати Лв. Стр. krächzen, quacken. кру́кы кру́кауть Лв. die Raben krächzen. жа́бы кру́кауть Стр.; die Frösche quacken.

кру́мпльі Лв. Kartoffeln nom. sing. кро́мпель, кру́мпель.

кру́нькати Ян. grunzen. свине́ кру́нькає в Гал. кругу́нькає.

крути́головок Д. ВС. ВР. ВШ. крути́головка Г. крутоголо́вок Ду. Wendehals, Jynx torquilla.

крутьі́ля НД. гал. крутїй „што сло́ва не поде́ржить“. „я не ви́дьіў ще тако́го крутьі́лю“.

кря́га Г. Wabe. в у́леви крягы́, де пчо́лы но́сят мюд. одна́ кря́га меду eine Honigwabe, один плястер меду.

кряг ВР. плястер меду plur. крягы́. — кльіткы́ Bienenzellen, комірки.

крянча́ти ВС. schwätzen, krächzen. соро́ка крянчи́т.

кря́нкати ВС. во́рон кря́нкат вадь кря́нче cf. кранкати.

кря́чка Ґ. Стр. Anthemis cotula, stinkende Hundskamille. кря́чка вони́ть die Hundskamille hat einen widrigen Geruch.

кувік Ду. ВР. Todtenkauz, Steinkauz, Athene noctua magy. kuvik Todteneule.

кувікати Г. von der Stimme des Ziegenmelkers oder der Todtencule. кувікає дрімню́х; дрімнюха́ называ́ут; ну́чник.

кужела́ або куде́лє Кв. Spindel.

ку́злик Г. scharfer Hahnenfuss, Ranunculus acer. зьі́ля страпа́тоє, зло́є cf. кізлик, гал. козеле́ць.

ку́кла І. Puppe.

кукурі́кати Д. krähen. ку́риця жу́рить ся а когу́т кукурі́кать, піє.

кумге́р Б. або на́падка eine Art Fischnetz.

ку́мка Я. Unke, Bombinator igneus.

кум кльіщ Лв. Nachtigall, Luscinia.

ку́па Ім. Бі. Kanne. ку́па воды́ eine Kanne Wasser cf. psl. къблъ modius; lat. cupella, cupa.

купа́льницьі Ім. in der Bedeutung: Bäder, Badeanstalt, купальня.

ку́піль Л. nie zufrierende Stelle im Morast. „што ньі́ґда дьі не заме́рзать“ опар.

ку́пінка Д. Maulwurfshügel.

купля́нка (в Марамороши) узкий, високий горнець, в котрий цьі́дять молоко́ крізь цьіди́льце cf. купа lat. cupa.

ку́риця Ґ. Henne, gallina.

ку́ричька ВР. „пять (сьім) зьвіздо́в; ку́ричька схо́дить на Іва́н день, а пак до рӧздва́ на сяты́й ве́чер за́йде“. [властиво гал. кво́чка угорско-руск. ку́ричька то найбільша зьвізда Alkyone межи так званими плеядами (Siebengestirn, Plejaden, курята), в числа котрих голе око як до би-

строти видить меньше або більше; всї-ж плеяди то частина скупнї зьвізд званої биком (taurus, Stier)].

кýркати Г. Ир. 1) girren гóлуб курчúть Ир. (cf. hal. гуркати, гурукати; гурчúть, гурýкає) 2) quacken, курýкати. жабы, шо кýркают на ярú Г. курýкаут жабы.

курмáниш Я. що ведé дарáбу (сплав), що прáвит, керманич.

кýртавка МЛ. або карапáня МЛ. Kröte, Bufo.

куртéнький П. ganz kurz, sehr kurz. куртенька кáзка.

кýртый Г. kurz. кýрті гадúы. (в Гал. коло Дрогобича: куртúй).

курчáти Лв. 1) quacken. колú в городúньі жáбка курчúть (крýкать), бýде тогдú дожджь. 2) knurren. жолýдок курчúть ВШ. der Magen knurrt.

кýрятник (Синевір) кýрячька ВЛ. Ім. курячька К. кýряча трава́ МЛ. курячнúк З. Vogelknöterich, Polygonum aviculare. кýры пасýт (Синевір).

кусáти ВС. in der Bedeutung: brennen. жалúва кýсать die Brennnessel brennt. — глухá жалúва не кýсать, май благá die Taubnessel brennt nicht; sie ist sehr milde. глуху жалúву кýрять с пíпы на гостúць die Taubnessel raucht man in Pfeifen als Mittel gegen Rheumatismus.

кýславка Ім. кýславка вадь сьíкавка Бі. Dorngrundel, Cobitis taenia.

кусníця Л. сїножать, Wiese, wo das Gras abgemäht wird cf. кошенина, кошениця.

кутáч І. коло Унгвару Feuerkrücke.

кутúць Лв. хлів, Schweinsstall.

куцкурýдз Ир. Wachtel, Coturnix communis. Я в'імáў два куцкурýдзы ich habe zwei Wachteln gefangen.

кучманúстый ВС. zottig. шуткú кучманúсті cf. кýчма = Pelzmütze. psl. **ковъчьма.** pilei genus **къкъ** coma.

кучманкú вадь шуткú ВС. Kätzchen namentl. der Weidenbäume. кучманкú сятúть (сьвятúть) на цьвíтну недылю die Kätzchen (eigentl. Zweige mit Kätzchen namentl. der sog. Palmweide Salix caprea) werden am Palmsonntage in den Kirchen geweiht.

Л. лабáнцош Д. або студéньчик Д. Wassermolch. студéньчик, кедь покláсти йогó на зéмлю та цáбать або лáбать. я імúў єдногó лабáнцоша.

лáбати Д. mit den Füssen bewegen, trampeln; zappeln.

лабáтый Бі. mit langen Füssen.

лáбки Я. Füsse, Beine. ринка на лабках = ринка на ногах. лáби в столú Füsse (beim Tische).

лабкó О. пес чорний з білими лабами в Гал. лáбуш, лáбаш.

лавúрка Ім. Ду. К. ВР. Ир. ловúрька Г. лавїрка ВС. Д. Eichhörnchen, Sciurus vulgaris. лавúрка плóдить ся в хáщі das Eichhorn haust (wörtlich: vermehrt sich) in Wäldern lit. vaivaras, vovêrê psl. **кѣверица** hal. ruth. вивірка dial. вовірка.

лагúстый Кв. лайíстый О. schwarz. вівцé лагúста ein schwarzes Schaf; лише на дьúдька (Teufel) кажут: „чóрний".

лáдити Ир. in der Bedeutung: beabsichtigen; Vorbereitungen

treffen. ладúў другý дывчину брáти. er beabsichtigte ein anderes Mädchen zu heiraten.

лáзиво. НД. Бі. драбина, Leiter. лáзиво до дупля́, де дúкі пчолы. cf. psl. **лѣствица** scala, κλῖμαξ.

лакáтош Пу. Schlosser magy. lakatas.

лáстівка кýца Ян. Chelidon urbica, Stadtschwalbe, Fensterschwalbe.

лáстовиця Ду. ВШ. Schwalbe psl. **ластовица** χελιδών, hirundo. лáстовиця бывать на хыжи ВШ.

латиня́к Л. латинник, römisch katholischer.

лáчі plur. tant. НД. рíзаницы дýже дрíбненькі до молокá, до пóливкы.

лáя МЛ. Meute; Rudel. лая псув. лáя вовкýв.

лéвеш ВШ. юшка, Suppe; Sauce. magy. leves.

лéвикы Лв. Löwenmaul, Antirrhinum.

лéвря НД. що обстáне із винá; вóды нальлé і з тóгоýдавить лéврю eine Art schlechten Weines, Tresterwein; der Lauer, в польск. lura, в мадярск. löre.

ледáкый Ім. minderwerthig, gering. гúча ледáкоє у тойі тенґерúцы schlecht entwickelte Stengel (Halme) sammt Blättern bei diesem Mais.

лелúк Г. Я. Fledermaus, Vespertilio. миш, єк свєчéного йіст, стáне лелúком; у днúну не вúдит лелúк; у ночú лытáє; чим сє змéркне, він вже вúдит Я. лилúк Д. кедь убúти лилúка та кедьýста помастúти та дýже уд тóгоýста (=уса, уси Schnurbart) ростýть (забобон). лúлик Стр. лúлик або потыргáч Лв.

лен Лв. лем єдéн лен у нас сыíють. мнóго úлну. с тым úлном.— в Ясеню нижнім сыíють лен: зелéнец пізний лен; скóцень Springlein; пилúпец „лен ны ранúй, ны пізний.“ — голóвкы льну товкýть; лен мóчуть, сýшать, товкýть пак, так труть, мычуть на желызнóй щітцы НД.

лем Лв. Ґ. Гр. НД. Д. nur.

лúвкати О. ein wenig giessen. лúвкає водú.

лúпавий ВС. eigtl. klebrig; schmutzig. лúпава сорóчька = кальна сорочка, брудна сорочка.

лúпка Ир. рýчка у сéрпа хоть лúпова хоть вербовá etc. (може місто лапка, лабка?).

лисúцє О. лисúця Г. ВШ. лúшка Д. Ир. Fuchs. — ýха горí держúт лисúця Г. psl. **лисица, лиска** et **лисъ**.

личúти Стр. личúть: дéсять а дéсять = двáдцять; двáдцять а двáдцять = сóрок а трúдцять сымдесять і пр.

лиш І. Коп. Вл. лиш (лишь) ВШ. лишé Бі. Г. nur.

лыíбуц К. лыíбус Ґ. лúбус Стр. Kiebitz, Vanellus cristatus лыíбус мáє на голові хоўп der Kiebitz hat auf dem Kopfe einen Schopf (Federbusch) magy. libucz.

лыкувáти МЛ. лїчити, heilen. лыкýуть бетéжного чоловíка = лїчать слабого чоловіка

лыíновище Бі. abgestreifte Haut. од трясýчькы (Fieber) лыíновищем рáка обкýрюють (лїк забобонний).

лыíнýшка З. Butterkrebs. рак мáє твéрду кóжу; кедь облыíнúў ся, то звéме „лыíнýшка“. (в Галичині: лыíнéць або „пшенúчник“ від того, що лїнить ся тогдї, як пшенúця цвите).

лыíнюх Лв. nom. plur. лыíнюхы (лыíнюхи) Drohne. мáтка або царúця Bienenkönigin. робýтна пчолá Arbeiterbiene.

лъіскŏвчик К. Haselmaus, Muscardinus avellanarius.

лъіскóвріш ВС. Haselmaus. я імúў два лъіскóвріші; такúй хвŏст у лъіскóвріша гей в мачáти.

лъітŏшньій НД. Стр. лъітíшній vom vorigen Jahre. лъітíшньоє вадь антогорíчньоє прядиво. лъітýшньій Ґ. з лъíта, рŏк-тепéрішньій. лъітýшноє жúто = рік-тепéрішньоє жито.

лъітóвище МЛ. Sommerzeit; Ort, wo die Herden im Sommer auf der Alm gehalten werden. у лъітóвище—тогдú, колú брúндзю чíнят ґáзды на полонúньі.

лъічити. полъічúти О. zählen гл. личúти.

лъіщáна Д. ВС. лъіщáнка НД. Haselstrauch, Corylus Avellana.

лъіщанúк ВР. Haselgebüsch.

лóбда Д. лóпта Ян. Spielball, magy. labda мяч, пилка.

лóвґа Лаг. plur. ловґú, ловґáня Г. ВР. Бі. eine Fischart. лóвґа хребтóм чьóрна, очи черлéні. — ци мóжно ловґú йісти? де бы ныт! — у ловґáньі мнóго черíв ВР.(черевá=Eingeweide).

ловúти ся до чого МЛ. sich woran winden, klettern (von klimmenden Pflanzen). повитúця (Convolvulus) лóвить ся до жúта die Ackerwinde klimmt an Kornhalmen empor.

логинá НД. Weissdorn, Crataegus oxyacantha май міцнíйша тернячка cf. глŏг psl. **глогъ**.

ложéчник Гр. гал. налижник, лижник.

лозá вúнна Ім. вадь вúнниця Weinrebe.

лóмик Пу. ломóвый корóль Ґ. ломовúй корóль Бі. ломóвый корóлик Д. Zaunkönig, Troglodytes parvulus. гнiздó прáвить у тéрню в травí Ґ.

ломýля. ломуля́ gen. neutr. Л. Reiser, abgebrochene Zweige, хворóст, ломáчє.

лопáтка на горóху, на пасýли ВС. Ґ. З. Hülse, legumen. nom. plur. лопáткы in Gal. струк dagegen in ВС. струк на кукурудзьі = Maiskolben.

лопаткы́ Г. Hungerzwetschen.

лопóвка НД. рурка, котрóў тя́гнуть винó з бóчькы, Weinheber magy. lopó.

лопоньíти Ду. rauschen (mit den Flügeln). дúка кýриця злопонúть і знов ся́де die wilde Henne (Birkhenne) flattert rauschend auf, doch setzt sie sich bald wieder.

лопушúстый ВС. breit (von Blättern) eigtl. breit, wie Blätter der Klette (лопýх, lappa).

лоскáч Ґ. Angeld, завдáток „што ýлоскає по руцьі“ (ýлоскає = вилоскає, вибє, вúплескає; по тóкмі лóскають в долóнь).

лóтарь Ґ. Ир. К. Sumpfdotterblume, Caltha palustris.

лошýк ВС. einjähriges Fohlen. дóкы му гŏд миné, дóти лошýк; подóбат вже на коня́.

лубáрнє Я. де луб мéлют. Gärbermühle; Gärberei (луб = Rinde).

лýдина Я. Kleidung, Kleider. місце на лýдину.

лýк-чеснóк О. Art Allium.

лускá О. Schuppe.

лускогорíх О. Nussknacker, Nucifraga caryocatactes.

лускóріх НД. Myoxus glis, Siebenschläfer.

лýснути НД. knallen. лýсне карбачóм er knallt mit der Peitsche.

ля́ця ВС. plur. ляци genit. ляць „до чого прибива́ть ши́нґлы“ Sparren.

ля́шува́ти МЛ. чатувати, чи́гати, кіт ляшу́е на мыш die Katze lauert auf die Maus.

ле́щок Я. Klee, Trifolium.

любѝсток О. Liebstöckel, Levisticum officinale.

(любити). най ся лю́бить Ир. Д. припрошують так н. пр. при їдїню etwa: ist es gefällig, belieben sie! — то́бы люби́ли зна́ти? ist es Ihnen genehm das zu erfahren?

любшкы́ Лв. Liebesmittel. таки́ завда́сть любшкы́, што́бы ся люби́ти або што росчи́нить (розчи́нить).

лю́шов Я. до митя́ на́чиня цебри́к.

м. ма́ґла Пу. Haufen. злото і стрібло у маґлах (cf. могыла et мы́ґла).

ма́жа Стр. magy. mázsa eine Art Gewicht.

май ВС. Бі. in der Bedeutung sehr. бринда́к ду́ба май лю́бить der Maikäfer kommt auf Eichenbäumen gerne vor. май не добре = дуже не до́бре. майма́й НД. kaum; geht noch an; ще май-май буде́ es geht noch an, es reicht noch knapp aus.

ма́йош, ма́юш Ир. Л. Д. кишка magy. májos Leberwurst.

ма́ленько Пу. МЛ. Лв. ein wenig; etwas. не мо́жете зайти́ ма́ленько до ме́не? können Sie nicht zu mir auf eine ganz kurze Zeit kommen? ма́ленько бо́льше etwas mehr. ма́ленько густа́ трава́ wenig dichtes Gras. ма́ленько горба́тый etwas buckelig. ма́ленько зго́дя Вл. nach einiger Weile, nach kurzer Pause. улойшли́ ма́ленько да́ле sie legten eine kleine Strecke Weges weiter zurück. ма́ло Вл. Кв. О. Ир. etwas ма́ло нам загуди́ spiele uns ein wenig vor. ста́ньте ма́ло. пости́йте ма́ло. начи́нить ма́йоші ка́шоў та ма́ло мня́са покла́де. — ма́ло полежа́ти ein wenig ausruhen. psl. **мало** adv. μικρόν, βραχύ, ὀλίγον parum. **мало полежавъ** = трохи полежавши. — мало не МЛ. Вл. Лв. fast, beinahe. ма́ло не по́уный пуга́р.

малюґова́тый Д. пр. свиня́ малюґова́та што ма́є у́ші (уші тут значить: решетину, угракы, Cysticercus, Finne).

малю́х. малюшо́к МЛ. kleiner Mensch, Knirps, Zwerg.

ма́мка З. Пу. Вл. Лв. ВР. Mutter, Mütterchen; ма́мко мо́я старе́ньокая! meine alte Mutter!

ма́нґоль Я. Mange. ма́ґель. тачёўка Я. валок до маґльо́ваня.

ма́нна МЛ. der von den Bienen gesammelte Blütenstaub (sic!)

мара́ бы спови́ла І. der Teufel mag es sagen.

мараморя́нкы Л. nom. sing. мараморянка. я́блыка черлéні.

маржи́на Ян. К. et ма́ржина К. Vieh, pecus.

марже́чий Ян. Vieh-, für das Vieh bestimmt. бі́лий бура́к марже́чий (ма́рга = Vieh). маржны́й К. item.

марика́нка Я. така́ ріпа eine Abart der Kartoffel. марика́нка мнєка́ і во́дєна; ра́но прихо́лить, ра́нче май як дру́га ріпа.

мартє́нка Я. plur. мартєнкы́ Schneeglöckchen, Galanthus nivalis.

маслáґ ВШ. Fischsamen, Coccuius suberosus, крути́зна на ры́бу; маслáґ купу́уть в бо́ўты́ (в склепі), товку́ть і даўть у кі́сто із мукы́; мета́уть пак тото́ кі́сто до волы́ а пото́м пак збира́уть ры́бу, што уня́нчена горі́ пла́вле по воды́. маслáк З. копа́ти гли́сту вадь нарубáти

мня́са з воробка́ молодо́го, пак масла́к поте́рти на му́ку і мета́ти то́є на во́ду — ры́ба уд маслака́ подурі́є і мож іма́ти рука́ми.

масны́й борщ МЛ. заправлений „що впоряди́т.“

масть З. Schmalz. масть сви́нна. кедь гу́ску утучиме́, тако́жь з не́йі „масть гу́сяча.“ — масть коровяча = ма́сло З.

масти́ти хы́жу НД. die Hütte mit Lehm bestreichen.

ма́ти надьі́ю НД. vertrauen, Vertrauen setzen. я ма́у надьі́ю у Бо́зьі.

ма́тиця ВС. Bienenweisel. у кимаку́ пчо́лы; май ста́рша пчола́ = ма́тиця. пчо́лы чи́нят кря́гу.

(мах) у маху́ Я. in einem Augenblick. у маху́ пізна́є.

ма́чанка З. dünner, in Milch gekochter Maisbrei. квасно́є молоко́ у́льляти в горни́ць та ве́речи ма́ло мукы́ кындири́чанойі, та пак, як закыпи́ть, то бу́де ма́чанка; — чир чі́нять у нас з кындири́чаної мукы́ = гал. коле́ша.

ма́чька Ґ. Katze, Mieze. мацу́р Ґ. Kater, Miez. ма́чата Ґ. junge Kätzchen. cf. magy. macska germ. Mieze, Miezchen.

мачи́нє Ян. Mohnstengel sammt Blättern. як сє ві́торобит мак, то лиша́є ся мачи́нє.

медве́дик ВС. медведю́к Р. Ім. Д. Maulwurfsgrylle, Gryllotalpa vulgaris.

медве́дицє Ян. Bärin.

меди́ти Гр. медом заправляти. па́ленка меже́на Гр. (für меджéна) = горівка медом заправлена.

мекекота́ти або ме́кати Ир. meckern. коза́ мекеко́че або ме́кать.

мела́й Я. Kukurutz. змерза́є мела́й, бо май студе́но.

мела́йна мука́ О. Maismehl.

ме́льчик МЛ. Schwanzwirbel. одрі́заў фуст коня́ ра́зом з ме́льчиком.

ментува́ти Пу. befreien, erlösen magy. megment

мере́нка ВШ. мересни́к І. Pfrille, Phoxinus rivularis

мери́ндзати Ґ. wiederkauen, ruminare. коро́ва мери́ндже.

ме́ртвоє тьіло Ир. Leiche. умерло́є (scilicet: тьі́ло). не́сли умерло́є Лв.

ме́рша Д. Aas psl. мръша cadaver. гуцульск. мерша Aas cf. ме́рха Schindmähre.

мерча́чька НД. Nasskälte; Sprühregen.

мета́ти ВС. werfen psl. метати βάλλειν, iacere.

мещéрниця Гр. головний бальок в хатьі́, сволок magy. mester gerenda = Balkenträger.

мы́нька або шу́тка ВР. Бі. Вл. Kätzchen, amentum, iulus.

ми́рно МЛ. ruhig, спокійно.

ми́са НД. grosse Schüssel, вели́ка миска psl. миса πίναξ, patina.

мыто́ Лв. в укр. ми́то Mauth. čech. mýto psl. мыто merces; lucrum.

ми́цька Г. Kätzchen, amentum. мицькы́ або шуткы́ (по сусїдних селах).

мы́шачий оге́нь або бомбачьо́к сьві́тлый у те́рню май бо̂льше сьві́тить Ґ. мы́шачий о́гник ВС. Leuchtkäfer, Lampyris noctiluca.

мы́шка К. Вл. ВР. мы́шька Ир. Armmuskel cf. psl. мышьца.

мідянкы́ Г. weisser Bienensaug, weisse Taubnessel, Lamium album.

мо̂ль Лв. Motte. мо̂ль пойі́ў. муль пойі́ла Г.

мільчина́ НД. Seichtstelle im Wasser.

мі́сто Бі. МЛ. Ду. = гал. місце, locus. у трьох міста́х an drei Stellen, an drei Orten. на міство, де пасу́т МЛ. тако́е мі́сто. psl. мѣсто τόπος, locus. в Гал. тепер „місто“ означає звичайно oppidum pol. miasto давнїйше градъ, го́родъ (властиво місце обгороджене, укріплене).

мі́сто Пу. praepos. statt, anstatt. обы́ обста́ли мі́сто стары́х черцїв Пу. dass sie statt der alten Mönche bleiben würden.

(мі́сяцьі) в О. 1. пе́рший сы́чень 2. другий сы́чень. 3. ма́рот 4. бе́резень 5. тра́вень 6. би́дзень пе́рший 7. би́дзень другий 8. серпень 9. покрівний (що Покрова на нїм. Покрова пр. Богородиці припадає однакож в жовтнї $^1/_{10}$). 10. жо́ўтень 11. падо́листень 12. андрійів.— в Я. 1. сы́чень (лють, студено) 2. дру́гий сы́чень 3. ма́рот 4. бе́резень 5. май 6. би́дзень 7. дру́гий би́дзень або илеви́й. 8. се́рпень. 9. жо́ўтень. 10. падо́листень 11. гру́день (вже грузь ме́рзне). 12. андрійів (в т. м. Андре́я, що вовке́ хо́дет — сьв. Андрея припадає вже $^{30}/_{11}$).

міхы́рь О. Лв. Blase, міхур. genit. міхы́ря.

міху́нка З. Lycoperdon, Stäubling. як у́схне, то фу́кать із не́йі чьо́рным по́рохом.

млад О. genit младу Rüster, Ulmus. младо́вый О. з мла́ду. дошке́ младо́ві.

мно́го О. Ґ. Ду. ВР. Вл. Лу... viel. премно́го О. Р. sehr viel.

мно́жество Стр. Menge.

мо́вкушка Кл. Лв. Ґ. НД. Eichhörnchen, Sciurus (vulgaris var. carpathicus) magy. mókus. мо́вкушка лем у лы́сьі бывать Ґ. das Eichhörnchen wohnt nur in Wäldern. мо́вкушка ушка ма́є в верьх das Eichhörnchen hat aufgerichtete Ohren.

мовкушкы́ plur. НД. Backenbart.

моги́ла або ми́ґла Я. Haufen. моги́ла де́рева. наметала́ керти́на моги́лу вели́ку der Maulwurf hat einen grossen Erdhaufen aufgeworfen.

мозґола́ Бч. хляпавка, kothiges Wetter cf. гуцульск. маскала́ — розкаль cf. маза́ти, ма́зґати, ма́дзьґати.

мо́зок в ку́сьцьі (= кустцьі) Г. Knochenmark.

мозу́ль Г. plur. мозулы́ Schwiele.

мокля́жник Рос. Salvia glutinosa, klebrige Salbei.

мокрота́ Лв. Feuchtigkeit psl. мокрота ὑγρότης, humiditas.

молибо́ МЛ. або жа́воронок Alauda arvensis, Feldlerche. genit. молибо́га.

мо́лодь Ир. = леґіньчукы́ Jugend. на́ша мо́лодь.

молодина́ НД. junge Triebe. молодина́ на де́реві у́бивать ся або обно́влять ся, што у́росте.

моло́тник НД. Drescher.

мо́лоч ди́кый Лв. Taraxacum officinale, Kuhblume.

моло́чаник О. Milchner (beim Häring).

мо́моч Г. Teichrose, Nymphaea.

моржола́ Г. Morast, трясавиця.

моркі́вник НД. wilde Möhre.

морконы́ти МЛ. brummen. морконúть медвідь на чоловіка.

моркота́ти Бі. murren. медвідь моркóче.

мормоны́ти Г. brummen, murmeln, murmurare. мормонúт медвідь.

моро́з Ян. in der Bedeutung: Reif.

мох Лв. Л. in der Bedeutung: Flaumfedern.

мотуза́рь Стр. Seiler.

мохна́лька Лв. Assel; Tausendfuss. мохна́лькы у вохкы́х мі́стах die Asseln kommen an feuchten Orten vor.

мохня́нка Д. plur. мохнянкы́ Salvia argentea L., Silbersalbei.

мо́шка Ян. Blattlaus, Aphis.

мудина́ НД. мудьі́ ВС. Evonymus verrucosus, Spindelbaum.

мужчи́нске убране́ Я. чорні штани, schwarze Hosen.

муль Г. Motte; Pelzmotte. муль пойі́ла кожухы́; в за́пертум мі́стьі, де не є во́здух, порти́т, да ле ся укло́чит.

мули́ти МЛ. in der Bedeutung: unterwaschen: му́лит вода́.

му́лявиця НД. дрібненька риба, ganz kleine Fische. наіма́ў само́йі му́лявицьі.

муращівни́к Ім. Achillea millefolium, Schafgarbe. сыку́ть і даю́ть в отру́бами для пульо́к і кача́к.

му́рий О. graubraun; schmutzig braun укр. му́рий.

мурни́к Лв. Maurer.

муро́ва ла́стовка Лв. Fensterschwalbe, Chelidon urbica. вадь на хлы́ві бы́вать, вадь вон; ластовкы́ беру́ть ка́лу — із ка́лу з я́рка пра́влять гнізьдо́.

мурянка Стр. ВС. plur. мурянкы́. Ameise, Formica. гомо́к або бе́рег мурянчаный Ameisenhaufen. мурянко́ві мішкы́ Стр. Ameisenpuppen, sogenannte Ameiseneier.

мурянчачий Г. der Ameisegehörig, Ameisen-. хло́пец говори́т до дру́гого, як найде́ мурянкы́ в ку́пі: ци ви́дьіў єсь мурянчачого царя? тай купи́нку ме́че на хло́пця.

му́са Кв. Noth; Nothwendigkeit. чоловічку, ци вам му́са?

му́сати О. müssen. му́саєте іти́ во мноў.

мухар Ґ. або комар Ґ. plur. мухары́. комары́ Gelse, Schnacke.

мухари́цє Ян. plur. мухари́цьі Eintagsfliege, Ephemera.

мяса́рня Г. Fleischbank, ятки.

н. на́близь І. nahe. von der Nähe, in der Nähe. я на́близь медве́дя ви́дьіў ich habe den Bären von der Nähe gesehen.

наборыка́ти Г. aufwühlen. вода́ наборыка́ла я́му тай показа́йла зе́млю, што не мож ора́ти.

на́видьіти Лв. gerne haben; gerne sehen.

на́вилок ВШ. plur. на́вилкы = пласт сі́на.

навнува́ти З. слабувати. навну́є на но́гу = слабує на ногу.

на вдя́ку кому́сь Д. Jmdm zu Gunsten.

навхте́ма ВШ. навсе, на віки.

на́ґлик Я. зело, цвите червоно.

надібний Ян. що надобить ся, придатний tauglich, nützlich; anwendbar; verwendbar. я́щур (Salamandra maculosa) надібний до марґи́ни: як би напа́ло марґи́ну, як наду́є ся, пуска́є по́через ру́ку я́щура і бє руко́ў по порожни́ньі (по клу́бах) тай за́раз ле́гче марґи́ньі (забобон).

надьіва́ти ся. наздьіва́ти ся НД. aufgespiesst werden. надьіти Г. spiessen. сорокопу́да надьіва́є бомбака́ на терни́ну der Würger (Lanius, Dorndreher) spiesst Käfer auf Dornen.

на́джуґа З. пыска́тый чоловік, що (што) лю́бить ка́ждого удю́ґнути язы́ком, лю́бить сважа́ти ся ein zanksüchtiger Mensch.

надьіти МЛ. aufspiessen. сорокопу́да надьіє бомбака́ на терни́ну.

надтято́є молоко́ НД. коли доперва почало кваснїти.

нажаґли́вый Лв. jähzornig, aufbrausend, auffahrend. жона́ нажаґли́ва Лв. што ду́же го́й-

кать, не дає́ пи́ти ґаздо́ви па́ленкы (ко́бы пак сама́ не пи́ла!) cf. на́джуґа psl. **жєшти** urere. accendere praes. **жєгѫ** et **жджгѫ**.

на́зывка ВР. Name. ка́жду на́звыку памята́у.

нази́мча або годувча́ МЛ. теля́ шо ма́є гуд; два́годак шо ма́є два го́ды. три́годак шо ма́є три го́ды; — ож ма́є чоты́ры го́ды, то вже вул.

нака́з Л проповідь, Predigt. нака́з говори́ти в церкві in der Kirche eine Predigt halten.

на́кой Гр. на́коли Г. Стр. наколи́ НД. wann; wenn. наколи́ я прийду до те́бе, што́бысь буў гото́вый НД. на́коли пчо́лы не но́сять Стр. на́коли бомбака́ ки́не, то у́тече wenn man den Maikäfer wirft, so (entflieht er) fliegt er weg.

нала́дити ся ВШ. Ир. sich einrichten; sich vorbereiten. налады́м Ир. bereiten wir vor.

нале́пкати ВШ. налїпити. нале́пкати ка́лу на стыну́ die Wand so mit Koth bewerfen, dass derselbe daran hängen bleibt.

намі́сячна ре́дьква Ир. Monatsrettig, Radieschen.

намі́т Ир. що вода́ наме́че, хоть гли́ну, хоть ка́лу. Великый намі́т.

нам у́л НД. Schlamm.

намулянкы́ Ир. ganz kleine Fische nom. sing. намуля́нка.

намятели́ти ся Ир. sich aufblähen; aufgetrieben werden. коро́ва намятели́ть ся, кедь свіжойі комави́цьі ся напасе́. cf. мяти psl. **мѧти**.

нанади́ти сокы́ру НД. на сте́рте во́стрє наметáти новы́й ку́сень желы́за, приваріти — а во́дтак закали́ти.

нани́кати ся Г. або напозира́ти ся Г. sich satt sehen, надивити ся. нани́каў ся або напозира́ў ся на квітки́.

на ньічо́ Рос. = ньі на́ що, у Бойків часто: на-ньі-на́-що.

напе́кати Ду. навалити, übermässig aufladen. напе́каў во́з соло́мы. напе́кать ся ды́ньі, як коро́ва.

напернóвка Ир. Вл. Schirm; Sonnenschirm magy. napernyő.

напе́рстник О. Fingerhut.

напо́сльід НД. am Ende, endlich.

напря́тати П. häufen, aufspeichern. напря́тати кындири́цю на́ зиму Mais für den Winter aufspeichern.

нара́квицьі Я. Pulswärmer. з гарáсу, гарасо́ві; воўне́ні.

наре́мный Стр. НД. heftig, aufbrausend. наре́мный дощ starker Gussregen, Platzregen наре́мный чоловік hitziger Mensch. cf. psl. **рамѣкнъ** ῥάγδαῖος, impetuosus; **рамѣкнѣ** ὀξέως, celeriter.

наречи́Д. ernennen, іменувати. нарік го інспе́ктором er ernannte ihn zum Inspector.

на руцьі́ Гр. an der Hand, bequem. не на руцьі́ меньі́ = то меньі́ не вигодно.

на́ силу Д. mit Gewalt, gewaltsamer Weise.

насы́пати МЛ. schütten. насы́паў по́ўну скля́нку воды́.

на́-скорі О. schnell. на́-скорі ла́годжене шатро́.

насчеви́ти Лв. НД. besuchen. насчéвиў хво́рого. насчéвиў сусы́да. freq. насчевля́ти. насчéвлять кумéдію cf. čech. navštíviti besuchen: návštěva Besuch. ukr. навістити, навіщати psl. **навѣдити. навѣждати**.

нать у кро́мплыв (крумплїв) НД. Stengel sammt Blättern der Kartoffelpflanze.

ната́ла́віти Стр. набряскнути ein aufgedunsenes Gesicht bekommen. ната́ла́віє с піяньства.

натягну́ти чо́боты З. die Stiefel anziehen. натя́г чо́боты. іззу́ти чо́боты З. die Stiefel ausziehen. іззу́ў чо́боты.

наўперше ВШ. найперше.

находи́ти ся НД. gefunden werden. джа́воронка нахо́дить ся у нас die Lerche kommt bei uns vor.

нача́рвити НД. junge Brut gebären, Eier absetzen (von der Biene). ма́тиця нача́рвить

не! Ян. nein, nicht.

небожётко Я. armes Wesen; unglückliches Kind. сиротётко-небожётко.

нево́ля бы тя йі́ла Стр. проклон: in Sklaverei mögest du verschmachten!

недо́луг. недолу́г недолу́га Вл Taugenichts. недолу́гий unvermögend, unbeholfen. бі́да недолу́га.

недопра́вленый Іва́н Ґ. негодя́й, незру́чный.

недоро́слый 1. НД. nicht herangewachsen, die völlige Grösse nicht erreicht. ты не доро́сла, за што мене́ бєш!

не́жить Вл. Ир. Katarrh. не́жить вели́ка.

незаху́дный ВС. unzugänglich.

нездобри́ло ми ся Лв. es wurde mir übel. недобри́ть ся менї es wird mir übel.

необа́вки О. ohne zu säumen, bald, schnell.

не онь дале́ко Г. ВС. не дуже далеко. не онь дале́ко: за́раз ду́йдеш Г. (коло Сигота: за́раз дойіхаш!).

несере́ньча Мар. Unglück. psl. съръшта occursus; casus. в угорскоруск. сере́ньча fortuna magy. szerencse в славяньского).

нетрібня́к Вл. Taugenichts, непотріб.

неу́кость Лв. Unwissenheit.

не є Ян. ВС. = нема́, ньіт. тако́го зела́ не є у нас.

ни́вина Я. Brachfeld, переліг. по ни́винах росте голубі́й, го́лубо цвите́.

ни́занка Мар. шнурок насиляних (нанизаних) кораликів, перел і т. п.

ни́кати Г. Л. ВС. schauen, blicken; gucken. гала́с ни́кат у во́ду — на́раз пу́йде до воды́ і і́мать ры́бу, ож тра́фит Г. die Seeschwalbe blickt spähend ins Wasser; auf einmal schiesst sie in dasselbe herab und fängt einen Fisch, wenn sie solchen trifft. ни́кать крузь оболо́к вадь позира́т er blickt zum Fenster hinaus ни́кай крузь вызо́р! schaue durch's Fenster! не добрі-сь ни́каў Л. du hast nicht gut geschaut.

ніко́ли Бі. менї ніко́ли іти́ = я не маю часу іти.

ныр Лв. Гр. (нир) низ, рівнина, болотиста рівнина; млака. magy. nyir = Ebene.

ны́рський Ґ. НД. морский marinus, Meer-. ны́рська воро́на Ґ. або ны́рська ка́вка НД. Mandelkrähe Coracias garrula в Гал. морска воро́на (так прозвана задля сьвітлої барви мовби який птах заморский гл. Початки до уложення номенклятури і терміольоґії природописної, народної. Написав І. Верхратский II. р. 1869. стор. 9. Зрівнай також лемківск. ныр ске паця=морске паця, морске порося Meerschweinchen, Cavia cobaya).

нич Г. nichts. на Поділю: ныічо́, ныіщо́. булш нич не ка́жут.

ньікуды́ Я. nirgends wohin, nirgends.

ньі́мко Ім. schweigend, ohne zu sprechen. ньі́мко чини́ть er thut es stillschweigend. ньі́мкость restrictio mentalis cf. psl. нѣмъ.

ньі́мчик Пу. plur. ньі́мчикы eine Vogelart „сподом жо́ўтый, зве́рьхы бу́рый“.

ньі́ с чо́го Лв. = нї з чого aus nichts. ньі́ с чого взя́ти.

наладúти Лв. zurichten; vorbereiten; zu Stande bringen.

ньіт Г. Лв. МЛ. ВС. Ґ. Стр. ВШ. НД. nein; es giebt nicht; nicht. у нас то́йі пти́цьі ньіт bei uns sind diese Vögel nicht zu finden. цы розумі́єте мене? де бы ньіт! versteht ihr mich? warum denn nicht! цы вже цьіла́ спі́ванка? ще ньіт! ist das Lied schon zu Ende? noch nicht!

ньі́што НД. (ништо) nichts.

ньі́як Лв. auf keine Weise; unpassend, unschicklich. кажіт вы, бо меньі́ ньі́як sagen Sie es, denn mir schickt es sich nicht!

новинкы́ (новинки́) Ду. Г. ВШ. Zeitung.

но́готь НД. plur. но́гтьі Fingernagel.

нора́ Д. in der Bedeutung: Quelle, fons.

нори́чка Ян. „йіст корі́нє у збі́жю (по думцьі тамошного люду); кіт єйі не йіст“ Spitzmaus, sorex (мідицьі живуть лише мясним кормом, іменно комахами).

ношу́льі Р. Tragbahre, гал. ноші. мерцє́ ві́несли на ношу́лях.

нуздрі́ Рос. ні́здря, Nüstern.

нярува́ти Рос. виграти magy. nyer.

ня́ньо Бч. Лв. З. нє́ньо МЛ. Vater. іди до ня́ня! Лв. geh zum Vater. по́йте ня́ню! Лв. kommen Sie her Vater! dem. ня́нько. ня́ньочко (пещено). —

няню́знина Д. „што ня́ньо ли́шить дьі́тьом“ nach dem Vater Geerbtes вадь вӧтцӧ́вщина Д. — матери́знина Д. nach der Mutter Geerbtes.

о. о́бӧд genit. о́бода ВР. така́ ігла́, што не ма́є у́шка eine Nadel ohne Oehr. дай ми о́бода cf. бости, stechen.

обзу́р Г. візіта, Visite. на обзу́р = на візіту.

облада́ти чимсь Бі. inne haben, sich womit beschäftigen; zurecht führen; Ordnung erhalten. в жельі́знӧй ба́ньі то́плять руду́; ньі́мцьі тым облада́уть.

обле́нный Бі. gleissnerisch, облудний; облестний. обле́нный чолові́к, обле́нник Gleissner.

облечи́ НД. ankleiden. ле́гко облеченый leicht gekleidet.

обли́ча ВШ. Aussehen; Gesicht. Айбо церькӧвни́к быў такы́й на обли́ча, як тот пӧп. psl. обличиѥ ὁμοίωμα similitudo.

обнови́ти ся Лв. sich erneuern, sich verjüngen.

оболо́к МЛ. о́болок Лв. НД. et о́блак Лв. Fenster.

о́браз НД. in der Bedeutung: Antlitz, Angesicht. на́ троє ся кли́че: „о́браз, лице́ вадь тварь“. сма́глява тварь ein bräunliches Gesicht.

обра́зчики Я. kleine (Heiligen-) Bilder.

о́брідка Ім. adv. selten, зрідка. пацка́н о́брідка нахо́дить ся по хльі́вах.

обро́ба НД. eigtl. Bearbeitung; Behandlung; Anbau. виногра́д копа́уть три ра́зы, кындири́цю

двичи. іде́ на пе́ршу обро́бу або на пе́рше копа́ня.

обсокоти́ти ся О. обезпечити ся sich versichern.

обста́нути НД. in der Bedeutung: sich verlieren. посыпка обстане.

обста́ти Пу. остати zurückbleiben. обста́ла вдови́цьоў sie blieb Witwe.

обстоя́ти ся Лв. остати ся. я сама́ обстоя́ла ся.

обты́ти Мар. sehr fett werden. свиня обты́ла das Schwein wurde sehr fett. — сы́ра свини́ще ду́же обты́ла das graue Schwein wurde sehr fett.

обчалува́ти Г. учалова́ти Г. счалува́ти Г. обманити, ошукати. обчалува́ў мня на я́рмаркови=обклама́ў, обшахрова́ў magy. csalni beschachern, betrügen. cf. чарувати ukr. чаклувати.

обче́рти ВР. abschälen praes. обы́чру. обы́чруть де́рево, обы́ у́схло.

овес ВШ. на́ськый ове́с зеленцьо́вый май позди́ть, май по́зно досты́гать; дру́гый амери́цькый — тот ра́но прихо́дить, май є́мше — тре́тьій по́льскый є́мший уд зеленцьо́вого.

о́гарь ВС. Larve der Rinderbiesfliege, Hypoderma bovis.

огва́ра Лв. обмова, Verläumdung.

огиро́чьок Вл. dem. від огиро́к Gurke. малы́й ги огиро́чьок, не упа́дь! зр. украіньск. „мале́нький, як гуро́чок“.

огняни́к МЛ. ВШ. огняни́ця МЛ. Eisenbahn; Locomotive.

огняни́к ВШ. „по́тя, што в ночи́ лы́тать в польо́х, пиля вöд“. eine Vogelart.

одбира́ти ся Лв. одходити гет; прощати ся.

одва́жливый ВШ. „що поче́кать“ bedächtig.

одгваря́ти (в Унгварскій вармеди) одповідати. одгва́рять = одповідає, одвітує. гва́рить (в Перечинї) = говори́ть.

о́двіт дава́ти Лв. in der Bedeutung: verantwortlich sein. я дава́ў о́двіт в тому́ ich war dafür verantwortlich.

одвітли́вый МЛ. verantwortlich. я в тому́ одвітли́вый ich bin dafür verantwortlich.

одві́товати Лв. Ир. МЛ. antworten.

одгваря́ти (в унгварскій вармеди) одповідати. одгва́рять = одповідає, одвічає. — гвари́ти (в Перечинї) = говорити.

оддава́ти Вл. in der Bedeutung: einen Geruch verbreiten, wornach riechen. вода́ оддає́ мустом das Wasser riecht nach Dünger.

о́дьінь Д. ВШ. Kleidung. поба́брана о́дьінь beschmutzte Kleidung. ма́є мно́го о́дьіни er hat viele Kleider. — одьіня́ ВШ. item. ушы́тко одьіня́ ново́є найшли́ ВШ.

одкіря́ти ВС. відганяти. сорокопуда одкі́рят од гньі́зда соро́кы. (cf. magy. kerget = гонити).

одклони́ти ся Лв. відхилити ся. Одклони́ў ся шу́гай в о́сени од ме́не, На тепе́рь два ро́чькы ду́бнуў ко́ло ме́не.

(одно). то одно́ Я. das ist dasselbe.

одно́пальцьі Я. з воўни рукави́цьі з одни́м па́льком.

одню́д Вл. отнюд in keiner Weise, durchaus, ganz und gar; gänzlich; одню́д не мож absolut unerlaubt; одню́д не чека́у тя ich werde in keinem Falle auf dich warten; одню́д не хо́чю ich will durchaus nicht; одню́д не прода́м ich werde (es) auf

keinen Fall verkaufen psl. **отънѫдъ** prorsus, omnino.

одомкну́ти ся ВШ. відхили́ти ся. ды́вкы! одомкны́т ся во́д во́зыра! = дівки! відхильіть ся від вікна!

одповісти. одповіда́ти Д. одвітити. одвічати, одвітувати antworten. вон одповість (удповість).

о́желед ВС. Л. gen. masc. о́желедь Лв. **о́желыдь** Я. О. **ожеле́дь** Вл. gen. fem. an Baumästen zufrierende Eiszapfen.

озимный Ґ. озимий. **озимое** жито. Winterroggen. **озимна** пшени́ця Winterweizen.

озимок О. Ду. те́ле, що вже не ссе; потом теля́ця; як се відлы́тить: коро́ва О. таке́ теля́, што перезимува́ло Ду.

о́кить Ян. О. І. Reif an Bäumen. що примерза́є на де́ревах Ян. коли побі́лыє на де́реві І. сам сниг на де́реві О.

о́крем Пу. ausser, mit Ausnahme, mit Ausschluss. о́крем ра́я Пу.

окре́мый О. Лв. besonder, **окре́ме** = осі́бно. **окрі́мный** Вл. abgesondert, separat. **окрі́мна** хы́жа besondere Hütte.

окре́мішный Стр. **окремі́шный** Лв. besonder; abgesondert. **окре́мішні** сусы́кы.

о́леница Д. Hirschkuh. о́леня МЛ. о́ленятко Д. оленьча́ Л. plur. о́ленята. о́ленятка. оленьча́та= kleine, junge Hirsche, маленькі, молоді оленьі.

оли́фір plur. олифірі́ Бч. Pirol, Goldamsel, Oriolus galbula.

о́мело ВС. **омело́** Бі. weisse Mistel, Viscum album. о́мело ма́є бомбурішкы на со́бі, тако́є гей клий; дають свиня́м йісти; беру́ть на герти́ку (Volksmittel gegen Lungensucht — höchst wahrscheinlich wenig wirkend). з Марамаро́шчини леґіны́ беру́ть омело́ на „коси́цьі" за клебаны́.

онь НД. Гр. Лаг. онь тепе́рь єсь прийшо́ў erst jetzt bist du gekommen. не онь бога́тый nicht reich, nichts weniger, als reich. не онь тяжко́є nichts weniger, als schwer. не онь легко́є nichts weniger, als leicht. — му́ха ссе, што онь кров іде́ ВС. = муха ссе, що аж кров іде.

она́джити Лв. sich herumtreiben. кувік, што она́джить в зимі, сы́ны є́му кри́ла.

она́дьіти Стр. І. etwas machen, verrichten, treiben; sich womit beschäftigen; — werden. што она́дять = що не́будь роблять. она́дьіуть = щось дію́ть. — бомба́к (Maikäfer) із хробака́ пак она́дьіє, обмі́нить ся Стр.

опоздити се Кв. sich verspäten. freq. **опоздже́ти се. опоздию́ се. опоздже́ю се** psl. **опоздити** βραδύνειν, tardare.

опоясати Рос. umgürten čech. opásati pol. opasać.

опси́ґа Я. опси́ґа ны́ до ны́чо́го; не хосну́є ні́хто́, ні́я́ка ґа́лиця не йіст. — **опси́ґа** або **осе́тий** ма́є черво́ні коси́цьі О. die Kratzdistel hat rothe Blüten. Cirsium arvense.

опсиґова́тьіти Я стати опси́ґою. По думцьі люду: „ове́с опсиґова́тьіє, перове́рже се на опси́ґу, як ра́но посьія́ти".

о́пят Пу. МЛ. Синевір в Мар. **опя́т, упя́т** Д. ВШ. Бі. З. **впят** ВШ. Стр. **у́пять** К. wieder. psl. **опять**. čech. opět.

о́рябка Ян. Haselhuhn, Bonasia vulgaris.

орани́ця Л. Ackerfeld; frisch geackertes Feld.

осетни́к Г. ВС. осятни́к Лв. Cirsium arvense, Ackerkratzdistel.

о́станок ВШ. Rest.

оста́тый НД. mit langen Grannen, lang begrannt. пшени́ця оста́та Bartweizen; пшени́ця голо́мша = пшени́ця без вуст (т. є. без усів), яре́ць голо́мша = ячмінь, що не має луски. яре́ць двашоро́вый zweizeilige Gerste. яре́ць шістьшоро́вый sechszeilige Gerste.

остріш З. Ду. ВС. plur. остріші. о́стрыж plur. острыжі. після опису: Acerina cernua, Kaulbaursch. „на хребто́ви сто́йіть гей щіть“.

остро́ги у ко̨гута́ ВС. Sporne (beim Hahne).

остудова́тый Бі. рябий або остудова́тий жид, що має осту́ди (chloasmata, Leberflecke).

отворя́ти Лв. отвирати. отворя́йте = отвирайте.

охля́нути Ім. ослабнути. ухля́ў = охляв, er wurde matt, er wurde schwach.

оцьіль genit. оце́ли (оцїль) З. Ир. Stahl franc. acier. наоцели́ти acérer stählen. ба́лту мож на пёў наоцели́ти.

очко́ в вёкныі О. Fensterscheibe.

ошколяни́к Д. Schüler.

п. па́вечерок Стр. НД. Vesperbrod, Jausen, Abendessen, підвечі́рок; пото́м вечера́. павечерова́ти Vesperbrod essen, підвечірковати.

павзи́на Гр. грубий друк (cf. гал. па́уз = друк, що кладуть на віз навючений снопами або накладеный сїном, де инде: рубе́ль; відтак verb. припаузи́ти=прирублити=друком приложити снопи або сїно).

павити́ця Ґ. Winde Convolvulus.

павіса Д. Бі. ВР. Fahne (namentl. Kirchenfahne) або завіса. купи́ти павісы до це́рькви. черле́ні павісы rothe Fahnen. чо́рні павісы schwarze Fahnen.

па́воров Ґ. Winkelranke, Ranke, cirrhus. ды́ня пу́стить па́воров; та́кы пасу́ля і горо́х пущя́ють па́воров. па́воровы. па́воровикы НД. Ім. у винограду die Gabelranken der Weinrebe, vermittelst welcher sich diese Pflanze an anderen Sträuchern, Bäumen oder Stangen festhält cf. psl. **павразъ** ligamen, ruth. по́воров čech. provaz = Seil, Strick.

пади́волос ВС. Schachtelhalm, Equisetum. пади́волос Г. Kuhblume, Taraxacum officinale.

па́жить Д. ВР. толока, мала трава, kleine Weide, Trift. psl. **пажить** pratum; herba, gramen. по па́жити хо́дить коропа́ня Д. auf Triften kommen Kröten vor. пасу́ть на па́жити ВР.

па́зити ВР. пилувати, стеречи. пазь до́бре! = пильнуй добре! уважай добре! psl. **пазити** attendere.

пак Гр. wieder; auch als Einschiebsel ohne Bedeutung та пак пёду гет.

па́клик О. Päckchen. па́кля дуга́ну Лв. = пачка тютюну. па́клики дуга́ну. cf. čech. paklík.

пала́нок О. magy. palánk das Staket.

палгы́ Бі. слої в дереві.

па́ленка Лв. Branntwein, у Лемків палюнка čech. hořalka, kořalka, pálenka.

пали́ти ся вадь пристига́ти Гр. садови́на пали́ть ся вадь присти́гать.

па́лысок на ры́бы Бч. вчі́нить з лы́скы плут; один коне́ц ід

горі за́гне. eine Art Umzäunung im Flusswasser, welche beim Fischfange angewendet wird.

па́ньія genit. паныйі Бі. Frau ukr. панїя, genit. панїї. кішáсонка = панна, паннунця (давнійше: княгы́нька).

пан-о́тець Стр. geistlicher Herr. у па́на о́тця.

па́нтлик Я. Bändchen, стяжка. пантликом звєза́ў.

папару́шка МЛ. Marienkäfer, Coccinella (septempunctata).

папару́за Бч. в МЛ. му́шка, му́шка-папару́шка! лети́ до Бо́га зву́дси, понеси́ сту́дынь, а ву́дти принеси́ тепло́! (приговорюють дїти).

па́пірок О. Schwimmhaut zwischen den Zehen der Ente, der Gans etc.

папі́ш plur. папіші́ О. Бі. Лв... Bekenner des röm. katholischen Ritus (властиво католики; назва давна з часів, коли ще теперішні унїяти були православними).

паради́чка Стр. plur. парадичкы́ Paradiesapfel, Lycopersicum esculentum.

пара́нник Лв. парадник, Stutzer, ein elegant Gekleideter.

пари́ло Г. im Winter nicht zufrierende Stelle im Morast. пари́ло або тепли́ця Р.

па́рна МЛ. подушка, перина; magy. párna.

парува́ти Гр. до́бре приходи́ти ся, passen. як ся вам упару́є в понедыльок.

па́семкы в ро́зьі оленя Л. Г. НД. Äste am Geweih des Hirsches. ку́лько па́семкув на рога́х о́леня, ту́лько ма́є го́дув Г. cf. па́синок cf. ukr. паси́ння.

па́синок МЛ. Nachwuchs, Nachtrieb cf. hal. паси́нє v. па́синки у тютюну. пасинкува́ти = пасинки відривати; пасинє тут: листки обсохлі, долом стоячі).

па́скудь Вл. бридь Вл. Hässlichkeit, Scheusslichkeit; Unflath. така паскудь.

паску́дниця Стр. 1) unmoralische Weibsperson. 2) Kreuzotter. паску́дниця дю́гне = змия укусить.

паста́я О. Hülse, legumen; Schote, siliqua. одна́ паста́я ґасулькі = один струк ґасолї (Гуцули в Дорі зовуть лушпаки а також і всю ростину Lunaria rediviva „пастая“).

па́токa Стр. чистий мед, Jungfernhonig.

патро́шити 1. ausweiden. ястряб, што зна́є куркы́ патро́шити.

паучи́на Ґ. О. ВС. Spinnengewebe.

па́цало Ґ. Wanst. па́цалы НД. Magen der Kuh.

пацка́н Ґ. ВС. ВШ. пацку́н З. ВР. Wanderratte, Mus decumanus. погрызе́, хоть що ВР. в укр. пацю́к; в гал. однакож: пацю́к = веперь, Schwein, Bork; паця = Ferkel).

пашина́ З. ВШ. „бі́лоє, твердо́є в мня́сьі“ Sehnen, Flechsen.

пахы́ у коро́вы Ду. Gedärme der Kuh.

пахня́чий Д. wohlriechend. пахня́чоє ли́стя wohlriechende Blätter.

пеку́чька ВР. добра чоловіку; іспече́ ся, мо́жна йісти. — рід дыні. Kürbisart.

пеле́вня Лв. стайня на ма́ргу і ко́ньі. у Лемків: пелевен = стодола.

пеня́ го зна́є Лаг. мара го знає, біда го знає.

пе́рьвоє молоко́ або кура́стра ВС. Biestmilch.

перо́ Ир. Fächer, віер, вахляр. перо́ Г. Schirm. возьми́ перо́, бо бу́де дощ ни́ньі.

пе́ра М. Ду. Бі. in der Bedeutung: Flossen, pinnae (beim Fisch).
пе́рвістка МЛ. корова, що перший раз ма́є теля.
перев'е́ртаник Кв. пляцок.
пе́ред тогі́дь Ян. im vorvorigen Jahre.
пере́инначити Рос. verändern. тото́ ма́ло пере́инначит er verändert dies ein wenig.
пере́йначька ВШ. Aenderung.
перепе́риця К. Ду. перепери́ця Бі. НД. Wachtel. перепе́риця лем у́хватить ся ма́ленько, та сяде упя́т да́ле ма́ленько Д.
пересе́рдє Рос. злість, гнів. Zorn, Groll.
перецу́бати І. langsam hindurchkriechen. пущу́ють ящю́рку (Salamandra maculosa), штобы перецу́бала че́рез ру́кы, штобы легкы́ ру́кы были́ до хоро́шаня (забобон).
перст Г. перст у рукы́ Finger. перст у ногы́ Zehe.
перста́ч. перста́к Я. Potentilla, Fingerkraut.
перть ВР. стежка, кудою гонять вівці; узка дорожинка.
пес Г. Hund (Männchen). соба́ка Г. Hündin. пся́та oder щеня́та Г. junge Hündchen. су́ка Г. eine Hündin, die Junge hat (in anderen Gegenden zwischen nec und собака kein Unterschied in der Bedeutung und сука = Hündin im Allgemeinen).
пестýнка К. Kinderwärterin.
пе́сця муха І. пе́ся муха Бі. Г. Ир. Pferdelausfliege, Hippobosca equina. бы́вать на псьі Ир.
пе́сцє молоко́ Лв. Wolfsmilch.
петро́вкы́ Лв. я́блика, што дохо́дять на Пе́тра, терпкы́.
пеца́н НД. Schmerle, Cobitis barbatula. кле́ньови подо́бен, при роты́ ма́є у́ста (= уса, Bartfäden), лу́ску ма́є барна́сту. (клень = Leuciscus dobula s. cephalus, Döbel).
пецы́цкий Ян. маленький, petit. коро́лик (Troglodytes) пецы́цкий der Zaunkönig ist winzig klein.
пе́чава Стр. Лв. скілько у́пече хлы́ба за оди́н раз в печи́.
печени́на Стр. Ім. Ир. Лв. НД. І. Braten, печеня : у Замішанців : печене мясо в укр. пече́не.
печі́с Ян. ли́стє бурач е́не.
печункы́ (печунки́) Г. plur. Leber.
пила́ З. Feile, пильник.
пи́ла НД. neben. bei. пи́ла млына́ = коло млина́. „як не знає у́повісти, говори́ть пи́ля млына́“. НД. пі́ля ВШ. попіля́ ВШ. — пи́ля належить віднести до укр. биля, старосл. подлѣ.
пили́ня МЛ. пили́нє Я. Sägespäne.
пилува́ти Я. Л. робити скоро, sich beeilen. ду́же пилу́є er eilt sehr (dagegen пили́т er sägt von пилити).
пи́нька Пу. НД. pudendum muliebre, vulva.
писа́рня Л. Kanzlei. čech. pisárna.
пи́скӧр ВС. plur. пискорі́ ВС. Wetterfisch, Schlammpeitzger, Cobitis fossilis. за́ то, што пищи́ть, то пи́скӧр.
писли́нец МЛ. Solanum nigrum, schwarzer Nachtschatten. на́колиб зьзьіу́, му́сит жолу́док покази́ти.
пи́цька Стр. plur. пи́цькы Pfrille, Phoxinus rivularis.
пышьковáти Ир. Blutfedern bekommen. голомпа́к пышьку́є або пора́стать в пышкы́ = в Гал. голопу́п (голопу́зя) дістає пишки або вбиває ся в палки.
пыщо́к ВР. Federspule.

півдруга (пӧўдруга) Ґ. anderthalb. пуўдруга-сто МЛ. hundertfünfzig.

піў-о́сьмый час Ян. halb acht Uhr.

пӧдбородник О. Sturmband.

підколі́нок Я. Kniekehle, fossa poplitea.

пӧдоймúти Л. aufheben; erheben; erhöhen. пӧдоймúти платню́.

пӧдполотя Л. Wachtel, Coturnix communis. крило́ пӧдполотя́ти ку́ртое der Wachtelflügel ist kurz.

підчіс Кв. з капусти листє, що варя́ть cf. печіс, чєс, чесати.

пі́клати ся о чім Ир. wofür sorgen, Sorge tragen. Не о тӧм ся пі́клаємє = не журимо ся про те cf. ukr. ніклува́ти ся, печи ся об чім psl. пєшти сѧ μέλειν, curae esse.

пі́книця ВС. пікни́ця НД. Лв. Bratwurst Wurst, ковбаса. на́роком чі́нят з кышо́к пікницьі; начіня́ут мня́сом с часнико́м. ВС. сма́жені пікни́цьі НД.

пі́мше ВШ. май потім, später.

пі́няжок Вл. Лв. Ир. пінажо́к Ґ. Hahnenritt im Eidotter „за́родок в жо́вчку“ Ґ.

пі́нязи Бі. Ир. Geld. мно́го пі́нязи viel Geld psl. пѣнѧзь δηνάριον.

пӧня́к ВР. (піня́к) збанок, Krug. зачери́ пӧня́к воды́. зачері́ть ми обá пӧнякы́. пӧня́к у́паленый із гли́ны cf. huzul. повниця, повничька. повнятко = Glas, Gläschen; Becher. cf. повний psl. пълънъ.

піпа ВС. ВР. Pfeife, magy. pipa.

пӧпа́к. піпа́к. пупа́к ВР. бібá́к К. Auswuchs. Beule magy. pup cf. lat. bubo ruth. in der Kindersprache: бубу etwas, was Schmerz verursacht.

пісча́нка МЛ. Sandboden.

пі́скавка Бі. Spitzmaus, Sorex. гл. пі́цкавка.

пістриґова́тий ВР. eigtl. bunt gefleckt; mit Sommerflecken, mit Sommersprossen. cf. пістрик, пістря́к пастра́к = Pustel, Geschwür. cf. psl. пьстръ.

пітоку́рник НД. Ду. Huhnzwitter, курій; не ку́риця, не когу́т; пітоку́рник не піє, лем хавчи́ть. НД. (Beim Haushubne tritt zuweilen der sogenannte Pseudohermaphroditismus masculinus auf, indem einige, sonst wie normale Männchen lebhaft gefärbte, mit langen Schwanzfedern geschmückte, jedoch schwach gebaute, zeugungsunfähige und heiser krächzende Individuen sich vorfinden).

пі́тя Ґ. МЛ. Küchlein. plur. пі́тята. більші = курча́та (nom. sing. ку́рча) = ку́рята.

пі́цкавка Д. І. Ир. Вл. піцкаўка. піцькавка (Вл. в унґварскій вармеди) Spitzmaus, Sorex. ма́чька піцкавку іскуси́ть і ли́шить die Katze beisst die Spitzmaus todt und lässt sie liegen (frisst sie nicht auf).

піч Ян. Лв. Ofen. на печи́. вели́ка піч.

пічова́ґа Ир. „ры́бка мала́, як черленоочиця у́повируе“ Rhodeus amarus, Bitterling.

пішáк К. Fusssteig.

плави́ня Вл. „што вода́ знесе́“. vom Wasser angeschwemmte Baumstämme, Zweige und dgl.

плат Ім. Vortuch, Schürze. леґіны́ беру́ть плат, обы́ ся не сму́гали (= не валяли) ґа́ты.

пла́тя Г. Стр. Kleidung. бíлое пла́тя хоть сорóчка. Hemd; Wäsche. — пла́тя ве́рьхньое Oberkleid.

пла́ха Ім. обте́саный, гру́бый ба́льок.

плека́чька К. НД. плекоту́ря або плека́чька Лв. Amme.

плеско́нька ВШ. Rhodeus amarus, Bitterling.
плесно́Я. Mittelfuss, metatarsus.
плете́ ся на язы́цьі Ян. ich kann gerade jetzt nicht aussagen, es kommt mir nicht in den Sinn.
пли́ска Гр. плистка Bachstelze, Motacilla пли́ска хво́щиком ма́хать die Bachstelze wippt mit dem Schwanze.
пли́стка бі́ла Ян. weisse Bachstelze. пли́стка жо́ўта Ян. gelbe Bachstelze.
плына́ Ґ. dünnes Häutchen, Membrane.
плыснява́ка О. Г. Бч. plur. плыснявкы́ за то, шо люблят сидыти в плыснявім мі́сты Бі. Assel; Tausendfuss.
плоди́сток НД. рід цибу́лї Allium fistulosum.
плотёвник Я. свердел великий до плотий.
плохоу́мний О. blödsinnig.
плужі́кати ВШ. girren. го́луб плужі́кать.
плянтю́га Стр. πόρνη, meretrix cf. psl. блѧдь. блѧдьница.
пляска́ня. пляска́нька Д. ры́ба ги доло́нь, жо́ўті ма́є о́чи.
пля́ха ВС. Fleck.
пно́рурок Л. пронурок. Wasseramsel, Cinclus aquaticus. гей пясть вели́кый, во́ле бі́лое, и́нше вшы́тко чо́рноє.
поба́брати Д. beschmutzen. поба́брана одынь.
поби́ванка Гр. хы́жа ши́нґлами (ґо́нтами) поби́вана (поби́та).
побива́чька Бч. З. мала́ сокы́ра до поби́ваня шинґлёв.
побі́йник Я. све́рдел до побо́йів, сере́дный. (побі́й = дах побиваний; Schindeldach).
побо́сти. ізбо́сти ВР. mit den Hörnern stossen; stechen. учо́ра той бык побо́ў хло́пця. во́л ізбо́ў. коро́ва зболá.
повережі́ня вадь нать вадь крумпле́ни́ня Лв. Stengel sammt Blättern der Kartoffelpflanze (cf. па́воров et ворожіля).
пова́дити ся Лв. in Zwist gerathen, zankén. свада Лв. Zank, Zwist psl. съвада contentio, calumnia.
повітру́ля Бч. Г. К. Wirbelwind, Sturmwind.
по́вчик ВС. пе́ся му́ха ВС. Pferdelausfliege, Hippobosca equina.
погадкува́ти МЛ. поду́мати. погадку́ємe wir werden unsere Meinungen austauschen = потолку́ємe МЛ.
пога́ный черва́к Я. Kreuzotter, Pelias berus.
пога́р Я. genit. по́гара Trinkgefäss, Trinkglas, пугар magy. pohár.
погина́ти І. (неправильно мі́сто: погибати) пога́нути Рос. in Verfall gerathen, verloren gehen.
погни́лый І. verfault. погни́ти ВС. verfaulen. погни́ў пинь (пень).
погниля́чка вать воня́чка Стр. faules Weib (eigtl. Stinkerin).
погнявити Лв подуси́ти. погнявиме́.
по́ґаш Я. мисник. magy. fogas, Löffelbehältniss.
поґла́йхати ся О. übereinkommen, sich ausgleichen.
пода́та МЛ. Abgabe, Steuer, дачка, податок. пода́ти вели́кі grosse Steuern.
поде́коли́ Ян. дес-коли́с Я. manchmal укр. врядй-годй.
поде́котрі Ян. II. einige; manche; auch sing. поде́котрий mancher.
поде́што Л. einiges; ein wenig.

подéякі Я. einige, manche (auch sing. подéякий = mancher).
подкáн Г. поткáн Wanderratte čech. potkan magy. patkány.
пóдовгий Лв. gestreckt, lang gestreckt. пóдовгі димляні ластóвкы.
подоріжник Я. Wegerich, Plantago major.
подрывіти Стр. morsch werden. „стоячое дéрево подрывіе: учéрене (= з кори обдерте), што удуплавіе.
пóдря Гр. in der Bedeutung: постіль.
пожарник Г. сухий хамник, што спáлят; там ростýт грибы: пожáрницьі — друбéнькы, дóбрі, білі — як молоді кýрята — лишé на яри ростýт.
пожéд Вл. ВШ. genit. пóждý et пýждa genit. пýжды Вл. пóждa genit. пóжды ВШ. Procent. великый пожéд ВШ. великóго пóждý. великá пóжда genit. великóї пóжды ВШ. великый пóжед Вл. велúка пýжда Вл.
пóза К. задля, wegen. дынник садять по-за цвúньі (свúньі).
позаснóчи et позáсночи І. vorgestern (по-за-с-ночи).
позáшто К. чомý. позáшто льлють?
позвідати ся Стр. Лв sich erkundigen, fragen. позвідаy ся ich werde mich erkundigen, ich werde fragen.
поздýмати ся НД. нагадати ся. няй ся поздýмаy. sich besinnen, bedenken, sich überlegen.
повирáти МЛ. Д. ВШ. blicken, schauen; anblicken; besichtigen, beschauen. зáяць вадь скакундúй, кедь спить, то повúрать Д. — любо на него повúрать ВШ. er blickt ihn freundlich an.
пóзже Л. später. уголосúти пóзже Л. = оголосити пізнíйше.
познаéмник Ду. Bekannter.
показúти Р. verderben. приказúти Р. трохи попсути.
покелáвіти О. krankhaft werden, verkümmern, elend werden. покелáвіла капýста der Kohl verkümmerte (z. B. infolge der allzustarken Besetzung der Blätter von Blattläusen Aphis brassicae).
пóкладок Лв. gen. masc. што даé пöд кýрку, обы ся зась нéсла (яйце, що підкладають під курку).
покóўтач Ян. Specht, Picus.
покровúць на коня Стр Pferdedecke.
полéдиця І. полéдиць О. Glatteis. óжельідь О. що примерзáе на деревúньі. óкить О. сам сньіг на дéреві.
поличúти НД. zählen.
полишúти З. lassen, hinterlassen.
поліжкúнє О. Wöchnerin. — що обхóдить дитúну = бáба.
польовáчка Кв. Jagd slovac. polovačka.
полóвка Лв. Hälfte, половинка. ще полóвка обстáла = ще половинка остала.
полóвяз НД. Ulmus (montana) (полувяз).
положúти ся в пéнсию НД. sich pensioniren lassen. положúў ся в пенсію.
пóлоз О. grosse Schlange (in Sagen und Erzählungen).
полóльник НД. Jäter. полóльники, што пóлють.
полонúнка Я. Anthus spinoletta, Wasserpieper.
полотнó межи пальцями кáчькы Бі. Schwimmhaut zwischen den Zehen der Ente. „полотнó“ мéжи пéрстами гýскы, кáчкы... мы кличеме, йншак ньі. ВС.

полу́біч Я. Halbfass, полубічок. полу́біч оди́н; вічком закри́ти полу́біч.

полуда́шный Д. чоловік полуда́шный не є сльіпы́й, лем не ви́дить добрі.

пома́лы Лв. ВР. пома́ле Я. langsam, ein wenig, здержали іх пома́лы. пома́леньки Я. Лв. ganz langsam.

помело́ Г. Mistel, Viscum. зело́ тучно́е, ма́є тучні ягодкы́.

пометёня ВШ. сміте, Kehricht.

помы́йниця Ир. шафлик на помиї.

поміж нас О. помежи нами.

поміни́ти Вл. versprechen. менї на па́клю помині́ли = обіцяли менї на паску тютюну. по́мінка Вл. обіцянка.

помітúня ВШ. сміте, Kehricht. cf. мести, пометати.

понедьі́лнок Я. Montag psl. **понеⷣѣльникъ** dies lunae. вівторок Dienstag.

понезважёти О. зневажати, позневажати. понезважёе старих.

поні́кати ВР. подивити ся, gucken.

понужёти Ян. zwingen. не понужёйте = не силуйте.

пообрі́зкуване ли́стя НД. (etwas) abgeschnittene Blätter.

поона́джити ся Стр. поона́джили ся нитки́ die Fäden haben sich verwickelt гл. онаджити.

попади́ця З. попадя́ або пли́ска Ду. попа́чька Ім. Rhodeus amarus, Bitterling, Plättel. черевцé ма́є, о́чи черлéні Ім.

по́пелница З. попеляна́ му́шка Ду. попеля́нка Кл. НД. Лв. попіля́нка Стр. Aphis brassicae, Kohlblattlaus.

попи́ла Д. ВР. Г. neben. ukr. побиля, біля psl **подлѣ** et **подлıє**. ча́пля ізвé ся; лю́бить ходи́ти попи́ла воды́ Д. ішо́ў попи́ла нього Г.

попіка́ч Л. Ім. Д. ВШ. ВС. Бі. Wiedehopf. Upupa epops. попіка́ч ма́є на голові коўпачо́к Л. der Wiedehopf hat auf dem Kopfe einen Schopf. п. ма́є ги хоўпачьо́к на голові. Бі.

попіса́р І. magy. pipaszár Pfeifenrohr в гал. цибу́х гунцульск. чубук.

попру́га Я. друк на три сєжны́ до́ўгий, до прибива́ня дара́б — і на коне́ та́ки (= також) „попруга“ (= Bauchgurt).

попука́ч Лв. Ґ. Іу. Wiedehopf, Upupa epops. попука́ч пупу́кає Лв. попука́ч або уго́рска зазу́ля Г.

по́ровно З. gleich; gerade. у дикуна́ по́ровно сто́ять кла, як баю́сы beim Wildschweine stehen die Eckzähne (Hauer) gerade wie Schnurrbart.

пороска́ Лв. plur. пороскы́ кóнь лем по́д сыдло́ Sattelpferd. cf. psl. **конь рисканиє**. magy. poroszka.

порося́тник К. Gebärmutter der Sau в гал. пацятник.

поросячька З. Стр. Ґ. свиня́, што ма́є поросята, Sau. порося́ Ferkel. дві поро́сцьі (утворене від неуживаного nominat.: поросиць). тарка́сті поро́сцьі scheckige Ferkel (поро́сьцьі).

по́рохонь ВС. Г. genit. по́рохони. мно́го по́рохони. поро́хня Бч. Moder, faules Holz, morsches Holz.

порпли́ця (Липша у Мараморощи коло Густа) Kröte, Bufo. plur. порплицьі. cf. по́рпати = scharren; die Kröte verbirgt sich bei Tag oft in selbstgescharrten Gruben im Boden.

по́рплище НД. Kopfschuppe.

порубани́на Г. Schnittwunden. на порубани́ну бере́ по́р-

хаўку (Lycoperdon), прикладе до тыла, вадь на ру́ку, вадь на но́гу.

посанува́ти ВШ. пошкодувати.

по́середный Г. mittel. ры́бы по́середні Fische von mittlerer Grösse.

посере́дный чоловік НД mittelmässiger Mensch.

по́сыпка Вл. НД. Masern, morbilli. черве́ное, дробне́нькое — ды́ти до́стаю́ть — якбы іх осы́паў ка́шоў.

послы́дниця Кв. ein schlechtes, unmoralisches Weib, Hure.

послу́жник Бі. Diener.

посмерти́ти НД. усмертити, tödten.

посо́нячник Ир. посоня́чник Л. посо́яшник Лаг. Sonnenblume, Helianthus annuus ukr. соняшник et сояшник.

поставкува́ти Д. тупати ногами для відогнаня рупниці (Oestrus ovis). поставкує вöвця́.

постано́вище МЛ. Standort, Posten.

посягну́ти Д. langen. пося́г в коло́ду легі́нь та вкуси́ла його́ га́дина der Bursch langte mit der Hand in einen (hohlen) Baumstamm und wurde von einer Kreuzotter gebissen.

поте́плы́ти Ду. warm werden: поте́плы́ло.

поти́лице О. Hinterhaupt.

потыргач Лв. Fledermaus cf. hal. пиргач.

по́тька НД. magy. potyka Cyprinus carpio, Karpfen.

по́тоўстый Лв. dicklich, ziemlich dick. по́тоўстый пы́сок.

пото́чина Я. kleiner Bach.

поточи́ти Лв. benagen; zernagen. мöль поточи́ў вадь пойі́ў.

потупля́ти Лв. verdammen; beschädigen; beeinträchtigen; jmd Unrecht thun. вöн поту́плять = кри́вдить, укри́вдить.

по́тячий МЛ. dem Vogel gehörig, Vogel-. по́тячого молока́ жада́ў er verlangte Vogelmilch d. i. er hegte Wünsche, die nicht erfüllbar waren.

потю́к Гр. junger Vogel.

поугиба́ти К. повигибати nach und nach ganz aussterben. поугиба́ли у нас де́рева, бо хащі́ постина́ли die Bäume starben aus, da man die Wälder ausrodete.

по́ходити ВР. spazieren gehen, gehen; reisen. я по́ходиў ма́ло ich habe ein wenig gereist.

по́цало Бі. Wanst.

по́цол Ду. plur. поцоли́ Flechse. magy. paczal = Kuttelfleck, фляк.

поцы́люва́ти eigtl. küssen. кедь гад уку́сить, гово́риме: поцы́лю́є Лв.

почаяти НД. помочи́, helfen. ско́ро почаю́ть. ба́ба ско́ро почає.

почере́вина Вл. typhus abdominalis, Bauchtyphus.

по́через Ян. hindurch, durch, über. почере́з хы́жу селе́мено МЛ.

поче́рленьіти Д. roth werden. поче́рленьіла кали́нка, то час жона́м пря́сти.

почитати НД. lesen, durchlesen; etwas lesen.

почькы́ Л. Я. Nieren nom. sing. почька. psl. **почька** νεφρός, ren.

пошкодува́ти verb. trans. пожалувати.

похвори́ти ся Вл. erkranken. похвори́ў ся.

похы́ба Ду. Fehler. по́хыбка dem.

похо́пити Вл. поня́ти. не мож похо́пити man kann nicht begreifen.

похроминда́ти О. hinkend gehen. похроминда́ў. — хроминде́й хромак, хромий чоловік, чоловік, що храмає.

поєдна́ Стр. einzeln, einzelweise. лем поєдна́ ся на́йде ба́бин пес die Bärenraupe kommt vereinzelt vor.

по́єден Вл. einzeln, singularis. тра́фить ся по́єден і розу́мный.

пра́вити Г. О. ладити. bereiten, machen; anfertigen, zurecht machen. му́симе нове́ пра́вити ко́лесо. — дыти з хрущів правлять млынцы́ О. — пра́вити гнізді́ О. Nest anlegen.

пра́во завда́ти Лв. einklagen; den Rechtsweg einschlagen.

пра́во ся тя́гне путь НД. der Weg erstreckt sich gerade.

правоти́ти Лв. права доходити, gerichtlich belangen. заправоти́ти Лв. einklagen. заправочу́ його́ ich werde ihn einklagen.

пра́пори або корогви́ О. Fahnen (Kirchenfahnen) nom. sing. пра́пор; корогва́.

працӧвны́й Бі. arbeitsam. працӧвны́й чьоловік.

премно́го МЛ. О. sehr viel.

преуслаби́й Рос. дуже слабий, sehr krank, sehr schwach.

привечері́ти ся К. zu dämmern anfangen. привечері́ло ся es fieng zu dämmern an.

при́грівкы plur. ВС. sing. при́грівок warmer Sonnenschein. сну́е пау́к на при́грівок die Spinne spinnt ihre Netzmaschen, wenn warmes Wetter bevorsteht.

признава́ти у чім або до чо́го Лв. annerkennen. не признау́ть у тӧм вадь до то́го.

прӧзрый НД. durchsichtig, pellucidus. скло прӧзроє = ukr. скло прозоре.

(при́клячькы). сыў у при́клячькы НД. er knieete halb nieder. стаў на колы́нкы або на колы́на НД. er knieete nieder.

прийма́к а года́ванец О. що го при́ймуть за сво́го з ма́лости, то года́ванец, а як вже великого то приймак, при́йма. — при́ймич НД.

прийти́ на ду́мку Лв. in Erinnerung kommen. да́вноє при́йде на ду́мку.

прикази́ти Р. трохи зіпсувати.

прикла́дувати ся чому́ Д. sich einem Gegenstande widmen; sich womit befassen. тому́ ся не прикла́дуваў er hat sich damit nicht befasst.

при́крывка Л. Deckel.

при́мовка або при́словка Стр. Вл. Spruch, Sprichwort.

прионадьіти Ду. щось небуть вчинити. доонадьіти item. доонадьіли люди.

припили́ти Я. припиловати mit der Säge zurecht machen.

приповісти Я. sagen, bemerken, bezeichnen; aus einander setzen. хто бы приповіў.

припу́тник Ім. Wegerich, Plantago.

при́словка Лв. Sprichwort. у́гадайте ще да́ку при́словку Лв.

присохтува́ти ся Лв. привикнути, призвичаїти ся гл. сохтувати.

при́сташ Ґ. що пристає до ґрунту.

присти́глый Ир. reif, gereift. присти́глі сли́вы.

присуши́ти Лв. нпр. присуши́ли коро́ву (коли́ не є па́ші, то коро́ва переста́є дава́ти молока́).

притиснути ся Вл. притисли ся там = дуже ім там ну́жда.

при́тьма Я. „на́гле, з-у́палу“ jäh, mit Ueberstürzung. jählings; plötzlich.

(притока) сказа́ти до прито́ки Рос. сказати притчу.

приточи́ти Ир. додати, hinzugeben прибавити, добавити.

прихвали́ти. прихва́лювати НД. bejahen. вōн прихва́лює.

прицапі́ти Гр. стати придурковатим. овōн тепе́р прицапі́ў.

приходи́ти ся І. належати, gehören. што ся не прихо́дить ни сящéникови, ни кура́торови.

прия́ти в дяку Лв. нпр. прия́листе в дяку? hat es Ihnen wohl gefallen; прия́ти у ду́шу Лв. нпр. мы бы у ду́шу не прия́ли = нам би не було по́-нутру.

пробалува́ти Я. МЛ. пробувати. дослїдити. пробалу́йте дьіру́. пробалу́й, ци здоро́ве де́рево magy. próbál = probiren.

проба́чте Р. entschuldigen Sie.

провони́ти ся. провоня́ти ся Ду. stinkend werden. провоня́ло ся мнясо.

продоўгани́стый І. länglich. шу́тка на вербі продоўгани́ста das Weidenkätzchen ist länglich.

прозелени́ти ся (сє) МЛ. grüne Färbung bekommen. че́рез ты́ждень прозелени́ў сє ред (нпр. в лїсї).

прозы́вка ВШ. Namen, Spitznamen.

прозо́рий Л. durchsichtig. ukr. прозо́рий. скло прозо́рое das Glas ist durchsichtig.

пröльля́ти НД. проляти. ма́ло з ко́нві пröльля́ў воды́ er schüttete ein wenig Wasser aus der Kanne.

пропа́сник Пу. Teufel.

проси́ти Пу. fodern, verlangen; den Preis anschlagen. кōлько бу́дете проси́ти? wie viel werden Sie verlangen? три стрíберні drei Silbergulden. вōн про́сить сьім бíленьких er verlangt sieben Sechserl.

просоня́шник К. Sonnenblume, Helianthus. проц о́нцвіт Ґ. Кл. НД. item.

простоволо́сий Яп. „без накритя́ голови́“, без капелюха ohne Kopfbedeckung.

протверезáти ся Пу. nüchtern werden; протверезити ся.

про́тьіс Стр. et про́тьіс Стр. genit. про́тесу et проте́су. або та́лпа magy. talpfa Balken.

протягну́ти МЛ. verlängern абы́ Вам Бог протя́г віко́м — Gott möge Ihnen langes Leben schenken.

профíтькáти МЛ. прогайнувáти МЛ. протратити. профíтькáє все. прогайну́є ґре́йцарь.

про́черть О. Р. ausgerodeter Waldtheil. чертьíж зачéрто або́ про́черть.

про́щава Бч. МЛ. Pöbel, gemeines Volk.

прудки́й МЛ. schnell.

прус Ян. Blatta germanica, deutsche Schabe.

прутканúстый НД. І. прутка́стий НД. gestreift. кōнь прутканúстый.

пря́тати ся Д. sich verbergen. ломо́вий коро́лик все ся пря́че в рíзчю (рíщю) der Zaunkönig verbirgt sich (immer) im Reisig.

прята́ти Стр. МЛ. ховати. хорони́ти. спря́че ся = сховáє ся. пря́чуть поме́ршого або мерця́.

псова́ти Лв. in der Bedeutung: schelten. псова́ли нас = ла́яли нас.

пти́ця Д. eigtl. Vogel, по́тя; in der Bedeutung: schädliche Thiere, Schmarotzer.

пугарча́тко Лв. Gläschen, мало́ пугарча́, малий пугáр.

пу́головка Д. ВС. Froschlarve, Kaulquappe plur. пу́головкы ВС. = жáбята ВС.

пу́головок Г. або цыга́нська ры́ба Kaulquappe. в Гал. пу́-

головка, пу́головица, пу́головач, пу́головатиця.

пу́га О. Ян. або пугу́р О. grosse Ohreule, Bubo maximus.

пугуря́за Ян. grosse Ohreule.

пу́джати Пу. schrecken, Furcht einjagen, psl. пѫждати terrere.

пу́длый ВС. schlecht. пу́дло говори́т по ру́ськы er spricht schlecht ruthenisch.

пудня́ти ся высо́ко Лв. sich hoch erheben.

пуд'язы́чница Д. = коло Дрогобича: жабка під язи́ком. „наме́че міхы́рчікы дыти́ныі пуд язы́ком у ро́тьі, што сли́навить".

пуждáти МЛ. warten. пуждú мáло warte ein wenig.

пу́кати у корбáч О. лоскати батогом mit der Peitsche knallen.

пукотáти Ир. Гр. knarren; klopfen. сухóє рíща пукóче пóд ногáми der dürre Reisig knarrt unter dem Fusstritt. с пáлицьоў пукóче er klopft mit dem Stocke.

пулькáч Ян. О. Truthahn. пу́лька Бі. Ян. О. Truthenne. у́гнаў качькы і пу́лькы = вигнав і пр. пу́льчєта Ян. пульчинéта О. junge Truthühner cf. magy. pulyka = Truthahn.

пупу́кати Стр. Бч.... hŭp hŭp hŭp! schreien (vom Wiedehopf). пупукáч пупу́кає Стр. у́дуд пупу́кає в сéльіх Бч.

пу́дбивка МЛ. чир на молоцы́ in Milch gekochter Brei, Milchbrei.

пуля́к Г. Truthahn. пулька Truthenne. пу́льчята junge Truthühner.

пу́слик ВШ. лайбик, Leibrock.

пустúнка Вл. werthloses Zeug, dummes Geschwätz пустинкы́ говори́ть.

пу́стити Бі. in der Bedeutung: verkaufen. як пу́стили коня́? за сóрок за сьім.

путь Лв. Weg. сись путь dieser Weg. ідú сим путьóм gehe diesen Weg. дай Бóже серенчли́вый путь! gebe Gott glückliche Reise! пак про што, яки́м пу́тем? = quomodo, qua ratione?

пухлó Л. Magen, Gedärme. (beim Huhne, beim Ochsen etc.).

пчоля́рь Стр. Bienenzüchter, пчоляр.

пчоли́нок Стр. Bienenhaus, čech. včelinec

пя́вица Г. Д. Blutegel, Hirudo. пя́вица ку́нська Г. пя́вица кóнська Д. Pferdeegel Haemopis vorax. пя́вица хосновúта З. Hirudo officinalis валу́шна лю́дям — пя́вица конська пустá. psl. пиꙗвица βδέλλα, sanguisuga.

пя́рґи Бі. Felsen, namentlich zerbröckelte Felsen, Grus.

пяц ВШ. Platz. magy. piacz.

р. рáма Ир. Runzel. plur. рамы́. рамúти in Falten legen, runzeln; зрамúло ся лицé = поморщúло ся.

раматóк О. шматка, Waschlappen, Fetzen cf. ukr. рямя.

рамгáз З. Gefängniss magy. rab-ház.

рáмина до вы́зора Ґ. Fensterrahmen. смерекóва рамина. фу́тро де вызóр стóіть. вóчкó Fensterscheibe.

ранóпадь Ім. eigtl. was in der Morgenzeit fällt. іншпéктор звíдать ся: дытúнко, што чíниш, кедь рáно встáнеш? пáнцю — кáже хлóпець — у́йду на гнóй та у.....; а іншпéктор кáже: та што то такóє? — то пáнцю ранóпадь — одвíтить хлóпець. (анекдтота).

рáпати О. рáпкати Ґ. Гр. Д. knarren, quaeken. кáчька рáпає О. рáпкать Ґ. рáпче Гр.

рапони́ця Д. etwa: die kwackende Attribut der Ente. качка-рапони́ця (рапори́ця).

ра́пухи О. ре́пухи О. бахурі, дїти (іменно) жидівскі (згірдно) nom. sing. ра́пух Balg, Knirps, приземок [cf. pruth. rapa Knirps; lett. rāpt und rāpot kriechen. rāpainis rāpulis rāpucis ein Kind, das noch kriecht; lett. krups Kröte (ruth. ропавка, рапавка, карапаня) und Zwerg vgl. Preussisch und Polnisch v. A. Brückner, Archiv f. slav. Philologie h. v. V. Jagić XXB. S. 512].

раст ВС. so werden einige früh blühende Frühlingspflanzen benannt. раст білий Anemone nemorosa. раст си́ньій Scilla bifolia etc. ра́стик Лв. зі́ля голу́бое = Scilla bifolia, Märzzwiebel.

ре́вало Д. Brunstzeit (des Hirsches).

ре́вести О. або рева́ти О. brüllen.

рет Ир. МЛ. З. рит Стр. = ру́вне по́ле МЛ. = де мо́кра земля́, низко́е Ир. = болоти́сте поле, Стр. = мо́кра земля́ Ир. З. magy. rét = Wiese. на ретý, у ретý = в млаці. по ри́тох = по болотавих низинах; по полях.

ретяна́ земля́ Ир. мо́кра земля́.

ре́хлик Лв. Rock.

решо́тка Ім. Gitter.

решітко́ваня НД. Flammenblume, Phlox.

рыба́рь ВС. Sterna, Seeschwalbe. галя́с ВС. „галя́с то мадя́рськоє сло́во — по ру́ськы: рыба́рь“.

ры́блячька НД. Fischteich, Setzteich.

рыболо́в Я. рыболёв Кл. рыболу́в МЛ. рыборю́х Кл. Шу. Sterna, Seeschwalbe.

ры́йка Вл. Rüssel.

рыко́вище Б. Brunstzeit (des Hirsches) зр. ре́вало.

риндзюва́ти Марам. in der Bedeutung: gedenken. не риндзю́ємe.

ры́сак Лв. plur. рысаки́ = Traber, Trabpferd ко́нь з стаднины ґра́фа Орловского, для пово́зкы.

рись Я. gen. fem. Luchs, Felis lynx. лю́та рись der grimmige Luchs. рись лю́та der Luchs ist grimmig. — рись май бі́лша, з маржи́ни ві́гризує ві́ме Кв. — рись бердова́ або во́ўча, шо сто́йіть в ка́мени на зьвіре́ (зьвіре = серна); рись льісова́ або маржи́нська, шо йіст маржи́ну МЛ.

рі́занцьі НД. із тыста, Nudeln.

ро́здзя НД. Reisig. dem. ро́здзечко.

рі́зник Вл. Stück. z. B. Stück Fleisch. рі́зни́к Вл. Schlächter.

рі́зчина́ Лаг. Riedgras, Carex, рі́зоха, рі́зуха, рі́зійка.

ро́к-тепе́рь Лв. Гр. = тот ро́к, що істи́к, наза́д des vorigen Jahres. на́ ро́к тепе́рь бу́ду іти́ ich werde nach einem Jahre gehen.

рі́ч Д. in der Bedeutung: Sprechweise. на три рі́чи гово́риме.

робо́та І. історія, дїло. та то робо́та = ото робо́та (в Тернопільщинї).

ро́ваш Ир. рахунок magy. rovás.

ро́вта З. гал. рі́та, рота, Rotte, Haufe, Schaar. ро́вта люди́й Menschenhaufen. вели́ка ро́вта по́тят летыла es flog ein grosser Vogelhaufen.

рога́чь З. Ґ. Бі. Hirschkäfer, Lucanus cervus. рога́чь (Männchen) ма́є ро́ги ги о́лень; она́ (Weibchen): рога́чька ма́є мале́ньки ро́гы ги зубкы́.

рогутни́к В. корч на мла́цы, беру́т на цыбухи́ Hornstrauch; Cornus.

ро́дич З. consanguineus, Verwandter.

рожа́нка Лв. Rosenkranz укр. чотки.

рожéн. клю́ка. кри́вое желы́зо Бі. eiserner Haken in Hal. рожéн Bratspiess. в Пу. — рожéн Bratspiess čech. rožěn, rožník pol. rożen.

розго́да НД. Zeitvertreib. для розго́ды zum Zeitvertreib. А за тото ничь не збáу, чужі жóнкы я кохáу для своéй розго́ды, сéрьця охоло́ды".

роздýмати МЛ. розгадати.

розказáти Пу. befehlen čech. rozkázati pol. rozkazać велїти, звелїти, приказати.

розлýка et рóзлука Стр. З. in der Bedeutung: Unterschied. так і в старосл. **разлѫка** 1) separatio 2) discretio διάκρισις. розлýка: вепéрь а конда́ es ist ein Unterschied zwischen Bork und Eber. є тóму рóзлука es ist darin ein Unterschied. (значенє се вивязує ся льогічно: се, що роздїлює, розлучає = ріжниця, розлука).

розметáти З. Ім. auseinanderwerfen psl. **разметати, размѣтати.**

роз'онáдьіти ВС. в знач. розтягнути. пацкáн так імúў ся зубáми, што лéдви лю́ди роз'онáдьіли пы́сок.

розумáк ВС. Klügler гал. мудрак, мудрагель, мудрош, мудраш.

рокáш Ґ. Стр. ВР. Пу. magy. rakás Haufen. в рокашúй в купі, разом мнóго людúй в рокашúй.

романúця МЛ. Anthemis.

рокúй казати Стр. дóлю предсказати. зазýля рокúй кáже.

роковúна Лв. рокóве, што даю́ть на рök, зéрном зсы́пууть. дя́ковое вíко великóє роковúну одбирáти; роковúна тáкож як май вíко (мáйвíко = великóє вíко, дóброє вíко).

рóня НД. Wassermolch, Triton. єднá рóня. „за тотó клúчеме, што в воды́ хóдить". cf. ринути (ри = fluere).

росá І. in der Bedeutung: Schweiss. росá на чоловíку, на конúй.

роспустúло (розпустило) або розмéрзло Стр. es traf Thauwetter ein.

роспýхнути Д. (розпýхнути von der Geschwulst) abnehmen. пак роспýх = склеснула пухлúна Д.

роспýчити сливку Г. die Zwetsche so drücken, dass der Stein herausgeht.

росчáти Лв. (розчáти) anfangen. розчалúказáти sie fiengen an zu sprechen, sie huben an zu erzählen.

росчáхнути Г. (розчáхнути) auseinander spalten. як упáде вул на ледý, то му росчáхнуть ся нóги (= розуйдуть ся).

росшúрити нóги НД. die Beine auseinanderspreizen.

росшкрúлити Г. auseinanderspreizen (розшкрілити).

(рот). як на рот прúйде, говорúть Стр. er spricht, wie ihm der Schnabel gewachsen ist.

рýбань НД. Holzschlag. я идý у рýбань.

рýґнути ВШ. ausschlagen, stossen. рýґнуў кінь = лáбоў удáриў.

рудá Бі. Erz.

рудá ВС. Peronospora viticola „што казúт лúстя виноградý; казúт і кóрінь: ýгниє хоть і тоўстый (= грубий).

руди́на Рос. Гр. dem. руди́нка Pflock cf. руд Deichsel magy. rud.

рудо́ха Я. Kupfernatter, Pelias, chersea. май лю́та рудо́ха — за нами сє гойтува́ла (= гнала за нами).

ру́жджя. ру́зджя НД. Reisig. ма́ло ру́жджя ein wenig Reisig. psl. рождиѥ, sarmenta гал. рі́ще. гл. рӧзджя (різджя).

румеґа́ти З. ruminare. коро́ва руме́ґать vacca ruminat.

руме́нець Стр. Matricaria chamomilla, Mutterkraut. руме́нець па́хне.

руми́н К. Anthemis.

руно О. Vliess.

ру́слик О. Clupea pontica plur. ру́слики.

рябу́н Гр. великий горнець, в котрім несуть робітникам на поле страву варену.

ря́нда З. Лв. шмата, Fetzen. ря́ндавый Гр. обі́драний, цу́равий гал. шматлавий, zerlumpt. ря́ндавиць Вл. дрантивець, дрантюх, zerlumpter Kerl.

с. сабі́в genit. сабо́ва Ґ. ВШ.... Schneider, magy. szabó.

сай Г. шереш, гей ка́ша, што на яри́ по ріцьі́ пла́вле, аж та́не люд.

са́лька ВШ. Granne. (місто уса́лька) салькова́тый mit langen Grannen versehen. я́риць салькова́тый cf. magy. szálka, kalász szálka.

самокы́ша Д. Seifenkraut, Saponaria officinalis.

самоки́шє О. молоко́ на пӧў квасне́; як проквасньі́є = квасне́ молоко́ О.

са́нкати ся ВШ. возити ся саньми́. Schlitten fahren, schlittern. у зимі́ са́нкауть ся.

санова́ти Ґ. жалувати cf. шанувати.

са́ркати НД. fauchen. са́ркать ма́чька на пса.

саш Вл. Стр. НД. Schilf. по сашу́. в НД. узе́нькый, чо́рный саш, серпкы́й Typha, Rohrkolben; бі́лый саш Acorus calamus, Kalmus; саш надо́вый Phragmites communis, Schilfrohr (cf. magy. nád = Schilf.) гл. шаш.

свадьба́ Бі. сватьба Hochzeit. во́вци свадьбу́ чи́нять die Wölfe laufen in Rudeln umher гал. вовки́ гильня́ть ся, тьічку́ють або бі́гають тьі́чками. psl. сватьба et свадьба nuptiae čech. svadba. nsl. svadba.

свадьбува́ти МЛ. eigtl. Hochzeit feiern. коты́ в ма́рты ва́вкають, свадьбу́ють.

сверду́н О. (також в Бе́резї). сверда́н Лв. Grille, Gryllus.

свереньі́ти Ду. свереньча́ти Ім. zirpen. свиріньо́к сверени́ть або свереньчи́ть die Grille zirpt (cf. свирі́ль, свирі́лка psl. свирѣль σύριγξ fistula; свирꙗти συρίζειν, sibilare; αὐλεῖν tibia canere).

сверчо́къ О. Gryllus psl. свръчь. свръчькъ.

свидина́ Д. Cornus sanguinea, rother Hornstrauch.

свинно́є мня́со Д. Schweinefleisch.

свиня́к Д. де́йжа, де по́ять сви́ньі.

сви́нськый пы́рий Стр. Vogelknöterich, Polygonum aviculare.

свириньо́к. свиріньо́к gen. masc. plur. свиринькы́ Г. Ир. К. Л. ВС. свирінька́ gen. fem. Стр. Grille, Zirpe, Gryllus cf. psl. свирѣль σύριγξ, fistula ruth. свиріль, свирілка, свирівка. psl. свирꙗти, sibilare, συρίζειν; tibia canere, αὐλεῖν.

свіжина́ О. хоть яке́, свїже ме́со, rohes Fleisch.
сьвітівка О. Morgenröthe.
сьвітач О. (світач) Leuchter, тре́ба мены́ сьвітаче́ ich brauche einen Leuchter.
світла му́шка НД. сьвітлий черва́к Г. Leuchtkäfer, Lampyris noctiluca.
свободи́ти Лв. befreien. свободи́ть його́.
сво́йськый Г. domesticus. сво́йськы го́лубы.
свящéнник каза́ў Лв.= правда неоспорима = Roma locuta.
сьвєтцé О. = мале сьвято.
сеґельча́стый НД. eckig magy. segelet = pir, kin.
сеґінь Пу. леґінь-бідняк, сирохман armer Schlucker. magy. szegény.
селéнский Я. rusticus
сербадя́нка Бч. etwas sauere Milch. молоко, як ма́ло перекваснье, то сербадя́нка cf. сербати schlürfen.
сердúтый О. zornig.
серéш Вл. Bi dünner Eisgang, dünne Eiskruste am Wasser. мно́го серешу́. засерешúло во́ду das Wasser überzog sich mit einer dünnen Eiskruste.
серна́ Л. Reh. серну́л Л. Rehbock. я ви́дьіў єдно́го сернула́ ich habe einen Rehbock gesehen. се́рнячата Л. junge Rehe.
серпкы́й Лв. Ґ. rauh. язы́к серпкы́й у коро́вы cf. psl. стрѣпота asperitas.
серпо́крилець Ир. серпо́крышка Д. Bi. Mauersegler, Cypselus apus. серпо́крышка на дощ лытать по пöд обла́кы.
се́ршун Лв. Hornisse.
сеч К. gen. fem. genit. се́чи Harn, urina.
си́лоў сплéчноў Д. mit grosser Gewalt.
си́лєнка Я. з пацьорок биндочка під шию.
синя́к Вл. ВШ. Holztaube, Columba oenas.
синятúна Лв. Waschblau. синятúти плáтя Лв. die Wäsche blauen.
синьо́ша З. Namen einer blaugrauen Kuh. корова синя вадь сы́ра.
сиро́ткы́ Д. Stiefmütterchen, Viola tricolor.
сыройíжка Я. або бíларíпа Я. weisse Rübe, Brassica rapa.
сирохма́н МЛ. armer Schlucker, Unbemittelter. не сирохманы́ ідýт крáсти, а ґаздыны: ідýт у сво́ю реть, а до́кы пýйдут, во́змут із ко́ждого рита по два ко́рчи — а наколи́ пýйдут у свуй рит, тай на-тогды́ уже́ по́ўні бесáгы.
сы́те або тучне́ мясо Я. МЛ. fettes Fleisch.
сы́дáк НД. Sitz auf dem Wagen; Bock, Kutschbock. на сыдаку́.
сыдúй О. сы́дый Ґ. grau. сы́да коса́. сы́дый чоловік.
сы́каўка Л. ВШ. Ир. сы́кавиця Ду. Dorngrundel, Cobitis taenia. сы́кавиця зáбє ся в пéрсты.
сóльник Стр. Salzgefäss, Salzbüchse.
сьіменúстый Л. getupft, guttulatus. дя́тел сьіменúстый Buntspecht.
сьіня́нка Стр. будúнок на сьíно сьіня́нка Лв. сьіняниця Вл. стодóла, Scheune.
сьірíйка Ир. ein weibliches Wesen im grauen Gewande; mit grauen Augen (z. B. Mädchen). Ой Марíйко-сьірíйко: сьірі óчи мáєш Ир. (співанка).
сьіркани́чка Я. Zündhölzchenschachtel „що держúт сьіркачí".

сьірка́стий Стр. graulich cf. сїрий grau. сьірко́ Namen eines grauen Hundes.

сьірка́ч або шва́блик Я. Schwefelhölzchen.

сьірканúстий З. graulich. кóнь сьірканúстий клúче ся: „сьúрка“.

сьітнúк Л. Binse; collect. Binsen. качькы́ у сьітнику́.

сíяня Д. Getreide, Saat. сíяня ся вóзить іс пóля.

скаку́н НД. Hase, Lepus timidus. дéтко клúче зáяця: „скакун“. скакундúй Д.

скаралу́ща Г. Eischale.

скаря́чити нóгы НД. die Beine spreizen.

ска́терть Я. Л. Serviette, Tellertuch, Mundtuch. (в Чорткíвщинí: ска́терка м. ска́тертка).

скыпúти Лв. impfen; pfropfen. дóхтор скипúть вóспу; скыпле́ный ein Geimpfter. скыпле́но де́рево = щіплене дерево; заскыпúти einpfropfen. на де́рево заскы́плене клúчеме: скыпе́ць.

скыпны́й Д. скиплений, щіплений. скыпна́ ро́жа Pfropfrose. скыпна́ я́блóнка gepfropfter Apfelbaum.

скыпнúця Д. скыпе́ць Лв. durch Pfropfen veredelter Baum.

скле́снути Д. einfallen, abnehmen. скле́снула пухлúна.

склíпати Ду. blinzeln. склíпала-м очúма.

скля́ґатися ВС. gerinnen, sich niedersetzen. скля́ґало ся молокó; скля́ґать ся водá.

скомта́ти Д. Bi. kitzeln. скóмче er kitzelt. cf. psl. скъкътати titillare, скоботати.

скопилúти дывку ВШ. привести дывку до зродженя копила (кóпил = Bastard).

скорота́ти Я. kürzer machen; kürzen. скорота́є.

скору́жити сє О. sich werfen. скору́жет сє дошкé = скору́жать ся дошки.

скору́ха Г. gen. fem. Eberesche, Sorbus aucuparia

скоря́зный Пу. Г. спокíйний, ruhig. не скоря́зный unruhig. cf. корити ся, покíрний psl. покорьнъ obediens.

скоря́чити ся Стр. sich zusammen rollen. скоря́чить ся ба́бин пес у карíчьку (=в кільце) die Bärenraupe rollt sich kugelförmig zusammen.

скота́рь О. пастух, що корови пасе — скота́рька О. що дойíт корови (у Ясеню: ма́ерка cf. germ. Meierin).

скрыгончáти ВС. скрыгоньчúт ка́вка die Dohle schwätzt.

скрип або коси́ць Г. Wiesenknarrer, Crex pratensis.

скулúти Ир. zukneifen. скулúть єдно́ о́ко хоть єдны́м о́ком.

скупа́к З. Geizhals. скупа́к велúкый.

скуптя́чка Ду. скупа женщина, geizige Frau; geiziges Weib.

слабушкова́тый Лв. Пу. kränklich.

сласны́й ВС. schmackhaft, fett. сласна́ або смачна́ бурача́нка schmackhafte Mangoldsuppe.

(слúвы). му́шкоты ВШ. слúвы черле́ні, ма́ло продоўга́сті, дру́гы вшят зову́ть ся пинúґы круглí, малí сливкы́; мела́йницьі сливкы́ кру́глі, малі; бы́стрі (быстрúцькы) = продовга́сті.

слиґа́н ВС. Г. ВР. Schmerle, Cobitis barbatula. слиґа́н з баюсами (= усами).

слиз Г. Лаг. Malva, Käsepappel, слиз. мно́го слúзу.

слимба́к Я. слиминда́к (у вармеди Унґварскій, в селї Люта), слимбу́ж Ян. plur. слимбужí, слúмбуж О. слúмуж Стр.

Лв. Гр. ВС. Schnecke besonders die Gattungen: Agrion, Limax, Helix. дїти приговóрюють: „пусти́ рíжки слúмужку!“ Лв.— „слимбаке́ свíте в ночи́“ Я.

слúнавиць З. слинавець Cottus gobio, Groppe.

слúнавiти Д. geifern, den Speichel stark ausscheiden.

слы́дно Стр. man sieht, es ergibt sich.

слíпáчка Лв. Blindschleiche, Anguis fragilis.

слыпу́х ВШ. Ziegenmelker, Caprimulgus europaeus. у́тріщать в день на челя́нника, ги сова́ er glotzt den Menschen bei Tag an nach Eulenart.

слыпу́х ВР. blinde Kuh. „дыти є́дно́му завя́жуть о́чи а вōн íмать дру́гы дыти, а дыти ся смію́ть, ож не го́ден іми́ти і кли́чуть: чур!

слыпу́шка МЛ. Blindschleiche, Anguis fragilis.

слобожéний МЛ. я слобожéный за́стрілити хоть котру́ ма́ргу = я упра́вненый (мены́ сло́будно) за́стрілити будь котру́ худо́бу (коли шко́ду ро́бить в по́ли).

слу́жниця НД. Dienerin; das Mensch.

смéртный моты́ль Стр. Nachtfalter, phalaena.

смы́кавка Я. Carex, Riedgras.

сми́рть Лв Nachtfalter, phalaena. сми́рть лы́тать, а́чень душка́ пожа́дать да́што.

смішка ВШ. Anekdote; lustige Erzählung, — смішли́вый ВШ. lächerlich, zum Lachen bewegend. смішли́ва ка́зка.

смокы́ра (коло Кошиць) сокира Axt.

смо́лавый Л. schleimig, klebrig, schmutzig. баби́ць смо́лавый Лв. die Groppe (Cottus gobio) ist schleimig cf. hal. слúнава ба́бка.

сму́гати ся Им. sich beschmutzen, beschmutzt werden.

сму́тна завíса Пу. Trauerfahne.

сни́ти ся Гр. träumen. што вам ся сни́ло, ко́ло но́са ся ви́ло.

сныг лы́пить ся мотылями НД. Der Schnee fällt in grossen Flocken herab.

сныт Г. Brand, Getreidebrand. мно́го сныти на мела́йох es giebt viel Brand an den Maispflanzen. збу́жа сныто́ваты Г. vom Brand befallenes Getreide.

снова́ля Лв. што на нúм сну́е пря́жу.

сновпе́ць З. ла́пка на пацкуны́ cf. слопе́ць Falle.

собачúна МЛ. со́бачник. собаче́нка О. Faulbaum, Rhamnus frangula. як з'ї́ст я́годы качька, то згы́не.

собоя́нка Стр. Zofe magy. szoboleany.

собря́нка Д. Zinnia elegans. plur. собрянкы́.

сова́ уха́та Стр. Ohreule.

совíтувати Г. sich berathen. коли́ ся совіту́ут wann sie sich berathen.

совокупно О. zusammen. жити совокупно в любí = in Eintracht (in Liebe) zusammenleben.

сьогóрóчний Стр. НД. diesjährig, heurig.

сокоти́ти Я. Acht geben. сокоты́т на́ руки (щоби не скалы́чити).

сока́чь Лв. Koch сока́чька Лв. Kōchin psl. сокачь. сокачий coquus. сокачьница. сокаль coquina. сокальница culina. magy. szakács = Koch; szakácsnő = Kōchin.

сокыря́нка НД. мала́ соки́рка, што хрін ко́пле.

соломня́нка Гр. Strohhut. шапка Hut.

соля́нка Ім. суди́на на со́ль, Salzgefäss, Salzfass.

со́марь ВР. Esel. im Plur. gewöhnlich für сомарі́ — сомаря́та (eigtl. plur. von сомаря́= junger Esel); сома́рик demin. magy. szamár, asinus, cf. čech. soumarna hovada = Lastthiere. psl. самарь onus.

соню́ґ plur. соню́ґы К. Eintagsfliege. соню́ґы понад во́ду лыта́уть, кома́р у́пять малы́й продовга́стий. die Eintagsfliegen fliegen an Gewässern; die Stechschnacken (wieder) sind klein, länglich. в иньших околицях „соню́к = Culex pipiens, Gelse, Stechschnacke magy. szúnyog.

сорокóвиць або та́ляр (ältere Benennungen, die auch jetzt gebraucht werden; сорокóвець eigtl. 40 Kreuzerstück таля́р Thaler) Silbergulden. бі́лéнькый silbernes Zehnkreuzerstück (20-Hellerstück).

сорóче гньіздó ди́кое Ир. wilde Möhre.

сохти́вний О. що зна́є всéку робóту, вправний, звичений до роботи. сохтовáти. сохтувáти Кв. ВС. привикати, звикати. сохтóваный звиклий. сохту́й до того = привикай, набирай вправи. magy. soktak звиклий, привиклий. sokni звикати.

спéред З. vor Anfang; vor.

спершу́ Лв. zuerst, vorerst. сперву́. іспервý З.

спíшно Ім. eilig. я́щи́рка спíшно бíгать.

спобоя́ти ся Лв. befürchten.

спові́сти І. sagen, aussagen. мара́ бы спові́ла der Teufel mag es sagen.

сріберний МЛ. стрібéрный Пу. silbern.

ста́вчикы у пе́рстув ВС. Fingergelieder.

ста́млять Пу. senkrecht.

ста́нути Ґ. выстарчати пр. на пíпу ста́не дуга́ну der Tabak reicht für eine Pfeife aus.

ста́ти на колы́нки Стр. стати на колы́на Стр. niederknieen. гал. вклякнути, уклякнути.

стерня́нка К. Лаг. Stoppelfeld.

стырха́вiти Пу. verkümmern, elend werden.

стокми́ти ся Лв. згодити ся, übereinkommen. стокми́ў ся на во́лы або дéтко ка́же: покла́ў —ся— на во́лы.

сто́нóж Ім. Oniscus murarius, Mauerassel. сто́нóж вели́кый.

сто́нóжка. сто́нóжька Лв. Д. К. ВС. Mauerassel. сто́нóжка вели́ка.

стражовáти ВШ. Wache halten.

стрáна Стр. in der Bedeutung: Weise. на дві стрáны ка́жуть man spricht auf zweifache Weise.

стра́хати ся Ґ. бояти ся, лякати ся.

стрижки́ О. вівцьі, що можуть сє стри́чи. sing. стри́жка.

стро́щити ВС. zerschmettern. не стро́щить корытницю, хоть бы во́зом перейíхаў die Schildkröte wird nicht zerschmettert, auch wenn über ihre Schale ein Wagen rollt.

струга ВС. Flussarm, fliessendes Wasser.

стру́кы НД. in der Bedeutung: Zapfen. смерекóві стру́кы Fichtenzapfen. сосновi стру́кы Kieferzapfen in Gal. струк Hülse, z. B. Erbsenhülse.

струмени́стый Ян. schlank. кіт струмени́стий cf. стрімкий.

стру́пішіти Бч. vermodern.

стру́ча Лв. in der Bedeutung: Maiskolben. уро́дило ся. до́бре стру́ча. струк кындири́чаный

у пірю Ґ. в Гал. струче = Hülsen z. B. der Erbse, Bohne etc.
стрямка́стий ВШ. mit vielen Zacken und Zinken; zackig; ästig, verästelt. стрямка́сті ро́гы; за па́семками пӧзна́ти, ко̂лько го́дӧв о́льінь ма́є (cf. стреміти; стрімкий).
студени́ць. студни́к (коло Унгвару) кирниця; студня мурована.
студе́ньчик Ир. Д. Wassermolch, Triton.
сту́пка Я. grösseres Gefäss, wo Küchensalz aufbewahrt wird. сту́пка бі́лша, що на сіль; ме́нча = сільни́чька.
су́каниць НД. су́каниця Бі. рідка́ за́мішка з пшени́чної муки́, су́че ся в рука́х.
су́кервиця Лв. Eiter су́кервиця тече́ cf. psl. съкръвица et сѫкръвица cruor.
су́міска І. спілка, Gemeinschaft, Compagnie. сумі́сный І gemeinschaftlich, спільний.
суню́к або кома́р ВС. льіта́уть комари́ гл. соню́ґ.
суспі́р МЛ. Asthma.
суха́рь О. як бу́ка вчре на окру́г, то з бу́ка ста́не суха́рь— обче́рте де́рево, як ві́схне.
суха́ хворо́та Лв. Dürrsucht.
сухы́й Лв. in der Bedeutung: mager. сухы́ быкы́ magere Ochsen.
сухо́та Ґ. eigtl. Dürre; Dürftigkeit. сухо́та = тьісні́ ро́кы.
су́че молочько́ З. Euphorbia, Wolfsmilch.
суши́на Стр. су́шина „су́шину но́сять пчо́лы на восчи́ну“.
(схо́день) Вл. Ende, Ausgang, іс схо́дня зимы́ бы́ло es war zu Ende des Winters.
схудобньі́ти Ґ. verarmen. (худо́бный čech. chudobny, masur. chudobný = arm; čech. ochudnouti, zchudnouti verarmen).
счо́хнути ся Лв. abgestreift werden. мі́сяць як уже́ ста́рый, тай счо́хне ся. — счох ся мі́сяць: лем з него поло́вка вадь третина́... (nach der Auffassung des Volkes) cf. чесати rad. чес.
сяга́ш НД. Holzschlichter. у руба́ни сягаші́, што склада́уть в ся́гы і стина́льникы вадь руба́льникы, што руба́уть.
сюда́к Стр. сюда, сюди.
т. та́бла Д. Tafel, tabula. magy. tabla. на та́блї пи́ше; ме́нша: табли́ця. — табли́цє О. Tafel psl. табла et таблица.
тадь Мар. таж.
тай стри́на з во́ўни Я. Tasche aus Wollzeug. та́шка з ремі́ня Ledertasche.
та́ки Я. Л. auch. на жи́тьі та́ки хрущі́ Л. auf dem Roggen leben auch Käfer.
тако́ж вадь та́кже НД. auch (= тако+же; такъ + же).
тала́н О. in der Bedeutung: Arbeit, таланува́ти arbeiten. яки́й тала́н даст = яку дасть роботу (в укр. тала́н = до́ля, щастє). turc. talan = praeda.
таньі́р і тарі́л Д. Teller. та́нджір Ян. Teller plur. танджірі́ magy. tanyér.
тапшу́к Я. капчук на тютюн.
та́пшє Я. Bratpfanne.
тарабори́стый Лв. scheckig. корова тарабори́ста. кӧнь тарабори́стый.
тарілкы́ Д. тарілцьі́ Ир. (plur.) Aster, Sternblume.
тарка́тый Ян. gescheckt, га́дина тарка́та.
тата́рка Ир. Heidekraut.
тварь І. in der Bedeutung: Form, Aussehen. уж на оту́ тварь, што гид die Ringelnatter ist (im Allgemeinen) von der Gestalt, wie die Kreuzotter.
тверды́й моро́з ВР. starker Frost. тверді́ моро́зы.

твердáмýха З. Pferdelausfliege, Hippobosca equina. на кóньох і на псöх бы́вать = kommt an Pferden und an Hunden vor. (wegen ihrer Härte lässt sie sich nicht leicht zerdrücken und glitscht leicht zwischen den Fingern weg).

твердый Лв. in der Bedeutung: stark. твердá мúлость od. твердá лю́бость heisse Liebe, innige Liebe.

твéрдо Гр. З in der Bedeutung sehr z. B. твéрдо ня убúў = дуже мя вибив; твéрдо счаловáў = дуже счаровав; твéрдо далéко = дуже далеко; твéрдо мнóго = дуже много; то быў твéрдо фáйный вадь твéрдо дóбрый дождь = був дуже добрий дощ.

твердь Ім. „як затвердне сныг".

твориться на што Ім. mit etwas im Einklange sein, womit Gemeinschaft haben, worauf achten. я ся на тóє не твóрю ich achte nicht darauf, es lässt mich kalt.

тельíга І. zweirädriger Wagen. magy. taliga psl. **телѣга** δίφρος, currus.

телятúнець К. Gebärmutter der Kuh „што теля стóіть в нúм).

теметóв З. теметýв МЛ. genit. теметóва Friedhof „де прячуть мерцьíв". magy. temetö.

темнúця Бі. Kerker.

тенґерúця Ир. Вл. Kukurutz. magy. tengeri. гл. кындирúця.

тенґéрка Ім. plur. тенґеркú Aprikose, Prunus armeniaca magy. tengeri baraczk.

теребúти К. eigtl. schälen; ausweiden. теребúть кýрица на земли́ червачькы́.

теркелúнка НД. горівка, що варить ся з видавок винограду. cf. magy. törkölу = Treber, Trester.

тéрмати Ду. торгати, zerren; rütteln. тéрмауть кудéлю Лв.

терянкы́ НД. Haferschlehen.

терпезлúвый Ду. терпеливый, geduldig.

терпúгузкы Бч. Hagebutten, Früchte der Hundsrose Rosa canina

терпýга З Säge; in einigen Gegenden Galiziens терпуга = Sägespäne; ukr. терпýх = Raspel.

тетю́хы Р. Fieber. єго трєсýт тетю́хы er hat einen Fieberanfall

тырмати Лв. zupfen, rupfen; zerren. тырмауть кудéлю гл. тéрмати.

тúскапка Ім. Presse. виногрáд, кедь із мíха у́бере, кладé у тúсканку та шрýбоў закрýтить і утúскать сок — звычайно вже пóдлыйшоє з тóго винó.

тúхо Бі. ВШ або по-мáлы, кóнь идé тúхо das Pferd geht langsam. дуб рóстé тúхо die Eiche wächst langsam.

тьімянкы́ З. що (што) чьóрне нарóстé на тьíмю укр. тїмениці, бруд на голові

тьісны́й гід Р. Missjahr, тїсний рік.

тьіснотá Ґ. in der Bedeutung: Armut.

тьма Стр. grosse Menge, Unzahl. тьма нáроду unzählige Volksmenge.

тóва ВШ. Morast, Sumpf, велике болото; нетеча; „това ныґда не высхне.

товкáн Гр. узкый, высóкый горниць, што ся молокó цыдúть у нього чéрез цыдúльце.

тоўстый ВС. Вл. Ир. Лв. Я. Р. МЛ. Стр. 1) fett. тоўстóє вадь тушнóє мя́со ВС. fettes Fleisch. 2) dick, грубий тоўстий пень dicker Baumstamm; тоўстóє дéрево dicker Baum; тоўстый

лӱд Вл. dicke Eiskruste; dicke Eisklumpen; тоўсты́й чолові́к dicker Mensch; ба́бин пес гей коли́ па́лец тоўсты́й, мохна́тый, Стр. die Bärenraupe ist fingerdick, behaart; тоўсте́ полотно́ grobe Leinwand. 3) tief. тоўсты́й го́лос tiefe Stimme. медві́дь реве́ ду́же то́ўсто Р. der Bär brüllt mit einer tiefen Stimme.

тоўстоно́с Ім ВР. Ир. ВШ. Бі plur. тоўстоно́сы Kernbeisser Coccothraustes vulgaris.

тоўстопы́сок МЛ. Kernbeisser, Coccothraustes vulgaris.

то́ўчка Гр. Salzgefäss, Salzfass.

тоўщюкова́тый Ир. dicklich, грубавый.

тогды́ ВС. Гр. dann psl. тъгда τότε, tum, tunc. товды́ ВШ. Стр.

тогі́дный Кв. торі́чний. за тогі́дне дам вам де́чику!

тока́н Бі. з тендери́чинойі мукы́ на густо замі́шаный Maisbrei.

то́кмити Я. з accusat. mit Jmd uebereinkommen. то́кмит Дячука́ = годить.

толкува́ти ВС. die Meinung äussern, auseinandersetzen „розу́мно говори́ти". бу́дуть толкува́ти = будуть розбирати. не тото́ толку́єме nicht diese Sache ziehen wir in Erwägung.

то́ргнути freq. то́ргати. пото́ргати Д. zerren. то́ргнуў. пото́ргала ся.

торла́ш Ім. Бі. великі криги леду, що несе вода́. grosse vom Wasser getriebene Eisschollen.

торто́ўка на шва́бликы або шкату́ля ВС. Zündhölzchenschachtel.

тот, тота́, тото́ Ян. dieser.

траве́нка Ян. Grasmücke, Sylvia.

тре́ба Р. оказія; потреба. на тре́бі.

тре́бувати Вл. brauchen. наші зе́млы такы, што тре́бууть гно́ю.

трепета́ти НД. тремтьі́ти НД. zittern. вӧн трепе́ще вадь тремти́ть er zittert.

трі́бный Бі. потребный, nöthig; tauglich.

трібо́вати МЛ. пробовати, probieren.

тріскота́ти О. vom Gesang des Zaunschlüpfers. тріскоти́ть коро́лик О. Nach der Stimme wird in manchen Gegenden Troglodytes parvulus тріщ, тріщу́к oder тріщучо́к (cf. psl. стрижь) genannt.

тромпа́к (у Грабовци, в Земплиньскій вармеди) Kartoffel, pomme de terre, Solanum tuberosnm.

три́нка МЛ. deminut. від трина, detritus. во́зьме (коро́лик) яку́ три́нку і тыка́є в лум.

тры́нкавый З. тро́нькавый НД. що не може р виговорити, що картавить.

тро́нькати НД. тручати. тро́нькай у стру́ны, абы́ бреньі́ли (абы дзвеньі́ли) schlag die Saiten an, damit sie tönen.

трочи́на З. трощина́ НД. Sägespäne в Гал. трачи́нє.

тру́нок О. Magen, жолудок cf. ukr. тлунок, шлунок. боли́т мя в тру́нку.

труп І. in der Bedeutung: Leib. genit. тру́па. In Gal. труп cadaver. psl. троупъ membrum, corpus; — cadaver. sloven. trup corpus.

труп Р. plur. тру́пы Drohne, трут čech. troup, trupec. — (а гал. труп čech. mrtvé tělo = Leiche зове ся тут: мертве́ць genit. мерце́).

трупа́к НД. Drohne; unbeholfener Mensch.

тру́пехнути Р. modern, faulen. перетру́пехнути hindurchfaulen.

перетру́пехне де́рево der Baum wird durch und durch faul.

тру́ська ВС. Д. plur. труськи́ Д. Kaninchen. ма́є ку́ртый хвӧст; ӱӧн (Männchen) ізве́ ся „труся́к“. — трусьо́к Ду. труся́кы́ або за́яцьі свӧйськы Вл. Kaninchen.

труц ВШ. plur. тру́цы Drohne. пчо́лы вже у́метали тру́цы die Bienen haben schon die Drohnen hinausgeworfen. cf. трут.

трясу́чька ВР. Ир. Вл. Fieber.

ту́йка Стр. Ир. туйкы Ду. hier.

ту́лко Марамор. = тілько, nur; so viel.

тулу́к Ян. junger Bär. plur. тулукé junge Bären.

туни́ти ся (коло Густа) ту́ньо продати. um einen billigen Preis lassen. щобы́-м ся ду́же туни́ӱ = щобим дуже туньо продав.

тупи́ця Вл. тупа балта.

туре́цька сосни́на (sic!) МЛ. Zirbelkiefer, Pinus cembra.

турла́ш Ян. лыд покришений, що пливе рікоу́ на яри.

турня О. Thurm. magy. torony. ту́рня у це́рькви.

тут Лв. тут ня чекайте hier erwarten Sie mich. а́нде dort. а́нде ня чека́йте, я до́раз прийду.

туте́ский Я. туте́йский Ян. hiesig.

тутулы́й ВШ. Haubenlerche, Kothlerche Galerita cristata. на ба́лезьі кӧнськӧй, на помітйню бы́вать в зимі.

тучны́й Лв. тучьны́й НД. fett. тучні во́лы fette Ochsen, Mastochsen. тучні сви́ньі Mastschweine. утучи́ӱ свиню́ er hat ein Schwein gemästet. — тучьна́ ма́рга = гал. сита худоба, товста худоба fettes Vieh. масна́ по́ливка fette Suppe. тучьно́є вадь масно́є мя́со fettes Fleisch. тоӱсто́є д'е́рево або тучьно́є д'е́рево Лв. dicker Baum. тоӱсты́й чоловік НД corpulenter Mensch psl. **тлъстъ** pinguis.

тучно́є зіля Д. Fetthenne, Sedum telephium.

туш Ян. Rumpf.

тягота́ Лв. Bedrängniss, Trübsal. тепе́рь тягота́ на сві́ты. тягота́ Пу. in der Bedeutung: Schwangerschaft. позира́ть на жону́ собі́, на крале́ву (у тяготы́ была) і запла́каў.

тємува́ти Я. памятати, gedenken. він тємує. не тємую.

у. у́бити Лв. = вибити ausprügeln; herausschlagen а за́бити на смирть todtschlagen.

у́блыднути Стр. виблїднути blass werden.

у́брати З. вибрати. у́брані вже бі́лі коло́нны З. в гал. вибрані вже поскінки (плоскінки).

ували́ти Я. herabwerfen. не ували́ полотно́.

ува́ржити НД. ко́жу ува́ржити або у́правити die Haut gerben.

у́веречи Д. 1) виверечи, викинути, hinauswerfen. ӱӧн (овӧн) іми́ӱ корытницю, а я пак у́вер геть er hat eine Schildkröte gefangen, doch ich habe sie weggeschmissen 2) вверечи, вкинути, ввяти, entnehmen, einschalten. у́верли тото сло́во з мадя́рського.

у́вертати. у́вертувати Бі. пр. у́вертує ха́щу = уру́бать хащу.

увива́ти голосом Ир. die Stimme modulieren, trillern. увивать го́лосом.

у́вӧдкы plur. tant Лв. вивід в сороковий день по злогах. іде́ на у́відкы до це́рькви.

у́вчити Лв. вивчити.

у́гварка Пу. Phrase; Aussprache. така́ у́гварка.

угія́шити Лв. убу́ти. сего́ ро́ку много угія́шило = убуло богато heuer ist der Verlust stark. cf. magy. hí, hiány Mangel.

у́гнявити Г. Лв. вадь у́топтати Г. herausdrücken, auspressen. о́гарі, што пуд ко́жоу́, у́гнявить гет = уграки, що під скірою (у худоби) видусить геть.

угроми́ти ся на ко́го Пу. на кого сильно накричати.

у́датоκ I. видаток, Ausgabe.

у́дати ся Вл. звязати. реме́нем у́дать ся = звяже ся.

удсли́знути ВР. in Folge des Aufthauens schlüpfrig werden, відслизнути. удсли́вать. удсли́зло (сере́н, сньіг, льід).

удуд МЛ. Wiedehopf, Upupa epops.

удцю́дь іти́ ВШ. одсюди іти.

у́жмакати МЛ. (жмакати) drücken pressen; auspressen. у́жмакає, у́стискає, у́крутить (=викрутить) шмате (бі́ле), коли́ пере́.

у́йшло пятьна́дцять дньів Ім. es verstrichen fünfzehn Tuge.

уйі́дати Л. ausfressen, fressen. усе́лниця, што уйі́дать ли́стя.

у́казати Пу. ВШ. висказати, aussagen, erzählen. у́кажу ім вшытко.

у́клочити ся Г sich einnisten; ausgebrütet werden. укло́чит ся муль.

у́корошеный Д. выхарашаний, castriert.

у́ладити Лв. виладити. у́ладила ора́ти.

у́личити Стр. вичислити, auszählen.

у́мняцкати Г. ausdrücken. у́мняцкат вон уграка́ er drückt die Larve der Rinderbiesfliege heraus.

умствова́ти ВШ. philosophieren. овбн умству́е, є в нього розу́ма до́ста, ма́є ро́зум великы́й (cf. psl. **безоумьствовати** ἀνοητάινειν, desipere.

уни́ти. унова́ти Лв. винити, виновати, виноватити. я його́ у́ню = я єго виню ich schreibe ihm die Schuld zu.

унну́ МЛ. НД. Пу. унну́ка. ну́ка Пу. im Inneren (староруск. **дъноу. дьноу. дънѣ. къ дънѣ**) повст. із **къ дноу** гл. стор. 41.

упаздити ся, упоздити ся Гр. sich verspäten. упа́здять (упа́здюють) ся sie werden sich verspäten. упаздя́ти ся sich öfters verspäten.

упа́сти Вл. упа́ў гуд ду́же голо́дный es traf ein Missjahr im hohen Grade zu.

упыта́ти Лаг. in der Bedeutung: aussuchen. тя́жко упыта́ти.

упіка́ти ся Ду. старати ся. упіка́уть ся sie tragen Sorge, стара́ють ся. cf. psl. **пешти сѧ** μέλειν, curae esse. **попечение** φροντίς, cura. ukr. піклувати ся.

у́плети Я. вплетені стяжки в косах дывок, Haarbänder.

уповіда́ти сє P. sich melden, erscheinen. уповіда́є сє я̈щірка по дождя́ der Feuersalamander zeigt sich (erscheint) nach dem Regen.

уповісти Я. erzählen, sagen. я уповіў.

у́позирати Л. у́позирувати Ім. ausschauen, виглядати, визирати. як у́позирауть се́рнячата? wie schauen junge Rehe aus? вун пу́дло упозиру́є er schaut schlecht aus.

упражня́ти ся Вл. ВШ. sich entsinnen, догадати ся; вправляти ся, sich üben, sich befleissen, sich bemühen. упраж-

ня́й ся = вправляй ся. psl. оупражнити inefficax reddere; σχολάζειν, vacare.

у́пулити очи НД. glotzen. у́пулиў очи = што дуже упо ви́рать ся = у́валиў очи.

упя́нчити Гр. berauschen, опаморочити. ка́жеме: як ня тлуми́ло в голові́ хоть: як ня упя́нчило.

уска́ти НД. кричати ус! ус! в Галичинї кричать: гу́джа! гу́джа-на! тровити hetzen. во псо́ма уска́ти = mit Hunden hetzen, тровити псами.

у-скок Ир. im Galopp. іде́ коньо́м у-ско́к er galoppiert zu Pferde. іде́ сту́поў = коли́ іде́ ти́хо.

у́скоробчити І. aushöhlen (cf. коро́бка Körbchen aus Rinde).

у́скребтати Ир. auskratzen, aushöhlen.

усло́вити Л. zur Rede stellen.

у́спилати І. вичерпати, ausschöpfen.

успіхува́ти Лаг. до ладу довести. успіху́є верно = учистить.

уста́ріти Кв. alt werden.

у́сцяти Бч. висцяти, brunzen.

у́сикати ся Бч. висцяти ся.

ута́ложити ся ВШ. утихомирити ся, заспокоїти ся.

утира́лник Л. ути́рало Кв. Handtuch, Wischtuch ручник.

утоли́ти жа́жду Ир. den Durst löschen. „напи́ў єм ся воды́ та угаси́ў жа́жду вадь утоли́ў жа́жду — говорими́ по свойій бе́сыдьі“.

у́трощити Д. витрошити, видусити. herausdrücken. у́трощить угракы́ з ма́ргы.

утучи́ти З. fett mästen, mästen. кедь гу́ску утучиме́ З.

у́хватити ся Д. вихопити ся, вихватити ся. перепе́риця лем у́хватить ся ма́ленько, та ся́де упя́т да́ле ма́ленько die Wachtel flattert ein wenig auf, sodann setzt sie sich wieder auf kurze Zeit.

у́хорошаний вадь умі́шканый З. kastriert. у́хорошаный або умі́шканый когу́т.

у́черти вон ВШ. hinausschmeissen, hinauswerfen.

учини́ти ся Пу. sich stellen, simulieren. учини́ў ся, што во́н пяный er simulierte einen Betrunkenen.

уши в мя́сьі ВС. Finnen (Cysticercus) im Fleisch, Fleischfinnen. ушли́вое мя́со ВС. finniges Fleisch.

ушива́ля МЛ. Bärenraupe, eruca Arctiae.

уши́ванка Бі. eruca Deilephilae euphorbiae, Wolfsmilchraupe „бо вся́кый цьвіт на нїй; — в Марамаро́ши ушива́уть собі пла́тя“.

Ф. фадьолина́ Ім. ВР. НД. фадольни́к Ім. Ligustrum vulgare, Rainweide „корч, на нїм гей те́рен.

фа́йный Лв. fein.

фа́йта М. Art magy. faj. дру́га фа́йта eine andere Art.

фарадло́ваный Лв. ermüdet, утруджений, трудный magy. fárad = утомити; трудити ся; стара́ти ся.

фарби́ти Я. барвити, в Гал. фарбувати färben. він фарби́т.

фе́йса Пу. ВР. побіч виразу сокы́ра magy. fejsze.

фель. филь Ян. ВШ. Gattung. два фе́льі. єден филь (у Гуцулів в Жабю: єдна́ филь gen. fem.).

фе́на (в Ключерьках) Flachsseide, Cuscuta epilinum.

фисьі́ти МЛ. fauchen. гу́ска фисѝт або ґаґає, ка́чька ра́нкає. гу́си фися́т.

фи́скаўка МЛ. Pelias berus, Kreuzotter. (der Name wahrscheinlich nach dem wüthen-

den Fauchen der gereizten Otter).

фі́нджа Бі. філїжанка, повничка. Tasse. дві фінджы.

флуд Я. Wolf, Canis lupus. флуд берé, що му сє нагóдит wörtl. der Wolf nimmt, was er trifft.

фоґóля ВІІІ. Wiesenknarrer, Crex pratensis. тыкать пішцьóм, лабáми течé [течи́ в первістнім значеню; так і в старосл. тєшти 1) currere 2) fluere]. ци „фоґóля“ по рýськы? — „то вже ýверли з мадя́рського“. [в мад. fogoly = Rebhuhn].

фóрскати Ир. фóркати, хвóркати. schnauben. кóнь сфóрскать.

фоснýти Ир. fauchen. мáчька на пса сфоснýла. мáчька на пса сфосúть, кедь го побáчить.

фоторчина́ НД. eine Strauchart.

фрас Лв. Стр. Krankheit, Verderben. морúў бы тя фрас! Verderben über dich! mögest du hinsiechen! фрас бы тя быў! item.

фра́цкати ВР. ausschlagen. фра́цкать кóнь.

фры́штык Стр. НД. снїдане. „слóво ýнято з нымецького“ Frühstück. фрыштыкува́ти frühstücken. прóсиме вас до фрыштыка! — с пáном Бóгом фры́штыкýйте! най вам Бог дасть на пожúток! — дя́кую! дай Бóже й вам дóброє здоровлє Стр.

фруера́ти. фруерка́ти Мар. на фруері (флоярі) грати die Hirtenflöte blasen.

фýкати ВС. 1) blasen. пóрхаўка (Lycoperdon, Stäubling) на більмó в маржúны; кедь маржúну óко болúт, то зафýкауть пóрхавкоў, то помáгать. 2) fauchen; vor Zorn schnauben. тко, як ся наўчить, і спить і фýчить З.

фушоўкы Ґ. сливки круглі, чорні.

фя́тлик Стр. молода віта, момода галуза; вітка.

ж. хабзина́ Стр. білий бов, Hollunder, Sambucus.

ха́вкати НД. mit heiserer Stimme schreien. пітокýрник не пíє, лем хавчúть.

хамни́к ВР. Gebüsch.

ха́пкати ВР. hastig greifen. ха́пкали рукы.

хворлакува́ти Лв. хворлякува́ти Пу. kränkeln, kränklich sein. хворлакуватый Лв. хворлякува́тый Пу. хворякуватый НД. kränklich.

хиби́ти Бі. в гал. хибувати fehlen. чиї́ гýси хибля́ть? = гал. чиї́ гýси хибýють, чиїх гусúй немá?

хы́жа Лв. ВС... Haus, Hütte.

хыжна́ припра́ва ВР. Gewürz, welches im Haushalte des Bauers oft gebraucht wird. часнóк, цыбýля... хыжна́ припра́ва.

хыжны́й Стр. Haus-. хыжны́ птúцы Hausvögel.

хыхла́тый О. buschig cf. рос. хохолъ = Schopf.

хо̀длы́ Бі. Stelzfüsse.

хля́скати Пу. mit Geräusch schlagen; schmitzen.

хма́рно ся НД. es ist wolkig, es ist trübe.

хмели́на Ян. Hopfen, Humulus lupulus.

хоўп Ґ. Стр. Schopf, Haube, Federbusch cf. хоўпа́к З. aus Lammfell verfertigte Mütze cf. ковпак.

хоўпа́ня Стр. Лв. хоўпа́нька Ир. Ду. Haubenlerche, Galerita cristata.

хоўпа́тый З. Г. mit einem Schopf versehen, gehaubt. чокырде́й хоўпа́тый З. die Kothlerche ist mit einem Schopf versehen. джа́воронка хоўпа́та хо́дить в зимі́ по пу́тьови die Haubenlerche ist Winters an Wegen zu finden.

хо́ўпик Д. Вл. (ховпик) kleiner Schopf.

холы́пати ся Кв. холытати ся wackeln. холы́пає ся es wackelt.

хоўпу́ни Бі. Haubenlerche, Schopflerche, Kothlerche, Galerita cristata.

холоди́на Кв. холодни́ця ВР. холодыйня Лв. холодїльня Laube, альтана.

холо́шньі Я. штани́ черво́ні, тоўсті (= грубі).

холошняни́к Гр. што в холо́шнях хо́дить. холошняни́к: до се́мого поколы́ня холо́шнями вони́ть.

хороша́ник ВС. castriertes Männchen z. B. Ochs, вул. „хороша́ники“ кли́чеме і бараны́, што ся хорошаут.

хосе́н Г. Шу. І... Nutzen. magy. haszon.

хоснови́тый Стр. nützlich magy. hasznos.

хоснува́ти Г. Nutzen ziehen; benützen, gebrauchen. Мадя́ри хосну́ють magy. használ в гал. хіснова́ти.

хоть in der Bedeutung: oder Гр. як ня тлуми́ло в голові́ хоть упя́нчило. — хоть ВС. wenigstens. хоть рок wenigstens ein Jahr.

хоть де Ян. = будь де wo immer. — хоть куды́ ВШ. nach allen Seiten, in beliebiger. Richtung. — хоть яки́й Я. Бі. was immer für ein, welcher immer. хоть яку́ співанку співа́й.

хоть — хоть О. entweder — oder. ка́жеме хоть девяно́сто — хоть девятьдесят.

хра́пля Стр. НД. в осени́, коли́ земля́ заме́рзне; сныг, коли́ пу́стить і заме́рзне Стр. — гру́да на доро́зї, коли́ боло́то заме́рзне НД.

хребта́к (хрепта́к), dem. хрептачьо́к Гр. Krüppel; Knirps.

хресто́к О. genit. хрестка́ dat. хрестку́ etc. Kreuz in Gal. хрестик genit. хре́стика.

хроминде́й О. хро́мый чоловік, куляс ein Lahmer, ein Hinkender.

хру́пкати З. knuppern, knuspern. хру́пкауть дыти лопатки́ die Kinder essen knuppernd die (Erbsen)Hülsen. лопатки́ на горо́сьі, бо́бі, пасу́ли... вшытко, што лу́щить ся.

хруст (Липша у Мараморощи коло Густа) Maikäfer, Melolontha vulgaris.

хра́скати. хря́щати Бі. knarren.

худеня́ Лв. mageres Fleisch. ху́жоє мнясо = худше мясо. — поодбирай тоту́ худеню́, тре́ба набити пі́кницьі.

ц. ца́бати ВР. zappeln, langsam gehen, kriechen. ловця́ньі плескова́ті, ца́бауть тихо (=zappeln d. i. bewegen sich langsam) ВР. глиста́ ца́бать по земли́ або ла́зить.

ца́йзлик Яи. Zeisig, Fringilla spinus.

цапы́ Ду. шра́ґи до різа́ня дров Sägebock.

царь О. König, король. царськы́й königlich; королївский. пошо́ў у царську́ робо́ту гачу́ґи стина́ти.

царєни́к Ян. Lucanus cervus, Hirschkäfer.

цьвіт МЛ. in der Bedeutung: 1) Farbe. голу́бый цьвіт blaue

Farbe. 2) Gesichtsfarbe, frische Gesichtsfarbe. має цьвіт в лици́ чолові́к, ож здоро́вый, слабы́й не ма́е цьві́ту в лици́, блы́ды́й.

цере́й О Schneegraupen cf. серен, pol. szron. цере́й паде́;— як ду́же сньіжи́т, як гру́бый сньіг, ка́жеме: пластовец.

церькі́вкы́ Вл. зело з синє́ньким цьвітом.

цо́пкати Лв. пр. свиня́ цо́пкать вадь ча́мкать, кедь йість.

цыба́к Ир. цыба́н О. цыбакы́ або чафуркы́ на чесноку́ Ир. die röhrenförmigen Blätter und Schäfte der Zwiebelpflanze пішли цибу́лы в цибани О. die Zwiebel trieben Blätter.

цы́бикы Д. nom. sing. цы́бик die röhrenförmigen, bauchig aufgeblasenen Blätter der Zwiebelpflanze. цибу́ля має цы́бикы.

цыбу́х Я. Pfeifenrohr. в Жабю в Гал. чубу́к. dem. цыбу́шо́к. дай ко ми цибушка́ турецк. tschubuk, tschebek.

цыганы́н Стр. Лв. Zigeuner, циган, циганчук psl. **ацыганинъ** vel **цыганинъ** Zingarus.

цыго́нити (коло Середнього) гнати. доцыго́нити = догонити. cf. галицкор. цыга́кати.

цимбора́. цы́мбор Пу. Genosse, Kamerad magy. czimbora.

цыні́вка Я. або́ йця цинова Я.— кварта цинова magy. itcze = Halbmass.

цы́нька-цы́нька-ци! НД. (кличуть на свы́ньі cf. čech. čunče = Ferkel); — на-на!-ки! кл. на корови; -не-не! кл. на конї; — на лошáта; нечі́ду-не! — на гуси: гу́сю! гусю!

цы́няный І. zinnern, Zinn-. жа́бі корытята ги цы́няна ло́жка.

цьыди́ло Я. Seiher, Seihe.

цьы́ле НШ. ganz und gar, in der That; wahrlich? то онь цьы́ле му ся полюби́ло = das gefiel ihm ganz gut.

цьы́паўка Ґ. НД. Лв. цьы́павка Spitzmaus, Sorex, „бо цьы́пчить“ Лв. plur. цьыпаўкы.

цьы́паўка НД. Dorngrundel, Cobitis taenia. ры́ба май ме́нша, ги пи́скор.

цьы́пкати Бі. ВР. piepen. ку́рята цьы́пкауть.

цо́ркнути Д. klirren; klingeln; klimpern. цо́ркне срібе́рный.

цорколá Ім. вадь сороколаб ВР. Feld-Rittersporn, Delphinium consolida в Гал. соро́чі лапки (цоркола місто соркола cf. сорока).

цоркото́ля МЛ. в Гал. ґереґа ein Rad, womit die Kinder spielen, Schwirrrad.

цу́равий І. Ґ. дрантивий, дїравий, клапчастий. цу́равый жид, lumpiger Jud cf. čech. car = Fetzen, cf. цу́ндравий lumpicht, zerfetzt magy. czandra. цу́раві две́ри І. дрантиві, зле зроблені двери.

ця́вка МЛ. цяўка plur. цявкы́ Dohle, кавка Corvus monedula psl. **чавъка.**

ця́мкати Стр. свиня́ ця́мкать, кедь йість.

ця́пкати ВШ. in Tropfen herabfallen, herabtröpfeln. дождь ця́пкать.

ця́тка Ґ. Tüpfel. тве́рдо кра́сни цяткы́ у пы́рських ку́рий(=морских курий) die Perlhühner haben sehr schöne Tüpfel.

цюню́к Ян. Stechmücke, Culex pipiens гл. сонюґ, сунюк magy. szunyog.

ч. чай ско́ро НД. скоро роби, скоро іди: „кажеме: чай ско́ро! обы́ ду́же шви́дко ішо́ў.

чалова́ти Д. magy. csalni, „кламáти“ чарувáти cf. ukr. чаклувати.

ча́мкати ВШ. platschen. поти́хли сви́ньі, лиш ча́мкауть.
ча́мняный. чамняны́й Лв. schön; tüchtig, stark; ehrbar. кра́сный, си́льный, ро́слый, го́нный (= годный), чи́тавый". чамняны́й хло́п, ча́мняный го́луб (cf. чемний = artig).
ча́пкати ВР. Ир. ча́пкать свиня, як йі́сть, cf. чамкати, цямкать.
(час) у ко̂лько ча́су um wie viel Uhr. де́сять часо̂в zehn Uhr. пöў о́сьмый час = halbacht Uhr.
часöвни́к Ян. О. Uhr, Zeitmesser. psl. часовьникъ horologium.
части́ти до це́рькви НД. ходити до церкви psl. чѧстити frequentare. чѧстить въ црьковь.
чафи́рька (у Изьі) Eidechse, Lacerta.
чафу́рка ВР. pie Hülle der Buchnüsse oder Bucheckern. буков в чафу́рцьі cf. halic. шапурка.
ча́яти Вл. гляда́ти, вижидати, убива́ти ся, старати ся, журити ся (за чим). ча́яти за робо́тоў, за гро̂шми, за хльі́бом. чаꙗти sperare; exspectare.
чека́й ткось ма́ло! ВР. der Unbekannte soll ein wenig warten.
челяди́на Г. Р. ВШ. або жона́. челєди́на Р. Frau, Weib, челя́нник (челядник) ВШ. = чоловік. челя́дча Ґ. або жона́ єдно́ челя́дча. genit. челя́дчати челєди́нский О. челєдо́чий Я. = жі́ночий.
ченґо̂в Лв. Wanne, magy. csengö ченґеви́стый (ченґовистый) підго́рлистий, mit grosser Wamme versehen. во́лы ченґеви́сті.
черви́вый О. wurmstichig. черви́вый горі́х.
черво̂нка НД. rothe Ruhr.
червото̂к Ґ. Anobium, Klopfkäfer. мно́го червото́кöв.
черева́ plur. tant. НД. Г. Eingeweide, viscera, кышкы́ вшыткы", pol. trzewa. черева́: што удну́ Ґ. = Eingeweide: das, was im Inneren der Körperhöhle liegt".
че́реда коро́в МЛ. пуў дру́га сто (150) коро́в.
череда́рь Д. пасты́рь, што коро́вы пасе́. череда́рити ВШ. бы́ти чередаре́м (пастухом череди, чередником).
че́реп Ім. in der Bedeutung: Blumentopf.
черепа́ня Л. на́кривка з выпаленойі гли́ны.
черепа́ня Ім. Stockrose, Pappelrose, Althaea rosea (декуда у Бойків пр. коло Турки: черепа́ня = Eichhorn, Sciurus).
черібони́ти МЛ. вадь черібори́ти МЛ. zwitschern, singen. коро́лик черібони́т і пру́дко тыка́є в лум.
черле́на хворо́та ВЛ. Ґ. scarlatina (черле́ный = червоний, roth)
черлени́стый Ир. röthlich, roth gemischt. як упози́рать дзябка? — черлени́ста.
черлени́ця НД. черле́на гли́на, rother Thon.
черленоборо́дый Мар. mit rothem Barte, гал. рудобородий.
черленогру́д ВС. Erythacus rubecula, Rothkehlchen.
черленоо́чиця ВС. К. Ду. Rothauge, Scardinus erythrophthalmus. черленоо́чицьі ма́ло плескова́ті.
черленя́к Г. ВС. plur. черленякы́ Art essbarer Schwämme.
черпа́к або на́падка Г. eine Art Fischnetz.
чертьі́ж Б. ausgerodeter Waldtheil „ги бы у́чистиў ха́щу".

чесно́к Кв. Knoblauch.
честува́ти Ґ. Л. Лв. Ehre erweisen, schonen.
чи́колонок plur. чи́колонки Бі. Fingergelenk, Fingerglied.
чим Г. Я. in der Bedeutung: wann. наколи́ прийде або чим прийде Г. wann er kommt. чим сє зме́ркне Я. bevor die Dämmerung eintritt.
чи́мїр Д. чимір Veratrum, Nieswurz. „у три годы́ у́цвите; о́коло на нїм цьвіт бі́лый".
чинґа́шка Ир. Вл. чинка́шка ВР. „чинґашкы́ жо́у́то цвиту́ть на ве́сну".
чир колоче́ный МД. з кындиричиної мукы́ за́мішка рідка́.
чи́сто чо́рный ВС. ganz schwarz, einfärbig schwarz. ку́рица чи́сто чо́рна.
чи́тавый Ир. Стр. Бі. gut, brav; achtbar; schätzenswerth; werthvoll. чи́тавый го́лос. чи́тавый робо́тник. худо́ба чи́тава. не чи́тавый робо́тник, што не ма́є руки́.
чо́лка З. чупер psl. челъка в гал. декуди: чі́лка.
чінити К. чинити, machen, verfertigen. ланцкы́ чі́нять ды́ти з кульба́бкы К aus den Schäften der Kuhblume (Taraxacum officinale) machen Kinder Ketten.
чі́нтаз МЛ. Fink. два чі́нтазы.
чіпа́к вадь рукави́ця Лв. Haube (reticulum), zweite Magenabtheilung der Wiederkäuer.
чіпка́р Ян. Hausirer „що з усе́кою́ краминою́ хо́дит по хата́х і продає (крамина́=feile Waare, Kramwaare).
чіпка́стый НД. розчіплений, handförmig. біло́клень ма́є лист гладкы́й, чіпка́стий der Weissebern hat glatte, handförmige Blätter.
чі́рка Стр. Anthus, Regenpfeifer. чі́ркы квиля́ть.
чісли́ти або личи́ти Бі. zählen.
чмо́вжик Вл. Ир. Бі. Д (чмо́вчик). чмовжі́й Лв. Specht-meise, Sitta europaea.
чмовха́ля Ґ. НД. чмовха́лниця НД. мала́ терлиця до конопель НД. пря́диво чмо́вхать на́ чисто, ма́є чотыры́ зу́бы а в середи́ньі мы́чок у́тесаный з де́рева на́ остро — у розколо́тину мы́чком ру́бать (дру́гый раз) Ґ.
чо́вхнути Ян. plumpsen. рыболов (Sterna) чо́вхне в во́ду, іме́ ры́бу і ви́скучит (ви́скочит = вискочить).
чьок plur. чьо́кы Лв. Lanius excubitor, grosser Würger, чок.
чонка́стый но́с НД. кирпатий, magy. csonka, pisze orr.
чо́пнарь ЛВ. „што па́ленку нали́вать".
чопо́к Ґ. Fruchtstiel. на чо́пку auf dem Fruchtstiel.
чорга́н Бч. Küchenschabe, Periplaneta orientalis.
чо́рный хрущ Л. Rosskäfer, Geotrupes stercorarius. як лы́тать з ве́чера, забрени́ть.
чорноборо́дый Мар. mit schwarzem Barte.
чорно́клень НД. чорноклени́на Д. Acer tataricum herzblätteriger Ahorn.
чорнопе́ря Коп. eine Fischart.
чуба́нька МЛ. Haubenlerche, Kothlerche Galerita cristata.
чу́дный Стр. wunderlich. та́кы му́ха, ейї чу́дно звуть.
чудофа́й Ім. вадь ди́ка папри́ка Stechapfel, Datura stramonium.
чукурде́й К. Haubenlerche, Galerita cristata. лы́тат по пу́тех.
чу́лка Лв. eigtl. Schopf. cf. чо́лка, psl. челъка. чулка, што выходить із струка́ кындири́цьі die langen, aus den Blüten-

kolben der Maispflanze herabhängenden Narben.

чулковáти ВР. vom Wachsen der Narben der Kukurutz-Stempelblüten. слáбо кындирúця чулкýє = в Гал. „прядé“.

чумáк Я. пустá капýста, що не звивáє сє в голóвку; хиба ґáлиця в'йість чумáк.

чуфéрка Бч. Eidechse Lacerta plur. чуферкы́.

чямкати Ґ. свиня́ чя́мкать гл. чáмкати.

чєд Кв. in der Bedeutung: Dunst, Nebel hie und da in Gal. auch in der Bedeutung: Rauch. (eigtl. чад = Kohlendunst. дым = Rauch).

чювáти ВР. verlauten. што у вас чювáти? was verlautet bei euch Neues? was hört man Neues?

ш. шакнýти Ім. abhacken, abschneiden. шакнýў ýхо=відрізав. cf. psl. сѣшти, rad. сєк. шакнýти Вл. in der Bedeutung: stehlen, entwenden. шакнýў = украв.

шальія́нка або шалени́ця Бі шальíтра Ґ. Taumellolch, Lolium temulentum. кебы найíў ся, тóбы подурíў; у нас молóтники подурíли од шальíтры: не встаў, докöль ся не ýспаў (=виспав).

шандáрок Р. Seidenschwanz, Bombycilla garrula (шандар = Gendarm; nach der Haube, welche einigermassen dem Hute eines Gendarmen ähnelt, so benannt).

шанталéба ВШ. чоловік не чупарний, lumpiger Kerl.

шановáти. шанувáты Лв. в знач. жáлувати. шанýу magy. sajnálom.

шарáнец МЛ. Thürangel. двери держат ся в шарáнци.

шáпка на оборóзьі Лв. покритé на óборозьі. — на хы́жи: верьх, на хльівí верьх, на óборозьі: шапка. спрáвилисме шáпку.

шаркáнь gen. fem. Стр. Drachen magy. sárkany.

шаркантьöв Ду. Sporn. у когутá шаркантьóви. magy. sarkantyú.

шáтан Пу. Teufel. pol. szatan psl. сотона. gr. σατανᾶς.

шáцкати Лв. ausschlagen, mit Wucht schlagen. шáцкать кöнь.

шаш МЛ. рогожина, Typha, Rohrholben. шаш клóчить ся в болóтьі; тóго шáшу мнóго. шаш ВС. Phragmites communis. Schilfrohr. грýбый шаш dickes Schilfrohr cf. magy. sás=Riedgras cf. саш, саршина.

шáшка НД. ВС. Heupferdchen; Libelle, Wasserjungfer. шáшка, што йість жи́то: до мáка зйість зéрно = Calandra granaria, schwarzer Kornwurm.

швáблик І. Schwefelhölzchen.

швабликáрня Лв. швабличáнка Ґ. Zündhölzchenschachtel. „што ся швáбликы кладýть у ньóму“.

швáкнути сáбльоў Пу. mit dem Säbel dreinhauen (gebildet von der Interject. швак, welche das Geräusch eines mit Wucht geführten, einhauenden Säbels (oder überhaupt eines Schneideinstrumentes) bezeichnet.

шелеснáтый (селеснатый) Ду. широкий, розгалуженый. шелеснáтый дуб eine Eiche mit breiter Krone, eine breit verästelte Eiche eigtl. stark rauschend cf. шелест = Geräusch.

шельія́кый ВШ. усякий, шельія́ка земля́. čech. všelijaký allerlei.

шепи́лявый Бі. der lispelt, гал. сепеля́вий, „що не го́ден гладко говори́ти“. чоловік шепиля́є МЛ.

шеренконьі́ти Ду. Гр. prasseln; rauschen. шеренконя́ть мурянкы́, кедь кымся́ть.

шестинедьі́лька І. невіста, што іде на у́вёдкы до це́рькви.

шибеня́к Пу. Galgenstrick, Galgenvogel.

шибка́ вода́ НД. schnell fliessendes, von oben berabstürzendes Wasser.

шинґі́р НД. Perca fluviatilis, Flussbarsch magy. süger. два шинґірі

шири́нька Г. Wamme. на шку́рю пуд ши́йоў вола́ вадь коро́вы ка́жеме: шири́нька.

шишка́рь Ян. шишка́рик Рос. Kreuzschnabel, Loxia. торо́бит шишкы́ er schält die Zapfen der Nadelbäume.

шінґар або чі́раз Лв eine Fischart. plur. шінґарі́. чі́разы. з'іми́ў є́дного чі́раза (cf. шинґі́р).

шкалуби́на ВР. НД. Eischale [aus шкарлубина, cf. шкарлупа, скорлупа, скаралупа (скора + лупа); cf. скарубина, шкаруба, шкарупа]. в шкалуби́ны більо́к, жоўчьо́к, в жоўчьку пінячо́к (Hahnenritt).

шкобе́ць Д. Rüttelfalk. шкобе́ць име́ть хоть яко́є по́тя мало́є.

шлик або шлеґ Я. ша́пка баранє́ча з за́котами.

шлькі́пати в болотьі МЛ. шляпати шля́пнути Лаг. plumpsen. ка́мінь шля́пнуў у во́ду.

шмі́для НД. Schmiede, кузня.

шняп О. оди́н шняп летит. шняпа ВС. Schnepfe.

шо О. was.

шоўко́вый Я. Seiden- за́паска шоўко́ва.

шо́ўдра gen. fem. шо́ўдер gen. masc. vorderer Schinken. є́дён шо́ўдер. два шо́ўдрі або шоўдрі́ (cf. germ. Schulter).

шоло́пати Гр. ein Geräusch verursachen, klappern. ка́чька шоло́пать пы́ском.

шор Пу. ряд. Reihe, Linie. за шором, за порядком, magy. sor.

шпоруни́к МЛ. sparsamer Mensch, Sparmeister. шпарівни́к.

штим Кв. ви́брана коро́тка воўна. — коро́тка во́ўна, а до́ўгый во́лос відчі́хре (= відчеше); тче доўгый на осно́ву, а штим тче ся впопере́к О.

шу́га Д. нїколи magy. soha = niemals.

шу́гай Гр. Ґ.... шуга́й словацк. šuhaj парубок, леґінь.

шу́мела ВС. die scheidenförmigen Deckblätter, welche den Maiskolben umhüllen. шу́мелоў є́ст струк обго́рненый. (Um Zališčyki in Gal. шумели́нє).

шумеля́нка Лв. капу́ста, што ся не зви́вать в голо́вку; лем ды́ла ма́ргы.

шу́мола або шу́міл Ир. Lieschen, die Deckblätter des Maiskolbens гл. шумела.

шумотьі́ти О. rauschen. льіс шумоти́т. зашумотьі́ло ли́стя.

шупи́рка МЛ. шупе́рка Р. шупе́рька О. plur. шуперькє́. Eidechse, lacerta шупе́рка бі́гає по́ полю cf. чуферка.

шустьі́ти Ир. Ду. rauschen. пото́чьок шусти́ть; ли́стя, різдка шусти́ть.

шу́тый Бі.. ohne Gehörn, ohne Geweih; hornlos. о́леница і серна́ шу́та, а о́леньі і ца́пы із рога́ми; у о́леня кӧлько му па́семкӧв тӧлько му ро́кӧв.

шу́тка К. Вл. Лв. 1. amentum, Kätzchen (здає ся „шутками“ звано давнїйше ягнятка cf. шутий=безрожний; оттак „шутки“ тільки, що ягнятка, базя́та, базьки́ — а то мовби від подоби до ягнят).

щ. щи́паўка ВС. Ohrwurm, Forficula auricularia.

щӱпка ВС. Бі. ВШ. щу́пка Г. Stein (putamen) in der Pflaumenfrucht (drupa); Kern. роспу́чит сли́вку, а што у́кыне, то „щу́пка“; щу́пкы та́ґже з я́блыка, з гру́шкы, з ды́ньі як іс сли́вы, іс чере́шньі.

щю́ка Ґ. Д. Hecht deminut. щю́чька kleiner Hecht, junger Hecht.

я. я́блычя plur. я́блычята Стр. kleiner Apfel.

я́блычко НС. МЛ. Ян. Kehlkopf, Adamsapfel; Kniescheibe.

явірни́цє О. Johannisbeere, Ribes rubrum.

я́года НС. Я. Erdbeere. я́годы чепеґо́ві = полуницї.

язы́к ру́ськый Ир. ВС.... язы́к руськый ruthenische Sprache, мы ру́ського язы́ка wir sind ruthenischer Nationalität.

як котры́й Я. wer (je nachdem).

яли́ниць 1. Wachholder, Juniperus communis.

яло́ Р. es ist gelegen, es ist passend. старо́му Лазаро́вичеви не яло́ dem alten L. ist es nicht schicklich.

я́риць НШ. у нас сьі́ють двоя́кий я́риць: є голо́мша і я́риць салькова́тый, з до́ўгыми са́льками (Grannen).

яри́ч Л. ВР. Igel, Erinaceus europaeus яри́ч пе́сьій (у нїмецкого люду: Hundsigel) і сви́ньскый Л. (у нїмецкого люду: Schweinigel, Sauigel).

ярмарчєни́н О. чолові́к, що ярмарку́є. ідут ярмарче́ни (я́рмарок в О. = Jahrmarkt).

ярмина́ З. Бі. Wamme. „ко́жа, што пуд ши́йоў воло́ви“.

ярьмина́ МЛ. „карк у вола́, де тя́гне ярьмо́м; пуд го́рлом є пудго́рлиця (Wamme).

я́рньій Лв. весня́ный.

яру́га Ґ. Schlucht „што сто́іть вода́ в нӱй“. яруга, што ґо́лесо вы́бє на доро́вьі З.

ясни́ або ясна́ Г. plur. tant, Zahnfleisch, gingiva в Гал. я́сла, я́сна.

ясне́ц Ян. dünne, durchsichtige Eiskruste.

я́стріб по́тєчий Ян. Sperber, Finkenhabicht, Nisus communis.

я́стряб вели́кий МЛ Г. Hühnerhabicht, Astur palumbarius. я́стряб го́нит за курми́ Бч.

(яти ся) меньі́ ся то не яло́ ВР. = „не пару́є, не прие́мно“ für mich ist es unpassend, unschicklich. зр. яло́, яти.

я́щур Л. я́щюр Ім. я́щір О. я́щірка Р. Salamandra maculosa, gefleckter Erdmolch, Feuersalamander. — по́ земли пома́ли йде я́щур; я́щурка шви́дко бі́гать Л. der Erdmolch kriecht langsam; die Eidechse lauft schnell. — я́щюра перепу́щать че́рез ру́ку, обы́ ле́гка рука́, обы́ уда́ло ся хороша́ти Ім. man lässt den gefleckten Erdmolch über die Handfläche kriechen, um eine „leichte Hand“ zum Castrieren der Hausthiere zu haben (Aberglaube).

я́щур полевы́й Я. я́щюрка ВС. я́щурка Л. Eidechse, Lacerta agilis. бі́гать я́щюрка на чотырьо́х ла́бах; хвӧст до́ўгый ма́є.

є. є́дно́ вшы́тко K. alles eins все одно́. ві́тер тай ви́хор є́дно́ вшы́тко – а повітру́ля (Wir belwind) кру́тить.
є́мкы́й Bi. gewandt, mit Chic; schnell. пой є́мко=gehe schnell, gehe eilig. — comp. є́мший ВШ. superl. май є́мший ВШ.
ю. ю́га Стр. Schaf. звичайно: вовця́; magy. juh.
юга́с Стр. ю́гас Schafhirt; Schäfer. magy. juhasz.

Похибки печатні і декотрі доповненя.

стор.	стр.	Напечатано:	Має бути:
5.	2 з гори	rak = рал;	ра́k = рак;
5.	7 „	Тю лелѣшалъ	Ты лелѣшалъ
5.	9 з дол.	розканчати	роскапча́ти
10.	1 і 2 з гор.	Подані тут мною знадоби обнимають записки, які починив я при кінці липня і в серпні 1897 р.	Подані тут мною знадоби обнимають записки, які починив я при кінці липня і в серпні 1896 р.
11.	16 з дол.	привіт,	привів,
17.	12 з гори	βοθρύς, uva.	βότρυς, uva.
26.	11 з дол.	nich ganz	nicht ganz
39.	4 „	мѧккъкъ.	мѧкъкъ.
42.	14 „	съѣмрієнъ humilis.	съмѣрієнъ humilis.
45.	16 з гори	psl. bawół.	pol. bawół.
46.	15 з дол.	psl. čaler	nsl. čaler

54. [Зложня привластна (possesive Composition) належить додати:]
простоволо́сый Я. mit unbedecktem Haupte. — черлено́боро́дый Мар. mit rothem Barte. — чорноборо́дый Мар. mit schwarzem Barte.

55. [Нарост -авъ належить додати:]
чи́тавий Мар. Ґ.. achtbar; geschickt, tüchtig.

57.	17 з гори	утворює ся нарості -акъ:	утворює ся нарост -акъ:
59.	9 з дол.	wettem.	wetten.
68.	20 „	цръквиѫ	цръквиѭ
72.	11 з гори	м ю й (йїў, їій, йї) і	нюй (нїў, нї, ныій); м. юй = їй, psl. ıей. завсїгди и втискає ся також в abl. sing. et plur. ним, ньоў psl. имъ. ıеѭ; нима (ними) psl. ими.

126. [заклинаня. — належить додати:]
ґу́та бы тя вби́ла! der Schlag soll dich treffen! — зима́ бы тя зби́ла! die Fieberkrankheit möge dich aufreiben. — жаль бы тебе́ поби́ў! vor Schmerz mögest du verenden! — Бог бы вас да́ґде дьіў! Gott möge euch aus unserer Mitte nehmen, möge euch entrücken! — бы́ло бы ти пога́ноє! Unglück über dich! — няй Буг вару́є! Gott behüte! — на смак бы ти упа́ло! etwa: es soll dir sauer bekommen! — до́льі гольінка́ми бы ти потекло́! item. — мори́ў бы тя фрас! фрас бы тя биў! schwere Krankheit möge dich aufreiben! Verderben über dich! — до ґали́ бы! zum Teufel! — нево́ля бы тя йі́ла! in der Sklaverei sollst du verschmachten! (ein Fluch jenen Zeiten entstammend, wann noch Kriegsgefangene zu Sklaven gemacht wurden).

стор.	стр.		Напечатано:	Має бути:
128.	9	з дол.	погóстиў.	погóстиў?
136.	15	з гори	дьіў?	дьіу?
148.	4	„	вісьо́м	во́сьім
148.	5	„	вісьо́м.	во́сьім.
157.	4	з дол.	чоти́ры	чоти́ри
157.	1	„	чоты́ры	чоти́ри (В МЛ. середній звук и).
169.	15	„	тве́рдо зужури́ў ся.	тве́рдо зажури́ў ся.
205. ст.	II. 25	„	Phaseolus	Phaseolus
211. „	II. 23	з гори	geförbtes	gefärbtes
212. „	I. 11	з дол.	варте уваги гідним,	уваги гідне,
212. „	II. 23	„	[по ґерґели́ця МЛ. належить додати:] гал. ґерґели́ця, ґерґели́це, ґорґоли́це староруск. **горьгрица** (гл. Початки до улож. номенклятури і термінольоґії природописної, народнёі. Нап. І. Верхратский II У Львові 1869. стор. 26 і Ueber die Mundart der Marmaroscher Ruthenen v. I. Werchratskij. Stanislau 1883. стор. 40) cf. it. gorgoglione, lat. curculio.	
212. „	II. 10	з дол.	ґи́ндат дьітина	ґи́ндат дьіти́на
216. „	I. 18	„	Wachsschahe;	Wachsschabe (Galleria mellonella);
229. „	I. 5	з гори	коси́ — коса́	коси́ коса́
230. „	II. 6	„	der Todtencule	der Todteneule (des Todtenkauzes, Athene noctua).
244. „	I. 7	„	[по: княгы́нька) — належить додати:] па́ньія Ім. або примильно: па́ньійка Ім. Frau, Frauchen.	
249. „	I. 19	з гори	на паску тютюну	на пачку тютюну
251. „	II. 18	„	щось небуть	що небудь
261. „	I. 3	з дол.	čech. chudobny masur. chudobný	čech. chudobný masur. chudobny